รายงานวิจัย

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้

คณะผู้วิจัย

กรุณา แดงสุวรรณ

สุธาสินี บุญญาพิทักษ์

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย

ผู้ช่วยนักวิจัย

รุ่งทิวา ฉิมกูล

สุนันทา หมีดหรน

สุรเดช สุริยวานิช

ปุรินทร์ คาระวี

ได้รับทุนอุดหนุนจาก สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.)

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา
ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้

มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่มีประวัติยาวนานแห่งหนึ่งของภาคใต้ มีสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและได้จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีสำหรับผู้พิการตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 โดยรับเฉพาะผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น ต่อมาในปีการศึกษา 2550 ได้ดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาโดยเพิ่มการเปิดรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าเรียน และได้จัดตั้งหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการขึ้นภายใต้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเมื่อกุมภาพันธ์ 2550 เพื่อรองรับการจัดการศึกษาพิเศษระดับอุดมศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 มีนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น บกพร่องทางการได้ยิน และบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการในสาขาที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดให้เรียน จำนวน 24 คน

การศึกษาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อทราบบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการและค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน ที่นำไปสู่การให้ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อใช้สำหรับการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น การศึกษาได้ข้อสรุปว่าการจัดโครงสร้างองค์การที่มุ่งลดขั้นตอนเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารและประสานงาน หน่วยงานภายในยังทำงานแบบแยกส่วนโดยไม่มีการจัดการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการเชิงบูรณาการ การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เอื้อต่อความสะดวกปลอดภัยและการเข้าถึงของนักศึกษาพิการ บุคลากรต้องการการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติในการปฏิบัติงานที่ตอบสนองการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมทั้งในด้านการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานักศึกษา การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบการจัดการศึกษาในภาพรวมยังออกแบบมาเพื่อนักศึกษาไม่พิการ ตั้งแต่การรับเข้าศึกษา หลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านทักษะที่จำเป็นในการศึกษา สื่อ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การเข้าถึงข้อมูลด้วยตนเอง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพและการเตรียมการเพื่อเข้าสู่อาชีพ ทำให้นักศึกษาพิการมีอุปสรรคในการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ สำหรับหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการแม้ว่ามีศักยภาพในการจัดบริการเนื่องจากอยู่ภายใต้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นจุดแข็งของสถาบันอุดมศึกษา แต่จำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอและอัตราการย้ายออกสูง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจัดบริการในด้านทันต่อเวลา ความครอบคลุมและทักษะการทำงาน ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษายังไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนบทบาทของนักศึกษาพิการจากผู้พึ่งพาหรือผู้สังเกตเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการสนับสนุนให้นักศึกษาไม่พิการปรับตัวและเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันกับนักศึกษาพิการ การอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษานักศึกษาไม่พิการได้ปรับตัวและมีค่านิยมหลักในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน 4 ประการคือ การมองด้วยใจและเห็นด้วยปัญญา การให้คุณค่าแห่ง

ความเป็นมนุษย์เหนือรูปลักษณ์ภายนอก การประจักษ์ในหน้าที่ของตน และการสร้างความสำเร็จร่วมกัน

ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษา มี 5 ประเด็นคือ ประเด็นที่ 1 พัฒนาระบบบริหารและจัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ประกอบด้วยมาตรการด้านการจัดโครงสร้างองค์การ มาตรการด้านแผนการดำเนินงานและมาตรการด้านการสร้างการมีส่วนร่วมจากภายนอกสถาบัน ประเด็นที่ 2 พัฒนาระบบการรับเข้าศึกษาที่เพิ่มโอกาสเข้าถึงการศึกษาทั้งในด้านจำนวนและประเภทของความพิการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วยมาตรการด้านการรับนักศึกษาพิการ มาตรการด้านหลักสูตร และมาตรการด้านการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนที่มีแวว ประเด็นที่ 3 จัดระบบและกลไกสนับสนุนช่วยเหลือให้นักศึกษาพิการสำเร็จการศึกษารวมทั้งการเข้าสู่อาชีพ ประกอบด้วยมาตรการด้านบุคลากรกร สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก มาตรการด้านการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน มาตรการด้านการพัฒนานักศึกษา และมาตรการสนับสนุนการเข้าสู่อาชีพ ประเด็นที่ 4 ใช้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ประกอบด้วยมาตรการด้านการพัฒนาบุคลากร มาตรการด้านการจูงใจให้เกิดการคงอยู่ในงาน และมาตรการด้านการมอบหมายงาน ประเด็นที่ 5 นำการจัดการเชิงคุณภาพมาพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยมาตรการด้านการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน มาตรการด้านการจัดการความรู้ มาตรการด้านการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรม และมาตรการด้านการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา โดยข้อเสนอเชิงนโยบายทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าวมีเงื่อนไขสู่ความสำเร็จได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและถ่ายทอดไปยังหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการเพื่อการทำงานที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน 2) เปิดกว้างให้นักศึกษาพิการ ศิษย์เก่าผู้พิการ ผู้ปกครอง ตัวแทนผู้พิการในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงาน การออกแบบการทำงานหรือการออกแบบกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ 3) สร้างเสริมให้ยอมรับผู้พิการในฐานะบุคคลคนหนึ่งที่เท่าเทียมและเสมอภาคกัน ยอมรับในความรู้ความสามารถด้านการศึกษา ยอมรับว่าความบกพร่องด้านร่างกายไม่ได้เป็นปมด้อยไม่ได้น่าเวทนาสงสารหรือเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตและการศึกษาเรียนรู้แต่ต้องการเข้าถึงสื่อ อุปกรณ์สิ่งช่วยเหลือ สิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการจำเป็น และทำให้บุคลากรทุกระดับและนักศึกษาไม่พิการมองเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล 4) สถาบันอุดมศึกษามองเห็นการจัดการศึกษาเพื่อผู้พิการที่เป็นมากกว่าการสนองตอบเจตนารมณ์ของกฎหมายและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง เป็นมากกว่าการปฏิบัติตามภารกิจปกติแต่เป็นการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอง

Executive Summary

Assistances for Disabled Students in Higher Education Institution: A Case Study of One of Rajabhat Universities in Southern Thailand

The selected Rajabhat University in this case study is a higher education institution for a local development which has a long history in southern Thailand. There is an institution for special education development which has offered a bachelor degree for disabled students since the academic year 1994 and required only disabled students who had impaired vision. Then, in 2007, the university operated according to the policy to support the educational management for disabled people by the Office of Higher Education Commission which included the disabled students who had impaired hearing to enroll the program. The university also established a service office for supporting the disabled students under the institution for special education development in February, 2007 in order to support the special education management at a higher education level. By the academic year 1/2011, there were 24 numbers of disabled students who have impaired vision, impaired hearing and imperfect body or movement, studied in the same class with students who do not experience disabilities in the fields that the higher education institution has offered.

The aim of the study of the assistances for disabled students in the higher education institution was to understand the roles of the higher education institution in assisting the disabled students, the adaptation of normal students and the values in learning to live together which will lead to a proper policy recommendation to assist the disabled students in a local higher education institution.

The research findings revealed that the structural arrangement of the organization which aimed at decreasing of the working steps was found to be a barrier for communication and cooperation. Each unit within the organization has been working separately: no work cooperation among each unit to provide assistances for the disabled students, no effective management for the university surroundings, buildings and facilities which still do not facilitate the conveniences and security, and the accessibility for the disabled students. In addition, the personnel here needs a knowledge development, working skills and attitude

which are corresponded to the educational management of inclusion education including teaching and learning, student development activities, the management of surroundings, buildings, and facilities. The overall educational management has been designed to facilitate only students who do not experience disabilities including the enrollment, programs, the preparation for necessary learning skills, learning media and technology, self-access information system, the professional training experience and the preparation for future careers which are the obstacles for the disabled students in order to make a living and to learn.

Regarding the Disabled Student Services Center, although it has a potential competence in service delivery as it is under the authority of the institution of special education development which is the strength of the higher education institution, the insufficient number of personnel and a higher turnover rate become barriers in handling the services, including a punctuality in providing services, work coverage and working skills. For student development activities, they have not yet facilitated for the change of the role of disabled students from dependences or observers to be the co-practitioners. Besides, there was a limitation in supporting the adjustment of normal students and learning to live together with the disabled students. To live together with disabled students in the higher education institution, the normal students has adjusted themselves with major values in learning to live together under the four categories: see by heart and understand with wisdom, not value people based on the physical appearance, understand own responsibility and building success together.

The policy recommendations for the higher education institution were proposed in five issues. The first issue is to develop the administrative system and arrange the organization's structure which facilitates the effectiveness of the educational management for disabled students, including the measure for the planning management and the measure in building the participation from outside institution. The second issue concerns the development of the enrollment system which increases the opportunity to access the education in both number of intakes and type of disability, cooperatively. These include the measure for the intake of disabled students, the measure of programs, and the measure of the preparation for students who are gifted. The third issue is about the system and mechanism management to support and assist the disabled students in graduating as well as the access to careers which include the measure for personnel, media, equipment and facilities, the measure for education management, and teaching and learning

management, the measure for student development, and the measure for supporting the careers' access. The fourth issue employs the human resource management as a mechanism in solving problems and developing the education management for disabled students, including the measure for the personnel development, the measure for motivation in remaining the present jobs, and the measure for assigning works. The fifth issue brings the qualitative management to develop the education system management which has a continual quality, including the measure for the quality management development, the measure for the knowledge management, the measure for the knowledge development and creative innovation, and the measure for following up and evaluating the educational management.

Accordingly, the five recommendations mentioned above provide four conditions for the achievement. Firstly, having a set of a clear policy and transmit to the officers who mainly have the role in managing education for disabled students in order to work in the same direction. Secondly, providing the opportunities for disabled students, disabled alumni, parents, representatives of the disabled, who acted as stakeholders, or other related people to participate in providing information in order to develop the working procedure, design work procedure or activities, and evaluate the work associated with the disabled students. Thirdly, encouraging people to accept the disabled student and treat them similar to that of normal students, including accepting them in terms of their educational knowledge and abilities. In particular, they should be accepted that the physical impairment is not an inferiority complex, without pities or a barrier in living and learning. Indeed, they need the ability to access to media, equipment, aids, and facilities as necessary, and they also want all personnel at all level and those normal students see the value of living together, helpfully. Fourthly, the higher education institution shouldn't perceive that the educational management for the disabled is only the responsiveness of the law and related policies or the routine work, but it is also the value creation and addition to the education institution as well.

กิตติกรรมประกาศ

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้เป็นงานวิจัยที่มีจุดเริ่มต้นจากความรู้สึกประหลาดใจตื่นเต้นและเป็นกังวลเมื่อรับรู้ว่าในการสอนครั้งแรกที่คณะครุศาสตร์หลังจากโอนย้ายที่ทำงานมาจากคณะพยาบาลศาสตร์แห่งหนึ่งมีนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็นเรียนรวมใน 2 รายวิชาจาก 3 รายวิชาที่ได้รับมอบหมายให้สอน ด้วยประสบการณ์การสอนในสาขาพยาบาลศาสตร์ที่ผ่านมานักศึกษาพยาบาลล้วนต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญคือเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมไม่มีความพิการ หรือผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาและการประกอบวิชาชีพ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยงานวิจัยในชั้นเรียนที่สร้างความเข้าใจทั้งเข้าใจในความพิการและความต้องการของนักศึกษาพิการและได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อผู้พิการซึ่งจุดประกายเป็นงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณพี่นัฐ น้องทราย น้องโรส น้องช้าง และขอบคุณพิเศษสำหรับการ์ตูนที่ได้สร้างแรงบันดาลใจและพลังใจในการวิจัยนี้ ทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รู้สึกเติมเต็มการทำหน้าที่ในวิชาชีพอาจารย์ ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษาที่พิการและไม่พิการ ศิษย์เก่า ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ บุคลากร ผู้คนที่เป็นเพื่อนบ้านของสถาบันอุดมศึกษาตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอขอบคุณสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นแหล่งศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้สะท้อนภาพการจัดการศึกษาเพื่อผู้พิการ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ ที่สนับสนุนทั้งกำลังใจและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และเจ้าของตำรา บทความ งานวิจัยทั้งในเว็บไซต์และที่เป็นเอกสารที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาและนำมาอ้างอิงในงานวิจัยนี้

“ให้ใช้โลกทัศน์และแนวคิดทั้งในฐานะที่เป็นพยาบาลและเป็นครูมาบูรณาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาพิการทั้งในด้านการสอนและการวิจัย” เป็นคำแนะนำของพี่สาว ผศ.ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย ที่ทำให้ผู้วิจัยได้แง่มุมที่งดงามในการทำวิจัยนี้ รวมถึงคณาจารย์และประสบการณ์ในวิชาชีพการพยาบาลที่ปลูกฝังให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจในความแตกต่างของบุคคลที่ไม่ได้ลดคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ทั้งสั่งสมให้มีความเอื้ออาทรต่อทุกผู้คนโดยไม่จำกัดสถานะซึ่งรวมถึงผู้ที่ไม่สมบูรณ์แบบด้านร่างกาย ทั้งความเป็นครูที่ทำให้เข้าใจคำว่าลูกศิษย์ที่เมื่อได้มาเป็นศิษย์เป็นอาจารย์กันแล้วความรู้สึกและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นล้วนเป็นความปรารถนาดีต่อกัน จึงขอขอบคุณทุกคนและทุกอย่างที่กล่าวมาข้างต้น

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และได้เร่งรัดติดตามทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานจนสำเร็จ ทั้งยังเป็นการขยายพื้นที่ที่นำไปสู่การพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่นเพื่อผู้พิการ ผู้วิจัยขอขอบคุณยิ่งในการสร้างโอกาสให้ได้ทำงานวิจัยนี้

ผศ.กรุณา แดงสุวรรณ และคณะ

เมษายน 2555

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	4
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ	8
การศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย	19
การศึกษาเพื่อคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา	24
กรอบแนวคิดการวิจัย	31
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	32
พื้นที่ศึกษา	32
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	33
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	34
การเก็บรวบรวมข้อมูล	35
การวิเคราะห์ข้อมูล	37
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์	38
บทที่ 4 ผลการศึกษา	39
ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น	40
พัฒนาการการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการ	40
ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาพิการ	43
ทัศนคติต่อนักศึกษาพิการ	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ	47
ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ	47
ด้านบุคลากร	54
ด้านงบประมาณ	61
ด้านกายภาพ	62
ด้านการจัดการศึกษา	76
ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา	136
ด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน	142
ตอนที่ 3 การปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน	155
การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการ	155
ค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาไม่พิการ	169
บทที่ 5 บทสรุป การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	182
บทสรุป	182
การอภิปรายผล	185
ข้อเสนอแนะ	191
บทที่ 6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ	193
บรรณานุกรม	202
ภาคผนวก	205
ผนวก ก ประวัติผู้วิจัย	206

สารบัญตาราง

ตารางที่	ชื่อตาราง	หน้า
1	ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษา	27
2	ผู้ให้ข้อมูลหลักแยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย	33
3	จำนวนและร้อยละของนักศึกษาพิการ จำแนกตามเพศ คณะ/โปรแกรม และชั้นปีที่ศึกษา	43

สารบัญภาพ

ภาพที่	ชื่อภาพ	หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย	31
2	ตัวอย่างป้ายแสดงข้อความเตือนให้ผู้ขับขี่รถระมัดระวังความปลอดภัยของผู้พิการ	64
3	ทางเดินเข้าอาคารที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการในระยะที่มีการก่อสร้าง	67
4	การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ	142
5	ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการเกิดการปรับตัว	162
6	กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการอยู่ร่วมกับนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา	166
7	ค่านิยมหลักและค่านิยมร่วมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา	181
8	ขั้นตอนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย	194
9	ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ	201

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในประเทศที่พัฒนาแล้วประชากร 1 ใน 5 ของเป็นผู้มีความบกพร่องหรือผู้พิการ โดยประชากรในกลุ่มอายุ 0-14 ปี มีผู้พิการร้อยละ 11 กลุ่มอายุ 15-44 ปี มีผู้พิการร้อยละ13 และในกลุ่มอายุ 45-64 ปี มีผู้พิการร้อยละ 25 สำหรับประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปี มีผู้พิการถึงร้อยละ 54 สะท้อนให้เห็นถึงสัดส่วนของผู้พิการที่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ โดยผู้พิการส่วนใหญ่จะมีความพิการหรือความบกพร่องมากกว่า 1 อย่าง โดยความพิการทางด้านร่างกาย (physical disabilities) พบได้มากที่สุด รองลงมาคือความพิการด้านประสาทการรับรู้ (sensory disabilities) และส่วนน้อยเป็นผู้พิการด้านสติปัญญา (intellectual disability) (Ministry of Health, New Zealand, retrieved December 16, 2010 from http://www.moh.govt.nz) สำหรับประเทศไทยสถิติผู้พิการจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี 2550 มีผู้พิการในภาพรวมเกือบร้อยละ2.9 ของประชากร คิดเป็นจำนวน 1.9 ล้านคน โดยร้อยละของประชากรที่พิการจะแปรผันตามอายุ(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551 : 4) เมื่อจำแนกตามประเภทของความพิการพบว่าผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางกายมีมากที่สุด (ร้อยละ 47) รองลงมาคือพิการทางได้ยินหรือสื่อความหมาย ทางการเห็น ทางสติปัญญา พิการซ้อน ทางจิตใจและพฤติกรรมหรือออทิสติก และทางการเรียนรู้ (ร้อยละ 14,11,9,8 ,6 และ 0.1 ตามลำดับ) (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, http://www.nep.go.th ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2554) ซึ่งความพิการเป็นสิ่งที่จำกัดความสามารถในการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการรับรู้ผู้พิการจึงต้องการวัสดุอุปกรณ์ความช่วยเหลือและการฟื้นฟูที่จำเป็นเหมาะสมสอดคล้องกับประเภทและความรุนแรงของความพิการ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างอย่างเต็มศักยภาพของตนทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การศึกษา การประกอบอาชีพ และอื่นๆ

การศึกษาเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของชาติ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (all for education) เพื่อการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล (education for all) (ประเวศ วะสี, 2553: 35) ที่ต้องไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง (no one left behind) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการเพื่อให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545: 7) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับการศึกษาของคนพิการ โดยมาตรา 49 วรรคสอง บัญญัติว่า “... ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้

ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น" (สุรีรัตน์ ประจนปัจจนึก, 2551: 33) การศึกษาสำหรับผู้พิการได้มีความชัดเจนขึ้นในลำดับต่อมา เมื่อรัฐได้ตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 เป็นการประกาศเจตนารมณ์ของการศึกษาชาติที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยกำหนดให้มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยที่แนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ กำหนดสิทธิทางการศึกษา อีกทั้งได้กำหนดเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษาที่ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัดมีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551, 2551: 2-4)

การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในระดับอุดมศึกษา คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้ออกระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนิสิตนักศึกษาแต่ละบุคคล รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยให้นิสิตนักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม ปีการศึกษา 2553 ที่ระเบียบดังกล่าวได้เริ่มบังคับใช้ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาได้รายงานผลว่ามีนิสิตนักศึกษาพิการขอรับเงินอุดหนุนทางการศึกษาจำนวน 845 คน เพื่อเข้าศึกษาต่อระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา 91 แห่ง ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 20 แห่ง จำนวน 378 คน สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 19 แห่ง จำนวน 46 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏ 31 แห่ง จำนวน 338 คน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง จำนวน 38 คน วิทยาลัยชุมชน 4 แห่ง จำนวน 4 คน และกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ 8 แห่ง จำนวน 38 คน ซึ่งสถิติการเข้าเรียนดังกล่าวยังไม่เต็มตามโควตาที่สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้จัดสรรไว้ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, http://www.nep.go.th/ ค้นเมื่อ 24 มกราคม 2554) การประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นบทบาทหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคนพิการ

เจตนารมณ์สำคัญของการมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏคือการทำหน้าที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547, 2547: 2) ซึ่งคนพิการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น โดยพบว่าอาศัยนอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาลประมาณ 2 เท่า (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551: 4) มหาวิทยาลัยราชภัฏจึงอยู่ในฐานะที่สามารถตอบสนองความต้องการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้พิการได้มาก มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคใต้ที่เป็นกรณีศึกษาได้เปิดโอกาสให้ผู้พิการเรียนรวม (inclusion) กับนักศึกษาไม่พิการในสาขาที่กำหนดตั้งแต่ปีการศึกษา 2540 ต่อมาได้ตั้งหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ (Disability Support Services Section : DSSS) ขึ้นในสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเมื่อต้นปี 2550 ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลพิการ และได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านอุปกรณ์และ

บุคลากร จากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 57) ปีการศึกษา 2554 มีนักศึกษาพิการจำนวน 24 คน โดยมีหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการทำหน้าที่จัดบริการรองรับทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ การบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษา

นักศึกษาพิการที่เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษามีภูมิหลังที่แตกต่างกัน ในด้านข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลและความพิการ ซึ่งความพิการที่แตกต่างกันทั้งในด้านประเภทของความพิการ สาเหตุ ระยะเวลาที่พิการ รวมถึงการเห็นคุณค่าในตัวเอง ความพร้อมของครอบครัวในการสนับสนุนช่วยเหลือการปรับตัวที่แตกต่างกัน ทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านการศึกษาของนักศึกษาพิการแตกต่างกันจึงต้องการการดูแลช่วยเหลือในระหว่างการศึกษาแตกต่างกัน โดยประเภทความพิการ ระยะเวลาที่พิการ ปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ และตัวแปรด้านจิตลักษณะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของคนพิการ นอกจากนี้มโนภาพแห่งตนกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว มีปฏิสัมพันธ์ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวของคนพิการ (เกษร พันธุ, 2543: บทคัดย่อ) ดังนั้นความเข้าใจภูมิหลังและความแตกต่างดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการสามารถวางแผนดูแลช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะรายทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

ในระดับสถาบัน การนำเจตนารมณ์แห่งกฎหมายและแนวนโยบายในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อคนพิการมาสู่ปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเป็นประเด็นที่สำคัญ โดยอาจกำหนดนโยบายเพื่อนักศึกษาพิการเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบัน พร้อมส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนทุกส่วนงานสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อนักศึกษาพิการ ตระหนักในการดูแลช่วยเหลือ และปฏิบัติหน้าที่ของตนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการอย่างเข้าใจในความต้องการจำเป็นและให้ความเสมอภาคในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันเพื่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาพิการ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการของสถาบันอุดมศึกษายังขาดความพร้อมและมีอุปสรรคอยู่มาก ทั้งในด้านกายภาพ เช่น สภาพแวดล้อมภายนอก โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อมภายในอาคารและลักษณะพื้นที่ใช้สอย ด้านสื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก และที่สำคัญคือปัญหาด้านเจตคติและความตระหนักของบุคลากร ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาพิการและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน และนำสารสนเทศที่ได้มาจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในอุดมศึกษาท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นได้ทำหน้าที่ในดูแลช่วยเหลือได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและส่งมอบคนพิการที่มีคุณภาพกลับคืนสู่สังคม เป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตตามศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม จากเหตุผลดังกล่าวจึงกำหนดคำถามการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

คำถามการวิจัย

1. สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการอย่างไร ในด้านการจัดโครงสร้างองค์กร ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

2. การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับนักศึกษาไม่พิการ มีปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว กระบวนการในการปรับตัว ผลการปรับตัวอย่างไร และมีค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างไร

3. สถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นควรมีนโยบายและมาตรการอย่างไรในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับนักศึกษาไม่พิการในด้านปัจจัย กระบวนการและผลของการปรับตัว และศึกษาค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านพื้นที่ ด้านเนื้อหา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวมระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งค้นหาเนื้อหาในระดับสถาบันอุดมศึกษา กรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ ในด้านการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ด้าน

การส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน และเนื้อหาในระดับบุคคล คือการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาไม่พิการในด้านปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว กระบวนการในการปรับตัวและผลของการปรับตัว และค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน รวมถึงเนื้อหาการกำหนดนโยบายเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ การศึกษาครั้งนี้จึงกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

2.1 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้าน 1) ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านกายภาพ ศึกษาการจัดการด้านสภาพแวดล้อมภายนอก อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอยและสิ่งอำนวยความสะดวก 5) ด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ศึกษาแนวความคิดด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการ การจัดการระยะก่อนเข้าศึกษา การจัดการระหว่างศึกษา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการเตรียมการก้าวสู่อาชีพ 6) ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และ 7) ด้านการส่งเสริมด้านการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

2.2 การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับนักศึกษาไม่พิการในด้านปัจจัย กระบวนการและผลของการปรับตัว และค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

2.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สะท้อนการทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่ศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

3.1.1 ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา

3.1.2 อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ อาจารย์ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา

3.1.3 นักศึกษาพิการและผู้ปกครอง

3.1.4 บุคลากรสายสนับสนุนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการและบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ

3.1.5 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3.1.6 ผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาไม่พิการด้านปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว กระบวนการปรับตัว ผลของการปรับตัว และค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้แก่

3.2.1 นักศึกษาพิการ

3.2.2 ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ

3.2.3 นักศึกษาไม่พิการที่เป็นเพื่อนในชั้นเรียนรวม

3.2.4 นักศึกษาไม่พิการที่พักอาศัยในหอพักเดียวกับนักศึกษาพิการ

3.2.5 นักศึกษาไม่พิการทั่วไป

3.3.6 บุคคลที่ทำงาน/อาศัยในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา

3.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น

3.3.1 ผู้บริหารได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา

3.3.2 อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ

3.3.3 นักศึกษาพิการและผู้ปกครอง

3.3.4 ศิษย์เก่าผู้พิการ

3.3.5 ตัวแทนผู้พิการจากวิชาชีพต่างๆ

3.5.6 ผู้ทรงคุณวุฒิ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การดูแลช่วยเหลือ หมายถึง การทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่นำข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำหรับผู้พิการ หลักการในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้พิการ รวมถึงการเอาใจใส่ต่อความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการที่แตกต่างกันตามประเภทของความพิการ มาดำเนินการให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการอย่างเหมาะสมในด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การปรับตัว หมายถึง พฤติกรรมของนักศึกษาที่ไม่พิการที่แสดงออกเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาพิการ โดยการปรับตัวมีปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว กระบวนการปรับตัว และผลของการปรับตัว

การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน หมายถึง การใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันของนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ ที่มีค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

นักศึกษาพิการ หมายถึง นักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีความบกพร่องทางการเห็น และบกพร่องทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความบกพร่องทางด้านร่างกาย ที่ศึกษาในชั้นปีที่ 1-5 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554

นักศึกษาไม่พิการ หมายถึง นักศึกษาที่ไม่มีความพิการ ที่ใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาพิการ ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมห้องเรียนและเพื่อนร่วมสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ที่จัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในระดับปริญญาตรีแบบเรียนรวมระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยนี้จะก่อผลต่อผู้พิการในการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีที่คำนึงถึงสิทธิในการได้รับการดูแลช่วยเหลือและให้การดูแลช่วยเหลือตามสิทธิและตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเป็นรูปธรรม ประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1. สารสนเทศจากผลการวิจัย ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ดังนี้

1.1 พัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา และด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา

1.2 ส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับนักศึกษาพิการ และส่งเสริมค่านิยมอันดีในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

2. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มาจากสารสนเทศของงานวิจัย โดยสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นสามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่เน้นนักศึกษาพิการเป็นศูนย์กลาง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คนพิการในสังคมไทยมีพัฒนาของการได้รับโอกาส สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคมาเป็นลำดับ รับรู้ได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมในหลากหลายมิติโดยเฉพาะในด้านการศึกษา การศึกษาสำหรับคนพิการอันเป็นบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีประเด็นที่น่าติดตามเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพจริงอันจะนำไปสู่พัฒนาการของการดูแลช่วยเหลือ เพื่อสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง การศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ
2. การศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย
3. การศึกษาเพื่อคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ ได้ทบทวนถึงความหมายของคนพิการ ประเภทของคนพิการ สิทธิของคนพิการ และแนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทั่วไปต่อบุคคลพิการ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของคนพิการ (Disabled persons)

องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความหมายความพิการว่าคนพิการ หมายถึง เป็นความเสียเปรียบของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่เกิดจากความชำรุดหรือความสามารถบกพร่อง เป็นผลทำให้บุคคลนั้น ไม่อาจแสดงบทบาท หรือกระทำอะไรให้เหมาะสมสอดคล้องตามวัย สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้

คนพิการ ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 หมายถึงบุคคล ซึ่งมีความสามารถถูกจำกัดให้ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และการมีส่วนร่วมทางสังคมได้โดยวิธีการทั่วไป เนื่องจากมีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษ ด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550, 2550: 8-9) กำหนดความหมายของคนพิการและคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ดังนี้

คนพิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว

การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรม ในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการ ให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการ ได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ หมายความว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการ การส่งเสริมและการพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551, 2551: 2-4) กำหนดความหมายของคนพิการตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ที่เป็นไปตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด

ความหมายของคนพิการดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คนพิการ คือผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้ ที่เป็นอุปสรรคเมื่อเทียบกับบุคคลปกติทั่วไป คนพิการจึงมีความต้องการจำเป็นพิเศษ และต้องได้รับความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้

2. ประเภทของความพิการ

2.1 ประเภทของความพิการตามกฎกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกกฎกระทรวง พ.ศ. 2537 ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคน พิการ พ.ศ. 2534 ได้แบ่งความพิการออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1.1 คนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการมองเห็น หมายถึง คนที่มีความบกพร่องทางตา ซึ่งทาง แพทย์กำหนดไว้ มี 2 ประเภท ได้แก่

1) คนที่ตาเห็นเลือนลางได้แก่ คนที่มีความบกพร่องทางสายตา สามารถมองเห็นบ้าง แต่ไม่เท่าคนปกติ หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2) คนตาบอด ได้แก่ คนที่มองไม่เห็นหรืออาจมองเห็นบ้าง และไม่สามารถ ใช้สายตาข้างที่เห็นดีที่สุดให้เป็นประโยชน์ได้

2.1.2 คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย หมายถึงคนที่มีความบกพร่อง หรือสูญเสียการได้ยิน เป็นเหตุให้การฟังเสียงต่าง ๆ ไม่ชัดเจน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) คนหูตึง ได้แก่ คนที่ยังสามารถได้ยินเสียงอยู่บ้าง บางคนอาจต้องใช้เครื่องช่วยฟัง

2) คนหูหนวก ได้แก่ คนที่สูญเสียการได้ยินมาก จนไม่สามารถเข้าใจหรือใช้ภาษาพูดได้ ส่วนมากใช้ภาษามือในการติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น

2.1.3 คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) คนที่มีความผิดปกติ หรือบกพร่องทางด้านร่างกาย ที่ไม่สามารถมอง เห็นได้ชัดเจน และไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันได้

2) คนที่สูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว มือ แขน ขา หรือลำตัว อันเนื่องมาจากแขน ขาขาด เป็นอัมพาตหรืออ่อนแรง เป็นโรคข้อ หรือ มีอาการ ปวดเรื้อรัง หรือเป็นโรคเรื้อรังของระบบการทำงานของร่างกาย ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวัน ของตนเองหรือปฏิบัติตน เหมือนคนปกติธรรมอื่น ๆ ได้

2.1.4 ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แตกต่างไปจากปกติอย่างมาก และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นแล้วไม่หาย อย่างรวดเร็ว พฤติกรรมนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็ก เช่น ก้าวร้าวอย่างรุนแรง ทำร้ายตนเองและผู้อื่น มีความวิตกกังวลมากเกินเหตุ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่สนใจ สิ่งต่างๆ ของข้าง ไม่โต้ตอบด้วย คล้ายๆ เหม่อลอยและชอบเล่นคนเดียวหรือบางคนอาจขาด สมาธิ อยู่ ไม่สุข วุ่นวายอยู่ตลอดเวลา

2.1.5 ความพิการทางสติปัญญา ได้แก่

1) เด็กเรียนช้า หมายถึง เด็กที่มีปัญหาในการเรียน เรียนช้า หรือรับรู้ได้ช้ากว่าเด็กในวัยเดียว กัน มีระดับสติปัญญาประมาณ 70 - 90 (ระดับเชาว์ปัญญาปกติคือ 90 - 110) ตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 10 ปี แต่มีความสามารถเท่าเด็กอายุ 7 - 9 ปี

2) เด็กปัญญาอ่อน หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา อย่างชัดเจนหรือมีระดับ เชาว์ปัญญาต่ำกว่า 70 (ระดับสติปัญญา ได้แก่ปัญญา อ่อนขนาดน้อย ขนาดปานกลางและขนาด รุนแรง) การแสดงออกอาจจะไม่เหมือนเด็กทั่วไปในวัยเดียวกัน บางคนอาจจะพูดไม่รู้เรื่องสมาธิสั้น แต่บาง คนก็เรียบร้อย เชื่อฟังคล้ายเด็กเล็กกว่าอายุจริง แม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะเรียน ได้น้อย แต่ก็สามารถ ได้ช้ากว่าปกติหรือเรียนรู้ได้ช้ากว่าปกติหรือเรียนรู้ หรือเรียนหนังสือได้ตามความสามารถของเด็กแต่ละคน สามารถฝึกให้ เด็กช่วยเหลือตนเอง ได้ช้ากว่าปกติหรือเรียนรงได้ เช่น การถอดและใส่เสื้อผ้า ด้วยตนเอ ง การทำความสะอาด บ้าน ซักผ้า ล้างถ้วยชาม เป็นต้น

2.2 ประเภทของความพิการตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 อันเป็นการใช้อำนาจตามความในมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 โดยกำหนดประเภทของคนพิการ และการพิจารณาบุคคลที่มีความบกพร่องเพื่อจัดประเภทของคนพิการ ดังต่อไปนี้

2.2.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภทดังนี้

1) คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

2) คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดเจนของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

2.2.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับ หูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

2) คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาถึง 26 เดซิเบล

2.2.3 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้านทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

2.2.4 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมส่วนหรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหว ความบกพร่องดังกล่าวอาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก การไม่สมประกอบ มาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

2.2.5 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

2.2.6 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

2.2.7 บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ ได้แก่ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิด เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า โรคสมองเสื่อม เป็นต้น

2.2.8 บุคคลออทิสติก ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน

2.2.9 บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

3. สิทธิคนพิการ

คนพิการโดยส่วนใหญ่มักถูกมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส ได้รับสิทธิและความเป็นมนุษย์ที่ไม่เท่าเทียมกับคนอื่น อาจเป็นเพราะความพิการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการดำรงชีวิต ในปัจจุบันสิทธิของคนพิการได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมากขึ้นเพื่อให้ผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิต

3.1 สิทธิคนพิการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและได้ลงนามและมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2551 มีหลักการพื้นฐานสิทธิคนพิการที่สำคัญในการเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การอยู่ได้ด้วยตนเอง การมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การเข้ามีส่วนร่วมในสังคม การเคารพความแตกต่าง ความเท่าเทียมกันของโอกาส ความสามารถในการเข้าถึง

สำหรับสิทธิของคนพิการ ได้แก่ สิทธิความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงของบุคคล สิทธิที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถตามกฎหมายบนพื้นฐานอันเท่าเทียมกัน เสรีภาพจากการถูกทรมาน เสรีภาพจากการแสวงหาประโยชน์

การใช้ความรุนแรงและการถูกล่อลวง สิทธิที่จะได้รับการเคารพต่อศักดิ์ศรีทางร่างกายและจิตใจ เสรีภาพในการย้ายถิ่นฐานและการถือสัญชาติ สิทธิในการอาศัยอยู่ในชุมชน เสรีภาพในการแสดงออก และแสดงความคิดเห็น สิทธิการเคารพการเป็นส่วนตัว สิทธิการเคารพในการสร้างครอบครัว และสถาบันครอบครัว สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิทางการศึกษา สิทธิด้านการทำงาน สิทธิสำหรับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่เพียงพอ สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสาธารณะ สิทธิในการมีส่วนร่วมด้านวัฒนธรรม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการยังได้กำหนดความหมายของ“การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ” หมายถึง ความแตกต่าง การกีดกัน หรือการจำกัดบนพื้นฐานของความพิการซึ่งมีวัตถุประสงค์หรือส่งผลให้เป็นการเสื่อมเสียหรือทำให้ไร้ผลซึ่งการยอมรับ การอุปโภคหรือการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเป็นพลเมืองหรือด้านอื่น รวมถึงการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ รวมทั้งการปฏิเสธการช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล

3.2 สิทธิคนพิการที่บังคับใช้ตามกฎหมาย

สิทธิคนพิการ ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบหลายฉบับ อันสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักและให้ความสำคัญต่อสิทธิคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “... ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น”

3.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการพ.ศ. 2550 กำหนดในเรื่องสิทธิของคนพิการ ในสิทธิความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ ในมาตรา 15, 16, 20, 33, 37 และ 38 ดังนี้

มาตรา 15 การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการจะกระทำมิได้

การกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการกระทำหรืองดเว้นกระทำการที่แม้จะมิได้มุ่งหมายให้เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการโดยตรง แต่ผลของการกระทำนั้นทำให้คนพิการต้องเสียสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับเพราะเหตุแห่งความพิการด้วย

การเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลทางวิชาการ จารีตประเพณี หรือประโยชน์สาธารณะสนับสนุนให้กระทำได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่ผู้กระทำการนั้นจะต้องจัดให้มีมาตรการช่วยเหลือเยียวยาหรือรักษาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์แก่คนพิการตามความจำเป็นเท่าที่จะกระทำได้

มาตรา 16 คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อ

คณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมพฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

4) การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

5) การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทนายความว่าต่างแก้ต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6) ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภทตลอดจนบริการสื่อสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

7) บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8) สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

9) การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

10) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียมตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

คนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่อาศัยและสวัสดิการให้แล้ว รัฐต้องจัดเงินอุดหนุนให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดู การจัดการศึกษาการส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 33 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐจะต้องรับคนพิการเข้าทำงาน

มาตรา 37 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะบริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

เจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือผู้ให้บริการสาธารณะอื่นซึ่งได้จัดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการตามวรรคหนึ่ง มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 38 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่จ้างคนพิการเข้าทำงานมากกว่าร้อยละหกสิบของลูกจ้างในสถานประกอบการนั้น โดยมีระยะเวลาจ้างเกินกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวันในปีภาษีใดมีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ในปีภาษีนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตร 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย วรรคสอง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่

สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

2.2.4 พระราชบัญญัติจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 8 วรรคห้า กำหนดว่าสถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย

2.2.5 พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ทำให้ประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนดสิทธิของคนพิการและทหารผ่านศึก ซึ่งคนพิการและทหารผ่านศึกสามารถใช้สิทธิรับบริการสาธารณสุข ณ หน่วยบริการของรัฐได้ทุกแห่งได้ และประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 เพื่อการสนับสนุนเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องการสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับบุคคลในพื้นที่ สิทธิตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เพื่อกำหนดแนวทางและวิธีการคุ้มครองสิทธิบุคคลซึ่งมีอาการผิดปกติทางจิต และสิทธิคนทุพพลภาพตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533

2.2.6 ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ข้อ 6 วรรคหนึ่ง กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาที่รับคนพิการเข้าศึกษามีสิทธิได้รับค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นตามจำนวนเงินที่ต้องเรียกเก็บจากนิสิตนักศึกษาพิการ ทั้งนี้ ไม่เกินอัตราและรายการที่คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการกำหนด

2.2.7 ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยบริการล่ามภาษามือ พ.ศ. 2552 กำหนดให้กำหนดให้คนพิการทางการได้ยิน มีสิทธิยื่นคำขอเพื่อขอรับบริการล่ามภาษามือในกรณีต่างๆ ได้แก่ การใช้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข การสมัครงานหรือการติดต่อประสานงานด้านการประกอบอาชีพ การร้องทุกข์ การกล่าวโทษหรือเป็นพยานในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่น การเข้าร่วมประชุม สัมมนาหรือฝึกอบรม รวมทั้งเป็นผู้บรรยายโดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชนเป็นผู้จัดซึ่งมีคนพิการทางการได้ยินเข้าร่วมด้วยและบริการอื่นใดตามที่คณะอนุกรรมการตามข้อ 5ประกาศกำหนด

2.2.8 กฎกระทรวง พ.ศ. 2537 ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการพ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดสถานประกอบการของเอกชนใดมีลูกจ้างตั้งแต่สองร้อยคนขึ้นไป ต้องรับคนพิการที่สามารถทำงานได้ในอัตราลูกจ้างทั้งหมดไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด จำนวนทุกสองร้อยคนต่อคนพิการหนึ่งคน เศษของทุกสองร้อยคนถ้าเกินหนึ่งร้อยคนต้องรับคนพิการเพิ่มอีกหนึ่งคน

2.2.9 ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ การมีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยเหลือคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล และสิทธิของผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดแนวทางการคุ้มครองสิทธิคนพิการ สรุปได้ ดังนี้

1) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ โดยการเพิ่มเติม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงที่อยู่อาศัยบางส่วนหรือทั้งหมด โดยอาศัยการออกแบบ การซ่อมแซม การก่อสร้าง การใช้เทคโนโลยี หรือวิธีการอื่นใด เพื่อขจัดอุปสรรคหรือจัดให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตในที่อยู่อาศัยนั้นได้โดยสะดวกและเหมาะสมกับสภาพความพิการ รวมถึงเพื่อความปลอดภัยและสุขอนามัย โดยคนพิการในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอต่อหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามที่อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการประกาศกำหนดหรือในจังหวัดอื่นที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหรือหน่วยบริการในพื้นที่ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนด

2) การจัดให้มีผู้ช่วยคนพิการ โดยจัดจ้างบุคคลเพื่อให้ความช่วยเหลือคนพิการเฉพาะบุคคลเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจวัตรที่สำคัญในการดำรงชีวิต ภายในระยะเวลาหนึ่งตามความจำเป็นไม่เกินหนึ่งปี ซึ่งต้องจัดให้มีการรับจดแจ้งเป็นผู้ช่วยคนพิการโดยในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอต่อหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามที่อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการประกาศกำหนดหรือในจังหวัดอื่นที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และคนพิการที่ยื่นคำขอให้มีผู้ช่วยคนพิการต้องมีมีบัตรประจำตัวคนพิการ มีความจำเป็นเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจวัตรที่สำคัญในการดำรงชีวิตได้ และไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ

3) การคุ้มครองสิทธิคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล โดยกำหนดให้คนพิการที่ไม่มีบิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลในครอบครัวที่รับคนพิการไว้ดูแลหรืออุปการะเลี้ยงดูได้รับสวัสดิการในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การช่วยเหลือเป็นเงินหรือสิ่งของ การจัดหาครอบครัวอุปการะ การส่งเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์ การจัดให้มีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยเหลือเรื่องอื่นๆ สำหรับคนพิการที่จะได้รับสิทธิในเรื่องนี้ต้องไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือมีแต่ไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง หรือที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงหรือไม่เหมาะสม ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ และไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ รวมทั้งให้การสนับสนุนสถานสงเคราะห์เอกชนที่รับอุปการะคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลด้วย

4) การกำหนดสิทธิผู้ดูแลคนพิการ โดยให้ผู้ดูแลคนพิการซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือยากลำบากเนื่องจากต้องดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับสิทธิในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะการเลี้ยงดูคนพิการ การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ การทำงานในสถานประกอบการ การฝึกอาชีพ การสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ การมีงานทำการให้สัมปทานหรือสถานที่จำหน่ายสินค้า การจัดจ้างแบบเหมางานและอื่นๆ

สิทธิคนพิการดังที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่าคนพิการได้รับการดูแลและคุ้มครองสิทธิทั้งในด้านการดูแลเลี้ยงดู การศึกษา (ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย) ด้านการสาธารณสุข ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตและการลดหย่อยภาษี การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก

และบริการต่างๆ ที่จำเป็น การเข้าทำงานตลอดจนการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องการได้รับการดูแล และการใช้ชีวิตประจำวันที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยรัฐยังขยายสิทธิไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยให้สิทธิในรูปแบบต่างๆ กัน กับผู้ดูแลคนพิการ ผู้ช่วยคนพิการ เจ้าของสถานที่ที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่พิการ และนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่จ้างคนพิการเข้าทำงาน สิทธิที่คนพิการได้รับจะช่วยให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้อย่างจริงจัง จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบช่วยเหลือดูแลเพื่อให้ผู้พิการได้เข้าถึงสิทธิและได้รับประโยชน์ตามสิทธิตรงไปตรงมาและเท่าเทียม

4. แนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทั่วไปต่อบุคคลพิการ

กระแสการเคลื่อนไหวในสังคมปัจจุบันหันมาให้ความสนใจและยอมรับคนพิการมากขึ้น เสียงของผู้พิการได้รับการรับฟังและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้คนพิการมีสิทธิ มีพื้นที่ยืนในสังคมที่กว้างขวางและมีศักดิ์ศรีมากขึ้น อย่างไรก็ดีการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างประชาชนคนปกติทั่วไปและผู้พิการนั้น ประชาชนทั่วไปควรเรียนรู้และปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจ ให้โอกาสและแสดงบทบาทต่อผู้พิการได้อย่างเหมาะสม โดยมีแนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทั่วไปต่อบุคคลพิการดังนี้

4.1 ศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับบุคคลพิการทุกประเภท เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในสภาพความพิการ แล้วจะทำให้อคติ ความกลัว ความรังเกียจ ทัศนคติเชิงลบต่างๆ หมดไป ทำให้เกิดการยอมรับบุคคลพิการได้มากขึ้น

4.2 เมื่อสามารถยอมรับบุคคลพิการได้แล้ว ก็สามารถให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เขามีโอกาสได้แสดงความสามารถ ให้โอกาสเขาได้ทำงานร่วมกับคนปกติ

4.3 ถ่ายทอดทัศนคติเชิงบวกหรือที่ถูกต้องให้กับบุคคลอื่นๆ ที่ยังไม่เข้าใจบุคคลพิการโดยให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่บุคคลเหล่านั้น

4.4 ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลพิการเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคนพิการ

4.5 ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้บริการแก่บุคคลพิการและครอบครัวเพื่อช่วยแนะนำบุคคลพิการและครอบครัวให้ได้รู้จักและใช้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลพิการ

4.6 ให้การสนับสนุนและเร่งรัด ให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกกฎข้อบังคับและระเบียบการปฏิบัติงานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อบุคคลพิการจะได้มีโอกาสรับสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมาย และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมของคนปกติ

คนพิการนับเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคม หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง ย่อมมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อบุคคลพิการโดยได้จัดให้มีการศึกษาพิเศษในหลายรูปแบบ รวมทั้งยังมีการร่วมมือกันระหว่าง

หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐบาลและเอกชน ทำให้การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องการศึกษาไทยเพื่อคนพิการ

การศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “งานช่วยผู้พิการนี้ ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้พิการไม่ได้เป็นผู้ที่อยากจะพิการและอยากช่วยตนเอง ถ้าเราไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไร เพื่อชีวิตและมีเศรษฐกิจของครอบครัว จะทำให้เกิดสิ่งที่หนักในครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้นนโยบายที่จะทำก็คือ ช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้เพื่อที่จะให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม”

การพัฒนาคนพิการ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และทำประโยชน์ให้กับสังคม ประเทศชาติได้เต็มศักยภาพนั้น ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของคนพิการแต่ละวัย แต่ละประเภท และแต่ละบุคคล โดยจะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้านหลักแบบองค์รวม คือ การบำบัดฟื้นฟูด้านการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพ สวัสดิการและสังคม

สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถคนพิการให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การให้การศึกษาอบรมให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีอาชีพมีงานทำ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยเหลือตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในระบบการจัดการศึกษาแต่เดิมได้จัดรูปแบบเดียว คือ การศึกษาปกติทั่วไป (Regular Education) ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงเด็กพิการหรือเด็กที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ในระบบปกติทั่วไป ต่อมามีกลุ่มเด็กพิการที่นักการศึกษาเห็นว่าสามารถให้การศึกษาได้ จึงได้จัดเป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการให้กับกลุ่มเด็กพิการเหล่านั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาพิเศษ (Special Education) เมื่อได้จัดการศึกษาพิเศษมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง กลุ่มนักการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่า เด็กพิการกลุ่มหนึ่งสามารถพัฒนาได้มาก ได้มีการทดลองให้เด็กพิการเข้าไปเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป และเกิดวิธีการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม(Integrated Education or Mainstreaming) และเรียนรวม(Inclusion)

การมีคนพิการเรียนร่วมเรียนรวม ในสถานศึกษาทั่วไป และการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดบริการการศึกษาของรัฐเพื่อปวงชน ประเทศไทยมีการจัดบริการการศึกษาในลักษณะเรียนร่วมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 และในระดับอุดมศึกษามีนักศึกษาพิการเรียนร่วมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแห่งแรกในพ.ศ. 2503 (วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล, http://www.rs.mahidol.ac.th/thai ค้นเมื่อ 4 มกราคม 2554)

การส่งเสริมจัดการศึกษาสำหรับคนพิการด้วยมาตรการทางกฎหมาย

การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการมีความชัดเจนมากขึ้นเมื่อรัฐได้กำหนดการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการไว้ในแผนการศึกษาของชาติ ในปีพุทธศักราช 2520 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายการศึกษาของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษไว้ในหมวด 2 ข้อ 15 ว่ารัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ที่มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน กับกล่าวถึงการจัดระบบการศึกษาอีก 2 ประเภทไว้ในหมวด 3 ข้อ 38 ว่า การศึกษาพิเศษเป็นการจัดการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจ อาจจัดเป็นการศึกษาเฉพาะหรือจัดในโรงเรียนธรรมดาก็ได้ตามความเหมาะสม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ประการหนึ่งว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ในส่วนของการศึกษาสำหรับคนพิการได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งให้ผู้พิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545: 5-13)

ผลจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงที่สนับสนุนด้านการศึกษาแก่คนพิการ เช่น กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาในปีพุทธศักราช 2545 และได้ประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการของคณะกรรมการพิจารณาให้คนพิการได้รับสิทธิช่วยเหลือทางการศึกษาว่าด้วยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลในปีพุทธศักราช 2546

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติสิทธิของประชาชนด้านการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงผู้พิการไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย”

ในปี พ.ศ. 2551 ได้มีกฎหมายที่กำหนดให้การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งจำเป็นต้องจัดให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ ดังนั้นเพื่อให้การบริการและการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกระบบและทุกระดับการศึกษา รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ต้องจัดการศึกษาพิเศษโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของคนพิการให้ได้รับการศึกษา ตลอดจนความช่วยเหลือทางการศึกษา

2. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสังกัด ต้องจัดให้คนพิการและครอบครัวได้รับสิทธิพิเศษด้านการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่ม มีสิทธิได้รับความสะดวกสื่อ และบริการ

3. ให้หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดงบประมาณเงินอุดหนุนหรือทรัพยากรทุกประเภทสนับสนุนการจัดการศึกษาพิเศษ และ

4. กำหนดรูปแบบจัดการศึกษาพิเศษเป็น 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

เมื่อรัฐได้ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ก็ได้มีนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 ด้วยเช่นกัน ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั่วถึง และเสมอภาค” อันประกอบด้วยนโยบายสำหรับคนพิการ 4 ด้าน คือ

1. คนพิการได้รับการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

2. คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญ โดยขจัดจุดอ่อนและเพิ่มจุดแข็ง เพื่อสนับสนุนให้คนพิการได้มีโอกาสตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ดังนั้นนอกจากจะต้องการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยคำนึงถึงคุณภาพและโอกาสแล้ว จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อระดมทรัพยากรและนำไปสู่การปฏิบัติจริงของแผนและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดขึ้น และจะเป็นส่วนความสำคัญในการเติมเต็มการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย (ชินวรณ์ บุณยเกียรติ, http://media.thaigov.go.th/ ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2554) ทั้งนี้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศนโยบาย "คนพิการอยากเรียน ต้องได้เรียน" โดยจัดโรงเรียนรับเด็กพิการเรียนร่วมและเรียนรวมกับเด็กทั่วไปตามขอบข่ายของงานการประถมศึกษา ซึ่งพบว่ามีเด็กพิการประเภทต่าง ๆ เข้าเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในส่วนของการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศคำขวัญ “อุดมศึกษาไทย ใส่ใจผู้พิการ” อันสะท้อนถึงการเปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้พิการในทุกระดับของการศึกษาไทย

หลักการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีหลักการ ดังต่อไปนี้ (เบญจา ชลธาร์นนท์, 2548: บทสรุปสำหรับผู้บริหาร)

1. การจัดการศึกษาต้องเป็นแบบให้เปล่า (Availability) ต้องจัดการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาแบบให้เปล่าแก่เด็กและเยาวชนในทุกช่วงอายุ รวมทั้งต้องอิสระแก่พ่อแม่ในการจัดการการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน

2. การศึกษาที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Accessibility) ต้องขจัดการแบ่งแยกและการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สีผิว ภาษา เพศ ศาสนา อายุ ความด้อยโอกาส ความมากโอกาส ความพิการเป้นต้น รวมทั้งสร้างความเท่าเทียมกันระหว่าเพศ และเชื้อชาติ โดยประกันการเข้าถึงสิทธิในทุก ๆ ด้าน

3. การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ (Acceptability) โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษารวมทั้งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยนำมาตรฐานสิทธิมนุษยชนไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดมาตรฐานการศึกษาด้วยมิติสิทธิมนุษยชน

4. การศึกษาที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Adaptability) ต้องจัดการศึกษาที่หลากหลายตามความถนัดของเด็กและเยาวชน รวมถึงการให้ความรู้ด้านสิทธิผ่านการศึกษา

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ

คนพิการสามารถรับการศึกษาได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีการจัดที่สำคัญอย่างน้อย 6 แบบหลัก ดังนี้

1. การศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ หมายถึง การศึกษาที่จัดในโรงเรียนการศึกษาพิเศษให้กับเด็กพิการแต่ละประเภทความความพิการ

2. การเรียนร่วม หมายถึง การจัดเตรียมความพร้อมให้กับเด็กพิการจนถึงระดับหนึ่ง แล้วส่งเด็กพิการเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติ โดยจัดได้หลายรูปแบบและมีลักษณะการจัดที่แตกต่างกัน เช่น เรียนในชั้นเรียนพิเศษแยกจากเด็กปกติ เรียนในห้องเรียนปกติร่วมกับเด็กปกติเป็นบางวิชา หรือเรียนในห้องเรียนปกติร่วมกับเด็กปกติทุกวิชา (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 55) การจัดในรูปแบบใดนั้นสามารถปรับได้ตามตามต้องการพิเศษของเด็กแต่ละบุคคล โดยการเรียนร่วมควรเป็นความร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกัน (Collaboration) ระหว่างครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียน เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและบริการต่าง ๆ ให้กับเด็กพิการในความดูแล

3. การเรียนรวม ที่เป็นการจัดให้นักศึกษาที่เป็นคนพิการอันมีความต้องการพิเศษเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการ ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเช่นเดียวกับนักศึกษาทั่วไป โดยมีความเชื่อว่านักศึกษาทุกคนมีสิทธิและโอกาสทางการศึกษาที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เช่นเดียวกับนักศึกษาทั่วไป (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 55) ร่วมกับการจัดให้มีบริการพิเศษตามความต้องการของแต่ละบุคคล

4. การจัดในครอบครัว (Home school)

5. การจัดโดยชุมชน

6. การจัดในสถานพยาบาล

7. การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษ

8. การจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วม โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และนอกระบบโรงเรียน

ด้วยมาตรการด้านกฎหมายทำให้การศึกษาสำหรับคนพิการมีผลบังคับใช้ เพื่อให้คนพิการมีสิทธิทางด้านการศึกษาที่เท่าเทียมกับคนทั่วไปโดยได้รับการดูแลช่วยเหลือเพื่ออำนวยความสะดวกอันเป็นการตอบสนองตามความต้องการของคนพิการ อีกทั้งรัฐยังให้การสนับสนุนหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐานตามรูปแบบและหลักการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในประเทศไทยยังพบปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการการพัฒนา ดังนี้ (อภิชาติ ทองน้อย, 2549: บทคัดย่อ)

1. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วม

1.1 สถานศึกษาของรัฐบางแห่งยังไม่มีนโยบายรับคนพิการเข้าศึกษา

1.2 สถานศึกษาจัดการด้านสถานที่ สภาพแวดล้อมและหลักสูตรในรูปแบบปกติ โดยไม่ได้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนที่มีความพิการ

1.3 การขาดแคลนทรัพยากรด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากรและสื่อ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่จำเป็นและทันสมัย

1.4 คนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วมยังไม่ได้รับโอกาสในกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าเทียมกับคนปกติ เช่น สถานศึกษาไม่เปิดโอกาสให้คนพิการได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ

2.1 การปรับปรุงด้านอาคารสถานที่และด้านอื่น ๆ เพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากต้นสังกัดและจากรัฐบาลเท่านั้น ทำให้สถานศึกษาขาดการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น ระบบความปลอดภัย แสง สัญลักษณ์ต่าง ๆ

2.2 ครูผู้สอนมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียน

2.3 ปัญหาด้านการจัดหลักสูตร ที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการด้านบุคลากรที่ผู้สอนส่วนใหญ่สอนไม่ตรงตามสาขาที่สำเร็จการศึกษา อัตราส่วนระหว่างผู้เรียนและผู้สอนไม่สัมพันธ์กัน

2.4 การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและสื่อที่ทันสมัยสำหรับการจัดการเรียนการสอน

2.5 ปัญหาด้านค่าใช่จ่ายต่อเดือนสูงจากการได้รับความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากภาครัฐน้อย

จากการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ พบว่าปัญหาในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปาน

กลาง โดยปัญหาอันดับที่หนึ่งคือด้านบุคลากร รองลงมาด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนิเทศการศึกษา ด้านหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลตามลำดับ (จิรภา พลจันทร์, 2548: บทคัดย่อ)

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการนอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในด้านความไม่เพียงพอของงบประมาณสำหรับจัดสร้างสถานที่ฝึกซ้อมกีฬา (โดยเฉพาะผู้พิการทางการมองเห็น) และงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีทั้งปัญหาในด้านโครงสร้างทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ปัญหาความไม่เพียงพอของทรัพยากรการศึกษาทั้งทางด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ปัญหาด้านหลักสูตรและการจัดการศึกษา ปัญหาด้านโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรมบางประเภทด้านการศึกษา แสดงให้เห็นถึงปัญหาในทางปฏิบัติด้านกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ซึ่ง เกยูร วงศ์ก้อม (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษากลยุทธ์การนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยพบปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติ 4 ด้านคือ ด้านโครงสร้างและนโยบาย ด้านปริมาณคนพิการ ด้านคุณภาพการจัดการศึกษา และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติมี 4 กลยุทธ์คือ กลยุทธ์การขยายโอกาสและบริการการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างทั่วถึง กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการแก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีคุณภาพ กลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านคนพิการ และกลยุทธ์การส่งเสริมให้คนพิการ ครอบครัว ชุมชนและองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคนพิการ

การศึกษาเพื่อคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา

คนพิการเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาได้เปิดประตูให้คนพิการได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการอุดหนุนกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ สำหรับให้การอุดหนุนสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนครอบคลุมค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่น

ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้พิการ เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ให้สถาบันอุดมศึกษาในทุกสังกัด (ทั้งของรัฐและเอกชน) มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม โดยให้คำนึงถึงประเภทของความพิการด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่สภาสถาบันอุดมศึกษากำหนด และแจ้งคณะกรรมการเพื่อทราบไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันก่อนเริ่มปีการ ศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นไป

2. ให้สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนิสิตนักศึกษาพิการแต่ละบุคคล รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้นิสิตนักศึกษาพิการสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม

3. เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้สถาบันอุดมศึกษาที่รับคนพิการเข้าศึกษา มีสิทธิได้รับค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตามจำนวนเงินที่ต้องเรียกเก็บจากนิสิตนักศึกษาพิการ หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาส่งเรื่องขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการต่อไป

4. ให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีการรายงานผลการดำเนินงานในการปฏิบัติตามระเบียบนี้ต่อคณะกรรมการฯ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับคณะกรรมการจัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา ได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำหรับสถาบันอุดมศึกษา 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ (ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 465/2553, http://www.moe.go.th/ ค้นเมื่อ 24 มกราคม 2554)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขยายโอกาสและบริการทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการให้แก่หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านคนพิการ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการ ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนร่วมกันพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดหารายได้ (ระดมทุน)

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบกองทุน (การบริหารจัดการ)

นโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๖๑

นโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั่วถึง และเสมอภาค” ประกอบด้วย ๔ นโยบาย คือ (ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 465/2553, http://www.moe.go.th/ ค้นเมื่อ 24 มกราคม 2554)

1. คนพิการได้รับการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

2. คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการตามนโยบายดังกล่าวมุ่งเน้นในด้านโอกาสที่มีความเสมอภาค คุณภาพ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อระดมทรัพยากรให้แผนงาน โครงการที่กำหนดขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพด้านการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนได้ทั้งระบบ

ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ (Disabled Student Services Center: DSS Center) ในสถาบันอุดมศึกษา

ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ คือ หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงระบบการศึกษา หรือระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยได้อย่างเท่าเทียมกับนักศึกษาทั่วไป ลดอุปสรรคซึ่งจำกัดโอกาสของนักศึกษาพิการ และจัดหาบริการสนับสนุนเพื่อช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพิการ สามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้ ซึ่งบริการที่จัดให้นั้นจะพิจารณาจากลักษณะของความพิการ และความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการแต่ละประเภท

การดำเนินงานของศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเน้นการตอบสนองตามยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อันเป็นแนวทางซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้สนับสนุนการตั้งศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ที่เป็นหนึ่งในโครงสร้างของมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยใดมีนักศึกษาพิการมากกว่า 3 คน ขึ้นไป สามารถจัดทำโครงการเข้ามาเพื่อของบประมาณจากสำนักงานได้ได้ หากมหาวิทยาลัยใดมีนักศึกษาพิการเกิน 10 คน เบื้องต้น สำนักงานจะสนับสนุนงบประมาณในการจ้างบุคลากร จำนวน 1 อัตรา และสนับสนุนวัสดุหรือครุภัณฑ์อื่นที่จำเป็น

บริการที่จัดให้นักศึกษาพิการแต่ละบุคคลจะผ่านการทบทวนวิเคราะห์ที่เริ่มต้นจากการประเมินความต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือ (need assessment) ที่อิงตามลักษณะเฉพาะของความพิการแต่ละประเภทและความสามารถเฉพาะบุคคล การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะ

บุคคลในระดับอุดมศึกษา (individual education plan: IEP) การจัดบริการตามแผน (provision of services) อย่างต่อเนื่อง และการประเมินผล (evaluation) การจัดบริการเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลในระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการที่แท้จริงของนักศึกษาพิการ

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษา

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้เป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 57-62) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษา

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	แผนงาน/โครงการ
1. สร้างโอกาสทางการศึกษา	1. จัดสรรโอกาสทางการศึกษาให้นักศึกษาพิการที่มีศักยภาพได้เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา	1. จัดสถาบันอุดมศึกษานำร่องรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ 2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดสรรโควตาให้กับนักศึกษาพิการ 3. ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับแนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 4. ให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีความพร้อมด้านต่าง ๆ เพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 5. ให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษและนักวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	1. โครงการนำร่องรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดสรรโควต้าให้กับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในสถาบันตามประเภทของความพิการ 3. โครงการจัดทำฐานข้อมูลนักศึกษาพิการในระดับอุดมศึกษาตามประเภทความพิการ 4. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนเพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 5. จัดการเรียนการสอนนักศึกษาระดับปริญญาโท 6. จัดการเรียนการสอนนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร
2.พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของผู้พิการ	1. พัฒนาระบบบริการสนับสนุนคนพิการ (DSS/ASS) ในถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนของนักศึกษาพิการ	1.ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีนักศึกษาพิการเข้าศึกษา โดยจัดทำระบบนำร่องงาน DSS/ASS (Disability Support Service / Autism Support Service) ภายในสถาบัน โดยให้การสนับสนุนงบประมาณและอัตรากำลัง 2.ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหาและปรับปรุงเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งจำเป็นต่าง ๆ และ ความช่วยเหลืออื่น	1. จัดให้มีหน่วยงานให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดบริการระบบ DSS/ASS 2. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา 3. จัดให้มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลในระดับอุดมศึกษา (IEP) ในสถาบันอุดมศึกษา 4. จัดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้บริการยืมสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกตามสภาพความพิการ

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	แผนงาน/โครงการ
		ใดที่เอื้อต่อการศึกษาของนักศึกษาพิการ	5. ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดคูปองบริการสื่อตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) (บริการ/สื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา) 6. สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงสถาปัตยกรรม อาทิ การจัดทางลาดการปรับห้องน้ำสำหรับคนพิการ การติดตั้งสัญญาณแสงสำหรับคนหูหนวก
	2. พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษและการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพิการ	1.ให้มีการฝึกอบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงาน DSS/ASS ในสถาบันอุดมศึกษา 2.เสริมสร้างความเข้าใจ เทคนิคและทักษะของบุคลากรในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาพิการอย่างบูรณาการ 3.สนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางสำหรับการจัดการศึกษาและส่งเสริมศักยภาพผู้พิการรวมทั้งการพัฒนาบุคลากรสำหรับดูแลผู้พิการทั้งในระบบและนอกระบบ 4.จัดสรรทุนการศึกษาให้แก่บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษา สำหรับผู้พิการเพื่อไปศึกษาต่อ 5.จัดสรรอัตรากำลังในการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการให้เพียงพอ	1. จัดอบรมบุคลากรประจำศูนย์ DSS/ASS 2. ให้สถาบันอุดมศึกษาสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรในการปฏิบัติงานช่วยเหลือนักศึกษาพิการ 3. สถาบันอุดมศึกษาให้การสนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางในการส่งเสริมศักยภาพผู้พิการทั้งในระบบและนอกระบบ 4. สถาบันอุดมศึกษาจัดสรรทุนการศึกษาให้บุคลากรไปศึกษาต่อ 5. สถาบันอุดมศึกษาจัดสรรบุคลากรในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเพียงพอ
	3. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ	1.ให้สถาบันอุดมศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้พิการ 2.กำหนดมาตรฐานหลักสูตรการเรียนการสอนการศึกษาพิเศษ และกำหนดตำแหน่งค่าตอบแทนบุคลากรเฉพาะทางที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้พิการที่เหมาะสม	1. สถาบันอุดมศึกษาจัดการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของผู้พิการ 2. สถาบันอุดมศึกษากำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาพิเศษ และกำหนดค่าตอบแทนบุคลากรเฉพาะทางที่เหมาะสม
3. พัฒนาองค์ความรู้	1. ผลิตงานวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านคนพิการ	1.ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านคนพิการ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และการประกอบอาชีพของคนพิการ	1. ส่งเสริมการเขียนหนังสือตำรา คู่มือ สื่อความรู้เกี่ยวกับคนพิการ และE-Learning 2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ 3. ส่งเสริมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	แผนงาน/โครงการ
			4. โครงการจัดตั้งสถาบันศึกษาและวิจัยระดับชาติในเรื่องคนพิการ โดยความร่วมมือกับสถาบันในเครือข่าย
4. ส่งเสริมการมีงานทำของ บัณฑิตผู้พิการ	1. ส่งเสริมความร่วมมือในการสนับสนุนการประกอบอาชีพของบัณฑิตพิการ	1. ส่งเสริมให้นักศึกษาพิการมีงานทำในระหว่างศึกษาทั้งในสถาบันอุดมศึกษาและนอกสถาบันอุดมศึกษา 2. ร่วมมือกับกระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรคนพิการในการจัดหาทุนสนับสนุนการจัดตั้งโครงการเพื่อการประกอบอาชีพของบัณฑิตพิการ	1. สถาบันอุดมศึกษานำร่องโครงการทดลองให้บัณฑิตพิการทำงานในสถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการ 2. จัดประชุมเสวนาวิชาการกับกระทรวง ทบวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมอาชีพคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดยุทธศาสตร์ที่มาจากการมีส่วนร่วมของบุคคล งาน/ฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายในมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงานผู้ใช้บัณฑิตพิการ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทภายนอกและบริบทภายในของสถาบัน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้พิการอย่างแท้จริงทั้งในระหว่างเรียนและการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจุบันคนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้มากกว่าในอดีต อย่างไรก็ดี การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษายังมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขหลายประการ ดังการศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการทางการมองเห็นของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบปัญหาใน 4 ด้าน ดังนี้ (แสงโสม อมรรัตนพงศ์, 2547: บทคัดย่อ)

1. ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา

อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาพิการทางการมองเห็นทำให้คนพิการมีปัญหาในการสัญจรภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยทั้งนักศึกษาพิการและอาจารย์ต้องการการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่มีลิฟท์เบรลล์หรือเสียง มีห้องน้ำสำหรับนักศึกษาพิการและทำทางเดินสำหรับนักศึกษาพิการโดยเฉพาะเพื่อความสะดวกและความปลอดภัย

2. ด้านบุคลากร

2.1 บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษายังไม่มีความตระหนักในการให้บริการที่เหมาะสมกับคนพิการเท่าที่ควร ทำให้นักศึกษาพิการไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา

2.2 อาจารย์ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้นักศึกษาพิการประสบปัญหาในการเรียนรู้

3. ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จัดสื่อหรืออุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นสำหรับคนพิการทางการมองเห็นตามความต้องการ คนพิการจึงต้องพึ่งพาเพื่อนนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการวัดผลและประเมินผล ในกรณีที่นักศึกษาพิการทางการมองเห็นมีความต้องการจำเป็นนอกเหนือจากที่สถาบันอุดมศึกษาจัดไว้ให้ สถาบันอุดมศึกษาจะประสานความร่วมมือไปยังศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

ในลำดับต่อมาเมื่อรัฐได้ตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม อย่างไรก็ดียังคงพบปัญหาด้านการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้พิการ ดังจัดเป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษาในข้อที่ 5

5. ด้านการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้รายงานผลการรับนิสิต นักศึกษาพิการเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2553 พบว่ามีนิสิตนักศึกษาพิการที่ขอรับเงินอุดหนุนทางการศึกษา จำนวน 845 คน เพื่อเข้าศึกษาต่อระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา 91 แห่ง จำนวนนักเรียนพิการที่เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษายังไม่เต็มตามโควตาที่จัดสรรให้ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้แก้ปัญหาในด้านการประชาสัมพันธ์นโยบายที่ให้ผู้พิการเรียนฟรีตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับปริญญาตรี พร้อม ๆ กับการประสานไปยังผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยให้แก่นิสิต นักศึกษาพิการ (ชินวรณ์ บุณยเกียรติ, http://media.thaigov.go.th/ ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2554) ในปีการศึกษา 2554 พบว่ามีนิสิตนักศึกษาพิการ ในระดับอนุปริญญาและระดับปริญญาตรี ที่ขอรับการอุดหนุนจากรัฐบาล รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,720 คน จากสถาบันอุดมศึกษา 90 แห่ง ซึ่งแม้ว่าจำนวนของนิสิตนักศึกษาพิการในปีการศึกษา 2554 จะเพิ่มขึ้นกว่าปีการศึกษา 2553 แต่ปัญหาด้านการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้พิการยังคงมีอยู่

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา มีสภาพที่คล้ายคลึงกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วม โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และนอกระบบโรงเรียน แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน อันเป็นหน้าที่และความตระหนักของผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ต้องวิเคราะห์ความแตกต่างในช่องว่างดังกล่าว และนำสู่การแก้ไขเพื่อให้คนพิการมีพื้นที่ในสังคมด้านการศึกษาที่เสมอภาคเท่าเทียม และมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนในสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสง่างาม

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้เป็นฐานในการดำเนินการวิจัย การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก การสังเกตสถานที่และสภาพแวดล้อม การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่มีประวัติยาวนานแห่งหนึ่งของภาคใต้และมีพัฒนาการด้านการจัดการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง มีสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ และได้จัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการในระดับปริญญาตรีมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 ในระยะแรกรับเฉพาะนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น ต่อมาในปีการศึกษา 2550 ได้ดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาโดยขยายเปิดรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าเรียน และได้จัดตั้งหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการขึ้นภายใต้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเมื่อกุมภาพันธ์ 2550 เพื่อรองรับการจัดการศึกษาพิเศษระดับอุดมศึกษา ระยะเวลาที่ทำการศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 มีนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น บกพร่องทางการได้ยิน และบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการในสาขาที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดให้เรียน จำนวน 24 คน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยแสดงแยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลักแยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ด้านการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน	การศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการและค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน	การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ
1. ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา 2. อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ อาจารย์ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา 3. นักศึกษาพิการและผู้ปกครอง 4. บุคลากรสายสนับสนุนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ และบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ 5. ผู้ที่เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 6. ผู้ทรงคุณวุฒิ	1. นักศึกษาพิการ 2. ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ 3. นักศึกษาไม่พิการที่เป็นเพื่อนในชั้นเรียนรวม 4. นักศึกษาไม่พิการที่พักอาศัยในหอพักเดียวกับนักศึกษาพิการ 5. นักศึกษาไม่พิการทั่วไป 6. บุคคลที่ทำงาน/อาศัยในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา	1. ผู้บริหารได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา 2. อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ 3. นักศึกษาพิการและผู้ปกครอง 4. ศิษย์เก่าผู้พิการ 5. ตัวแทนผู้พิการจากวิชาชีพต่างๆ 6. ผู้ทรงคุณวุฒิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(in-depth interview) และการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง แบบสังเกต และแบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง

มีลักษณะของแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยนำไปใช้เพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล และการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง โดยใช้แนวคำถามเป็นหลักในการสัมภาษณ์และการจัดสนทนากลุ่ม ในขณะเดียวกันก็สามารถเปิดกว้างสำหรับประเด็นใหม่ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ แนวคำถามประกอบด้วย 4 ส่วน ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 คำถามเกริ่นนำ เป็นคำถามเพื่อเปิดประเด็นการสนทนาและเชื่อมโยงสู่คำถามหลัก

1.2 คำถามหลัก (main question) เป็นคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

แนวคำถามหลักในการศึกษาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

1) ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ : การจัดหน่วยงานภายในที่ทำหน้าที่รองรับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงาน สายการบังคับบัญชา การติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน

2) ด้านบุคลากร : การมอบหมายให้มีบุคคลที่ทำหน้าที่ในด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

3) ด้านงบประมาณ : การจัดสรรเงินเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการในด้านต่าง ๆ ความเหมาะสมเพียงพอของการจัดสรรด้านงบประมาณ

4) ด้านกายภาพ : การจัดการด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอย สิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อต่อความสะดวกปลอดภัยและการเข้าถึงของนักศึกษาพิการ

5) ด้านการจัดการศึกษา : การดำเนินการที่ช่วยให้การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตลอดช่วงระยะเวลาที่ศึกษา

6) ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา : การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษาพิการให้มีคุณลักษณะเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์พร้อม นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้น รวมถึงการจัดระบบสวัสดิการต่างๆ สำหรับนักศึกษาพิการ

7) การส่งเสริมด้านการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน : การส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาพิการ และการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

แนวคำถามหลักในการศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาพิการ และค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

1) ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว

2) กระบวนการปรับตัว

3) ผลของการปรับตัว

4) ค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

1.3 คำถามย่อย (sub question)ในแต่ละคำถามหลัก เป็นคำถามที่แตกมาจากคำถามหลักเพื่อให้ได้รายละเอียดที่ชัดเจนขึ้นทั้งในด้านกว้างและด้านลึก

1.4 คำถามกระตุ้น (probe question) เป็นคำถามที่เตรียมไว้เพื่อสร้างสถานการณ์หรือเงื่อนไขให้ตอบในกรณีที่ถามคำถามย่อยแล้วไม่ได้คำตอบหรือคำตอบยังไม่ชัดเจน คลุมเครือ

คำถามที่สร้างขึ้นเป็นแนวเพื่อกำหนดทิศทางและประเด็นเนื้อหาในการสนทนาที่ไม่เคร่งครัดในเชิงโครงสร้าง สามารถยืดหยุ่นในทางปฏิบัติตามสถานการณ์ทั้งรูปแบบของคำถาม เทคนิคการถาม การใช้ถ้อยคำและลำดับการถาม ตามหลักการของการสนทนาแบบกึ่งโครงสร้าง (ชาย โพธิสิตา, 2550 : 270,283)

2. แบบสังเกต

2.1 แบบสังเกตสภาพทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษา ด้านการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอย สิ่งอำนวยความสะดวกที่ตอบสนองนักศึกษาพิการ เช่น ทางลาด ทางเท้า ลิฟต์ ห้องน้ำ ที่จอดรถ การแสดงทางไปสู่สิ่งอำนวยความสะดวก การมีป้ายเครื่องหมายสัญลักษณ์แสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ฯลฯ

2.2 แบบสังเกตการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา

3. แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูล เพื่อบันทึกรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา การสนับสนุนด้านการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ณ สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา วิธีที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง การฟังอย่างตั้งใจเพื่อจับประเด็น การสังเกตอย่างมีเป้าหมาย และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ หลังจากที่ได้สร้างแบบสัมภาษณ์ที่มีมาตรฐานแล้ว คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ร่วมกับการฝึกอบรมให้ความรู้ แนะนำวิธีการสัมภาษณ์ และฝึกการสัมภาษณ์ (in-class training) แก่ผู้ช่วยนักวิจัยจนมีความมั่นใจและมีความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของ

ผู้ช่วยนักวิจัยในครั้งแรก คณะผู้วิจัยคนใดคนหนึ่งจะเข้าประกบเพื่อช่วยเหลือ ควบคุมการสัมภาษณ์ให้เป็นไปตามขั้นตอนและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาแก่ผู้ช่วยวิจัยในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป กระบวนการดังกล่าวเป็นไปเพื่อการควบคุมคุณภาพข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ถึง 1 ชั่วโมงครึ่ง ขั้นตอนในการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลหลักตอบรับในการให้สัมภาษณ์แล้ว ขั้นตอนการสัมภาษณ์เริ่มต้นจากการแนะนำตัวของผู้สัมภาษณ์ การชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปนำเสนอโดยไม่อ้างอิงมายังผู้ให้ข้อมูล การแจ้งสิทธิในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ สิทธิในการขอยุติการสัมภาษณ์ระหว่างการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกการสนทนา กำหนดนามสมมุติเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ แล้วจึงดำเนินการสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินใช้ล่ามภาษามือช่วยแปล การบันทึกการสัมภาษณ์ใช้การบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงควบคู่กับการจดบันทึกย่อ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง

เป็นการจัดสนทนากลุ่มตามประเภทและลักษณะงานกับผู้ที่ยินดีเข้าร่วมการสนทนากลุ่มใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เริ่มต้นจากการแนะนำตัวของผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม แนะนำผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม กล่าวต้อนรับและแสดงความขอบคุณที่สละเวลามาเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม ชี้แจงถึงการนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มไปนำเสนอโดยไม่อ้างอิงมายังผู้ให้ข้อมูล การแจ้งสิทธิในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม สิทธิในการขอยุติการร่วมสนทนากลุ่มในขณะที่การสนทนากลุ่มยังไม่ยุติ ขออนุญาตถ่ายภาพ ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกการสนทนา กำหนดนามสมมุติของผู้เข้าร่วมทุกคนเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มอธิบายประเด็นในการสนทนาเพื่อความเข้าใจร่วมกัน และเริ่มคำถามที่ละประเด็นจนครบทุกประเด็นตามที่ได้แจ้งผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม และจบด้วยการกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

การบันทึกการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจงใช้การบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงควบคู่กับการจดบันทึกย่อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกและการถ่ายภาพประกอบ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยเขียนบันทึกข้อความเพื่อขออนุญาตศึกษาข้อมูลเพื่อการวิจัยจากผู้ที่รับผิดชอบแล้วทำการรวบรวมไว้ในแบบบันทึกข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ใช้การประชุมระดมสมอง

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีการ ทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง การฟังอย่างตั้งใจเพื่อจับประเด็น การสังเกตอย่างมีเป้าหมาย และการศึกษาจาก

เอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบเจาะลึกและการจัดสนทนากลุ่ม มาจากหลายแหล่งอันเป็นการตรวจสอบเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ตามแนวทางของเทคนิคสามเส้า (triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเบื้องต้นวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ เพื่อฉายภาพให้เห็นลักษณะการกระจายของข้อมูลด้านสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการจัดสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูลที่เรียกว่า Constant comparative method (Glaser & Strauss Corbin, 1967: 105-113) ซึ่งเป็นวิธีที่การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเมื่อได้เริ่มต้นดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจัดการสนทนากลุ่มแบบเจาะจงแล้ว ผู้วิจัยถอดการสนทนาจากเครื่องบันทึกเสียงออกมาเป็นข้อมูลตัวอักษรแบบคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค พร้อมบรรยายให้เห็นถึงการสื่อสารอื่นที่ไม่ใช่คำพูด เช่น น้ำเสียง เสียงหัวเราะ การเว้นระยะการสนทนา การเงียบ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ถอดจากเครื่องบันทึกเสียงและข้อมูลจากการจดบันทึกย่อขณะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการจัดสนทนากลุ่ม มาอ่านแบบวิเคราะห์คำ วลี ประโยคเพื่อสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมาย (interpretive reading) แล้วจำแนกประเภทข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูลดังนี้

2.1 เปรียบเทียบข้อมูล โดยพิจารณาความเหมือนและความต่างที่เป็นคุณลักษณะ (qualities) หรือคุณสมบัติ (attributes) ของชุดข้อมูล เขียนเป็นข้อสรุปเบื้องต้นแล้วจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ ส่วนประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนผู้วิจัยนำไปพิจารณาปรับปรุงแนวคำถามและกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในคราวต่อไป โดยการจัดแบ่งหมวดหมู่จะมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับข้อมูลชุดใหม่แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่จัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ไว้เดิม

2.2 พิจารณาหมวดหมู่ของข้อมูลและคุณลักษณะของหมวดหมู่เพื่อเชื่อมโยงและแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลให้ชัดเจนขึ้น ทำให้ข้อสรุปเบื้องต้นที่ได้ในขั้นตอนแรกเริ่มมีลักษณะเป็นแนวคิด

2.3 ขยายแนวของการเปรียบเทียบ โดยนำแนวคิดที่ได้จากการสรุปลักษณะความสัมพันธ์ของข้อมูลในขั้นที่ 2 มาพิจารณาถึงประเด็นสำคัญอื่น ๆ ที่อยู่ในปรากฏการณ์ ขั้นตอนนี้ทำให้คุณลักษณะความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง มานำวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์

การตรวจสอบภายใน โดยทบทวนคุณภาพของข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และทบทวนกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งวิธีวิเคราะห์และกระบวนการวิเคราะห์

การตรวจสอบภายนอก ใช้วิธีการฟังเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (playback method) โดยเสนอผลการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก และขอให้เสนอทัศนะต่อข้อสรุปและการตีความของผู้วิจัย (ชาย โพธิสิตา, 2550 : 396) เพื่อนำมาปรับปรุงการวิเคราะห์ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ทัศนะที่แตกต่างออกไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน และศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันกับนักศึกษาไม่พิการและค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง การสังเกต การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการประชุมระดมสมอง

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกประเภท นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

- 1.1 พัฒนาการการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการ
- 1.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาพิการ
- 1.3 ทัศนคติต่อนักศึกษาพิการ

ตอนที่ 2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

- 2.1 ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ
- 2.2 ด้านบุคลากร
- 2.3 ด้านงบประมาณ
- 2.4 ด้านกายภาพ
- 2.5 ด้านการจัดการศึกษา
- 2.6 ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา
- 2.7 ด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

ตอนที่ 3 การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการและค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

- 3.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว
- 3.2 กระบวนการปรับตัว
- 3.3 ผลของการปรับตัว
- 3.4 ค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิจัยตอนที่ 1 เป็นการฉายภาพให้เห็นข้อมูลเบื้องต้นของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจผลการศึกษาในตอนที่ 2 และ 3 ข้อมูลเบื้องต้นเป็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการ ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาพิการ และทัศนคติของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาต่อนักศึกษาพิการ

พัฒนาการในการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการ

สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาเปิดรับนักศึกษาพิการเข้ามาเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 2551: 1) จนถึงปัจจุบันเป็นปีที่ 18 โดยมีพัฒนาการในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการสรุปได้เป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. ระยะเริ่มต้น

ระยะนี้เริ่มเมื่อสถาบันเปิดรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2537 ถึงปีการศึกษา 2549 โดยมีที่มาจากการออกกฎหมายพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่ให้ความสำคัญกับคนพิการว่าเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศแต่จากสภาพของความพิการเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม จึงสมควรสนับสนุนส่งเสริมให้โอกาสแก่คนพิการ โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นวิธีหนึ่งในการเสริมสร้างความสามารถของผู้พิการทั้งการศึกษาภาคบังคับการศึกษาสายอาชีพหรืออุดมศึกษาตามความเหมาะสมเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงาน ดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนไม่พิการ โดยขณะนั้นได้กำหนดให้ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุนประกอบกับสถาบันอุดมศึกษาเองมีศูนย์การศึกษาพิเศษ (ปัจจุบันคือสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ) มีอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษนับเป็นจุดแข็งของสถาบันฯ ที่ทำให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อคนพิการ ระยะนี้อาจารย์ที่สังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นหัวเรี่ยว หัวแรงสำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการโดยการสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษา

การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมในระยะนี้เปิดรับเฉพาะผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเข้าศึกษา โดยแต่ละปีการศึกษาอาจมีนักศึกษาพิการ 2-3 คน สมัครเข้ามาเรียนหรืออาจไม่มีนักศึกษาพิการสมัครเข้ามาเรียนเลย นักศึกษาพิการที่เข้ามาศึกษาในคณะครุศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์(โปรแกรมดนตรีไทย) มีศูนย์การศึกษาพิเศษทำหน้าที่ดูแลและสนับสนุนในด้านสื่ออุปกรณ์รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะนำแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการในการปฏิบัติเพื่อตอบสนองนักศึกษาพิการอย่างเหมาะสมตามความต้องการจำเป็นโดยยังไม่ได้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนและจัดบริการแก่นักศึกษาพิการโดยตรง

กล่าวได้ว่าในระยะนี้แม้สถาบันอุดมศึกษาจะมีจุดแข็งในด้านบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษและมีศูนย์การศึกษาพิเศษที่มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ แต่ในภาพรวมของการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อคนพิการสถาบันฯ ยังขาดความพร้อมในด้านสื่ออุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) ที่ช่วยให้นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็นมีความสะดวกในการเรียนการสอนและการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนและอาจารย์ที่ปรึกษายังอยู่ในช่วงเริ่มต้นเรียนรู้และทำความเข้าใจทั้งการทำความเข้าใจต่อนักศึกษาพิการและทำความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการในรูปแบบเรียนรวม อีกทั้งการออกแบบระบบต่างๆ ภายในสถาบันยังเป็นการออกแบบเพื่อนักศึกษาไม่พิการมากกว่าการออกแบบเพื่อการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

2. ระยะขยายตัวและตื่นตัว

ระยะนี้เกิดขึ้นในปีการศึกษา 2550 ถึงปีการศึกษา 2551 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในด้านโอกาสและสิทธิของผู้พิการเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ โดยในเดือนกันยายน พ.ศ. 2550 รัฐได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่เป็นการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และให้ยกเลิกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ติดตามมาด้วยการตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ในเดือนกุมภาพันธ์ 2551 เพื่อให้การบริการและการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกระบบและทุกระดับการศึกษา

เหตุการณ์สำคัญในระยะนี้คือการจัดตั้งหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการขึ้นในสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 57) เพื่อทำหน้าที่ให้บริการ ส่งเสริมและสนับสนุนทางการศึกษาแก่นักศึกษาพิการโดยตรงทั้งในด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก นับเป็นหน่วยงานใหม่ที่เข้ามาเสริมความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ และเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อนักศึกษาพิการทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม ความสำคัญในเชิงรูปธรรมอธิบายได้ว่าหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับนักศึกษาพิการ เป็นพื้นที่พิเศษที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของนักศึกษาพิการ ส่วนความสำคัญในเชิงนามธรรม หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเป็นเสมือนสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการมีตัวตนและการดำรงอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาพิการทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการยอมรับและให้ความสำคัญกับนักศึกษาพิการ

หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเมื่อเริ่มก่อตั้งมีบุคลากร 2 คน คือ ครูการศึกษาพิเศษและเจ้าหน้าที่ผลิตสื่อสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นซึ่งในขณะนั้นได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านบุคลากรประจำหน่วยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 2551: 57) และในปีเดียวกันนี้ได้ขยายการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการทั้งในด้านสาขาและประเภทของความพิการ จากเดิมที่มีเพียงนักศึกษาพิการที่มี

ความบกพร่องทางการเห็นศึกษาในคณะครุศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันฯ ได้ขยายโดยเปิดรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษาในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ทำให้จำนวนนักศึกษาพิการโดยรวมที่รับเข้าในแต่ละปีมีจำนวนเพิ่มขึ้น

การเตรียมรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษา ได้ก่อให้เกิดการตื่นตัวในด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดรับทั้งในด้านทรัพยากรเพื่อตอบสนองตามความต้องการจำเป็นที่แตกต่างจากนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น และการเตรียมการเพื่อกำหนดแนวทางในการรับเข้าศึกษาที่เป็นการประสานความร่วมมือกันระหว่างคณะ โปรแกรมวิชา และหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ อย่างไรก็ดีแม้ว่าได้มีการเตรียมความพร้อมในการขยายสู่การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินแต่ในทางปฏิบัติเมื่อได้รับนักศึกษาพิการเข้ามาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาหลายประการทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปรับตัวและปรึกษาหารือร่วมกันในหลาย ๆ ด้านเพื่อแก้ปัญหาและปรับวิธีการในการจัดการศึกษาให้เข้าระบบ ซึ่งนับเป็นสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการตื่นตัวอย่างต่อเนื่องในการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ

3. ระยะปรับปรุงและพัฒนา

ระยะนี้เริ่มต้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 ถึงปัจจุบัน โดยมีความพยายามในการทบทวนและประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการที่ผ่านมา เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษาพิการ ทั้งนี้หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษได้ริเริ่มโครงการและจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการที่หลากหลายขึ้น เช่น การจัดทำโครงการแนะแนวการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้พิการเพื่อเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาในเขตจังหวัดที่เป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา การจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้ภาษามือเพื่อการสื่อสารกับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมความเข้าใจอันดี การมีจิตอาสาของนักศึกษาไม่พิการในการช่วยเหลือแนะนำการเรียนการปฏิบัติตนให้แก่นักศึกษาพิการ การจัดทำคู่มือเพื่อเป็นสื่อในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่อาจารย์และบุคลากรเกี่ยวกับนักศึกษาพิการ การจัดทำข้อเสนอเพื่อการช่วยเหลือนักศึกษาพิการของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการโดยตั้งข้อเสนอต่อสถาบันและอาจารย์ที่ครอบคลุมในการสนับสนุนเพื่อช่วยด้านการเรียนการสอนและการวิจัย

ในส่วนของอาจารย์ผู้สอนที่ได้สั่งสมประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนเพื่อนักศึกษาพิการได้มีการปรับปรุงเพื่อพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการ นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีการดำเนินการให้สอดคล้องกับข้อบังคับทางกฎหมายในด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการเมื่อมีการปลูกสร้างอาคารใหม่ ๆ อย่างไรก็ดียังมีโครงสร้างอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่ยังไม่ได้มาตรฐานโดยเฉพาะอาคารที่นักศึกษาพิการต้องเข้าไปใช้บริการซึ่งรอการพัฒนาปรับปรุง

จากผู้รับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดในการขยายหลักสูตรที่เปิดรับนักศึกษาพิการในระดับปริญญาตรีอันสะท้อนถึงการให้ความสำคัญและให้โอกาสกับนักศึกษาพิการมากขึ้น ถึงแม้ว่าในความเห็นของนักศึกษาการจัดการของสถาบันฯ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นอันเนื่องมาจากความบกพร่องของนักศึกษาพิการได้อย่างเต็มที่และ แต่ก็ได้เห็นแนวโน้มของการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการโดยมีสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเป็นเสาหลักที่มีบทบาทสำคัญเคียงข้างการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้พิการมาอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาพิการ

การฉายภาพให้เห็นข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาพิการ ที่ศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาพิการ จำแนกตามเพศ คณะ/โปรแกรม และชั้นปีที่ศึกษา

สถานภาพ			ประเภทของความพิการ						รวม	
			บกพร่องทางการเห็น		บกพร่องทางการได้ยิน		บกพร่องทางร่างกาย/การเคลื่อนไหว			
			จำนวน (n=5)	ร้อยละ (%)	จำนวน (n=16)	ร้อยละ (%)	จำนวน (n=3)	ร้อยละ (%)	จำนวน (n=24)	ร้อยละ (%)
เพศ	หญิง		2	40.00	4	25.00	1	33.33	7	29.17
	ชาย		3	60.00	12	75.00	2	66.67	17	70.83
คณะ/โปรแกรมที่ศึกษา	ศิลปกรรมศาสตร์	ออกแบบประยุกต์ศิลป์	-	-	7	43.75	-	-	7	29.17
		จิตรกรรม	-	-	2	12.50	-		2	8.33
		ทัศนศิลป์	-	-	7	43.75	-		7	29.17
	ครุศาสตร์	ภาษาไทย	2	40.00	-		-		2	8.33
		ภาษาอังกฤษ	1	20.00	-		-		1	4.17
		การศึกษาพิเศษ	1	20.00	-		1	33.33	2	8.33
	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ภาษาอังกฤษ	1	20.00	-		1	33.33	2	8.33
	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	คอมพิวเตอร์	-	-	-		1	33.33	1	4.17
ชั้นปีที่ศึกษา	นักศึกษาชั้นปีที่ 1		1	20.00	8	50.00	-		9	37.50
	นักศึกษาชั้นปีที่ 2		1	20.00	-	-	1	33.33	2	8.33
	นักศึกษาชั้นปีที่ 3		1	20.00	-	-	-		1	4.17
	นักศึกษาชั้นปีที่ 4		2	40.00	3	18.75	1	33.33	6	25.00
	นักศึกษาชั้นปีที่ 5		-	-	5*	31.25	1	33.33	6	25.00

หมายเหตุ * หมายถึง ศึกษาในหลักสูตร 4 ปี แต่ยังไม่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

ตารางที่ 3 ซึ่งนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาพิการ อธิบายได้ดังนี้

1) ประเภทของความพิการ สถาบันอุดมศึกษามีนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมากที่สุด (ร้อยละ 66.67) รองลงมาคือบกพร่องทางการเห็น และบกพร่องทางร่างกาย/การเคลื่อนไหว (ร้อยละ 20.83, 12. 50)

2) เพศ นักศึกษาพิการเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 70.83 และ 29.17)

3) คณะ/โปรแกรมที่ศึกษา นักศึกษาพิการส่วนใหญ่ศึกษาในคณะศิลปกรรมศาสตร์ (โปรแกรมออกแบบประยุกต์ศิลป์ จิตรกรรมและทัศนศิลป์) (ร้อยละ 66.67) รองลงมาตามลำดับคือ คณะครุศาสตร์ (โปรแกรมวิชาภาษาไทย โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษ และการศึกษาพิเศษ) (ร้อยละ 20.83) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษ) (ร้อยละ 8.33) และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (โปรแกรมคอมพิวเตอร์) (ร้อยละ 4.17)

4) ชั้นปีที่ศึกษา นักศึกษาพิการ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 37.50) รองลงมาตามลำดับคือนักศึกษาชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 5 (ร้อยละ 25.0) นักศึกษาชั้นปีที่ 2 (ร้อยละ 8.33) และชั้นปีที่ 3 มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 4.) โดยมีนักศึกษาที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร 4 ปี กำลังศึกษาปีการศึกษาที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 20.83

5) ประเภทของความพิการกับคณะที่ศึกษา พบว่านักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินศึกษาเฉพาะในคณะศิลปกรรมศาสตร์ นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็นศึกษาในคณะครุศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ส่วน และนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว กระจายตัวอยู่ใน 3 คณะคือคณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ทัศนคติต่อนักศึกษาพิการ

การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาพิการ ผู้ปกครอง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิล้วนให้ความสำคัญกับการสร้างทัศนคติที่ดีต่อนักศึกษาพิการเป็นอันดับแรกโดยเห็นว่าการสร้างทัศนคติที่ดีต่อนักศึกษาพิการจะเป็นจุดเริ่มต้นที่นำมาซึ่งการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านอื่น ๆ

> *“...สถาบันที่เปิดรับนักศึกษาพิการ วิสัยทัศน์แล้วก็ทัศนคติของบุคลากรไม่ว่าผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ต้องเปิดรับกลุ่มนักศึกษาพิการให้ได้ด้วย ...จะต้องมีการฝึกฝนเพื่อมีทัศนคติเชิงบวกกับนักศึกษากลุ่มนี้ก่อน เพราะถ้าไม่รู้จักความเป็นนักศึกษาพิการหรือความพิการเลยนี่ การเข้ามาเรียนของนักศึกษาพิการก็จะเป็นไปอย่างลำบาก...”*

> *“...ถ้ามีทัศนคติเชิงลบต่อต้านหรือไม่เข้าใจ ไม่ต้องถึงต่อต้านแค่ไม่เข้าใจก็แย่แล้ว ทัศนคติของอาจารย์ผู้สอนจึงสำคัญ สถาบันต้องทำยังไงก็ได้ที่จะให้ผู้สอนมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กกลุ่มนี้ ทำให้รู้สึกอยากสอนก่อน ถ้าอยากสอนก็สามารถไปเตรียมองค์ความรู้ ปรับเปลี่ยนวิธีสอน เตรียมสิ่งต่าง ๆ เพิ่มเติมได้ ทำได้หมด เพราะฉะนั้นพอครูผู้สอนพร้อมแล้วสื่อ วัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ก็จะตามมา...”*

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

“…ความแตกต่างระหว่างมหาลัยที่รับนักศึกษาพิการกับมหาลัยที่ไม่ได้รับคือเจตคติ ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับต่อผู้พิการควรมีเจตคติที่ดีต่อคนพิการ คนที่รู้สึกดีต่อกันจะบอกได้ว่าคนพิการต้องการอะไร ถ้าเข้าใจตรงนี้โครงสร้างอื่น ๆ ก็จะตามมา…”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

“…ทัศนคติและความรู้ความเข้าใจจะบวกกัน เมื่อมีทัศคติมีความรู้ที่ดี ในความเป็นครูจะหาทางฝ่าฟัน หาสื่อที่ทำให้เด็ก(นักศึกษาพิการ) รู้เรื่องให้ได้…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

การศึกษานี้พบว่าทัศนคติของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อนักศึกษาพิการจัดได้ 3 ประเภท คือ ทัศนคติเชิงบวก ทัศนคติเชิงลบและทัศนคติแบบเวทนานิยม ดังต่อไปนี้

1. ทัศนคติเชิงบวก

บุคลากรที่มีทัศนคติเชิงบวกจะมองเห็นความตั้งใจและความพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาพิการ ให้การยอมรับในความรู้ความสามารถด้านการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการเหมือนกับนักศึกษาไม่พิการ อย่างไรก็ดีไม่ได้หมายรวมว่าบุคลากรที่มีทัศนคติเชิงบวกจะมีความเข้าใจในความต้องการจำเป็นอันเนื่องมาจากความบกพร่องทางด้านร่างกาย หรือสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นและมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาพิการได้อย่างเหมาะสม

”…นักศึกษาที่พิการทางตามองไม่เห็น แต่โชคดีที่ยังได้ยินเสียง และจะมี gift มีทักษะพิเศษ ในการที่จะจำได้ดีมากๆ…”

“…เด็กพิการที่หลุดรอดมาคือคนตั้งใจจริง มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะมาเรียน…”

“…ตรงนี้จะสรุปว่าเด็กพิการก็เหมือนเด็กปกติ ก็มีทั้งเด็กอ่อน เด็กเก่ง เข้ามา…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“…เราไม่กีดกั้นเด็กพิการ ถือว่าเขาเป็นคนๆ หนึ่งเหมือนนักศึกษาคนอื่นๆ…”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

“…เด็กพิเศษเขามีความขยัน…มีมานะอดทนในการเรียนสูง…”

(ผู้บริหารคณะ)

“…อาจารย์ที่เข้าใจเรายอมรับในความสามารถของเราก็มี ไม่งั้นก็คงอยู่ยากอยู่ไม่ได้…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

2. ทัศนคติเชิงลบ

บุคลากรที่มีทัศนคติเชิงลบต่อนักศึกษาพิการจะมองเห็นความพิการเป็นความด้อย หรือเป็นปมด้อย ทั้งความด้อยทางด้านร่างกายและความด้อยในด้านศักยภาพที่มีความยุ่งยาก เป็นภาระและสร้างความหนักใจ โดยตอบสนองหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อนักศึกษาพิการไปในทิศทางเดียวกับการมอง ซึ่งได้สร้างความท้อแท้ในการเรียนให้กับนักศึกษาพิการ

"...พอรู้ว่ามีนักศึกษาพิการมาเรียน อาจารย์ก็มีบ่นบ้างว่า มีอีกแล้วหรือ..."

(ผู้บริหารคณะ)

"...ก็แปลกใจ ที่นี่มีนักเรียนพิการมาเรียนหลายรุ่นแล้ว แต่อาจารย์บางคนยังมีทัศนคติแคบอยู่ ยังไม่เปิดใจกันซักที..."

"...ปัญหาที่ทำให้ท้อแท้ที่สุดในการเรียนที่นี่ก็คือเจตคติของอาจารย์บางคน พิการมองไม่เห็นจะเรียนยังไง พิการทำอะไรได้บ้าง พิการทำแค่นี้แล้วกันหรือทำได้แค่นี้ก็ดีแล้ว บางทีตั้งธงไว้ก่อนเลยว่าเราทำไม่ได้..."

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

อย่างไรก็ดีทัศนคติเชิงลบของบุคลากรอาจปรับเปลี่ยนเป็นทัศนคติเชิงบวกได้เมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์และได้เห็นถึงศักยภาพของนักศึกษาพิการ

"...เรื่องทัศนคติในตอนแรก อืม(ถอนหายใจ) ถึงแม้ว่าไม่ชอบแต่ถือว่าทำเพราะหน้าที่ มาภายหลังเมื่อได้สอน ดูบรรยากาศเด็กเหล่านี้มีความสามารถอาจารย์เค้าก็ โอเค..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

3. ทัศนคติแบบเวทนานิยม

บุคลากรที่มีทัศนคติแบบเวทนานิยมต่อนักศึกษาพิการจะมองความพิการเป็นปมด้อยที่น่าสงสารน่าเห็นใจ พฤติกรรมที่แสดงออกจะใจดีเป็นพิเศษ ให้สิทธิพิเศษ ให้การดูแลลดหย่อนยืดหยุ่นเกินความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ ซึ่งนักศึกษาพิการเองเห็นว่าทัศนคติแบบนี้อาจจะดูดีถ้ามองในมุมแคบและระยะสั้นแต่ในภาพกว้างและในระยะยาวทัศนคติแบบเวทนานิยมจะไม่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จของนักศึกษาพิการ

"...ตอนนี้มีคนพิการเข้ามาตลอด อาจารย์ก็ดูแลเป็นปกติไม่ได้รู้สึกเดียดฉันท์กับนักศึกษาตรงกันข้ามกลับรู้สึกสงสาร เมตตาเอ็นดูเป็นพิเศษด้วยซ้ำ...เป็นธรรมชาติของคนไทยเมื่อพบกับคนที่มีความพิการความเอื้ออาทรความอารีจะมีเป็นพิเศษ..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...เด็กคนนี้จะอ่อนกว่าเพื่อนในกลุ่มเด็กหู ก็ประคบประหงม ประคอง จนเขาเรียนเสร็จหมดทุกอย่าง..."

(ผู้บริหารคณะ)

“...ส่วนนักศึกษาที่พิการเราจะอะลุ่มอล่วย...เราให้ทำอะไรแล้วมันไม่เป็นไปตามปฏิทินที่เรากำหนด ก็จะยืดหยุ่นให้กับเด็กกลุ่มนี้...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

“...การให้สิทธิพิเศษ แยกเราออกมาเป็นกลุ่มเพื่อให้เราสะดวกบางทีก็เป็นด้านลบที่แฝงอยู่ อาจเป็นการทำลายนักศึกษาพิการโดยไม่รู้ตัว...ในสถานศึกษาอาจจะทำแบบนี้แล้วดี แต่พอคิดถึงตอนที่เราจบการแข่งขันจะไม่ได้อยู่แค่คนพิการด้วยกันเองแล้ว ต้องไปแข่งกับคนปกติ ถ้าศักยภาพเราต่างกับคนปกติเยอะ การจะหางานจะประสบความสำเร็จในชีวิตก็จะยากขึ้น...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นจากอาจารย์ผู้สอนว่าทัศนคติของบุคลากรต่อนักศึกษาพิการไม่ควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเฉพาะระหว่างบุคลากรกับนักศึกษาพิการ แต่ควรมีผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงหน้าที่ที่ดีต่อกัน

“...ในแง่ของทัศนคติผมมองว่ามันไม่ใช่อยู่ที่เด็กกับอาจารย์ เป็นเรื่องของใครก็ไม่รู้ที่มาชี้นำให้เด็กกับผู้สอนเดินไปมากกว่า...”

(อาจารย์ผู้สอน)

ตอนที่ 2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

การศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ได้กำหนดกรอบการศึกษาไว้ 7 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านกายภาพ 5) ด้านการจัดการศึกษา 6) ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และ 7) ด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสิทธิของบุคคล ผู้วิจัยได้ใช้นามสมมุติแทนชื่อที่ใช้จริง ดังนั้นชื่อที่ปรากฏในข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลหลักและนำมาประกอบผลการศึกษาจึงเป็นชื่อที่ถูกสมมุติขึ้น

ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ

สถาบันอุดมศึกษาจัดโครงสร้างองค์การเพื่อรองรับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ โดยกำหนดให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษซึ่งพัฒนามาจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ทำหน้าที่ดูแลและจัดบริการเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ส่วนคณะและโปรแกรมวิชามีบทบาทหน้าที่ในการบริหารหลักสูตร จัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวมและจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ส่วนกองพัฒนานักศึกษาทำหน้าที่พัฒนานักศึกษาพิการผ่านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาและดูแลในด้านสวัสดิการต่าง ๆ เช่น หอพัก การบริการด้านสุขภาพเบื้องต้น เงินกู้ยืมเพื่อ

การศึกษา 3 หน่วยงานหลักนี้จะสื่อสารประสานงานกันในแนวนอนทั้งการสื่อสารประสานงานในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

“...เรามีศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นสถาบันที่เรามุ่งเน้นในการจัดการศึกษา การดูแลบริการให้กับเด็กหรือเยาวชนพิการมาเป็นเวลาเนิ่นนานพอสมควร...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...มีบันทึกจากสถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) ไปยังคณบดีของคณะศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อจะเรียนแจ้งว่าทางสถาบันมีความพร้อมทางด้านบุคลากรที่จะเปิดรับเด็กหูได้ ทางคณะยินดีรับเด็กเข้าไปเรียนร่วมกับทางคณะหรือเปล่า ก็มีการประสานงานกันเบื้องต้น และก็ได้รับคำตอบว่าทางคณะยินดีรับเด็ก แล้วเราถึงจะมีการเปิดรับเด็ก...”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“...ได้คุยกับผอ.สถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) เสมอ เมื่อเปิดเทอมใหม่ก็จะบอกที่ผอ. ไว้ว่าให้แจ้งมาว่ามีกี่คน เราจะกันที่ในหอพักไว้ทุกครั้ง ล็อคเอาไว้ให้นักศึกษากลุ่มนี้...ไม่มีหอพักผู้ชาย มีเฉพาะหอพักนักศึกษาผู้หญิง...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมีหน่วยงานภายใน 3 หน่วย คือ ศูนย์เด็กเล็ก หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการและสำนักงานธุรการ บริหารงานโดยผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ บุคลากรภายในประกอบด้วยอาจารย์ 5 คน ซึ่งเป็นอาจารย์กลุ่มเดียวกับที่ประจำในโปรแกรมวิชาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มีแม่บ้าน 1 คน ศูนย์เด็กเล็กมีครูการศึกษาพิเศษและครูพี่เลี้ยงเด็กพิเศษรวม 4 คน สำนักงานธุรการมีเจ้าหน้าที่ธุรการ 2 คน ส่วนหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการมีเจ้าหน้าที่ประจำ 4 คน

“...มองว่าบุคคลมีไม่มากนักแต่การทำงานนั้นแกร่ง ไม่น่าเชื่อว่าเรามีผลผลิตทางด้านการจัดการศึกษาให้กับนักศึกษาพิการตลอดมา แล้วก็ผลผลิตดีมาก...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

หน่วยงานภายในสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษที่มีหน้าที่สนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการโดยตรงคือหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ (DSS) มีที่ตั้งอยู่ภายในอาคารสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษอย่างเป็นสัดส่วน มีห้องทำงานของบุคลากร ห้องสำหรับนักศึกษาพิการเพื่อการสืบค้นข้อมูลและการพบปะพูดคุยกัน ทรัพยากรของหน่วยฯ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สนับสนุนการเรียนนักศึกษาพิการ จำนวน 1 คน ล่ามภาษามือจำนวน 3 คน มีคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูล คอมพิวเตอร์และโปรแกรมขยายภาพและตัวอักษร เครื่องจดบันทึกอักษรเบรลล์ เครื่องพิมพ์อักษรเบรลล์ เครื่องเปิดฟังหนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ หนังสือเสียง เครื่องช่วยฟัง รวมถึงสื่อและอุปกรณ์อื่น ๆ สำหรับสนับสนุนด้านการเรียนของนักศึกษาพิการ ด้านการจัดบริการ

หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการจัดบริการล่ามภาษามือ การผลิตสื่อ การแนะแนว และการสอนเสริม นอกจากนี้ยังจัดหาอาสาสมัครเพื่อให้การช่วยเหลือนักศึกษาพิการในการทำกิจกรรมต่างๆ

"...เราให้บริการดูแลทุกอย่าง โน้ตบุ๊คเค้า(นักศึกษาพิการ) เสียก็มายืมที่นี่ใช้ก่อน..."

"...เด็กตานี่เราช่วยได้เยอะ แล้วก็เรียนหลากหลายเอก แต่ประเด็นก็คือขณะนี้ DSS มีบุคลากรคนเดียวที่ดูแลเด็กตา...คนเดียวแต่ดีว่าเขาเก่งคอมพิวเตอร์นะก็ช่วยเด็กตาได้หลายเอก...บางทีอยู่มืดทุกวัน ไม่มีโอ(เงินตอบแทนทำงานล่วงเวลา) ..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"...กลางวันที่เขา(นักศึกษาพิการ) มาเรียน วิชาเอกต่างๆ ก็กระจายกันไปก่อน แต่จะไปเรียนตรงไหนก็ตามส่วนใหญ่จะตั้งฐานอยู่ที่การศึกษาพิเศษ...เขามาใช้เครื่องไม้ เครื่องมือ..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

โครงสร้างการบริหารของสถาบันอุดมศึกษากำหนดให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษขึ้นตรงต่อมหาวิทยาลัย การบริหารจัดการของผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจึงอิสระและขึ้นต่ออธิการบดีโดยตรง อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติมีปัญหาในเชิงระบบและกลไกการดำเนินงานโดยหน่วยงานภายในที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการทำงานแบบแยกส่วนโดยไม่มีการจัดการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการเชิงบูรณาการ และมีปัญหาในการสื่อสารและประสานงาน เช่น 1) ขั้นตอนการสมัครเข้าเรียนของนักศึกษาพิการที่ยังไม่เป็นระบบ โดยการสมัครเข้าเรียนของผู้พิการบางคนมีขั้นตอนที่ต้องผ่านหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในขณะที่บางคนไม่ผ่าน 2) การสื่อสารและการประสานงานระหว่างสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษกับหน่วยงานอื่นๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการยังมีช่องทางการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนและไม่เป็นระบบ เช่น ไม่มีการส่งต่อข้อมูลจำนวนการรับนักศึกษาพิการ ประเภทของความพิการและจำนวนที่แยกตามประเภทในแต่ละปีการศึกษาให้กับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและคณะที่บริหารจัดการหลักสูตรที่มีนักศึกษาพิการเรียนรวม จากหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับนักศึกษาพิการเข้าศึกษา 3) อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรที่มีนักศึกษาพิการเรียนรวม ไม่ทราบก่อนทำการสอนว่ามีนักศึกษาพิการเรียนรวมอยู่ด้วยในชั้นเรียน

"...เด็กที่เข้าเรียนออกแบบประยุกต์ เค้าเข้ามาสมัครกับมหาวิทยาลัยโดยตรง ไม่ได้เข้ามาหา DSS ก่อน ส่วนเด็กที่เรียนทัศนศิลป์นั้น ผู้ปกครองพาเด็กเข้ามาพบกับเราโดยตรง เราก็ให้คำแนะนำไปว่าถ้าเกิดจะให้เด็กเรียนเด็กน่าจะเรียนทัศนศิลป์ดีกว่า..."

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

"...DSS เคยทำหนังสือแจ้งฝ่ายรับนักศึกษา ถ้ามีเด็กพิการประสงค์เข้ามาสอบคัดเลือกไม่ว่าประเภทใดให้คัดแยกใบสมัครเพื่อง่ายต่อการดูแล เราต้องรู้ว่ามีเด็กกี่คนเพื่อประสานงาน

เรื่องการเตรียมสอบ ในส่วนนี้มีข้อผิดพลาดตรงที่บางครั้งจุดการรับสมัครไม่ได้คัดแยกให้เรา ส่วนใหญ่ที่ผู้ปกครองเข้ามาหาเราโดยตรงจะทราบข้อมูลจากนักศึกษาพิการรุ่นพี่…”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“…มีอาจารย์บางท่านที่สอนเด็กหูที่ไม่ได้อยู่ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ที่ไม่ได้รับทราบเรื่องว่าจะมีเด็กกลุ่มนี้เข้ามา เราก็ต้องเข้าไปประสานงาน…”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“…ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างฝ่ายรับนักศึกษาที่จะมาบอกทาง DSS ว่ารับเด็กพิการเข้ามาแล้ว เราจะรู้โดยเซ้นส์(sense) หนึ่งเรารู้จากผู้ปกครอง สองเรารู้จากทางโรงเรียน ครูโรงเรียนเก่าบอกมา ให้ข้อมูลมานี่เด็กเข้าราชภัฏไปแล้วนะ เราก็ไปหาเจอ…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…พอรับเด็กพิเศษมาแล้วนี่ยังไม่ได้มีการที่จะรวบรวมและก็สื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งมหาลัยได้รับทราบว่าเด็กคนนี้นี่รับเข้ามาแล้วจะต้องทำอย่างไร ปีหนึ่งเรียนอะไร การต่อตรงนี้ยังขาดอยู่…”

(ผู้บริหารคณะ)

ปัญหาในเชิงระบบและกลไกการดำเนินงานที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อทั้งบุคคลและกระบวนการทำงาน โดยตัวอย่างผลกระทบต่อบุคคลเกิดขึ้นกับนักศึกษาพิการ ผู้ปกครองและอาจารย์ผู้สอน ซึ่งนักศึกษาพิการและผู้ปกครองพบปัญหาการเข้าเรียนในขั้นตอนการรายงานตัวเข้าศึกษา อาจารย์ผู้สอนไม่ทราบล่วงหน้าว่ามีนักศึกษาพิการเรียนร่วมในรายวิชาที่รับผิดชอบ อาจารย์ในโปรแกรมวิชาที่ดูแลหลักสูตรไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดจำนวนการรับและไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับและคัดเลือกนักศึกษา ส่วนผลกระทบต่อกระบวนการทำงานสะท้อนให้เห็นจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการศึกษาโดยศักยภาพของผู้เรียนที่รับเข้าศึกษาไม่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของวิชาชีพในสาขาที่ศึกษา และความไม่ชัดเจนในการประสานงานตามสายการบังคับบัญชา ซึ่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลต่อไปยังนักศึกษาพิการ อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ผู้รับผิดชอบดูแลหลักสูตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

“…หนูสมัครโควตาเรียนดีเขาก็รับเลยคงเห็นว่ามาจากโรงเรียนใหญ่ค่ะ พอวันรายงานตัวได้เรื่องเลย แล้วหนูมากับพี่มากับแม่ไม่มีอาจารย์มากับหนูเลย พอเขา(เจ้าหน้าที่รับรายงานตัว) รู้ว่าตาหนูมองไม่เห็นก็เริ่มขัดทันทีจะไม่ให้หนูเรียน บอกว่าแล้วเธอจะมาเรียนได้ยังไงเอกภาษาอังกฤษยากนะ หนูก็บอกว่าจะมาเรียนเอกภาษาอังกฤษแต่คณะมนุษย์ฯ ไม่เปิดรับในปีที่หนูเข้ามาก็เลยเลือกเรียนครุศาสตร์ บอกไปว่าถึงจะยากแต่หนูก็เรียนได้ แต่เขายังไม่เชื่อก็เลยไปเรียกอาจารย์ที่อยู่การศึกษาพิเศษมาคุย แล้วเขาบอกเอ่อ รับ ๆ ไปก่อนแล้วกัน…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…มหาวิทยาลัยยังไม่มีระบบการส่งต่อในเรื่องของเด็กพิเศษให้กับคณะต่างๆ อาจารย์ผู้สอนก็มารู้ว่ามีเด็กพิการก็ตอนเข้าไปสอนแล้ว…”

“…จำนวนที่รับเข้ามามีเด็กพิการที่มหาลัยรับโดยที่สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษไม่รู้เรื่องด้วย ซึ่งผมก็ไม่รู้ว่ามันเกิดขึ้นได้ยังไง แล้วคุณรู้หรือเปล่าว่าวิชาชีพแต่ละวิชามันสามารถจะเรียนได้ทุกคนหรือเปล่า แล้วรับขนาดนี้มันจะเกิดอะไรขึ้นกับกระบวนการการศึกษา…เหมือนกับว่าผู้กระทำไม่มีส่วนรับรู้แต่ต้องรับผิดชอบ…”

(อาจารย์ผู้สอน)

“…น่าจะเป็นในส่วนของรองบริหารที่ดูแลฝ่ายอาคารสถานที่ ที่ต้องเป็นต้นเรื่องเขียนแผนงบประมาณรองรับการพัฒนาด้านอาคารสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกตรงนี้สำหรับนักศึกษาพิการ ต้นเรื่องน่าจะเป็นรองบริหารต้องถามฝ่ายแผนว่าใช่รองบริหารไหม…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

จากปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษพยายามแก้ไขปัญหาทั้งในเชิงระบบและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการปรับเทคนิควิธี สำหรับการแก้ปัญหาในเชิงระบบได้เสนอให้มหาวิทยาลัยปรับโครงสร้างการบริหารโดยให้มีรองอธิการบดีทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ เนื่องจากโครงสร้างการบริหารที่กำหนดให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษขึ้นกับอธิการบดีโดยตรงทำให้การดำเนินงานขาดการเชื่อมประสานทั้งในการสื่อสารจากเบื้องบนลงล่าง (Top down) และการสื่อสารจากระดับล่างขึ้นสู่เบื้องบน (Bottom up) และบางกรณีข่าวสารไม่ได้รับการส่งต่อไปยังหน่วยงานระดับล่างที่เกี่ยวข้อง หรือการประสานขอความร่วมมือในแนวนอนระหว่างสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการก็ขาดความคล่องตัวเนื่องจากสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเชิงเทคนิควิธีด้วยการสื่อสารประสานงานในแนวดิ่งโดยขอให้รองอธิการบดีเป็นผู้สั่งการ เช่น การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้กับอาจารย์ผู้สอนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจต่อนักศึกษาพิการ แนวทางการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนสำหรับนักศึกษาพิการ นอกจากนี้อาจใช้วิธีการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการซึ่งไม่มีลายลักษณ์อักษรไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความไม่เป็นระบบในการสื่อสารและการประสานงาน

“…จากสถาบันตรงถึงอธิการเลยไม่มีรอง(อธิการ) ดูแล สมัยที่เป็น ผอ. ก็เคยไปขอตรงนี้ พยายามบอกว่าให้รองคนไหนสักคนดูแลตรงนี้ได้ไหม...เราต้องการรองสักหนึ่งคนเป็นทางเปิดให้กับเรา…เพราะว่าปัญหาทุกปัญหาจากอธิการถึงเรา แทนที่มีรองคนไหนที่รับรู้เพราะว่าอธิการท่านก็งานเยอะ…เราส่งตรงถึงอธิการแล้วถ้ามันกระจาย ผู้บริหารอื่นก็ได้รับรู้แต่บางทีมันก็ไม่กระจาย…ถ้ารองดูแลสิ่งเหล่านี้จะเข้าสู่สมัยวาระเพื่อการแก้ปัญหา…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...อันที่จริงหน่วย DSS ของมหาลัยต่างๆ จะขึ้นอยู่กับกองพัฒน์ตรงเลย และมีรองอธิการบดีที่ดูแลกองพัฒน์ ดูแลหน่วย DSS ด้วย เราไปดูงานที่โคโลราโดก็เช่นเดียวกัน ทุกครั้งที่เราดูงาน DSS กองพัฒน์ดูแลทั้งสิ้น เป็นหน่วยกิจการนักศึกษาทั้งสิ้น...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...ระบบการดำเนินงานของสถาบัน สายการบังคับบัญชาจะขึ้นตรงกับท่านอธิการบดี จึงทำให้ขาดการเชื่อมต่อในระดับสูงสู่ระดับล่าง เพราะวิ่งชนทันทีจากสูงลงล่าง จากล่างขึ้นบนตรงกลางก็เลยหายไป ทำให้มีช่องว่างระหว่างการทำงานกับหน่วยงานอื่นอยู่ ที่หน่วยงานอื่นจะไม่ทราบเรื่องของสถาบัน และสถาบันก็จะไม่ทราบเรื่องการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวกับนักศึกษาพิการ ระบบของที่นี่จึงอาจจะคิดในเรื่องของการทำยังไงว่าจะเชื่อมต่อได้...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“...เราจะจัดประชุมอาจารย์ผู้สอนเด็กพิการในเทอมนั้นๆ เราก็ต้องทำหนังสือถึงท่านรอง (รองอธิการบดี) ให้ท่านรองเรียก เพราะเราไม่สามารถเรียกเองได้...”

“...ตอนนี้หน่วยงานต่างๆ ฟังไหม ฟัง ถ้าเราบอก อย่างรายการปัญหา ผอ.สำนักส่งเสริมวิชาการฯ นี่ท่านรับเรื่องโดยตรงปีหน้าจะทำให้ แต่ว่ามันไม่เป็นระบบ ถามว่าเป็นระบบไหม ไม่เป็น...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

ความพยายามในการพัฒนาการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษอีกรูปแบบหนึ่งคือ การออกแบบการดำเนินงานของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการให้จัดบริการแบบเสร็จสิ้น ณ จุดเดียว (one stop service) เพื่อให้หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเป็นแหล่งรวมข้อมูลทุกด้านของนักศึกษาพิการและเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ นอกจากนี้การดำเนินงานในรูปแบบนี้ยังทำให้นักศึกษาพิการ อาจารย์หรือหน่วยงานอื่นได้รับความสะดวกรวดเร็วและครบถ้วนในการใช้บริการ อย่างไรก็ดีหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการยังไม่สามารถจัดบริการในรูปแบบดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากอุปสรรคในด้านอำนาจหน้าที่และปัญหาในเชิงระบบและกลไกการสื่อสารประสานงานดังกล่าวข้างต้น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการพัฒนาระบบการติดต่อประสานงาน

“...หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจะเป็นเหมือน one stop service ในการที่จะดูแลเด็กทุกเรื่องและประสานงานไปยังคณะหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง...มีบุคลากรทางการศึกษาพิเศษเป็นพี่เลี้ยงหลัก...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“…ในส่วนตัวคิดว่า DSS มีความเหมาะสมที่จะดูแลเด็กพิการได้ในระดับหนึ่ง…ระบบของเรายังใหม่ จะคาดหวังให้ระบบเอื้อทั้งหมดยังไม่ได้…”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“…การเป็น one stop service เช่นเมื่อรับเด็กเข้ามามีจำนวนแน่นอนจะต้องส่งข้อมูลไปยังคนที่เกี่ยวข้อง ถ้าเราทำ one stop service ให้ได้จริงนี่เราจะต้องส่งข้อมูลไปยังอาจารย์ที่สอนในแต่ละรายวิชาว่าจะมีเด็กอย่างนี้นะคะ…เจ้าหน้าที่ที่อยู่ตรงนี้เรียกว่าต้องรอบรู้ จะต้องรอบรู้ว่าถ้าเป็นเรื่องนี้จะต้องไปต่อตรงไหน ไปทำอะไร…การทำให้การทำงานในรูปแบบ one stop service เกิดประสิทธิภาพต้องพัฒนาเจ้าหน้าที่และการสื่อสารกับหน่วยงานอื่น…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

นอกจากการจัดบริการของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษยังทำหน้าที่ให้ความรู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความมั่นใจ การเตรียมความพร้อมและช่วยคลี่คลายแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

“…เราต้องช่วยชี้แจง เช่นมีเด็กตาเข้ามาจะเรียนภาษาไทย ภาษาไทยบอกไม่เอาแล้วไม่รับให้เรียนเอกอื่นไปเรียนการศึกษาพิเศษ เราต้องชี้แจงให้เห็นว่าเด็กเตรียมความพร้อมมาพร้อม ยืนยันว่าเด็กคนนี้เรียนได้และเรามีเบรลล์สนับสนุน ในที่สุดเอกภาษาไทยก็รับ…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…เมื่อมีการรับนักศึกษาที่บกพร่องทางการได้ยิน พอเด็กไปเรียนใหม่ๆ อาจารย์จะมีปัญหาเกิดอาการกลัวไม่สะดวกในการสอนเพราะต้องมีล่ามเข้าด้วย ปกติจะสอนคนเดียว เราก็เชิญประชุมรองอธิการฝ่ายวิชาการ อาจารย์ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อที่จะทราบธรรมชาติของเด็กหู ขณะเดียวกันก็ได้ทราบปัญหาของอาจารย์ผู้สอนและหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน…”

(อาจารย์สถาบันการศึกษาพิเศษ)

การเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษและการรวมศูนย์การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ที่มีการพัฒนาองค์ความรู้และเพิ่มโลกทัศน์ด้านการศึกษาพิเศษอย่างต่อเนื่องด้วยการศึกษาดูงานของบุคลากรในสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ผู้บริหารระดับคณะให้ความเห็นว่าระดับคณะที่ดูแลหลักสูตรที่มีนักศึกษาพิการเรียนรวม ต้องมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาศึกษาและทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา แต่บุคลากรในคณะที่ต้องดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการไม่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเปิดโลกทัศน์ด้านการศึกษาพิเศษในระดับอุดมศึกษา

“...เวลาการศึกษาพิเศษไปศึกษาดูงานก็ไปแต่เฉพาะกลุ่มอาจารย์การศึกษาพิเศษ ไม่พาอาจารย์ที่เขาต้องดูแลนักศึกษากลุ่มนี้ อาจารย์ที่ปรึกษานี่ไปด้วย เหมือนไม่ได้ให้ความรู้กับอาจารย์ที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษานะคะ หรือในส่วนของคณะที่ต้องดูแล เพราะฉะนั้นนี่ลักษณะของการดูแลก็เลยเป็นลักษณะของการรวมศูนย์กลางอยู่ที่หน่วยการศึกษาพิเศษมันยังไม่ได้กระจายไปในแต่ละคณะหรือในแต่ละส่วนที่เขาจะต้องดูแลเด็กพิการของเขา...”

(ผู้บริหารคณะ)

ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ด้วยระบบการประกันคุณภาพ (quality assurance) โดยกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดเพื่อนำไปสู่การประเมินตนเองและรายงานต่อสถาบันการศึกษา เพื่อให้เห็นทั้งปัญหาอุปสรรคและแนวปฏิบัติที่ดี ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ทำให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเกิดการพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่อง (continuous quality improvement)

“...ในแต่ละปีหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ จะรู้ปัญหาต่าง ๆ ของนักศึกษาพิการที่เข้ามาอยู่แล้ว จะต้องมีตัว record ข้อมูลปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำเสนอสู่ผู้บริหาร...”

“...สถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) ทำงานด้านนี้มาตั้งแต่ปี 36 เพราะฉะนั้นการสั่งสม Best practice คิดว่ามีอยู่แน่นอน รวมถึงด้านปัญหาอุปสรรคซึ่งโดยระบบเราจะต้องมีรายงานการประเมินตัวเองเพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารตามลำดับขั้นให้เห็นการทำงานที่เป็นระบบคุณภาพของสถาบัน เท่าที่เห็นตอนนี้สถาบันยังไม่มีระบบการประกันคุณภาพก็ไม่มีรอยต่อไปช่วงหนึ่ง ถ้ามีระบบประกันคุณภาพจะช่วยพัฒนาให้สถาบัน up ขึ้นไปเรื่อย ๆ และมีการเปลี่ยนแปลง...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

ด้านบุคลากร

บุคลากรที่สถาบันอุดมศึกษามอบหมายให้ทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ได้แก่ อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ บุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนานักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา ส่วนบุคลากรอื่นที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการเป็นครั้งคราว เช่น บุคลากรในสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน ที่ต้องดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ไม่ได้นำมากล่าวถึง ณ ที่นี้

1. บุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ

บุคลากรในหน่วยนี้มีหน้าที่ความรับผิดชอบให้บริการแก่นักศึกษาพิการโดยตรง โดยเจ้าหน้าที่สนับสนุนการเรียนนักศึกษาพิการที่มีอยู่ 1 คน ได้รับมอบหมายให้บริการนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น และล่ามภาษามือที่มีอยู่ 3 คน ได้รับมอบหมายให้บริการ

นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งผลการศึกษามีประเด็นเกี่ยวกับบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในด้านปริมาณความเพียงพอ ด้านคุณภาพ และการคงอยู่ (retention) ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความพร้อมและคุณภาพในการจัดบริการสนับสนุนด้านการศึกษา

1.1 ด้านปริมาณความเพียงพอของบุคลากร

เมื่อพิจารณาในด้านปริมาณมีความเห็นที่สอดคล้องกันจากนักศึกษา อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ อาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารระดับคณะ ถึงความไม่เพียงพอของบุคลากรประจำหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ทำให้บางปีการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษาได้เนื่องจากล่ามภาษามือมีไม่เพียงพอ หรือล่ามภาษามือไม่สามารถให้บริการในห้องเรียนหรือกิจกรรมอื่นๆ ได้ครบถ้วน เจ้าหน้าที่สนับสนุนการเรียนนักศึกษาพิการไม่สามารถผลิตสื่ออักษรเบรลล์ได้ทันเวลา ทำให้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่ได้ใช้สื่ออักษรเบรลล์ เป็นต้น

“…มีอยู่ช่วงหนึ่ง ปีนั้นที่เด็กหูมาเยอะ เพราะว่าทำงบประมาณขอเรื่องการแนะแนว แต่ปรากฏว่ารับไม่ได้ตรงไหน ตรงที่ล่ามเราไม่พอ ก็รับไม่ได้…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…ล่ามไม่พอ...มีสัก 5 คนน่าจะพอ…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…จำนวนล่ามมีน้อยยังไม่เพียงพอ เพราะว่าล่ามหนึ่งคนนี่พอเปลี่ยนวิชา เขาต้องตามเด็กไปวิชาอื่นตลอดทั้งวัน เขาจะล้า ก็จะไม่ไหว บางครั้งถ้าเป็นกิจกรรมในบางที่หรือว่าที่คณะนะคะ ล่ามจะเข้าร่วมเฉพาะช่วงแรก ช่วงหลังเขาต้องดูแลคนอื่นต่อก็จะไม่มีล่ามอยู่ตลอด…”

(ผู้บริหารคณะ)

“…ในชั่วโมงเรียนมีบางทีที่ล่ามไม่มาก็ช่วยแปลกันเอง มีเพื่อนบางคนที่พอจะรู้ภาษามืออยู่บ้าง …”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…มีแค่คนเดียวจะทำสื่อ ผลิตอักษรเบรลล์ก็ไม่ทัน เหมือนอย่างที่หนูเจอ บางครั้งอาจารย์เอาเอกสารมาให้ DSS เจ้าหน้าที่ทำสื่ออักษรเบรลล์มีอยู่คนเดียวแล้วต้องทำงานภายในของสถาบันด้วยทำให้คนอื่นด้วย ก็ทำไม่ทัน อาจารย์ท่านเอาหนังสือไปตั้งบอกว่าเดี๋ยวจะมาเอาอาทิตย์หน้าอะไรอย่างนี้พี่เค้าทำไม่ทัน ก็เลยไม่ค่อยได้ใช้หนังสืออักษรเบรลล์ซักเท่าไหร่…สมมุติว่าเพิ่มบุคลากรอีกสักคนมันอาจจะทันค่ะ…”

“…บุคลากรสำหรับดูแลความพิการทางสายตามีอยู่คนเดียว ต่อนักศึกษาพิการสายตา 4 คน คนหนึ่งคนรับผิดชอบ 4 คน ต้องมีเอกสารที่เป็นเบรลล์ ซึ่งก็มีอยู่หลายวิชาที่ทำไม่ทัน… ยังไม่พอในยุคที่ยังไม่เข้าระบบ ยุคเริ่มต้นทำข้อมูลทำสื่อขึ้นมาใหม่ทั้งหมด…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.2 ด้านคุณภาพของบุคลากร

นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้สะท้อนถึงคุณภาพของล่ามภาษามือที่ส่งผลต่อความเข้าใจในการสื่อสารทั้งการสื่อสารตามปกติและการแปลภาษามือในห้องเรียน และได้เสนอความเห็นต่อคุณลักษณะของล่ามภาษามือที่นอกจากจะมีความสามารถในการแปลภาษามือได้อย่างถูกต้องรวดเร็วแล้วแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมในการบริการที่ดี มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้รวดเร็วทันเวลา นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะของล่ามภาษามือในด้านบุคลิกภาพและจรรยาบรรณ ในขณะที่อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาเห็นว่าปัญหาด้านคุณภาพของบุคลากรส่วนหนึ่งมาจากการไม่สามารถทำให้บุคลากรคงอยู่ในงานได้ บุคลากรที่มีประสบการณ์มีผลงานที่มีคุณภาพได้ออกไปทำงานในหน่วยงานอื่นที่มีความมั่นคงกว่า เมื่อรับคนใหม่เข้ามาจึงขาดประสบการณ์ในการทำงาน

“...ล่ามบางคนดูมือแล้วเข้าใจ บางคนพอดีพอดี แต่บางคนภาษามือช้ามากก็เลยไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาที่ครูสอน แล้วก็คุยกันไม่ค่อยเข้าใจ...”

“...ล่ามที่ดีต้องสามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ เหมือนฟังจากที่อาจารย์สอนแล้วก็ถ่ายทอดต้องแปลให้ตรงๆ ไม่ให้ตกหล่น...อยากให้ช่วยเหลือ อยากให้ใจดี เต็มใจช่วยเหลือ พอทราบข่าวสารอะไรก็ช่วยแจ้งหูหนวกด้วยอย่างนั้นค่ะ ล่ามที่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลทันเวลา...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...ใช้ภาษามือได้กับเป็นล่ามได้ไม่เหมือนกัน เพราะการเป็นล่ามต้องมีส่วนประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น การใช้ภาษามือที่แปลจากภาษาพูดเป็นภาษามือต้องใช้สมาธิ ไม่ใช่ว่าอยู่ๆแล้วลอยๆ จะแปลได้ ค่ะ คือว่ามันต้องแปลสาร ต้องจดจ่อที่จะแปลให้ตรงที่สุด และต้องมีจรรยาบรรณคือการเก็บรักษาความลับ แล้วก็ด้านบุคลิกภาพ ด้านวาจาทุกอย่าง...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“...ล่ามคนใหม่นี่เอามาแทนล่ามที่ลาออกไปแล้วนะ ล่ามที่เก่งมากออกไปแล้ว คนใหม่ก็ยังงๆเงิ่นๆ มาเรียนรู้กับเด็ก...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...เราไม่รู้ลักษณะเฉพาะของคนพิการ เพราะเราไม่ได้ศาสตร์ของเขา หลายๆ ฝ่ายต้องมาประชุมเพื่อคุยกันในภาพรวม การศึกษาพิเศษก็ต้องเข้ามา อาจารย์ที่ปรึกษา ฝ่ายพัฒนานักศึกษาในคณะที่เด็กสังกัดอยู่ก็ต้องเข้ามามาช่วยกัน เพราะว่าเราไม่รู้ธรรมชาติ เราต้องมาคุยกันก่อนว่าลักษณะกิจกรรมที่จะตอบสนองกับกลุ่มนี้ควรจะออกมาในลักษณะใด...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

“...เรื่องกายภาพ อาคารสถานที่ต่างๆ นี่ พื้นฐานของเรามันยังเข้าไม่ถึงตรงจุดนี้นะครับ ฝ่ายอาคารไม่มีความรู้ที่จะไปทำตรงนี้และอาจจะจัดหาเองไม่ได้ เหมือนกับข้อมูลว่า

ต้องมีอะไร ลักษณะอย่างไร ทำอะไรขึ้นมายังไง แหล่งผลิตอะไรแบบนี้ ถ้าให้ทางสถาบัน (พัฒนาการศึกษาพิเศษ) จัดการให้แล้วให้ฝ่ายอาคารดำเนินการมันน่าจะดีกว่า…”

(บุคลากรงานอาคารสถานที่และบริการ)

1.3 ด้านการคงอยู่ของบุคลากร

หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการประสบกับปัญหาการคงอยู่ในงานของบุคลากรเนื่องจากเป็นการทำงานในตำแหน่งอัตราจ้างที่ขาดความมั่นคงในงาน ประกอบกับบุคลากรด้านนี้มีทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะและเป็นที่ต้องการของหน่วยงานการศึกษาพิเศษอื่นๆ จึงมีความจำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างเสริมความมั่นคงในงานเพื่อให้เกิดการคงอยู่ และหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการสามารถจัดบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการได้อย่างมีคุณภาพ

“…ได้ตำแหน่งพนักงานมหาลัยมาหนึ่งคน ที่เหลือสาม สี่คนเป็นอัตราจ้างพิเศษอยู่นะ ต้องยอมรับว่าเจ้าหน้าที่พิเศษกลุ่มนี้มีทักษะเป็นสเป็คที่เราหายาก เพราะฉะนั้นความมั่นคงตรงนี้สำคัญมาก ถ้าเขามั่นคงเขาก็อยู่กับเรายาว อัตราจ้างเขาไม่มั่นคงเขาไปที่อื่นได้…ศูนย์การศึกษาพิเศษก็รับเยอะรับเป็นพนักงาน 3 ปี 5 ปี ก็บรรจุเป็นข้าราชการ...อย่างเจ้าหน้าที่ของเรานี่คอมพิวเตอร์ได้ทุกอย่างเขียนโปรแกรมเร็วมาก ถ้าเป็นอัตราจ้างเดี๋ยวเขาก็ไปอีก แต่ถ้าเป็นพนักงานเมื่อไหร่เขาก็มั่นคงก็จะอยู่กับเรา…”

“…เราเปลี่ยนเจ้าหน้าที่พิมพ์เบรลล์บ่อย ล่ามนี่ก็ออกไปแล้วคนนึงเป็นล่ามที่เก่งมากเราก็รับเด็กของเรา(บัณฑิตสาขาการศึกษาพิเศษ)มาฝึก ยังต้องเรียนรู้อีกมากมาเรียนรู้กับเด็ก…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

จากประเด็นเกี่ยวกับบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในด้านปริมาณความเพียงพอ ด้านคุณภาพและการคงอยู่ที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการแก้ปัญหาด้านบุคลากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ โดยอาจารย์ผู้สอนได้ให้แนวคิดที่อาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานของล่ามภาษามือที่เน้นนักศึกษาพิการเป็นศูนย์กลาง โดยปัจจุบันระบบการทำงานของล่ามภาษามือ 1 คน รับผิดชอบให้บริการอย่างครอบคลุมทุกด้านแก่นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 1 ชั้นปี โดยระบบนี้ล่ามต้องทำหน้าที่แปลภาษามือ ทบทวนเนื้อหาสอนเสริมและเตรียมสอบให้นักศึกษาพิการทุกรายวิชา ซึ่งอาจปรับเปลี่ยนเป็นการทำหน้าที่ของล่ามตามกลุ่มรายวิชาแทนการทำหน้าที่ตามชั้นปี เพื่อให้ล่ามได้พัฒนาความเชี่ยวชาญในเนื้อหาตามกลุ่มรายวิชาซึ่งจะสามารถทำหน้าที่ตอบสนองนักศึกษาพิการด้านการเรียนได้ดียิ่งขึ้น

“…ล่ามต้องติดตามนักศึกษาเฉพาะกลุ่มไปทุกวิชา ผมกับล่ามนี่ก็ 3 ปีได้ที่รู้จักที่ทำงานร่วมกันมา เห็นภาระของล่ามว่าไม่พอและล่ามต้องเหมาะกับแต่ละรายวิชา…”

(อาจารย์ผู้สอน)

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดบริการของล่ามภาษามือ โดยเสนอให้มีระยะเวลาในการฝึกฝนล่ามภาษามือด้วยระบบพี่เลี้ยง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติหน้าที่ และการขยายความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษามือไปสู่บุคลากรด้านอื่นๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

“…เพราะถ้าเกิดว่าเราได้คนที่ยังไม่เคยผ่านอะไรมาก่อน ไม่มีประสบการณ์ในการทำหน้าที่ล่าม ระยะแรกต้องมีพี่เลี้ยงต้องตามพี่เลี้ยงก่อน…”

“…ล่ามที่มีจำกัด การที่เราจะพัฒนาล่ามในมหาลัยให้มากขึ้นจะเป็นไปได้ไหม โดยที่ไม่ได้เพิ่มจำนวนล่ามภาษามือ แต่ทำให้เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการนักศึกษาพิการสามารถสื่อสารภาษามือได้ เช่น ห้องสมุด งานพัฒนานักศึกษา งานที่นักศึกษาพิการจะต้องเข้าไป contact แน่ๆ ให้มีล่ามที่มีความรู้เบื้องต้นที่จะสื่อสารได้ ยกตัวอย่างในโรงพยาบาลทันตกรรม เค้าอบรมเจ้าหน้าที่ห้องบัตรให้มีความรู้ในการใช้ภาษามือเพื่อจะสื่อสารกับผู้ป่วยหูหนวกที่มารักษาได้ก็ไม่เรียนเยอะ ให้สื่อสารให้ทำบัตรได้ รู้ว่าปวดซี่ไหน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าจะมีโครงการตรงนี้ขึ้นมาได้.…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

2. อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ

อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลและสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ซึ่งผู้บริหารระดับสูงและศิษย์เก่าเห็นว่าสามารถให้การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการได้อย่างเหมาะสมทั้งในด้านองค์ความรู้และการเอาใจใส่

“…เท่าที่เราดูนะคะการศึกษาพิเศษนี่เป็นอาจารย์ที่เอาใจใส่ เขาสเปค(เชี่ยวชาญ) ทางนี้โดยเฉพาะแล้วก็ดูแลเอาใจใส่ดี…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“…โชคดีว่ามาเรียนทางการศึกษาพิเศษ แล้วอาจารย์ที่สอนก็เป็นอาจารย์ที่อยู่สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ อาจารย์ก็เข้าใจเรา ช่วยแนะนำเพื่อนๆ ว่าต้องทำยังไงกับเรา …”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

3. อาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้สอนเป็นบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการเรียนการสอน อย่างไรก็ดีอาจารย์ผู้สอนยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษที่ต้องเข้าใจทั้งความพิการและการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการในระบบเรียนรวม โดยอาจารย์เองและนักศึกษาพิการเห็นว่าอาจารย์ต้องได้การพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านนี้

“...สิ่งที่ต้องการคืออยากให้ทาง DSS หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้ในด้านนี้ ช่วยเหลือให้จริงจังและให้มากกว่านี้ และให้เข้าถึงปัญหาจริง ๆ เพราะสำหรับตัวเราเองเราไม่มีความรู้อยู่แล้ว ...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...อาจารย์ยังไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการ ยังไม่มีใครถ่ายทอดองค์ความรู้ตรงนี้ให้กับอาจารย์โดยเฉพาะอาจารย์ที่มาสอนครั้งแรก...ควรมีการให้ความรู้ในการใช้สื่อการสอน อุปกรณ์ การปฏิบัติตนให้เข้าใจนักศึกษาพิการ...อยากให้อาจารย์ได้เรียนรู้ชีวิต ลักษณะทางกายภาพและทางแนวคิด ทำความเข้าใจกับนักศึกษาพิการก่อนที่จะสอนจริง ซึ่งบางทีการปรับหรือจูนกันได้ต้องใช้เวลา แต่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนแน่นอน...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

4. อาจารย์ที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนานักศึกษา

เช่นเดียวกับอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนานักศึกษาทั้งในระดับคณะและกองพัฒนานักศึกษายังขาดองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการและความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่มีนักศึกษาพิการทำกิจกรรมร่วมกันกับนักศึกษาไม่พิการ โดยผู้บริหารกองพัฒนานักศึกษาต้องการการปรึกษาหารือร่วมกันจากหลาย ๆ ฝ่าย รวมถึงจากสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเพื่อสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพิการ

“...การจัดกิจกรรมของคณะเป็นลักษณะกิจกรรมที่พัฒนาภาพรวมทั้งนักศึกษาพิเศษ นักศึกษาปกติ...เราก็ไม่ได้มีความรู้พิเศษนะว่าเราจะต้องดูแลนักศึกษาพิเศษลักษณะไหน หรือเราควรที่จะจัดกิจกรรมนักศึกษาแบบไหนหรือกิจกรรมเสริมพิเศษให้เขาในลักษณะใด...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...เราไม่รู้ลักษณะเฉพาะของคนพิการ เพราะเราไม่ได้ศาสตร์ของเขา หลาย ๆ ฝ่ายต้องมาประชุมเพื่อคุยกันในภาพรวม การศึกษาพิเศษก็ต้องเข้ามา อาจารย์ที่ปรึกษา ฝ่ายพัฒนานักศึกษาในคณะที่เด็กสังกัดอยู่ก็ต้องเข้ามามาช่วยกัน เพราะว่าเราไม่รู้ธรรมชาติ เราต้องมาคุยกันก่อนว่าลักษณะกิจกรรมที่จะตอบสนองกับกลุ่มนี้ควรจะออกมาในลักษณะใด...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

5. อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาที่รู้จักและมีความใกล้ชิดกับนักศึกษาโดยเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาโดยกองพัฒนานักศึกษา จัดให้อาจารย์ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาแก่นักศึกษาพิการรวมกับนักศึกษาไม่พิการเป็นห้อง ๆ ไป โดยนักศึกษา 1 ห้อง มีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 คน อย่างไรก็ดีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดำเนินการในปัจจุบันยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการได้

อย่างเป็นองค์รวมและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น การทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการขึ้นอยู่กับอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละคนว่าจะสามารถดูแลและตอบสนองได้มากน้อยอย่างไรโดยไม่มีระบบเอื้ออำนวยหรือกำกับติดตามการทำหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ส่วนนักศึกษาพิการเห็นว่าผู้พิการด้วยกันจะเข้าใจกันและสามารถให้คำปรึกษาได้ดีกว่า จึงปรึกษากับคนพิการด้วยกันเองเป็นส่วนใหญ่ยกเว้นในกรณีที่ต้องอาศัยประสบการณ์และวุฒิภาวะช่วยในการแก้ปัญหาจะขอคำปรึกษาจากอาจารย์ซึ่งไม่จำเป็นว่าต้องเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาแต่เป็นอาจารย์ที่เข้าใจและสามารถเข้าถึงได้ในเวลาที่ต้องการ

“…ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับเด็กพิการไม่มีเฉพาะ ใช้อาจารย์คนเดียวกันกับนักศึกษาปกติ มันไม่มีระบบ เราไม่มีระบบที่จะใช้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นระบบที่ช่วยเหลือเด็กพิการ มันอยู่ที่คนอยู่ที่การทำหน้าที่ของตัวอาจารย์แต่ละคน…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…อาจารย์ที่ปรึกษาเขาดูแลเด็กในภาพรวมที่เหมือนๆ กัน เท่าๆ กัน ถ้านักศึกษากลุ่มนี้มีอะไรพิเศษก็อาจจะประสานกับล่าม บางทีล่ามจะคุยกับอาจารย์ที่ปรึกษาว่า มีอะไรเป็นพิเศษไหมเรื่องนี้ เรื่องนั้นค่ะ แต่ว่าลักษณะของการเข้ามาปรึกษาปัญหาส่วนตัวหรืออะไรกับอาจารย์ที่ปรึกษานี่จะมีมากน้อยแค่ไหนหรืออาจไม่มีก็ได้ เพราะเขาจะสนิทกับล่ามมากกว่าบางทีเขาอาจจะปรึกษาล่าม…”

(ผู้บริหารคณะ)

“…คนที่ช่วยมากที่สุดคือคนที่พิการเหมือนเรา เค้าจะคิดในมุมมองของตาบอดไม่ใช่คิดในมุมมองของตาดี อาจจะเป็นเพื่อนหรือรุ่นพี่ แต่ก็นั่นแหละยังขาดประสบการณ์ชีวิต วุฒิภาวะ บางทีไม่เข้าใจตัวปัญหา ถ้าไม่ไหวจริงๆ ก็ต้องขอให้อาจารย์มาช่วยเสริม…”

“…ปัญหามันเกิดได้ตลอด ไม่เลือกว่าต้องเกิดเฉพาะในเวลาราชการนะ ทีนี้บางทีบัญหาบางอย่างเราก็ต้องการคำแนะนำเดี๋ยวนั้น…คุยได้กับอาจารย์บางคน บางเรื่องคุยไม่ได้กับทุกคน…ใช้ความสนิท อาจารย์ที่เข้าใจแล้วให้โอกาสเราก็จะโทร…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

สำหรับผู้ปกครองนักศึกษาพิการและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความใกล้ชิดและทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาตั้งแต่แรกเข้าต่อเนื่องไปจนจบการศึกษาสามารถมีบทบาทที่สำคัญและทำหน้าที่ได้ดีกว่าและมากกว่านี้ในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรทำหน้าที่ในการประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนให้เข้าใจนักศึกษาพิการที่ตนเองเป็นที่ปรึกษา นอกจากนี้ผู้ปกครองนักศึกษาพิการเห็นว่าควรให้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นศูนย์รวมข้อมูลของนักศึกษาพิการเป็นรายบุคคลที่บุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของนักศึกษาพิการ

“...อาจารย์ที่ปรึกษาอาจจะมีบทบาทเพราะจะรู้จักเด็ก ก็ต้องทำเรื่องผ่านงานปริญญาตรีแจ้งอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่ลูกฉันเรียน ให้ทราบว่าลูกฉันนี่นะเข้ามาจะเรียนแบบอัดเสียง เพราะงั้นลูกฉันจะไม่จด ลูกฉันจะนั่งเฉยๆ คอยฟัง อย่างนี้นะคะ อาจารย์ผู้สอนก็ทราบและไม่เป็นกังวล...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“...ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษาปี 1 ตามไปด้วยตอนขึ้นปีสองสามสี่ตามไปจนจบ อาจารย์ที่ปรึกษาจะมีส่วนมากเพราะจะรู้ข้อมูลรู้ความเป็นไปของเด็กสามารถเป็นศูนย์รวมของข้อมูลที่เกี่ยวกับเด็กและการกระจายข้อมูล...”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

ด้านงบประมาณ

งบประมาณที่สถาบันอุดมศึกษาจัดสรรเพื่อจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการมาจากแหล่งเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ของสถาบันฯ โดยส่วนใหญ่จัดสรรเป็นงบประมาณเพื่อการจ้างงานบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการและมีความจำกัดในการขยับขยายเพื่อเพิ่มอัตรา ส่วนการจัดสรรงบประมาณในลักษณะอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาและตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการนั้น ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนเห็นว่าสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษต้องเป็นต้นเรื่องดำเนินการเสนอต่อมหาวิทยาลัยเนื่องจากมีองค์ความรู้และมีความเข้าใจในการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ โดยเห็นว่าการตอบสนองนักศึกษาพิการในบางเรื่องเป็นความเร่งด่วนที่ต้องขอใช้งบประมาณจากมหาวิทยาลัย ส่วนอาจารย์ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเห็นว่าการดำเนินการเพื่อของบประมาณดำเนินการสนับสนุนนักศึกษาพิการควรเป็นบทบาทของรองอธิการบดีที่รับผิดชอบดูแลในแต่ละเรื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนในการกำหนดผู้รับผิดชอบและดำเนินการในเรื่องดังกล่าว

“...แหล่งงบประมาณสนับสนุนนักศึกษาพิการมี 2 แหล่ง ในส่วนของงบประมาณแผ่นดินจะเป็นพวกเงินอุดหนุนสำหรับการจัดตั้งเจ้าหน้าที่และเป็นเงินทุนของนักศึกษานะคะ แล้วก็งบประมาณเงินรายได้จะเป็นการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ จ้างล่าม...”

(ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน)

“...การจ้างล่ามภาษามือ เดิม สกอ. ก็ช่วยมา แต่ตอนนี้เขางดความช่วยเหลือ ให้มหาลัยแบกภาระเอง ก็ต้องยอมรับว่าของเรานี่งบประมาณไม่มากพอที่จะจ้างเพิ่ม...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษต้องเป็นต้นเรื่องในการชงงบประมาณขึ้นไป เพราะทางส่วนบนที่จัดสรรงบบางทีก็คิดลงมาไม่ถึง ตรงนี้เหมือนกับว่าลืมไปคือเรามีใจให้กับ

นักศึกษากลุ่มนี้แต่เรานึกไปไม่ถึง จึงต้องมีฝ่ายที่แจ้งเรื่องมา…มันอาจจะเป็นวาระเร่งด่วนด้วยซ้ำไป…"

(ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน)

"…น่าจะเป็นในส่วนของรองบริหารที่ดูแลฝ่ายอาคารสถานที่ ที่ต้องเป็นต้นเรื่องเขียนแผนงบประมาณรองรับการพัฒนาด้านอาคารสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักศึกษาพิการ…"

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

นอกจากงบประมาณที่สถาบันอุดมศึกษาจัดสรรเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ยังมีงบประมาณจากส่วนกลางที่จัดสรรผ่านทางสถาบันอุดมศึกษาโดยระบุชัดเจนว่าเป็นงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการและมีระเบียบกำกับการใช้เงินอย่างชัดเจน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาได้มอบหมายให้ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเป็นผู้บริหารจัดการงบประมาณส่วนนี้ เพื่อใช้เป็นค่าบำรุงการศึกษา ค่าใช้จ่ายรายเดือนรวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่สนับสนุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

"…คณะศิลปกรรมนักศึกษาพิการทุกคนต้องไปศึกษาดูงานกับไปฝึกประสบการณ์เหมือนเด็กปกติค่ะ สำหรับนักศึกษาที่พิการจะมีทุนจากสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษสนับสนุนให้เด็กไป และมีค่าใช้จ่ายรายเดือนให้กับเด็ก ถ้าเขาออกไปฝึกงานจะได้รับเงินสนับสนุน…"

(ผู้บริหารคณะ)

ด้านกายภาพ

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านกายภาพได้กำหนดกรอบในการศึกษาไว้ 3 ด้าน คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อม 2) อาคารและโครงสร้างภายในตัวอาคาร และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก

1. การจัดสภาพแวดล้อม

ผลการศึกษาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการจัดสภาพแวดล้อมสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่ยังไม่เอื้อต่อการช่วยเหลือตัวเองของนักศึกษาพิการและไม่เอื้อต่อความสะดวกและความปลอดภัยของนักศึกษาพิการเท่าที่ควร ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการช่วยเหลือตัวเองของนักศึกษาพิการ

ผลการศึกษาแสดงถึงการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างผู้บริหารกับนักศึกษาพิการและผู้ปกครอง โดยผู้บริหารเห็นว่าการใช้ไม้เท้าประกอบกับความคุ้นเคยสถานที่จะช่วยให้นักศึกษาพิการสามารถช่วยเหลือตนเองในการเคลื่อนไหวและการเดินทางได้ ในขณะที่นักศึกษาพิการและผู้ปกครองเห็นว่ายังต้องมีการพัฒนาสื่อสัญลักษณ์ที่นักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงได้เพื่อ

ทราบเส้นทางการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ภายในสถาบันการศึกษาได้ด้วยตัวของนักศึกษาพิการเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ซึ่งในประเด็นนี้อาจารย์ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเห็นว่าการจัดทำเบรลล์บล็อกจะช่วยในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการจัดสภาพแวดล้อมได้

"...เขาเรียนรู้ที่จะเดินด้วยไม้นำทางไป ตอนหลังเขามีความคุ้นชิน เขาคุ้นชินพื้นที่ เขาจะรู้ต่างระดับ เขาจะรู้เลี้ยวซ้าย เลี้ยวขวา เขาจะรู้..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...เค้ามองไม่เห็นสิ่งที่จะช่วยคือเค้าจะต้องสัมผัส เค้าจะต้องแปลจากการสัมผัส จะต้องมีจุดที่รู้แล้วว่ามาถึงตรงนี้จะเลี้ยวไปไหนต่อ อะไรพวกนี้นะครับ ต้องมีจุดคล้ายๆ กับ เป็นสิ่งที่บอกให้เค้ารู้ว่า ณ ที่นี่เป็นที่ไหน...มีราวที่ทางเดินที่เค้าสามารถเดินไปหาที่จุดนั้นได้เพื่อการเคลื่อนไหวของเค้าจะได้ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

"...การให้ land mark ตามทางเดินต่างๆ เป็นจุดที่เราจะสามารถรู้ได้ว่าถึงตรงนั้นตรงนี้แล้วนะ เราควรจะเดินอีกกี่เมตรจึงจะถึงอะไรประมาณนี้ ต้องขอบคุณมหาลัยอีกเช่นกัน เพราะว่ามันจะมีเหล็กที่ครอบคูตรงนั้นไว้อยู่ ทำให้เรารู้ แต่ก็นั่นแหละเป็น land mark ที่ไม่ได้ตั้งใจทำ..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...ควรจะมีเบรลล์บล็อกตามทางเท้า คือเป็นเหมือนก้อนอิฐที่ปูลงไปที่พื้นเลย แล้วจะมีตุ่มเป็นเบรลล์ เค้าก็ใช้ไม้เท้าสัมผัสเดินไปตามเบลส์บล็อก ถ้าสมมติจะเดินไปทางแยกมันก็จะบอกว่านี่ถึงทางแยกแล้ว ถ้าเราใช้การเดินทางนี้ของเด็กก็จะปลอดภัยและรู้เส้นทาง..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

1.2 การจัดสภาพแวดล้อมที่คำนึงถึงความสะดวกและปลอดภัยของนักศึกษาพิการ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการจัดการด้านสภาพแวดล้อมของสถาบันยังไม่เอื้อต่อความสะดวกและความปลอดภัยของนักศึกษาพิการ โดยควรพัฒนาปรับปรุงทั้งในด้านสื่อสัญลักษณ์ การใช้สี การจัดระเบียบของสภาพแวดล้อม การจราจรและทางเท้า

1.2.1 สื่อสัญลักษณ์

ผู้ให้ข้อมูลหลักต่างเห็นตรงกันว่าสถาบันอุดมศึกษายังไม่มีสื่อสัญลักษณ์ใดใด ที่แสดงให้เป็นที่รับรู้ว่ามีผู้พิการศึกษาอยู่ภายในสถาบันฯ และยังไม่มีสื่อสัญลักษณ์ที่อำนวยความปลอดภัยแก่นักศึกษาพิการ เช่น ป้ายแสดงข้อความเตือนให้ผู้ขับขี่รถมีความตระหนักและระมัดระวังในความปลอดภัยของนักศึกษาพิการในการข้ามถนน ซึ่งในกรณีนี้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและมีความบกพร่องทางการเห็น สะท้อนตรงกันว่าต่างก็ประสบกับปัญหาและอันตรายจากการข้ามถนนภายในสถาบันฯ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างป้ายแสดงข้อความเตือนให้ผู้ขับขี่รถระมัดระวังความปลอดภัยของผู้พิการ

"...ต้องมีป้ายต่างๆ ที่สื่อว่าที่เรามีเด็กพิการ ให้ช่วยระมัดระวังเวลาขับรถอะไรต่าง ๆ..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"...ผมยังไม่เจอสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับคนพิการ ไม่มีที่เป็นรูปภาพหรืออะไรที่จะสื่อเพื่อให้เขาใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น ผมไม่เห็นเลยจริงๆ มันจำเป็นครับเพื่อความปลอดภัยของเด็กควรจะมี..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

"...เดินในมหาลัยบางทีดูโน่นดูนี่ คิดอะไรเพลินๆ เลยไม่ทันได้ดูรถ ทางโน้น(คนขับรถ) อาจจะบีบแตรแล้วและไม่รู้ว่าที่เดินอยู่คือหูหนวก ก็โดนค่ะนิดหน่อย...เหมือนกันหมดเคยโดนรถเฉี่ยวกันทุกคน...มหาลัยยังไม่มีป้ายเตือนให้รถช่วยระวังคนหูหนวกข้ามถนน..."

"...ป้ายที่เตือนให้คนหูดีขับรถระวังคนหูหนวกนี่สำคัญมาก...ควรจะมีที่ทางไปหอพักตรงแยกเกษตร ที่หน้าป้อมยามที่เป็นแยกทางเข้าหน้าประตู และที่หน้าคณะ...ที่ตึก DSS อยากให้ติดสัญลักษณ์ผู้พิการ..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

1.2.2 การใช้สี

การใช้สีที่เหมาะสมกับโครงสร้างอาคารทั้งโครงสร้างภายในและภายนอก เช่น สีประตู สีบันได ทางต่างระดับ คันกั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักศึกษาพิการโดยเฉพาะผู้ที่มีสายตาเลือนราง อาคารของสถาบันอุดมศึกษาที่โครงสร้างอาคารใช้สีได้เหมาะสมกับนักศึกษาพิการคืออาคารของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ส่วนอาคารอื่น ๆ ยังไม่ได้เอื้อในจุดนี้

"...บันไดหอประชุมทางขึ้นนะคะ บันไดจะเป็นสีขาวๆ ไอตอนขึ้นหนะโอเคพอมองเห็นเป็นขั้นๆ แต่ตอนลงเนี่ยค่ะมองไม่เห็นสีบันได เห็นแต่ขาวๆ เต็มไปหมดเลย หนูก็เลยนึกว่าเป็นพื้นไม่ใช่บันได มันมองไม่เห็นเป็นขั้นๆ เห็นแต่ขาวๆ เรียบๆ..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...สำหรับผู้ที่มีสายตาเลือนรางทางต่างระดับต่างๆ ในมหาลัย อยากให้ติดสัญลักษณ์ให้ชัดเจนว่าตรงนี้มันต่างระดับ เหมือนเราเดินหน้าอาคาร 48 เราเองก็สะดุดอยู่บ่อยนะคะ... การใช้สีประตูลองสังเกตที่อาคาร (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ) นี้นะคะ จะออกส้มๆ เหลืองๆ คนสายตาเลือนรางจะเห็นสีแบบนี้ได้ชัด...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

1.2.3 การจัดระเบียบของสภาพแวดล้อม

การจัดระเบียบสภาพแวดล้อมเป็นประเด็นด้านสภาพแวดล้อมที่นักศึกษาพิการเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีปัญหาในเรื่องสิ่งกีดขวาง การวางอุปกรณ์ที่ไม่เป็นระเบียบ และนำอุปกรณ์ที่ไม่ควรวางมาวางบนทางเท้า การไม่มีวินัยในการจอดรถ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนก็ได้รับรู้ถึงปัญหาในด้านนี้และเห็นว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญกับนักศึกษากลุ่มนี้

“...ผมมองว่าการจัดระเบียบนี่สำคัญ...การจอดรถทำให้เรามีปัญหาในการเดินจอดกันน่าเกลียดมากครับไม่เป็นแถวเป็นแนว ขออนุญาตใช้คำหยาบนะครับ กูอยากจะจอดตรงไหนกูก็จอดอะไรประมาณนี้...อีกอย่างก็คือการวางสิ่งของ ทุกอย่างแหละครับไม่ว่าจะเป็นแผงเหล็กกรวย ม้าหินอ่อน เก้าอี้ หรือบางทีไอ้แผ่นกระดาษหรือกล่องลังก็ชอบมาวางบนฟุตบาท...”

“...ที่โรงอาหารการจอดรถทำให้เราหาทางเข้าไม่เจอ ต้องเดินอ้อมไปฝั่งโน้นแล้วก็เดินย้อนกลับเข้ามาข้างในตรงกลาง...”

“...การหลบที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของผมคือหลบรถที่เขาโบกปูน หลบมาแล้วไม่ต่ำกว่าสิบครั้ง ถ้าได้เดินเข้ามาในมหาลัยตอนปิดเทอมนี่จะรู้ความหายนะของชีวิตมากๆ มีทุกอย่างเลย รถบรรทุก รถก่อสร้าง แผงเหล็ก เยอะจริงๆ ว่างั้น...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ช่วงก่อสร้างนี่คนปกติก็ยังเดินลำบาก ซึ่งสะท้อนว่าเราไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกให้นักศึกษากลุ่มนี้ หรือเราลืมเค้าไป เราอาจจะจิตใจดีแต่เราลืมเค้าไปบางเรื่องบางราว...”

(อาจารย์ผู้สอน)

1.2.4 การจราจร

การจราจรเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่นักศึกษาพิการเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีประสบการณ์ที่ค่อนข้างอันตรายในการใช้ถนน ซึ่งผู้ที่รับผิดชอบในด้านอาคารสถานที่และบริการก็ได้ให้การยอมรับว่าระบบจราจรภายในสถาบันอุดมศึกษายังไม่เอื้อต่อความปลอดภัยของนักศึกษาพิการ

“...ผมจะมีปัญหาเรื่องของรถมากๆ มันขับกันยังไงไม่รู้ ขับไม่ดูคน เมื่อก่อนเดินจะต้องระวังรถกว่านี้เยอะเดี๋ยวนี้ก็ดีขึ้น...ควรจะให้เด็กใช้จักรยานจะดีกว่าเพราะจักรยานมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้น้อยมากและที่สำคัญคือลดมลพิษได้ด้วย...”

“...ข้ามถนนในมหาลัยถ้าไม่มีเพื่อนใช้ทักษะการฟังอย่างเดียวเลยครับ ฟังแล้วกะระยะซึ่งบางทีมันก็ไม่ได้ผล ก็เคยได้ยินเสียงรถเบรกอยู่ข้างๆ เหมือนกัน ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...การจราจรมองว่ายังไม่เอื้อนะครับ แถวโรงอาหารดูแล้วรถมันเยอะแล้วเป็นจุดที่น้องเค้า(นักศึกษาพิการ) จะไปบ่อย กลัวเหมือนกันตรงที่น้องๆ ต้องข้ามถนนนะครับ ควรจะมีป้ายให้รถทราบว่าเรามีน้องพิการ เพราะว่าเค้าจะข้ามถนนตรงนั้นบ่อยกลัวว่ารถจะชน...”

(บุคลากรงานอาคารสถานที่และบริการ)

1.2.5 ทางเท้า

สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีทางเท้าที่เป็นบาทวิถีที่เชื่อมต่อระหว่างอาคารทั้งหมด นอกจากนี้การออกแบบบาทวิถีในความเห็นของตัวแทนผู้พิการยังไม่เอื้อต่อนักศึกษาพิการในด้านความสะดวกและความปลอดภัย ส่วนนักศึกษาพิการเห็นว่าบาทวิถีที่มีหลังคาจะอำนวยความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น สำหรับทางเท้าที่ไม่ใช่บาทวิถี การสัญจรของนักศึกษาพิการพบสิ่งกีดขวาง ระดับพื้นทางเดินไม่เรียบสม่ำเสมอ มีหลุม ร่อง มีน้ำขัง ระหว่างทางเดินต้องมีการข้ามคูหรือท่อต่างๆ มีการจอดรถล้ำเข้ามาในทางเดิน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ทางเท้าเป็นทางที่ไม่เอื้อต่อการสัญจรโดยสะดวกและไม่ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อนักศึกษาพิการ

“...สำหรับคนพิการทางลงฟุตบาทไม่ควรตัดมุมลงมา 90 องศา ควรไล่เป็น slope ลงไปเพื่อความสะดวกและปลอดภัย...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“...อยากให้มีทางฟุตบาทที่มีหลังคา แบบที่มีหลังคามันสะดวกโดยเฉพาะตอนฝนตก แต่ว่าไม่ได้มีทั่วมหาลัย...”

“...ทางเดินข้างๆ รั้ว เวลาเดินกิ่งไม้ต้นไม้ที่มันงอกเงยยื่นออกมาก็เคยโดนเหมือนกัน... ซึ่งมันไม่ใช่ปัญหาของคนปกติเพราะเค้าหลบได้ แต่มันเป็นปัญหาสำหรับเรา...”

“...ทางก่อนจะไปถึงมันต้องขึ้นบันไดสูงๆ แล้วพอลงมาแล้วมันต้องขึ้นอีก หนูลำบากค่ะ แล้วระดับมันก็ไม่สม่ำเสมอ พอลงเสร็จเอาหล่าว(เอาอีก) ขึ้นหล่าว(ขึ้นอีก) อะไรแบบนี้...”

“...เรื่องความปลอดภัยนี่ ยังไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์นะคะ ทางเดินมันไม่ค่อยสะดวก อาจจะเป็นเพราะการก่อสร้างด้วย ยังมีคูมีท่อยังมีอะไรให้ข้าม บางตึกกว่าจะไปถึงมันจะมีอะไรที่เป็นร่องๆ เท้าเราก็จะไปตกอยู่ในนั้น รองเท้ามันไปติดอยู่ในนั้น สดุดไปบ้างหกล้มก็เคยมี...

แล้วก็ทางเดิน เดินไปแล้วจะมีที่จอดรถที่มันแคบหรือจอดไม่เป็นแนวเดียวกันเราก็เดินไปชนรถ…”

“…ทางตอนฝนตกเนี่ย มันจะเป็นหลุมเป็นบ่อแล้วจะไม่รู้ว่ามันเป็นหลุม ก็เดินตกน้ำบ่อยเหมือนกัน แล้วทางที่เพื่อนพาเดินจะข้ามคูบ้าง บางทีคูกว้างด้วยแล้วเราใส่กระโปรงเนี่ย…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

การจัดสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อความสะดวกและปลอดภัยของนักศึกษาพิการตามที่เสนอข้างต้นบุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบได้รับรู้ในระหว่างการจัดสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวมรวมข้อมูลการวิจัยนี้ และต้องการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการมีเวทีในการพูดคุยปรึกษาหารือจะช่วยสร้างความตระหนักในการตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ

“…ได้ฟังแล้วก็อยากพัฒนาหลายสิ่งหลายอย่างนะครับ คือ ป้าย วัสดุก่อสร้างที่ไม่กองขวางทางอะไรแบบนี้นะครับ คืออยากให้พัฒนาไม่อยากให้ไปกองไว้ บางทีเด็กเค้าเดินมาเค้าเคยชินว่ามันไม่เคยมีแล้วเค้ามาเจอนี่การสัมผัสของเค้าอาจจะเปลี่ยนไป แล้วก็คูน้ำต่างๆ พยายามจะปิดนะครับ บางทีเราใช้วัสดุเป็นไม้ พอน้ำมาน้ำท่วม มันก็ลอยไปกับน้ำ…”

(บุคลากรงานอาคารสถานที่และบริการ)

ภาพที่ 3 ทางเดินเข้าอาคารที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการในระยะที่มีการก่อสร้าง

2. อาคารและโครงสร้างภายในตัวอาคาร

สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาเป็นสถาบันที่ตั้งมานานการออกแบบพื้นที่ หรือการออกแบบอาคาร โครงสร้างและอุปกรณ์ภายในรวมถึงลักษณะพื้นที่ใช้สอยในอาคารเก่าที่มีอยู่เดิมจึงไม่เอื้อต่อนักศึกษาพิการในการเข้าถึงและใช้งานและการปรับปรุงแก้ไขในความเห็นของผู้บริหารระดับสูงก็เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

"...รู้สึกสำนึกผิดอยู่บ้างว่าเราไม่สามารถจัดได้เต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามนั่นคืออาคารเก่าๆ ซึ่งไปแก้ก็คงลำบากมาก..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

ผลการศึกษาการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านอาคารและโครงสร้างภายในอาคาร นำเสนอในมุมมอง 2 ลักษณะ คือ 1) การออกแบบอาคารและโครงสร้างภายใน 2) พื้นที่ใช้สอยที่อำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึง การใช้งานและความปลอดภัย

2.1 การออกแบบอาคารและโครงสร้างภายใน

ผู้บริหารระดับสูงยอมรับว่าในปัจจุบันอาคารและโครงสร้างภายในอาคารโดยภาพรวมยังมีความพร้อมไม่สมบูรณ์สำหรับตอบสนองนักศึกษาพิการ อย่างไรก็ตามการปลูกสร้างอาคารใหม่ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาจะตอบสนองนักศึกษาพิการได้ทั้งตัวอาคารและโครงสร้างภายในอันเป็นผลมาจากข้อบังคับทางกฎหมาย ซึ่งในเรื่องนี้ตามการรับรู้ของนักศึกษาพิการเห็นว่าแม้เป็นอาคารใหม่แต่ก็ยังมีสภาพบางประการที่ยังไม่เอื้อต่อนักศึกษาพิการ

"...อาคารที่กำลังสร้างใหม่เราเอื้อสำหรับเด็กพิการไปแล้ว เพราะการออกแบบอาคารยุคใหม่จะมีกฎหมายบังคับไว้เลยในเรื่องของการจัดที่จอดรถ จัดทางเท้า ทางลาดสำหรับคนพิการที่จะใช้ได้รวมถึงห้องน้ำ เพราะฉะนั้นต่อไปก็คงจะมีความพรั่งพร้อมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นอาคาร ถนนหนทาง รวมทั้งห้องเรียนต่างๆ แต่ถ้าถามสภาพจริงๆ ตอนนี้ยังไม่พร้อมเต็มร้อย ..."

"...เราไม่ได้จัด infrastructure ให้คนพิการได้อย่างเต็มที่ได้เหมือนกับมหาลัยหลายๆ แห่งในต่างประเทศที่เราเคยไปศึกษาดูงานกันมา..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...มั่วเลยที่ตึกนั้น ตึกมันใหม่แต่ตึกมันกว้างได้ใจค่ะ พอเข้าไปข้างในตึกนะคะมันกว้างจริงๆ หนูไม่รู้จะพูดยังไงแต่มันกว้างมาก บันไดก็สูงไม่รู้ว่าต้องขึ้นซักกี่ก้าวค่ะกว่าจะถึงชั้นสอง..."

"...เข้าไปที่ศูนย์ภาษามันทั้งกว้างทั้งแวว พื้นก็แววมากเลยมองไม่เห็น เห็นแต่แววๆ..."

“...ตึกภาษาซึ่งเป็นตึกใหม่นี่ ผมก็เคยไปมาแล้วเหมือนกัน วัสดุที่ใช้กั้นห้องหนะครับ มันเป็นวัสดุคล้าย ๆ กับวัสดุ Nock Down เป็นวัสดุที่น้ำหนักเบาและบางมาก มันสามารถที่พังเมื่อไหร่ก็ได้ครับ ทำจากอะไรไม่ทราบ คือไม่ใช่ฝากั้นที่เป็นกระเบื้องกับปูนปกติ...”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

สำหรับโครงสร้างภายในอาคารที่แม้ว่าจะเป็นอาคารเก่าแต่หากเป็นอาคารที่นักศึกษาพิการใช้งาน ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าควรได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการ โดยการปรับปรุงห้องสุขา การจัดทำแผนผังอาคารอักษรเบรลล์ นอกจากนี้การก่อปูนสูงเป็นคันกั้นน้ำเพื่อป้องกันน้ำเข้าท่วมขังในชั้น 1 ของอาคาร ก็เป็นการแก้ปัญหาที่สร้างอุปสรรคในการสัญจรของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นและนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางร่างกายและการเคลื่อนไหวที่ต้องใช้เก้าอี้มีล้อสำหรับคนพิการ (wheel chair) ที่อาจเข้ามาศึกษาในอนาคต

“...ห้องน้ำในแต่ละอาคารสำหรับคนพิการมีที่การศึกษาพิเศษ แล้วก็อาคารอื่นนี้ไม่มีเลย คือถ้ายังไงซงเรื่องขึ้นไปก็ได้ แต่ละอาคารต้องมีห้องน้ำสำหรับคนพิการ 1 ห้อง...”

(บุคลากรงานอาคารสถานที่และบริการ)

“...ในต่างประเทศพอถึงหน้าอาคารปุ๊บเค้าจะมีแผงเบรลล์เลยค่ะ เป็นตัวอักษรเบรลล์สื่อแสดงแผนผังอาคาร อาคารของเราอยากให้มีแผนผังอาคารที่เป็นตัวอักษรเบรลล์ให้ผู้พิการทางการเห็นสามารถไปสัมผัส เช่น จะไปพบอาจารย์เขาสามารถที่จะไปได้ทางไหน...”

“...ทำแผงอักษรเบรลล์หน้าอาคารที่นักศึกษาใช้ และที่หอพักนักศึกษาในมหาลัย และแม้แต่ในอาคารก็ควรมีเบรลล์บล็อก...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...ตึกคณะผมเอง สร้างคันขึ้นมากั้นน้ำท่วมนะครับ มันลำบากอยู่พอสมควรที่มีคันกั้นเอาไว้ ขึ้นแล้วก็ลงแล้วก็ขึ้นแล้วก็ลง แล้วชั้นหนึ่งที่มันเป็นคล้าย ๆ กับห้องอะไรซักอย่าง ตรงกลางทางมันจะมีแบบว่าสร้างให้มันสูงขึ้นมา เป็นอุปสรรคในการเดินครับเพราะต้องขึ้นแล้วก็ต้องลงอีกเหมือนกัน...”

“...ที่จริงแล้วถ้าต้องใช้รถเข็นนี่หลายตึกเข้าไม่ได้เลย เพราะว่าบันไดจะขึ้นไปยังไงแล้วก็มีการทำคันกั้นเอาไว้...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

2.2 พื้นที่ใช้สอยที่อำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึง การใช้งานและความปลอดภัย

การออกแบบพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารที่นักศึกษาพิการระบุถึงมากที่สุดคือสำนักวิทยบริการ โดยการออกแบบพื้นที่ใช้สอยทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงเนื่องจากการออกแบบ

ในการจัดวาง ความไม่สะดวกในกรณีที่มีการจัดนิทรรศการภายใน และที่โรงอาหารใหม่ซึ่งการจัดระเบียบที่นั่งรับประทานอาหารมีอุปสรรคในการเข้าถึง ตลอดจนความไม่สะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ที่ต้องนำอุปกรณ์เก็บไปหลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว

"...ห้องสมุดมีปัญหาสำหรับผมในเรื่องการวางแปลนที่ไม่เหมือนกันซักชั้นเดียว การวางแนวโต๊ะ การวางแนวหนังสือ ชั้นวางหนังสือนี่ต่างกันทุกชั้นเลยครับมากน้อยไม่รู้แต่ต่างกันทุกชั้น เราไม่สามารถจำว่าเออนี่ถ้าเราเข้าไปชั้นสองนี่มันเดินเลาะไปอย่างนี้ นึกภาพปั๊บ ๆ หรือนึกชั้นสองได้นี่ไม่สามารถไปเทียบกับชั้นอื่นได้เลยครับ..."

"...การจัดระเบียบของหอสมุดยังไม่ค่อยจะดีเท่าที่ควร เหมือนมีนิทรรศการของก็เยอะพอสมควร เราก็ต้องเอาหละใช้ทักษะส่วนตัวอีกหลีกไปก็หลีกมา ที่สำคัญคือเสาที่ค้ำตัวตึกจะเยอะมากเกือบถูกชนไปเหมือนกัน แล้วอุปกรณ์ เช่น ชั้นไม้ รถเข็นหนังสือเป็นอุปกรณ์ที่ต่ำมากแล้วปกติผมจะถือคอมพิวเตอร์อย่างงี้แล้วเดินไปอย่างงี้ (ทำท่าทางประกอบ) ซึ่งไม่มีทางใช้มือป้องหน้าได้ ปกติหลัก O And M เราต้องป้องในระดับตัวถึงบริเวณหน้า ป้องหน้าไว้เพื่อกันไม่ให้ไปชนของซึ่งไม่มีมือไปทำอย่างงั้น พอชนเข้าไปปุ๊บนี่กระดอนกลับ(หัวเราะ)...ต้องใช้ทักษะส่วนตัวหลบเอาแต่ก็เคยโดนมาแล้วเหมือนกันแต่ว่าแบบจังๆ แบบเจ็บตัวนี่ยังไม่เคยครับ ..."

"...ข้างในโรงอาหารที่เป็นปัญหาก็คือการจัดระเบียบโซนของโต๊ะ การที่เราไปซื้อแล้วกลับมาที่นั่งเดิมนี่เป็นไปได้ยากครับ มันควรเป็นโซนที่ชัดเจนพอสมควรนะครับ พอเราไปซื้อน้ำแล้วจะกลับมาที่เดิม เอ่อ อยู่ไหนแล้ววะ...การเก็บแก้วเก็บจานไปไว้ ตอนที่ผมเข้าปีหนึ่งเขารณรงค์ให้เก็บแก้วเก็บจานไปไว้ที่วางข้างหลัง แต่การเดินถึงจุดนั้นยากมาก เพราะหนึ่งต้องเดินหลบโต๊ะไปก่อน สองต้องเดินอ้อมร้านค้าไปข้างหลังยิ่งถ้าเราถือทั้งแก้วทั้งจานแล้วก็ไม้เท้าไปด้วยนี่ ควรจะหาที่วางที่ง่ายกว่านั้นไม่ต้องอ้อมวกโน้นวนนี่ขึ้นโน้นลงนี้อยู่..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ในด้านอาคารและโครงสร้างภายในอาคารที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการดังนำเสนอข้างต้น อาจารย์ผู้สอนเห็นว่าเป็นเพราะการออกแบบที่มุ่งตอบสนองผู้ที่ไม่พิการโดยไม่ได้คำนึงถึงการออกแบบที่สามารถตอบสนองได้อย่างครอบคลุม (universal design)

"...การออกแบบของเรามันตอบสนองคนปกติ ไม่ได้ตอบสนองกับคนกลุ่มนี้..."

(อาจารย์ผู้สอน)

3. สิ่งอำนวยความสะดวก

3.1 การจัดบริการหอพักภายในมหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาโดยกองพัฒนานักศึกษาได้จัดสรรห้องพักภายในหอพักของสถาบันฯ สำหรับนักศึกษาพิการหญิงทุกคนที่แสดงความจำนงขอเข้าพักเพื่อเป็นการอำนวยความ

สะดวกโดยไม่ต้องเข้าระบบคัดเลือกเช่นเดียวกับนักศึกษาไม่พิการ และได้จัดห้องพักในหอพักนักศึกษาสำหรับอาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและล่ามภาษามือเพื่ออำนวยความสะดวกอีกประการหนึ่ง อย่างไรก็ดีนักศึกษาพิการเห็นว่าการพักในหอในแม้ว่าจะปลอดภัยและประหยัดค่าใช้จ่ายแต่ก็มีอุปสรรคในด้านระยะทางจากหอพักถึงอาคารเรียนที่ต้องเดินไกลและเพื่อนนักศึกษาที่ไม่พิการเห็นว่าทางเดินไปกลับหอพักค่อนข้างเสี่ยงเนื่องจากมีคูน้ำข้างทาง

"...ที่พักอันนี้แน่นอนเลยสำหรับนักศึกษาพิการ หอพักเปิดให้เลยสามารถเข้าอยู่ไม่ต้องผ่านการคัดเลือกเมื่อเขามีความจำนงที่อยู่หอพัก เขาก็ได้อยู่นะคะ..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...ได้คุยกับผอ.สถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) เสมอ เมื่อเปิดเทอมใหม่ก็จะบอกที่ผอ.ไว้ว่าให้แจ้งมาว่ามีกี่คน เราจะกันที่ในหอพักไว้ทุกครั้ง ล็อคเอาไว้ให้นักศึกษากลุ่มนี้...ไม่มีหอพักนักศึกษาชาย มีเฉพาะหอพักนักศึกษาหญิง..."

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

"...อาจารย์ประจำสถาบันการศึกษาพิเศษ ก็เป็นอาจารย์ประจำหอพักด้วยอยู่ 3 คน เพราะฉะนั้นเด็กกลุ่มนี้สะดวกเลย คือเรื่องทั่วไปก็มีอาจารย์ชุดนั้นดูแล ไปอยู่หอพักก็อยู่กับอาจารย์ชุดนั้น...แล้วอาจารย์ก็เลยดึงล่ามซึ่งสังกัดการศึกษาพิเศษ โดยขออนุญาตจากกองพัฒน์ว่าขอให้จัดห้องให้ล่ามอยู่สักห้อง เพื่ออำนวยความสะดวกเราก็จัดให้..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...หอพักหนูที่มหาลัยมันก็ไกลไปค่ะ สมมุติว่าเรียนแปดโมงครึ่ง ก่อนแปดโมงนี่ต้องเริ่มเดินออกมาแล้ว เพื่อนตาดีส่วนมากเขามีรถมอเตอร์ไซด์ใช้ ถ้าฝนตกอะไรมันก็จะลำบากหอมันไกลเกิน..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...หอพักก็ไกล เราก็พยายามเข้าใจนะว่าหอในที่เค้าไปสร้างให้ห่างจากตัวมหาลัยเพราะเผื่อสำหรับการขยับขยายอย่างอื่น แต่ว่าข้างทางมันมีคู แล้วมันไม่มีอะไรเด่นชัดว่าถ้าเอาไม้เท้าไปวางแล้วจะรู้ว่าจะตกถนนแล้วจะถึงคูแล้วนะ หนทางมันลำบาก..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

สถาบันอุดมศึกษาไม่ได้จัดบริการหอพักนักศึกษาชายภายในสถาบันฯ ดังนั้นนักศึกษาพิการชายจึงไม่ได้พักอาศัยภายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งศิษย์เก่าผู้พิการและบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาเห็นว่าควรจัดหอพักภายในสถาบันอุดมศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการชายด้วย

“...อะไรที่คนปกติทำได้ง่าย ๆ แต่สำหรับเราต้องวางแผนต้องใช้เวลามันยากลำบากไปหมดแม้แต่เรื่องการเดินทางกลับที่พัก...ถ้ามหาลัยจัดที่พักให้จะทำเราง่ายขึ้นกว่านี้มาก...”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“...แดนก็ไปมาลำบากนะ วันนั้นเห็นยืนอยู่ถนนฝั่งโน้น กำลังจะข้ามมา เราก็วางมือเลยไปช่วยเค้า ระหว่างเดินไปก็ภาวนาว่า อย่าเพิ่งข้ามนะ อย่าเพิ่งข้ามนะ เส้นนี้ก็รู้อยู่ว่ารถมากขนาดไหน...เค้าบอกว่ามหาลัยไม่มีหอชายมีแต่หอหญิง...ถ้ามหาลัยมีหอพักให้ก็น่าจะดี...”

(บุคคลที่ทำงานในหอพักเอกชน)

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียน

สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียนที่ควรได้รับการพัฒนาคือ ป้ายสัญญาณไฟเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

“...ห้องเรียนของเด็กหูควรมีป้ายสัญญาณไฟที่บอกเวลาเปลี่ยนคาบ เข้าห้องสอบ หมดเวลาสอบ หรือว่าเรื่อง สัญญาณภัยอันตราย เช่น ไฟไหม้...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกในสำนักวิทยบริการ

สิ่งอำนวยความสะดวกในสำนักวิทยบริการที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อตอบสนองนักศึกษาพิการคือระบบการสืบค้น การเข้าถึงหนังสือหรือเอกสารที่ต้องการ และการจัดบริการหนังสืออิเลกทรอนิกส์

“...ห้องสมุดไม่มีอุปกรณ์หรือไม่มีการอำนวยความสะดวกให้เราใช้ได้เลย บางสถาบันที่เจอมาจะมีบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ที่จะคอยช่วยค้นหาหนังสือให้ โดยเราจะไปที่จุดจุดหนึ่งแล้วแจ้งว่าเราต้องการหนังสือเล่มนี้เรื่องนี้ เขาก็จะสืบค้นให้แล้วมีคนไปหยิบมาให้เราเพื่อจะยืมออกมา นี่เป็นการอำนวยความสะดวกที่หลายสถาบันเขาทำกัน ส่วนหนังสือ e-book อะไรพวกนี้ไม่หวังหละครับขอแค่ให้มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการยืมก่อนพอแล้ว...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

3.4 สิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคาร

นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารที่สามารถสื่อด้วยเสียงและตัวอักษรเบรลล์ไม่ว่าจะเป็นลิฟต์หรือประตู ในขณะที่อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและผู้ทรงคุณวุฒิมองไปถึงการอำนวยความสะดวกสำหรับนักศึกษาที่ต้องใช้เก้าอี้มีล้อสำหรับคนพิการที่อาจเข้ามาศึกษาในอนาคตในเรื่องลิฟต์และห้องสุขา รวมถึงโทรศัพท์สาธารณะสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและการติดตั้งตัวอักษรเบรลล์ในอาคารสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพื่อสื่อถึงแผนผังและองค์ประกอบภายในอาคารแต่ละชั้น

“…ที่ยังไม่มีแต่ควรจะมีก็คือสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสื่อเสียง ประมาณว่าลิฟต์มีเสียง หรือประตูที่มันสามารถส่งเสียงได้ มหาลัยไม่มีแม้แต่ที่เดียวครับ มันจำเป็นมากนะครับ…ลิฟต์นี่สำคัญมากไม่ติดเบรลล์ก็ต้องใช้ฟังชันก์เสียง…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…มีโทรศัพท์ของคนหูหนวกที่มีแป้นคีย์บอร์ด…ลิฟต์ต้องมี 2 ฝั่ง ฝั่งนึงสำหรับคนวิลแชร์ ฝั่งนึงสำหรับคนที่ยืนกด ต้องมี 2 ฝั่ง…”

“…สำหรับห้องน้ำที่มีอยู่วิลแชร์ไม่สามารถเข้าได้ โถจะสูงกว่าการฉี่ คือ ต้องยืดตัวขึ้นไปฉี่ แล้วก็ไม่มีตัวจับ…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“…มีแผงเบรลล์ในอาคารเลยค่ะแล้วเค้าก็จะสัมผัสได้ว่า ชั้นหนึ่งมีห้องอะไรบ้าง ชั้นสองมีห้องอะไรบ้าง…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นทางลาด แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษายังไม่มีนักศึกษาพิการที่ต้องใช้เก้าอี้มีล้อสำหรับคนพิการ แต่นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้ให้ความสำคัญต่อทางลาดโดยเห็นว่าทางลาดที่ทำแยกคนละด้านกับบันไดไม่เหมาะสมต่อการใช้งานเนื่องจากทางลาดซึ่งเป็นโครงสร้างที่เป็นรูปธรรมควรสร้างประกบคู่ไปกับบันไดเพื่อสะท้อนถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมในเรื่องสิทธิและความเท่าเทียม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิได้ระบุว่าทางลาดที่มีอยู่ยังไม่ได้มาตรฐานในเรื่องความชัน ซึ่งในเรื่องนี้ผู้บริหารระดับสูงเห็นว่าสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษต้องเป็นต้นเรื่องในการขอปรับปรุงแก้ไขโดยเน้นอาคารที่มีความสำคัญต่อนักศึกษาพิการและเป็นกรณีที่จะอนุมัติได้

“… facility เรามีแต่ไม่ได้มาตรฐานตามระเบียบ…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“…ทางลาดมีก็จริงแต่ไม่ครอบคลุม แล้วก็ไม่เป็นธรรมชาติในการใช้งาน ทางลาดที่สร้างไว้ด้านข้าง ผมไม่รู้ว่าสร้างไว้ทำไมเหมือนกัน มันไม่ได้ใช้งานนะครับ คือธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนปกติเวลาใช้ต้องใช้ควบคู่กันได้ ต้องบันไดครึ่งแล้วทางลาดอีกครึ่งเป็นซีกที่ทำคู่กันไปเลย…ผมไปดูงานที่มาเลเซียรัฐบาลออกแบบมาไม่ได้เจาะจงว่าเป็นมหาลัยแต่ทุกสถานที่ของเขาสร้างแบบนี้ทั้งหมด ที่ทางขึ้นจะมีบันไดครึ่งนึงทางลาดครึ่งนึงทำควบคู่กันไปเลย เราไม่ควรแยกว่าถ้าปกติจะต้องขึ้นตรงนี้ ส่วนคนพิการจะต้องอ้อมไปขึ้นอีกฝั่งหนึ่ง มันเป็นเรื่องของสิทธิด้วย สิทธิแล้วก็ความเท่าเทียมสามารถวัดได้จากตรงนี้ได้ด้วย…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…เข้ามาสำรวจเมื่อครั้งที่แล้ว เราจะพบว่า slope ไม่ได้มาตรฐาน…วิลแชร์ขึ้นไม่ได้ค่ะ ตอนนั้นมาคือกำลังก่อสร้าง แต่เมื่อเสร็จแล้วก็พบว่ามันสูง…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“…การปรับแก้ slope ต่างๆ มหาวิทยาลัยก็สนับสนุนให้ ถ้าอาคารเก่ามาทำใหม่มันอาจจะลำบากนิดนึง แต่ตึกเก่าที่มีความสำคัญกับผู้พิการถ้างบประมาณไม่มากมาย เช่น แค่ปรับทางลาดนี่นะ ห้องน้ำก็อาจจะต้องปรับพื้นหน่อย ปรับพื้นให้สูงขึ้น…สถาบันพัฒนาการศึกษาบันทึกข้อความไปถึงมหาลัยก็อนุมัติอยู่แล้ว เพราะเราก็มีงบพัฒนามหาลัยไว้ใช้จ่ายอยู่ตลอดปี…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

สิ่งอำนวยความสะดวกของสถาบันอุดมศึกษาทั้งที่ยังไม่อำนวยความสะดวกและยังไม่จัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาพิการ มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาที่มีคุณค่าต่อการนำไปพิจารณาของสถาบันอุดมศึกษา คือ 1) การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ แก่นักศึกษาพิการควรคิดให้ครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวกให้กับความพิการทุกประเภทอย่างบูรณาการตั้งแต่เริ่มต้น 2) การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ แก่นักศึกษาพิการ สิ่งที่ควรทำควบคู่กันไปคือการสร้างทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่ไม่พิการเพื่อความร่วมมือร่วมใจในการทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดทำขึ้นสร้างความสะดวกให้เกิดขึ้นจริงแก่นักศึกษาพิการ 3) ควรให้ความรู้ความเข้าใจกับบุคลากรภายในสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะอาจารย์ถึงอุปกรณ์เครื่องมือที่จะช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาพิการเพื่อสร้างตระหนักและความร่วมมือในการทำให้เกิดขึ้น

“…การจัดบริการควรให้ครอบคลุมความพิการทุกประเภททั้งตา หู ร่างกาย เช่น ทางลาดตรงฟุตบาทก็ควรจะมีเบรลล์บล็อก และทางลาดสำหรับรถเข็นให้สามารถไปได้ตลอดทาง…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…การทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ บางทีนโยบายมาเงินมาก็ทำเลย ขาดการศึกษาอย่างรอบด้านและการสร้างความเข้าใจ…อย่างทางเท้าที่เป็นเบรลล์บางที่ก็ใช้ไม่ได้ผลนะครับเพราะขาดการทำความเข้าใจพ่อค้าแม่ค้าที่เอาของมาตั้งตรงฟุตบาทคนพิการก็เดินไม่ได้ และพื้นที่ระหว่างเบรลล์บล็อกกับพื้นที่ฟุตบาทรอบๆ ก็ขรุขระเหมือนกันหมด ถ้าเราหลับตาการเดินเบรลล์บล็อกกับเดินฟุตบาทข้างๆ นี่มันไม่ต่างกันเลยเพราะขรุขระเหมือนกัน หรือแม้บางทีทำเบรลล์บล็อกไปชนต้นไม้หรือตู้โทรศัพท์ก็มี มันก็ใช้ไม่ได้ผลอยู่ดี…ถ้าจะทำตรงนี้ขึ้นมาทั้งคนทำและสังคมต้องเรียนรู้และต้องเข้าใจความต้องการของคนพิการด้วย…”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“…อย่างอุปกรณ์เฉพาะหลายอย่างที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษาพิการหรือทำให้การใช้ชีวิตของนักศึกษาพิการง่ายขึ้นปลอดภัยขึ้นนี่อาจารย์หลายคนก็ยังไม่รู้ เมื่ออาจารย์ไม่รู้ปั๊บเนี่ย อะไรจะทำให้นักศึกษาปลอดภัยขึ้น…”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

การดูแลช่วยเหลือด้านกายภาพมีความสำคัญต่อนักศึกษาพิการในการดำรงชีวิตอิสระโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและเอื้อต่อการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา ในขณะที่การจัดการงด้านกายภาพของสถาบันอุดมศึกษายังไม่เอื้ออำนวยต่อการตอบสนองนักศึกษาพิการ ซึ่งนักศึกษาพิการเห็นว่าใจต้องมาก่อนการลงมือทำ หากผู้รับผิดชอบเข้าใจและตระหนักในการตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการสิ่งอื่นๆ ที่เป็นรูปธรรมในด้านกายภาพก็จะตามมา

“…เค้าดำรงชีวิตในมหาลัยด้วยตัวเองได้แต่ก็ต้องมีเพื่อนคอยช่วย เพราะสภาพแวดล้อมกายภาพเรายังไม่พร้อม เค้าจะอิสระอย่างเดียวไม่ได้…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…IL (Independent living) ของคนพิการในเมืองไทยยังไม่ค่อย ไม่ค่อยดีเท่าไหร่ ถ้าจะ IL ได้มันต้องมี access พอสมควร…”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“…ต้องเข้าใจว่าพื้นฐานการสร้างสาธารณูปโภค สิ่งก่อสร้าง หรือสิ่งแวดล้อม เบื้องต้นคงไม่ได้คิดถึงการเอื้ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการตั้งแต่ต้น แต่ต้องยอมรับว่าปัจจุบันทางมหาวิทยาลัยได้พยายามปรับปรุงแก้ไขหลายสิ่งหลายอย่างให้มันเอื้อต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษาพิการมากขึ้น โอเคมันยังคงไม่ดีพอแต่มีแนวโน้มที่จะดีขึ้นเรื่อยๆ

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…ถ้าได้ใจของคนภายในก่อน แล้วก็เข้าใจก็จะได้ทำในสิ่งที่ความพิการต้องการจริง ๆ ไม่ใช่ว่าถ้าคิดจะสร้างแต่ไม่เข้าใจว่าเค้าต้องการอะไร แล้วไปสร้างในสิ่งที่เค้าไม่ต้องการมันก็ผิดวัตถุประสงค์…”

(ผู้ปกครอง)

อุปสรรคอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาทางด้านกายภาพเพื่อตอบสนองนักศึกษาพิการ คือ ฝ่ายที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการด้านกายภาพไม่มีองค์ความรู้ในการพัฒนาอย่างเข้าถึงและเข้าใจ ในขณะที่ฝ่ายที่มีองค์ความรู้ซึ่งหมายถึงสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษไม่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องภายในของตนเท่านั้น นอกจากนี้นักศึกษาพิการมองว่าการพัฒนาด้านกายภาพภายในสถาบันฯ เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการยังไม่เพียงพอต่อความสามารถในการใช้ชีวิตอิสระ สถาบันอุดมศึกษาควรทำความเข้าใจกับสังคมแวดล้อม

ให้รับรู้ถึงการมีตัวตนของนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาและสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติต่อนักศึกษาพิการอย่างเข้าใจ

"...เรื่องกายภาพ อาคารสถานที่ต่างๆ นี่ พื้นฐานของเรามันยังเข้าไม่ถึงตรงจุดนี้นะครับ ฝ่ายอาคารไม่มีความรู้ที่จะไปทำตรงนี้และอาจจะจัดหาเองไม่ได้ เหมือนกับข้อมูลว่าต้องมีอะไร ลักษณะอย่างไร ทำอะไรขึ้นมายังไง แหล่งผลิตอะไรแบบนี้ ถ้าให้ทางสถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) จัดการให้แล้วให้ฝ่ายอาคารดำเนินการมันน่าจะดีกว่า..."

(บุคลากรงานอาคารสถานที่และบริการ)

"...ผมมองไปถึงสิ่งแวดล้อมข้างนอกด้วย โดยมหาลัยขอความร่วมมือหรือการให้ความรู้กับสังคมข้างนอกก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเหมือนกันสำหรับสถาบันการศึกษา เช่น การเดินทางของนักศึกษาพิการ ที่จริงนักศึกษาพิการควรจะใช้ชีวิตได้แทบจะเท่าเทียมกับนักศึกษาปกติถ้าคิดจะมาใช้ชีวิตเป็นนักศึกษา วิธีการเดินทางเหมือนรถประจำทางอะไรพวกนี้ สถาบันการศึกษาควรจะมีส่วนอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้แหละครับ ว่าเอ่อ ถ้ามีคนพิการหรือมีนักศึกษาพิการมาใช้บริการนี่ ควรจะทำยังไงหรือควรจะปฏิบัติยังไงกับเขา..."

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

"...สิ่งแวดล้อมอีกอย่างที่ควรจะฝึกคือสิ่งแวดล้อมรอบข้างมหาลัยนะครับ บางทีเรียนรู้เฉพาะในมหาลัยเกิดนอกเวลาเรียนแล้วเราต้องการสิ่งที่มันอยู่ข้างนอกจะเป็นปัญหาเหมือนกัน เราควรจะต้องรู้ให้หมดว่านอกมหาลัยนี่มีอะไรที่เราจำเป็นต้องใช้บ้าง ที่ไหนบ้างที่เราควรจะไปได้..."

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยิน)

ด้านการจัดการศึกษา

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการจัดการศึกษาได้กำหนดกรอบในการศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ 1) แนวความคิดด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการ 2) การจัดการระยะก่อนเข้าศึกษา 3) การจัดการระหว่างศึกษา 4) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และ 5) การเตรียมการเพื่อก้าวสู่อาชีพ

1. แนวความคิดด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการ

การศึกษาแนวความคิดด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดด้านการศึกษาในภาพใหญ่ คือ แนวความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการ และภาพในระดับห้องเรียน คือ แนวความคิดในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการ

1.1 แนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

แนวความคิดในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขั้นปริญญาตรีเพื่อคนพิการของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษามีหลากหลายมุมมองแตกต่างกันตามบทบาทและประสบการณ์

โดยแยกกลุ่มได้เป็นแนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการที่มุ่งตระหนักในด้านบทบาทหน้าที่ และมุ่งตระหนักในเชิงระบบทั้งในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านรูปแบบหรือกระบวนการ และผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

1.1.1 แนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการที่มุ่งตระหนักในด้านบทบาทหน้าที่

1) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่และเป็นหน้าที่ที่น่าความภาคภูมิใจ

“...ที่เราจัดการศึกษาให้กับคนพิการ ทั้งหูทั้งตา หรือพิการอวัยวะสภาพร่างกาย โดยตลอดมาอันนี้ถือว่าเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่นะครับ...คือสิ่งที่น่าภาคภูมิใจสำหรับภารกิจหน้าที่ของราชภัฏเรา...

(ผู้บริหารระดับสูง)

2) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการเป็นได้ทั้งความท้าทายและเป็นภาระที่ต้องทำตามหน้าที่ ซึ่งจะเป็นไปในแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วม โดยการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการเป็นเรื่องที่ท้าทายถ้าได้มีส่วนร่วมในการจัดการตั้งแต่กระบวนการรับเข้า และเป็นภาระที่ต้องทำตามหน้าที่ที่เป็นความรับผิดชอบไม่อาจหลีกเลี่ยงได้หากเป็นการทำตามนโยบายที่สั่งการลงมาโดยไม่ได้สร้างการมีส่วนร่วม

“...รุ่นแรกที่รับมาเป็นเรื่องที่ท้าทายมากเพราะเรามีส่วนร่วม...รุ่นหลังเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน...โปรแกรมไม่ได้ตอบรับแต่เป็นเหมือนนโยบายของมหาลัยว่าต้องรับ...เป็นภาระและเป็นความรับผิดชอบที่ต้องทำ...”

(อาจารย์ผู้สอน)

1.1.2 แนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการที่มุ่งตระหนักในเชิงระบบด้านปัจจัยนำเข้า

1) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ควรจัดก็ต่อเมื่อมีความพร้อมในด้านทรัพยากรที่จำเป็น

“...บางสาขาวิชาถ้าไม่มีความพร้อมในเรื่องของบุคคลากร ไม่มีล่าม ไม่รู้จะใช้สื่ออะไรก็ควรหยุดบ้างไว้เปิดเมื่อพร้อม...”

(อาจารย์ผู้สอน)

2) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการต้องการองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์เฉพาะด้านร่วมกับต้องการความรักและความเข้าใจ

“...ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษนั้นสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษก็เข้ามาแนะนำมาให้ความรู้ แต่ก็ต้องใช้หัวใจดูแลเท่าที่เราจะทำ ใช้หัวใจใส่ใจลงไปด้วยนะคะ...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

1.1.3 แนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการที่มุ่งตระหนักในเชิงระบบด้านรูปแบบหรือกระบวนการ

1) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการคือการให้โอกาสทางการศึกษา

“…การจัดศึกษาพิเศษ ต้องให้โอกาสทางการศึกษากับเขา…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

2) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการมีความยากลำบากในทางปฏิบัติ

“…การจัดการศึกษาตรงนี้ต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องยากลำบากมาก…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

3) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการควรให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการโดยมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

“…ปริญญาตรีนี่ สำหรับเด็กกลุ่มนี้ด้านวิชาการเราปรับต่อแต้มให้ในบางเรื่องนะ…”

(อาจารย์ผู้สอน)

4) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ สถาบันมีหน้าที่สนับสนุนในด้านสื่ออุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนการประสบความสำเร็จในการเรียนหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับตัวนักศึกษาพิการเองและส่วนหนึ่งมาจากการเลือกเรียนในสาขาที่เหมาะสมกับความถนัดและศักยภาพของตน

“…เครื่องมืออุปกรณ์การแปลอักษรเบรลล์มีพร้อม รับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางตาได้มาคนสองคนอยู่เอกภาษาไทยซึ่งก็ได้รับเกียรตินิยม แต่มีอีกคนคือเอกภาษาอังกฤษที่โดนรีทายไปมาเรียนแล้วไม่ได้ อันนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละบุคคล...ต้องเลือกเรียนให้เข้ากับความบกพร่องของตนเองไม่ใช่ชอบแต่ศักยภาพไม่ถึง…”

(อาจารย์สถาบันการศึกษาพิเศษ)

5) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการต้องการการทำความเข้าใจและสร้างข้อตกลงร่วมกันจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อป้องกันปัญหาและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

“…การรับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางหูคือการได้ยินเข้ามาจะกระทบหลายเรื่อง… เราได้เชิญประชุมรองอธิการฝ่ายวิชาการ อาจารย์ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาประชุมกัน …ก่อให้เกิดความวุ่นวายเป็นอย่างมาก แต่ภายหลังตกลงกันได้และมาเข้าระบบ …”

(อาจารย์สถาบันการศึกษาพิเศษ)

6) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการควรจัดทั้งแบบเรียนรวมร่วมกับนักศึกษาไม่พิการและแยกเรียนเฉพาะกลุ่มนักศึกษาพิการ โดยควรเรียนร่วมกันในรายวิชาการศึกษาทั่วไป ส่วนรายวิชาในหมวดวิชาชีพควรเรียนเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาพิการ

"...เปิดเป็นห้องเฉพาะของนักศึกษาศิลปะ เรื่องของการรอ การทวนซ้ำ ความเร็วความช้าที่จะไปไม่พร้อมกันก็จะไม่มี คราวนี้ถ้าเกิดจะมีสักหลักสูตรที่ทางมหาลัยหรือทางการศึกษาพิเศษจะทำ ไม่แน่ว่ามันอาจจะดีกว่าการเรียนร่วมด้วยซ้ำ..."

(อาจารย์ผู้สอน)

"...บางวิชาที่ต้องอาศัยทักษะ เช่น วิชาเอกควรจะให้เรียนเด็กกลุ่มนี้กลุ่มเดียว สำหรับวิชาอื่นที่ไม่มีปัญหาอะไรมากนักก็ให้เรียนร่วมปกติไป ก็จะเกิดรูปแบบการเรียนร่วมอีกรูปแบบหนึ่ง..."

"...เปิดเป็นเซ็กชั่นเฉพาะกลุ่มไปเลย น่าสนใจดี..."

(ผู้บริหารคณะ)

1.1.4 แนวความคิดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการที่มุ่งตระหนักในเชิงระบบด้านผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น

1) การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการคือการทำให้ออกไปพึ่งพาตนเองได้ในสังคม

"...ที่เราดำเนินการมานั้นเราถือหลักการว่าเราต้องทำให้ลูกศิษย์ของเราออกไปพึ่งตนเองได้ในสังคม..."

"...เราถือว่าเขาก็ต้องใช้ชีวิตในมหาลัยให้เป็นปกติให้ได้มากที่สุดโดยหลักของการพึ่งตนเอง..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

1.2 แนวความคิดในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการ

แนวความคิดในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการมีประเด็นที่หลากหลายจากอาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

1.2.1 การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการต้องการการสนับสนุนและการประสานงานกับหน่วยงานเฉพาะทางที่สถาบันอุดมศึกษาตั้งขึ้น

"...DSS เป็นตัวกลางในการซัพพอร์ทผู้เรียนและผู้สอนในเรื่องการเรียนการสอนและทัศนคติ..."

(อาจารย์ผู้สอน)

1.2.2 การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการ ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนในขณะที่ฝ่ายผู้สอนยังขาดความพร้อมที่จะสอน

"...ผู้เรียนเขาตั้งใจมา เขามีความพร้อม มาเพื่อที่จะรับ แต่ผู้สอนยังขาดความเข้าใจ..."

(อาจารย์ผู้สอน)

1.2.3 การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการต้องการการปรับตัวของผู้สอนและการปรับในด้านการจัดการเรียนการสอน

"...ในการสอนนักศึกษาพิการอาจารย์ต้องใช้เวลาในการปรับตัว..."

"...เมื่อเด็กมาเรียนเราก็พยายามปรับให้นะคะ...เรื่องของการวัดผลเราพยายามจะปรับ..."

(ผู้บริหารคณะ)

1.2.4 การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการต้องการสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการเรียนรู้

"...สื่อจะเป็นตัวช่วยถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติไปสู่ผู้เรียนได้เร็วและง่าย...สื่อตัวไหนเป็นปัญหาเราไม่จำเป็นต้องใช้มันอาจจะตัดอออกไปเลยก็ได้...ถ้าจะใช้สื่อต้องเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ เช่นมีเพียงพอ มีคุณภาพและประสิทธิภาพ..."

(อาจารย์ผู้สอน)

1.2.5 การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการเป็นการสร้างภาระและสร้างความหนักใจ

...เมื่อรู้ว่ามีนักศึกษาพิการเข้ามาอาจจะรู้สึกว่าต้องเหนื่อยเพิ่มขึ้นแน่นอน แต่ทุกคนก็ไม่หนี บอกว่าฉันไม่สอนจะไม่มี...ทำให้เกิดความหนักใจต่อครูผู้สอนว่าจะต้องทำอย่างไรให้การเรียนรู้เท่ากับคนปกติ..."

(ผู้บริหารคณะ)

2. การจัดการระยะก่อนเข้าศึกษา

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือผู้พิการในระยะก่อนเข้าศึกษา 4 ด้าน คือ 1) การเตรียมผู้พิการเพื่อการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี 2) นโยบายการรับผู้พิการเข้าศึกษาและแนวทางการปฏิบัติ 3) การจัดทำแผนการรับนักศึกษาพิการ และ 4) การประชาสัมพันธ์ให้ผู้พิการเข้าถึงข้อมูลด้านการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

2.1 การเตรียมผู้พิการเพื่อศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาได้แก่ อาจารย์ผู้สอน อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและล่ามภาษามือเห็นว่าการเตรียมความพร้อมผู้พิการเพื่อการศึกษาต่อในระดับ

ปริญญาตรีควรเริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เป็นโรงเรียนต้นทางอันเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างโรงเรียนและครอบครัว โดยสถาบันอุดมศึกษาควรมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะกับทางโรงเรียนในด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกลุ่มที่มีแววในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี เพื่อให้โรงเรียนและครอบครัวได้แนวทางปฏิบัติในการเตรียมความพร้อมอย่างมีเป้าหมายและสอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาในระดับปริญญาตรี เมื่อผู้เรียนเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาด้วยความพร้อมจะมีความราบรื่นในการเรียนและส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษา โดยผู้บริหารได้ยืนยันถึงความสามารถพื้นฐานด้านการสื่อสารที่หากนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินได้รับการพัฒนาที่จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนประสบความสำเร็จ

“…นักเรียนที่จะเข้ามาควรมีความพร้อมที่จะเข้ามาในระดับอุดมศึกษาให้มากกว่านี้ ก็จะทำให้เด็กมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น มองว่าปัญหาที่ประสบที่ทำให้เด็กเรียนไม่ได้ เกิดจากการเรียนในโรงเรียนด้วย…”

“…เด็กหูหนวกที่เตรียมความพร้อมด้านวิชาการไม่ว่าด้วยครอบครัว โรงเรียนที่ส่งเสริมหรือตัวเค้าเองที่สนใจศึกษาความรู้เพิ่มเติมก็สามารถเรียนได้ เพราะในสถาบันอื่นๆ สาขาการศึกษาพิเศษมีเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินจบไปแล้วหลายราย จึงคิดว่าเป็นเฉพาะคนมากกว่าที่ถูกรีทายออกไปเพราะเตรียมความพร้อมไม่เพียงพอทำให้พื้นฐานทางการเรียนของเด็กเป็นอุปสรรคต่อการเรียนในระดับที่สูงขึ้น…จำเป็นที่เด็กต้องมีทักษะการอ่าน การเขียน…”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“….เด็กพิการบางส่วนยังขาดความพร้อมในการเข้าสู่มหาวิทยาลัย เข้าสู่โปรแกรม พอมาเจอกับระบบการศึกษาบวกกับความพิการเค้าก็สู้ไม่ไหวทำให้ต้องออกจากการศึกษาไป… การแก้ปัญหาส่วนหนึ่งคือเราต้องไปบอกกับโรงเรียนว่าเรารับเด็กสาขาไหน เด็กที่จะมาเรียนต้องมีเป็นยังไง มีความสามารถอะไรบ้างระดับไหน แล้วให้โรงเรียนช่วยพัฒนาเด็กที่จะเข้ามาตรงนี้ ช่วยชี้ทางให้กับผู้ปกครอง…เป็นการพัฒนาขั้นพื้นฐานที่พอมาเรียนจะต่อยอดได้เลย…”

(อาจารย์ผู้สอน)

“….คนที่สื่อสารได้ดีพอสมควรเขาก็จะไม่มีปัญหา กลายเป็นว่าเป็นเด็กที่ตั้งใจเรียนมากกว่าปกติแล้วทำงานออกมาได้ดี แต่ในส่วนของเด็กที่อ่อนเรื่องของการสื่อสารนะคะ เรื่องของภาษาอะไรอย่างนี้เขาก็จะมีปัญหาในการเรียนรู้ …”

(ผู้บริหารคณะ)

การดูแลช่วยเหลือผู้พิการในการเตรียมตัวเพื่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษได้ดำเนินการทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การ

ดำเนินการที่เป็นทางการมี 2 รูปแบบ คือ 1) การเข้าไปส่งเสริมให้โรงเรียนเฉพาะทางสำหรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเตรียมความพร้อมในการสื่อสารที่มุ่งเน้นให้ผู้พิการมีความสามารถด้านการอ่านเขียนมากกว่าการใช้ภาษามือซึ่งจะช่วยให้การเรียนในระดับอุดมศึกษาง่ายขึ้นและมีทางเลือกในหารเข้าเรียนในสาขาที่หลากหลายขึ้น และ 2) การจัดโครงการแนะแนวการเตรียมความพร้อมในการเรียนระดับอุดมศึกษาในโรงเรียนเฉพาะทางของผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่ตั้งในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกับสถาบัน

"...ขณะนี้ประเทศไทยเตรียมเด็กหูแบบภาษามือเขาใช้ภาษามือจนเคยชิน พอเข้ามาแต่ละปีก็ต้องเรียนเอกเดียวกันเพราะเรามีล่ามจำกัด ไม่มีล่ามก็เรียนไม่ได้...เราไปรณรงค์ที่โรงเรียนโสต 3 โรงของภาคใต้ คือ สงขลา นครศรีธรรมราชและประจวบคีรีขันธ์ บอกให้ปรับหลักสูตรให้เด็กเขียนอ่านได้...ถ้าโรงเรียนผลิตเด็กที่ใช้ภาษาอ่าน ภาษาเขียนได้ประโยชน์ก็เกิดกับเด็ก...แล้วพอเข้ามาที่เราก็จัดบัดดี้ให้ มีล่ามประจำที่ตึก เย็นเราสอนพิเศษให้ อยากทำอย่างนี้ในอนาคตแต่วันนี้เราทำไม่ได้ ล่ามไปกับเด็กติดอยู่กับเด็กตลอด อาจารย์เราหลายคนก็บอกว่าโรงเรียนควรสอนให้อ่านเขียนสื่อสารกันด้วยภาษาเขียนภาษาอ่านได้ ถ้าเขาเรียนมาด้วยภาษาอ่านเขียนเขาจะเข้าเรียนเอกอะไรก็ได้ไม่ถูกจำกัด..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"...ไปจัดอบรมเด็กมัธยม 4 ถึงมัธยม 6 ที่โรงเรียนโสต โดยทาง DSS ได้เข้าไปคุยถึงปัญหาของเด็กหูที่เข้ามาเรียนในอุดมศึกษา เด็กต้องมีการเตรียมตัวยังไงบ้าง และมีการพูดคุยกับทางโรงเรียนว่าจะต้องคัดเด็กอย่างไร..."

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

ส่วนการดำเนินงานในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษในการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมแก่ผู้พิการเพื่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา กระทำเมื่ออาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเข้าไปนิเทศการฝึกสอนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ ที่ฝึกสอนอยู่ในโรงเรียนเฉพาะทางของผู้พิการประเภทต่างๆ หรือเมื่อไปทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินโรงเรียนก็ได้ให้ข้อมูลเพื่อให้อาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าวมีการเตรียมความพร้อมเพื่อการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา

"...ข้อมูลส่วนนี้นี่ ส่วนหนึ่งเราส่งเด็ก(นักศึกษาสาขาการศึกษาพิเศษ)ของเราไปฝึกสอนงั้นช่วงไปโรงเรียนก็จะบอกกัน นิเทศกันภายใน..."

"...ประเมินโรงเรียน ประเมินศูนย์การศึกษาพิเศษก็พยายามใส่ข้อมูลตรงนี้ว่าถ้าจะส่งถึงมหาวิทยาลัยให้ได้นี่ก็คงต้องเตรียมความพร้อมมาในระดับหนึ่ง..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

การดูแลช่วยเหลือของสถาบันอุดมศึกษาในการเตรียมผู้พิการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาข้างต้นเป็นการมุ่งเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะเรียน แต่การเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา

ผู้พิการต้องมีชีวิตใน 2 ด้าน คือชีวิตในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ดังนั้นนักศึกษาพิการจึงเห็นว่าการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตนอกห้องเรียนของผู้พิการเป็นอีกความพร้อมหนึ่งที่ต้องได้รับการเตรียมจากผู้ที่เกี่ยวข้องและด้วยตัวของผู้พิการเอง และเสนอให้สถาบันอุดมศึกษาวัดความพร้อมในด้านนี้ประกอบการพิจารณารับเข้าศึกษาด้วย

"...นักศึกษาพิการหรือนักศึกษาพิเศษ ควรจะมีข้อสอบเพิ่มไม่ใช่ลดนะครับ ข้อสอบที่เพิ่มไม่ใช่เพิ่มด้านวิชาการแต่เป็นข้อสอบวัดความสามารถในลักษณะการใช้ชีวิตของการที่จะก้าวจากมัธยมมาสู่มหาวิทยาลัย เพราะการใช้ชีวิตของบางคนไม่เหมาะกับการเรียนในมหาลัยเพราะที่ผ่านมามีการช่วยเหลือดีเกินไป มากเกินไป พอเข้าไปเรียนแล้วอยู่ไม่ได้ ไม่ใช่ไม่เก่งครับ คือวัดทัศนคติ วัดวุฒิภาวะ ทักษะการใช้ชีวิตว่าพอหรือยังที่จะก้าวจากตรงนั้นมาอยู่ตรงนี้...มันมีตัวอย่างหลายคนมาแล้วครับที่ออกไปเพราะใช้ชีวิตในมหาลัยไม่ได้..."

"...ที่จริงคนพิการอย่าไปรอให้บริบทพร้อม อย่าไปรอให้เค้ารับเราอย่างเดียว ก่อนที่เราจะเข้ามาเราก็ต้องเตรียมตัวเองให้พร้อมด้วย..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

2.2 นโยบายการรับผู้พิการเข้าศึกษาและแนวทางการปฏิบัติ

การรับผู้พิการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษามีนโยบายจัดการศึกษาเฉพาะในระดับปริญญาตรี อย่างไรก็ตามในอนาคตอาจขยายสู่ระดับปริญญาโทได้ หากมีผู้พิการที่มีความพร้อมและมีศักยภาพโดยเฉพาะศิษย์เก่าผู้พิการสมัครเข้ามาเรียนในสาขาที่สถาบันฯ เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษา

"...เราบริการนักศึกษาพิการในระดับปริญญาตรี ในระดับปริญญาโทตอนนี้ยังไม่มีนักศึกษามาสมัครเข้าเรียน...นโยบายคือถ้านักศึกษาเหล่านั้นเขามีศักยภาพเพียงพอที่จะเรียนระดับปริญญาโทมหาลัยก็คงตอบรับถ้าเขาสอบเข้าได้ มีศักยภาพพร้อม...ศิษย์เก่าของเราที่เราผลิตไปส่วนใหญ่ก็เป็นครูอยู่ในโรงเรียนคนหูหนวก โรงเรียนคนตาบอดถ้าพร้อมมาเรียนระดับปริญญาโทก็คงจะได้ครับ เพราะอย่างน้อยเขาก็เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเรา..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

นโยบายรับผู้พิการเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเปิดกว้างสำหรับผู้พิการทุกรูปแบบและรับโดยไม่จำกัดจำนวนถ้าผู้พิการมีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์มาตรฐานการรับเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีของสถาบัน

"...รับนักศึกษาพิการทุกรูปแบบที่สนใจเข้ามาเรียนในระดับอุดมศึกษา...ได้ขึ้นป้ายว่าเรารับโดยไม่อั้น..."

"...มีนักศึกษามาสมัคร มาสอบ ถ้ามีความรู้ความสามารถที่รับสมัครได้ สอบได้ คิดว่าพอเรียนได้แล้ว เราก็รับ..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...เป็นนโยบายของมหาลัยอยู่แล้วที่จะไม่กักกันว่าถ้าเด็กตาบอดไม่ให้เรียน...”

(ผู้บริหารคณะ)

มุมมองของนักศึกษาพิการต่อนโยบายการรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา เป็นมุมมองในด้านสาขาที่สถาบันฯ กำหนดให้เรียน โดยเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาไม่ควรเป็นผู้กำหนดสาขาให้ผู้พิการเรียนแต่ควรให้ผู้พิการได้เข้าเรียนในสาขาที่ต้องการเรียน และขยายความต่อว่าการที่สถาบันอุดมศึกษาไม่ให้อิสระแก่นักศึกษาพิการในการเลือกเรียนตามความต้องการเป็นรูปแบบหนึ่งของการไม่เปิดโอกาสทางการศึกษา

“...หน้าที่ของสถานศึกษาจริงๆ แล้วคือการให้บริการด้านการศึกษา หน้าที่ของผู้เรียนก็คือเลือกเรียนในสาขาที่ต้องการจะเรียนและเรียนอย่างเต็มที่ แต่ปัจจุบันมันกลับกันกลายเป็นว่าสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดสาขาที่คุณจะเรียน นักศึกษามีหน้าที่เรียนในสาขาที่ถูกกำหนดให้...”

“...การขีดเส้นกำหนดให้นักศึกษาพิการเข้าเรียนในบางสาขาและไม่ให้เรียนในสาขาที่สถานศึกษาไม่ได้กำหนดให้เรียนเป็นการจำกัดสิทธิโดยแท้ ซึ่งการจำกัดสิทธิก็เหมือนกับการไม่เปิดโอกาสให้เรียน...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

เมื่อมองจากนโยบายลงมาสู่การปฏิบัติ พบว่าในทางปฏิบัติมีรายละเอียดอื่น ๆ ที่ผู้รับผิดชอบได้นำมาพิจารณาในการรับผู้พิการเข้าศึกษาทั้งในด้านวิธีการรับ จำนวนที่เปิดรับ และหลักสูตรที่เปิดให้เรียนดังนี้

2.2.1 วิธีการรับผู้พิการเข้าศึกษา

การรับผู้พิการเข้าศึกษาในสถาบันฯ มีแนวปฏิบัติใน 2 รูปแบบ คือ 1) ระบบการรับที่ใช้ร่วมกับเด็กปกติ ได้แก่ การรับในรูปแบบโควตาประกอบด้วยโควตาเรียนดีและโควตาความสามารถพิเศษ กับการรับสมัครทั่วไปเพื่อสอบคัดเลือก 2) โควตาพิเศษที่กำหนดเฉพาะสำหรับนักศึกษาพิการ ที่ระบุหลักสูตรและจำนวนในการรับที่ชัดเจนจากโปรแกรมวิชาที่มีความพร้อมร่วมกับความพร้อมของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการซึ่งที่ผ่านมาได้ใช้แนวทางนี้กับผู้พิการที่บกพร่องทางการได้ยินในบางปีการศึกษา

สรุปว่า ผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นต้องเข้ากระบวนการรับเข้าศึกษาร่วมกับคนไม่พิการ ซึ่งหมายถึงการเข้ามาของผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นในทุกเส้นทางต้องแข่งขันในลู่เดียวกันกับคนไม่พิการ ในขณะที่ผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสามารถเข้ามาได้ทั้ง 2 แนวทาง อย่างไรก็ดีโควตาพิเศษที่กำหนดให้เฉพาะสำหรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไม่ได้มีทุกปีการศึกษา ดังนั้นในปีการศึกษาที่ไม่ได้กำหนดโควตาพิเศษเป็นการเฉพาะ ผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินต้องเข้าสู่กระบวนการรับเข้าร่วมกับคนไม่พิการเช่นกัน

“…หนูใฝ่ฝันตั้งแต่ ม. 2 ฝันมากเลยว่าอยากจะเข้าครุศาสตร์เอกภาษาไทยเพราะชอบภาษาไทยมาก ก็เข้าได้สมใจ เข้าด้วยโควตาเรียนดี แล้วก็มาสอบสัมภาษณ์

“…หนูได้โควตาเรียนดี ไม่ได้สอบสัมภาษณ์ไม่ได้สอบข้อเขียนเหมือนเพื่อน…ปีนั้นไม่ต้องสอบสัมภาษณ์”

“…ผมเข้าที่นี่ปี 51 สอบแข่งกับนักศึกษาปกติ มีอาจารย์คุมสอบอ่านข้อสอบให้ฟัง ไม่มีการสัมภาษณ์…”

“…ผมเข้ามาปี 52 สอบเข้ามากับเด็กปกติ ผมติดภาษาอังกฤษซึ่งผมเลือกไว้อันดับ 3…”
(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…มาด้วยวิธีสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัย สาขาวิชาของคณะศิลปกรรมศาสตร์ …”
(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…การรับนักศึกษาระบบโควตา มีโควตาเรียนดีกับโควตาความสามารถพิเศษ ซึ่งนักศึกษาพิการที่เข้ามาทางนี้ต้องแข่งกับนักศึกษาปกติ…”

“…เด็กตาบอดของเราเป็นเด็กเรียนร่วมในระดับมัธยม เขาเข้ามาปกติ…จะมีเด็กกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาโดยวิธีปกติโดยเราไม่รู้ ไปเห็นตอนที่เขาเข้ามาแล้ว…”
(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…เด็กหูในแต่ละชั้นปีที่เข้ามามีความแตกต่างกัน ในปี 50 ที่ DSS เริ่มเปิด มหาวิทยาลัยกำหนดเลยว่าจะเปิดรับในคณะศิลปกรรมและเฟ้นหาเด็กพิเศษที่มีความสามารถด้านศิลปกรรม ขณะนั้นการประชาสัมพันธ์ไม่ได้เปิดกว้างเป็นการให้โควตาเด็กโสต พอปี 51 มหาวิทยาลัยเปิดรับก็มีเด็กเข้ามาสมัครเรียนตรงกับสาขาที่เราเปิดอยู่…ปี 52 เราหยุดรับเพราะล่ามไม่พอ ต่อมาปี 53 เด็กเข้ามาโดยที่สถาบันจัดโครงการแนะแนวการเตรียมความพร้อม…”
(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

การรับผู้พิการเข้าศึกษาในสถาบันฯ ที่ใช้ระบบร่วมกันกับคนไม่พิการ อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครองนักศึกษาพิการและตัวแทนผู้พิการ มองว่าทำให้ผู้พิการจำนวนหนึ่งที่มีผลการเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของสถาบันฯ แต่มีความตั้งใจและมีความสามารถระดับหนึ่งไม่สามารถฝ่ากระบวนการคัดเลือกในระบบโควตาและสอบแข่งขันร่วมกับคนไม่พิการเพื่อเข้าเรียนในสถาบันแห่งนี้ได้ โดยเสนอให้สถาบันจัดระบบการรับเข้าโดยกำหนดลู่สำหรับผู้พิการโดยเฉพาะเพื่อสร้างโอกาสให้คนกลุ่มนี้ได้เข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้นแทนการเข้าสู่สายอาชีพโดยไม่มีทางเลือก

“…ประเด็นที่อยากเรียนที่ไหนต้องได้เรียน แต่ว่าไม่รู้จะเข้าโควตาไหน ถ้าเขาสอบปกติเขาไม่สามารถ เด็กหูนี่ไม่สามารถเลยภาษามือของเขาคับแคบมาก…จะต้องเปิดช่องให้เขา…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…ลูกผมใช้ความสามารถด้านการเรียนดีเข้ามา ความพิการไม่มีกำหนดในการรับเข้า…”

“…เด็กที่พอมีความสามารถแต่เกรดไม่ดีเพราะบางสถานศึกษาจะกด อีกอย่างการเรียนระดับมัธยมไม่ได้เอื้ออำนวยเด็กพิการสักเท่าไหร่ผมคิดอย่างนั้นก็จะหลุดจากตรงนี้ไป ถ้าจะเอื้อหมายถึงว่ามีโควตา ผู้พิการก็มาคุยมาสัมภาษณ์หรืออะไรก็แล้วแต่ให้รู้ว่าคนไหนเรียนได้หรือไม่ได้จะมีประโยชน์มากกว่า…ที่หลุดไปก็ไปประกอบอาชีพเพราะเข้าที่นี่ไม่ได้แต่ที่มหาลัยอื่นจะมีช้างเผือกของผู้พิการทำนองนี้มีอยู่…ถ้าจะแข่งขันก็ควรแข่งในรุ่นเดียวกัน ผู้พิการก็แข่งกับผู้พิการด้วยกัน ถ้าแข่งกับตาดีผมว่ายาก รู้สึกว่ามหาลัยกำหนด 2.5 ขึ้นไปซึ่ง 2.5 เด็กตาปกติกับ 2.5 เด็กตาพิการมันต่างกัน การทำให้เท่ากับเด็กปกติไม่ได้ขึ้นกับความสามารถทางสมองเพียงอย่างเดียวมันขึ้นกับความพร้อมการสนับสนุนของครอบครัว อะไรด้วย…”

“…คำว่า no one left behind ไม่มีการทิ้งใครไว้เบื้องหลังนี่ มันใช้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดีกว่าระดับอุดมศึกษา ผมว่าระดับอุดมศึกษายัง left behind ผู้พิการอยู่…”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

“….มหาลัยควรทำโครงการพิเศษให้แข่งขันกันเฉพาะในเด็กพิการแต่ละประเภท เด็กตาก็แข่งขันกันในเด็กตาด้วยกันเด็กหูก็เช่นกัน…”

(ตัวแทนผู้พิการ)

แนวคิดจากหลายๆ ฝ่ายที่ต้องการให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดลู่เฉพาะสำหรับผู้พิการในการรับเข้าศึกษา สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษได้เตรียมเสนอให้เพิ่มเส้นทางเฉพาะสำหรับผู้พิการในระบบโควตา จากเดิมที่มีเพียงโควตาเรียนดีกับโควตาความสามารถพิเศษที่เปิดรับทั่วไปทั้งคนไม่พิการและผู้พิการ ให้เพิ่มโควตาผู้มีความต้องการพิเศษขึ้นมาอีกหนึ่งโควตาเพื่อเป็นเส้นทางสำหรับผู้พิการในการเข้าสู่สถาบันฯ และให้แข่งขันกันเองในกลุ่มผู้พิการด้วยกัน

“…ทีมงานเราจะขอโควตาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพิ่มจากเรียนดีและความสามารถพิเศษ ให้มีโควตาความต้องการพิเศษในปีหน้า ท่านผอ. (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน) รับไปแล้วในเรื่องนี้ นี่คือโครงสร้างหรือระบบที่เราเตรียมเปิดรับ…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

ในส่วนของผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การรับเข้าเรียนโดยกำหนดโควตาพิเศษเฉพาะสำหรับผู้พิการ กำหนดหลักสูตรและจำนวนรับที่ชัดเจนจากโปรแกรมวิชาในกระบวนคัดเลือกโปรแกรมวิชาที่เปิดรับผู้พิการได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคัดเลือกผู้พิการ

ร่วมกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและโรงเรียน การรับผู้พิการเข้าศึกษาตามแนวทางนี้ อาจารย์ผู้สอนในโปรแกรมวิชาเห็นว่าผู้ที่เข้าศึกษาเป็นผู้ที่มีศักยภาพมีความถนัดตามสาขาที่เปิดรับและอาจารย์มีความรู้สึกท้าทายซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนและการเข้าสู่อาชีพ

"...รุ่นแรกที่รับมาเป็นเรื่องที่ท้าทายมากเพราะเรามีส่วนร่วม เรามีการประสานงานกันในรุ่นแรกกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ให้โรงเรียนส่งเป็นโควต้าส่งผลงานมาตามความสามารถของเด็กจริงๆ เด็กที่มาเรียนรู้สึกว่าจะสู้ไม่ได้แค่คนเดียว ...ซึ่งนักศึกษาที่ผมรักมากที่สุดเป็นเด็กพิการในรุ่นตอนนี้ได้ทำงานที่ผมติดต่อให้ประสบความสำเร็จในรุ่นที่เรียนศิลปะ..."

"...ผมมั่นใจว่านักศึกษาที่ผ่านการคัดกรองจากสาขาวิชามีความสามารถและมีความตั้งใจ และมีความตั้งใจกว่านักศึกษาปกติหลายๆ คนด้วย และพอจบก็มีหน้าที่การงานดีกว่านักศึกษาปกติหลาย ๆ คนด้วย..."

(อาจารย์ผู้สอน)

ส่วนการรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษาตามระบบการรับนักศึกษาที่ใช้กระบวนการร่วมกับผู้ที่ไม่พิการ อาจารย์ผู้สอนในโปรแกรมวิชาที่รับนักศึกษาเห็นว่าไม่มีความชัดเจนในด้านจำนวน ทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมจากอาจารย์ในกระบวนคัดเลือกผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้น อาจารย์เพียงเข้าไปทำหน้าที่สอบสัมภาษณ์ซึ่งเห็นว่าทำเพื่อให้ครบกระบวนการรับเข้าโดยโปรแกรมวิชาไม่สามารถคัดกรองผู้เรียนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพได้ต้องรับทั้งหมดตามนโยบายของสถาบัน ทำให้ความรู้สึกต่อการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนจากความท้าทายมาเป็นภาระและความรับผิดชอบที่ต้องทำ และเห็นว่าจะส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในภายหลังทั้งในด้านทักษะของผู้เรียนและการให้บริการของล่ามภาษามือเมื่อผู้เรียนต้องแยกเรียนตามกลุ่มวิชาชีพในชั้นปีที่สูงขึ้น ซึ่งอาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและล่ามภาษามือได้สนับสนุนอาจารย์ผู้สอนในประเด็นความพร้อมและความรู้ความสามารถของผู้พิการ และเห็นว่ากระบวนการรับโดยกำหนดโควตาเฉพาะสำหรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและให้โปรแกรมวิชาเป็นผู้คัดเลือกร่วมกับโรงเรียนจะได้ผู้พิการที่มีความรู้ความสามารถมากกว่ากระบวนการรับปกติของสถาบันฯ ที่กำหนดให้ผู้พิการเข้ากระบวนการร่วมกับผู้ที่ไม่พิการ

"...รุ่นหลังเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน การศึกษาพิเศษจะบอกไม่ได้ว่ารับหรือไม่รับ...ทางโปรแกรมวิชาก็ไม่ได้ไปมีส่วนรับเด็ก..."

"...หลังจากรุ่นแรกที่เรารับเด็กหูเข้ามา รุ่นต่อมาเราไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเด็กเข้ามายังไง บางครั้งโปรแกรมไม่รู้เรื่อง สาขาไม่รู้เรื่อง มีบางคนโครงการพิเศษก็ไม่รู้เรื่อง มาในรูปของเด็กปกติสอบผ่านข้อเขียนมาสอบสัมภาษณ์ผมก็งง...ทำให้มันเป็นปัญหาสำหรับผู้สอน..."

"...ร่างหลักสูตรทัศนศิลป์ คุยกับผอ.สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ก็บอกว่าไม่แน่ใจก็ส่งเรื่องไปที่มหาลัย มหาลัยก็ยังไม่มีการตอบรับอะไรกลับมา เอ่อ สุดท้าย ส่งรายชื่อเด็กมาที่

ผม 7 คน บอกให้รับ 5 คน โดยที่เราไม่รู้ว่าเด็กแต่ละคนความสามารถเป็นยังไง มายังไง เรามีหน้าที่สอบสัมภาษณ์อย่างเดียว…"

(อาจารย์ผู้สอน)

"…ไม่แน่ใจว่าเด็กที่ต้องการเข้ามาเรานี่เรารับหมดมั้ย เรามีการสกรีนเด็กมั้ย…"

(ผู้บริหารคณะ)

"…เด็กไม่ผ่านการกรองโปรแกรมไม่มีส่วนร่วมออกข้อสอบ ไม่รู้ด้วยซ้ำอยู่ๆ ก็มีชื่อเด็กมาให้สอบสัมภาษณ์…มันมีส่วนโดยเฉพาะศิลปะที่สอบสัมภาษณ์โดยการปฏิบัติที่เหลือแค่ 2-3 นาทีแล้วให้ตัดสินใจรับไม่รับในสายวิชาชีพ มันเป็นไปไม่ได้…สอบปฏิบัติ 7 คนผ่านทักษะที่พอเรียนได้แค่ 2 คน หลังจากนี้ไม่รู้ว่าปัญหาที่อาจารย์ต้องติดตามแก้เป็นอะไรบ้าง… เป็นปัญหาการบริหารจัดการโดยไม่ให้ผู้กระทำจริงมีส่วนรับผิดชอบ…โปรแกรมไม่ได้ตอบรับแต่เป็นนโยบายของมหาลัยว่าต้องรับ...จากท้าทายมากลายเป็นอุปสรรค ปัญหาและภาระหน้าที่ที่ต้องทำเพราะเป็นความรับผิดชอบ…"

"…เด็ก 7 คนที่รับมา ปีหน้าล่ามจะพอหรือไม่เป็นปัญหาในเชิงนโยบายซึ่งต้องให้ผู้ใหญ่แก้ปัญหา เรื่องหลักสูตรบางทีเขาไม่รู้ว่ามีรายวิชาที่แยกย่อยลงไปอีก… ล่ามที่ดูแลเด็ก 7 คนนี้มีแค่ 1 คน ขึ้นปี 2 เทอม 2 ต้องแยกเป็นกลุ่มวิชาชีพ 3 กลุ่ม แล้วจะทำอย่างไร หลังจากนี้จะเป็นปัญหา คนนึงชอบวาดรูป อีกคนชอบปั้น จะบังคับเด็กให้วาดรูปหมดก็ไม่ได้…"

(อาจารย์ผู้สอน)

"…เด็กมีความพร้อมค่อนข้างน้อย แม้แต่เราสอบเองเรายังคัดไว้ไม่ได้เลย แม้ว่าคัดไว้ได้แล้วพอมาเรียนก็เป็นปัญหา…"

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"…เด็กกลุ่มนี้มีพื้นฐานความชอบแต่ความสามารถไม่ได้เท่ากับเด็กรุ่นแรก อย่างที่บอกเด็กรุ่นแรกเป็นเด็กที่ถูกเฟ้นถูกหาเค้าจะเด่นเรื่องความสามารถ แต่ชุดนี้ไม่เด่นทั้งวิชาการและปฏิบัติ…"

(ล่ามภาษามือ)

"…ที่มาสอบเข้าเรียนที่นี่ สอบครั้งที่ 1 ไม่ผ่านแล้วก็สอบแก้ สอบครั้งที่ 2 ผ่าน 8 คน…"

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษา โปรแกรมวิชาให้ข้อเสนอว่าให้โปรแกรมวิชาและสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษประสานความร่วมกันเพื่อกำหนดจำนวนและวิธีการรับนักศึกษาและเสนอให้มหาวิทยาลัยเห็นชอบ ซึ่งเป็นการดำเนินงานแบบล่างขึ้นสู่เบื้องบน แทนการดำเนินงานจากเบื้องบนลงล่างซึ่งสร้างปัญหาให้แก่ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

“...การรับนักศึกษาควรจะให้สาขาวิชาประสานกับสถาบันการศึกษาพิเศษเป็นหลักและเสนอผู้บริหาร ไม่ใช่ให้ฝ่ายบริหารหรือมหาลัยตอบสนองนโยบายของรัฐอย่างเดียว...”

(อาจารย์ผู้สอน)

2.2.2 จำนวนที่เปิดรับ

การกำหนดจำนวนที่เปิดรับในแต่ละปีการศึกษามีความแตกต่างกันตามประเภทของความพิการ ดังนี้

1) ผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่สามารถผ่านระบบการคัดเลือกไม่ว่าโควตาเรียนดี โควตาความสามารถพิเศษหรือการสอบคัดเลือกตามเกณฑ์ของสถาบันฯ ในสาขาที่กำหนดให้เรียนสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดจำนวน

2) ผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จำนวนที่เปิดรับจะขึ้นอยู่กับความพร้อมของโปรแกรมวิชาและจำนวนล่ามภาษามือ ซึ่งล่ามภาษามือ 1 คน ให้บริการนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 1 ชั้นปี เมื่อจำนวนล่ามไม่เพียงพอจึงไม่สามารถเปิดรับผู้พิการที่บกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษาได้ ดังในปีการศึกษา 2552 สถาบันฯ ได้หยุดรับผู้พิการมีความบกพร่องทางการได้ยินหลังจากที่เริ่มเปิดรับในปีการศึกษา 2550 ต่อเนื่องถึงปีการศึกษา 2551

“...ปี 3 ไม่มีเด็กค่ะ เนื่องจากในปีนั้นไม่มีการรับเด็กเข้ามา สาเหตุเพราะจำนวนล่ามไม่เพียงพอ ถ้ารับเด็กเข้ามาอาจมีอุปสรรคในด้านการบริการ...”

(ล่ามภาษามือ)

2.2.3 หลักสูตรที่เปิดให้ผู้พิการเรียน

การเลือกหลักสูตรของผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นการเลือกเรียนตามหลักสูตรที่สถาบันฯ กำหนดซึ่งเป็นหลักสูตรที่โปรแกรมวิชาและคณะมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนและเห็นว่ามีความเหมาะสมสำหรับผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น อย่างไรก็ตามการพิจารณาหลักสูตรเพื่อการเข้าเรียนของผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษอาจพิจารณาร่วมกันกับนักศึกษาพิการและผู้ปกครองเป็นรายๆ ไปตามระดับของความบกพร่องอันเนื่องมาจากความพิการและความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรและสาขา ที่ผ่านมามีนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเข้าศึกษาใน 3 คณะ คือ 1) คณะครุศาสตร์ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาอังกฤษ และสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ 2) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ 3) คณะศิลปกรรมศาสตร์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาดนตรี

ส่วนผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ในกรณีที่มีความต้องการเรียนในหลักสูตรที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดความไม่เพียงพอในการให้บริการของล่ามภาษามือ เนื่องจากล่าม 1 คนให้บริการนักศึกษา 1 ชั้นปี ดังนั้นถ้าใน 1 ชั้นปี มีนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษามากกว่า 1 หลักสูตร เมื่อเข้าชั้นเรียนล่ามภาษามือต้องปฏิบัติหน้าที่คู่กับ

อาจารย์ผู้สอนทุกครั้งทำให้ไม่สามารถจัดเวลาทำหน้าที่ได้ครบถ้วนทุกหลักสูตร ประกอบกับการแยกไปเรียนหลักสูตรอื่นโดยมีนักศึกษาพิการเพียงคนเดียวในหลักสูตรนั้นได้เคยสร้างปัญหาด้านการเรียนให้กับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ดังนั้นในปีการศึกษาที่ผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีความต้องการเข้าศึกษามากกว่า 1 หลักสูตร อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครองและผู้พิการเองจะร่วมกันทบทวนสาขาวิชาที่จะเรียนใหม่โดยมุ่งให้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในแต่ละชั้นปีเข้าศึกษาในหลักสูตรและสาขาวิชาเดียวกัน ที่ผ่านมามีนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าศึกษาใน 2 คณะ คือ 1) คณะศิลปกรรมศาสตร์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาจิตรกรรม สาขาออกแบบประยุกต์ศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์ 2) คณะครุศาสตร์ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ ส่วนนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวในปัจจุบันมีความบกพร่องเพียงเล็กน้อยสามารถช่วยเหลือตัวเองได้โดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์เสริมจึงสามารถเลือกเรียนได้โดยอิสระ

“...สำหรับเด็กหูเปิดรับเฉพาะศิลปกรรมในรูปแบบโควตาแต่เด็กเข้ามาสอบโดยสถาบันจัดสอบเอง สำหรับปี 54 ปีนี้เราเปิดสอบเสรีมากขึ้น มีเด็กเข้ามาสมัครเรียนในสาขาทัศนศิลป์ออกแบบประยุกต์ศิลป์ และบางคนสมัครเรียนวิชาภาษาไทย ซึ่งเราก็ได้ทำการพูดคุยกับเด็กว่าเอกนี้มีความยาก สิ่งที่เราให้บริการอยู่ปัจจุบันคือศิลปกรรมเด็กก็เปลี่ยนสาย...”

“...เด็กประสบปัญหาที่ต้องเรียนคนเดียว...เรียนไปได้ประมาณหนึ่งสัปดาห์เจอปัญหาไม่มีเพื่อนช่วยคิด ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนปกติได้ พอมีการทำงานกลุ่มกับเพื่อนปกติเค้าจะมีความรู้สึกว่าเค้าโดดเดี่ยว เด็กและผู้ปกครองได้มาปรึกษากับ DSS เพื่อขอย้ายไปเรียนในอีกสาขาที่เพื่อนหูหนวกเรียนรวมกันอยู่...”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“...มีเด็กหูบางคนสมัครเรียนวิชาภาษาไทย ซึ่งเราก็ได้พูดคุยกับเด็กว่าเอกนี้มีความยาก สิ่งที่เราให้บริการอยู่ปัจจุบันคือ ศิลปกรรม เด็กก็เปลี่ยนสาย...”

(ล่ามภาษามือ)

เมื่อพิจารณาในด้านหลักสูตรและสาขาวิชาที่สถาบันฯ กำหนดให้เรียนกับหลักสูตรและสาขาวิชาที่นักศึกษาพิการต้องการเรียนพบว่ายังไม่ไปในทิศทางเดียวกัน โดยนักศึกษาพิการต้องการมีโอกาสเลือกเรียนในสาขาวิชาที่หลากหลายมากกว่าที่เป็นอยู่และเห็นว่าปัจจุบันนักศึกษาพิการบางคนต้องเข้าเรียนในสาขาที่ไม่ได้ต้องการเรียน ทำให้ขาดฉันทะและวิริยะซึ่งอาจส่งผลให้ไม่สามารถเรียนได้จนสำเร็จการศึกษา ส่วนตัวแทนผู้พิการเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาควรให้ข้อมูลที่เพียงพอในการเลือกเรียนแต่ละสาขาวิชา เมื่อผู้พิการได้ตัดสินใจเลือกแล้วก็น่าจะเรียนในสาขานั้น ๆ ได้จนสำเร็จการศึกษา

“...อยากให้อาจารย์เปิดกว้างกว่านี้ขยายสาขาเป็นทางเลือกให้เด็กพิการ...”

“...เราไม่ได้คิดเองว่าเราเหมาะสมกับช่องนี้ แต่สถานศึกษาเป็นผู้คิดให้แทนว่าเราเหมาะสมกับช่องนี้ ทัศนคติแบบนี้ไม่ได้ส่งผลเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาแต่จะส่งผลไปถึงสถานศึกษาเฉพาะทางด้วย เค้าก็เอาแนวคิดนี้กลับไปทำในโรงเรียนของเค้าเพราะปลายทางเป็นอย่างนี้ แทนที่โรงเรียนจะค้นหาศักยภาพของเด็กและสนับสนุนให้ได้เรียนในสาขาที่ตรงตามศักยภาพ กลับบอกว่าโอเคคุณเรียนไปเมื่อจบจากที่นี่สาขาที่จะเรียนต่อคือสาขาอะไร...”

“...สิ่งที่ทำให้นักศึกษาพิการไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนไม่ใช่ว่าเค้าไม่เก่งนะ แต่เพราะเค้าต้องไปอยู่ในกลุ่มที่ไม่ใช่เค้า พออยู่ในจุดที่ไม่ใช่เค้า ต้องทนทำแล้วพอทำไม่สำเร็จมันก็ท้อและถ้าปัญหามันเยอะมันรุมเร้าก็ไม่ไหว ออกจากระบบไปก็มี...”

“...จะเรียนได้หรือไม่ได้ จะประสบความสำเร็จมั้ยมันเป็นความรับผิดชอบของตัวนักศึกษาเอง...ถ้าเราเรียนในสาขาที่เราชอบก็จะมีแรงจูงใจมีแรงขยัน เหนื่อยยากยังไงก็พร้อมที่จะฟันฝ่าไปให้ได้...”

“...นักศึกษาตา ผมว่า 90% ไม่รู้ว่าตัวเองเรียนไปทำไม เพราะการเข้ามาเรียนถูกกำหนดเอาไว้แล้วโดยคนตาดีว่าเราต้องเรียนอะไรไม่ให้เรียนอะไร ก็อยากรู้เหมือนกันว่าเค้าใช้เกณฑ์อะไรและรู้ได้ยังไงว่าเราจะเรียนไม่ได้ จะเอาเกณฑ์จากรุ่นพี่ที่เป็นนักศึกษาพิการว่าเรียนได้สำเร็จในสาขาใดไม่สำเร็จในสาขาใดมากำหนดสาขาให้เราที่เป็นรุ่นหลังก็ใช่เรื่อง เพราะคนพิการแต่ละคนก็ไม่เหมือนกันรุ่นน้องพิการที่เก่งกว่ารุ่นพี่มีมั้ย มี ที่แย่กว่ารุ่นพี่มีมั้ย ก็มี อย่าว่าแต่คนพิการเลยคนปกติแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเอามาเปรียบเทียบไม่ได้...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ผมคิดว่าสำหรับคนพิการถ้าเขาตัดสินใจที่จะเข้าไปเรียนโดยที่มีข้อมูลประกอบในการตัดสินใจ เขาก็น่าจะเรียนได้หมดแหละครับ...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“...อยากให้เปิดในสาขาอื่นนอกเหนือจากศิลปกรรม..ก็คิดว่าน่าจะเป็นสาขาคหกรรมกับคอมพิวเตอร์ คิดว่าหูหนวกเรียนได้ มีเพื่อนหูหนวกหลายคนสนใจเรียนคหกรรมด้านอาหาร...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

ซึ่งในประเด็นหลักสูตรและสาขาวิชาที่กำหนดให้นักศึกษาพิการเรียน ความคิดเห็นของอาจารย์และผู้บริหารก็ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและความคิดเห็นของอาจารย์ด้วยกันเองยังมีความแตกต่างกัน โดยอาจารย์บางส่วนเห็นว่านักศึกษาพิการควรเรียนในสาขาการศึกษาพิเศษในขณะที่อาจารย์บางส่วนเห็นว่านักศึกษาพิการควรได้เรียนในหลักสูตรและสาขาที่อยากเรียนไม่ใช่เรียนในหลักสูตรและสาขาที่สถาบันฯ กำหนดให้เรียน ส่วนผู้บริหารบางส่วนเห็นว่าการให้ผู้พิการได้เลือกเรียนตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงความบกพร่องที่มีอยู่อันเนื่องมาจากความพิการ แม้ว่าคณะและโปรแกรมวิชาจะดูแลช่วยเหลือก็อาจทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการ

เรียน นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนบางส่วนยังมีแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพที่เฉพาะสำหรับนักศึกษาพิการไม่ต้องเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการ

"...เคยประสานไปที่โปรแกรมว่าเด็กตาบอดอยากจะเข้าเรียน เค้าก็บอกว่าไม่สามารถจะรับได้เพราะว่าเด็กตาบอดน่าจะเรียนการศึกษาพิเศษ ตรงนี้อยากให้สร้างเจตคติให้อาจารย์และบุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเด็กพิเศษไม่จำเป็นต้องมาเรียนเอกการศึกษาพิเศษ...เค้าควรจะได้เรียนตามความถนัดของเค้า..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"...ผมมองในกลุ่มวิชาชีพที่เด็กมีความรู้สึกที่จะเรียนไม่ใช่เพราะว่าที่นี่เปิดแล้วมาเรียน..."

"...อาจจะมีการสำรวจว่าวิชาชีพไหนที่นักศึกษาพิการควรจะเรียนเฉพาะกลุ่ม เพราะว่ากลุ่มนี้ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นครู แต่ต้องดำรงชีวิตในสังคมได้ ซึ่งบางสถาบันมีหลักสูตรทางศิลปะที่จัดเฉพาะเด็กกลุ่มนี้ (ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน) อยู่ ถามว่าเรากังวลมั้ยว่าเด็กกลุ่มนี้ไม่มีโอกาสเรียนรวม ก็ไม่กังวลเพราะในรายวิชาการศึกษาทั่วไป รายวิชาเลือกเค้าก็สามารถไปเรียนกับนักศึกษาปกติได้..."

(อาจารย์ผู้สอน)

"...เด็กหูที่มาเลือกเรียนเอกการศึกษาพิเศษ เราบอกตั้งแต่ต้นแล้วว่าเรียนไม่ได้เพราะธรรมชาติของวิชา ซึ่งมีรายวิชาเฉพาะเยอะ เช่น การตรวจเด็กพิเศษ การสังเกต การปรับพฤติกรรมเด็กซึ่งเค้าจะทำไม่ได้ แต่ถ้าเลือกเรียนงานฝีมือศิลปะนี้ได้ แต่เมื่อเค้าเลือกแล้วเราก็ไหนๆ เด็กก็เข้ามาแล้วตั้งใจที่จะเรียนก็ให้เรียน แต่เรียนได้แค่ 1 ปีก็ต้องโดนรีทายด้วยตัวของเขาเอง ต่อให้เราพยายามอย่างไรก็ไม่ได้ผลจึงโดนรีทายไปสองคน..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาได้มีความพยายามในการขยายหลักสูตรและสาขาวิชาเพื่อให้ผู้พิการมีโอกาสเลือกเรียนตามความต้องการมากขึ้น โดยผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพิจารณาจากหลักสูตรและการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา ในเบื้องต้นพบว่าหลักสูตรและสาขาวิชาที่สถาบันฯ ยกขึ้นมาพิจาณาเพื่อขยายการรับไปสู่ผู้พิการคือสาขาคหกรรม ยังไม่มีความเหมาะสมกับนักศึกษาพิการ

"...สำหรับเด็กหูเคยคุยกันระดับหนึ่งว่าสาขาที่น่าจะเปิดรับต่อไปคือคหกรรม แต่จากการพูดคุยกับคณะ สายคหกรรมของเราเป็นสายวิทยาศาสตร์ไม่ใช่การปฏิบัติซึ่งเนื้อหาวิชาจะยากและเน้นการวิเคราะห์ คิดว่าน่าจะลำบากเพราะเด็กหูไม่ได้จะไปเป็นนักวิจัยหรือนักโภชนาการ เด็กต้องการออกไปประกอบอาชีพได้ทันทีเป็นผู้ประกอบการเองได้...สำหรับคหกรรม เนื้อหา วิชาโครงสร้างหลักสูตรยังไม่เหมาะสม ถ้าจะเปิดให้เด็กกลุ่มนี้ต้องมีการปรับ..."

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

ส่วนหลักสูตรและสาขาวิชาที่นักศึกษาพิการกำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน อาจารย์ผู้สอนเห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับนักศึกษาพิการโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในเชิงวิชาชีพเพื่อให้เอื้อต่อการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา

"...กลุ่มนี้อาจต้องมีหลักสูตรหรือวิชาพิเศษที่ฝึกวิชาชีพเพิ่มขึ้นเพื่อที่เขาจะได้ไปประกอบวิชาชีพได้จริง เราควรพยายามเอาวิชาชีพเข้าไปเยอะๆ..."

(อาจารย์ผู้สอน)

2.3 การจัดทำแผนการรับนักศึกษาพิการ

การจัดการของสถาบันฯ ในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในระยะก่อนเข้าศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การจัดทำแผนการรับนักศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสื่อสารและประสานงานไปยังหน่วยงานภายนอก ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อการพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุน และสื่อสารประสานงานกับหน่วยงานภายในเพื่อการเตรียมความพร้อมจัดการศึกษา

"...ได้รับการสนับสนุนจากสกอ.ให้เรียนฟรีโดยเป็นนโยบายว่าเราต้องทำแผนการรับเด็กว่าปีนี้เราจะรับเด็กพิการกี่คน ถ้าทำแผน 11 คน สกอ.ก็จะโอนเงินให้เลย ถ้าเด็กเข้ามา 11 คนนี่เป็นโควตาที่เขาจะต้องได้...."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"...ถ้าเด็กพิการเข้ามาเรียนในปีนั้นมากกว่าที่เราทำแผนไว้ เราก็จะเกลี่ยให้ได้ครบทุกคน...งบช่วยเหลือทางการศึกษามีสองส่วนคือค่าลงทะเบียนและค่าใช้จ่ายรายเดือน..."

(ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

2.4 การประชาสัมพันธ์ให้ผู้พิการเข้าถึงข้อมูลด้านการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

สถาบันมีการดำเนินการในหลายรูปแบบทั้งในรุกและเชิงรับเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้พิการเข้าถึงข้อมูลด้านการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย ผ่านแผ่นป้ายบริเวณหน้ามหาวิทยาลัย ประชาสัมพันธ์ไปยังโรงเรียนเฉพาะทางสำหรับนักศึกษาพิการ และจัดโครงการแนะแนวการเตรียมความพร้อมก่อนการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่เน้นเป้าหมายในกลุ่มผู้พิการที่บกพร่องทางการได้ยินในเขตจังหวัดใกล้เคียงกับที่ตั้งของสถาบันฯ

"...เราเคยขึ้นโปสเตอร์ใหญ่เลยหน้ามหาลัย รับนักศึกษาพิการทุกรูปแบบที่สนใจเข้ามาเรียนในระดับอุดมศึกษา..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...ทางสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจัดโครงการแนะแนวการเตรียมความพร้อมในการเรียนในระดับอุดมศึกษา โดยเข้าไปจัดที่โสตสงขลาและโสตนครฯ เราทำในเขตพื้นที่

ใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัย หลังทำโครงการก็มีนักเรียนตอบรับเพื่อที่จะเข้ามาศึกษาต่อโดยเปิดรับเฉพาะศิลปกรรม เข้ามาในรูปแบบโควต้า…"

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

"…ทราบจากโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา ครูที่โรงเรียนบอกมีเอกสารให้กรอกแล้วก็มาสมัคร…"

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

อย่างไรก็ดีในด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้ปกครองนักศึกษาพิการเห็นว่านอกจากการให้ข้อมูลที่ชัดเจนทั้งในด้านสาขาและจำนวนที่เปิดรับตามประเภทของความพิการ ช่องทางในการเข้าศึกษาแล้ว สถาบันฯ ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่สถาบันฯ จะให้การสนับสนุนในระหว่างการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการจูงใจให้นักเรียนที่พิการอยากศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาแทนการไปประกอบอาชีพ

"…ถ้าเด็กพิการไม่รู้ว่าเข้ามาแล้วมีความช่วยเหลืออะไรบ้าง กำลังใจที่จะฝ่าฟันอุปสรรคตรงนี้มันเหนื่อย ก็อาจรู้สึกว่ามันมีความลำบากที่จะเข้ามา มีทางเลือกอื่นไหมที่จะทำให้ชีวิตเค้าง่ายกว่า ถ้ามีทางอื่นง่ายกว่าเค้าก็ย่อมไปอีกทางที่ง่ายกว่าซึ่งดูแล้วมันสะดวกสำหรับเค้าเพราะแค่มองไม่เห็นเองนี่มันก็เป็นภาระสำหรับตัวเองอยู่แล้ว….ควรแจ้งไปที่โรงเรียนตั้งแต่เนิ่นๆ ให้เด็กได้รู้ว่าเรียนที่นี่แล้วมีทุนมีอุปกรณ์มีหน่วยงานอะไรบ้างที่ให้การช่วยเหลือ..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

การจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในระยะก่อนเข้าศึกษาของผู้พิการในด้านการเตรียมผู้พิการเพื่อการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา นโยบายการรับผู้พิการเข้าเรียนและการปฏิบัติ และการประชาสัมพันธ์ให้ผู้พิการเข้าถึงข้อมูลด้านการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ข้างต้น อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเสนอแนวทางพัฒนาใน 3 ประเด็นคือ 1) ให้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียนในหลักสูตรและสาขาที่มุ่งพัฒนาทักษะเชิงวิชาชีพและสอดคล้องกับความพิการ 2) กระบวนการรับผู้พิการเข้าเรียนควรแยกจากผู้ไม่พิการ โดยเฉพาะผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินให้ใช้วิธีการคัดเลือกโดยให้โปรแกรมวิชามีส่วนร่วมในการกำหนดจำนวนรับและร่วมกระบวนการในการคัดเลือกตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น และ 3) ปรับรูปแบบการเรียน โดยเฉพาะผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จากรูปแบบที่ให้เรียนรวม (inclusion) กับนักศึกษาไม่พิการทุกรายวิชาตามหลักสูตรเป็นรูปแบบการเรียนร่วม (integration) โดยเรียนกับนักศึกษาไม่พิการเฉพาะรายวิชาในหมวดการศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต ส่วนรายวิชาที่สัมพันธ์กับวิชาชีพให้เรียนเฉพาะกลุ่มนักศึกษาพิการ

“...เด็กเหล่านี้มาสอบความสามารถพิเศษกับทางมหาลัย อย่างที่ทราบเด็กจะมีเกรดเฉลี่ยสูงมากแล้วเราเป็นคนคัด เวลาคัดเราก็ต้องดูเกรดอยู่แล้ว พอดู อุ๊ยตาย นี่เป็นเด็กโสตแล้วเอามารวมกับเด็กปกติได้อย่างไร...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...มหาลัยกำหนดให้เรียนร่วมอยู่แล้ว 30 หน่วยกิต แต่สมมติว่าเปิดในสาขาทัศนศิลป์รับเฉพาะเด็กหู 15 คน เน้นวาดรูปอย่างเดียวเราสามารถประชาสัมพันธ์ไปทางโรงเรียนโสตต่างๆ แล้วให้โปรแกรมเป็นคนคัดเด็กมาเลยไม่ใช่มหาลัย คือมีส่วนร่วมระหว่างโปรแกรมกับโรงเรียนมัธยมหรือโรงเรียนเฉพาะทางต่างๆ มีมหาลัยเป็นคนซัพพอร์ทน่าจะได้ผลกว่า ถึงอย่างไรวิชาอื่นต้องไปเรียนร่วมอยู่แล้ว 30 หน่วยกิต...”

(อาจารย์ผู้สอน)

3. การจัดการระหว่างศึกษา

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและการจัดการของสถาบันอุดมศึกษา ในการดูแลช่วยเหลือผู้พิการในระหว่างการศึกษา 6 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมแก่อาจารย์ 2) การเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาพิการ 3) การเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาไม่พิการ 4) การจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลการเรียน และ 6) การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน

3.1 การเตรียมความพร้อมแก่อาจารย์

การเตรียมความพร้อมให้กับอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการเป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ โดยจัดประชุมเตรียมความพร้อมให้แก่อาจารย์ที่ต้องสอนในชั้นเรียนรวมระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ การเตรียมความพร้อมดำเนินการก่อนเริ่มจัดการเรียนการสอนในแต่ละภาคการศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในด้าน 1) นโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ 2) บทบาทหน้าที่และการดำเนินงานในการให้บริการแก่นักศึกษาพิการของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ 3) ความเข้าใจเกี่ยวกับนักศึกษาพิการ 4) บทบาทของอาจารย์ต่อนักศึกษาพิการ (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 2551: 1-11)

“...เป็นการชี้แจงทำความเข้าใจอาจารย์ที่สอนเด็กพิการทั้งหมด ในเรื่องรูปแบบการเรียนการสอน ถ้าเป็นเด็กตาลักษณะของเด็กตาเป็นอย่างไร การเรียนของเด็กเป็นอย่างไร อาจารย์ต้องเตรียมการสอน เตรียมเอกสารอะไรบ้าง ส่วนเด็กหูก็บอกลักษณะบอกข้อจำกัด ซึ่งอาจารย์จะกังวลใจในการสอนเด็กกลุ่มนี้ DSS ก็เป็นตัวช่วยแนะนำให้อาจารย์คลายความกังวล...”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“...ก่อนเปิดเทอมอาจารย์ที่จะสอนเด็กพิการ ไม่รู้จักเด็กเราก็บอกวิธีการสอน การวัดผล ประเมินผล อธิบายธรรมชาติของเด็ก พูดคุยเรื่องการบริการที่เราให้การสนับสนุน...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...ของคณะศิลปกรรมจำได้ว่าตอนนั้นจะมีนักศึกษาหูที่คณะต้องดูแลเยอะใช่ไหมค่ะ การศึกษาพิเศษเขาก็จะประชุมก่อน ประชุมทำความเข้าใจกับอาจารย์ที่จะต้องสอนนักศึกษาพิเศษ ขอความร่วมมือ ขอความอนุเคราะห์ หลายอย่างก่อนที่จะสอนเด็ก...”

(ผู้บริหารคณะ)

ในส่วนอาจารย์ผู้สอนเห็นว่ารูปแบบการเตรียมความพร้อมในปัจจุบันยังไม่เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้สอนนักศึกษาพิการอย่างเต็มที่ และควรพัฒนาการดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้

1) ความครอบคลุม

การเตรียมความพร้อมอาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการควรจัดให้ครอบคลุม โดย 1) ครอบคลุมถึงอาจารย์ทุกคนที่รับผิดชอบสอนนักศึกษาพิการ โดยพบว่ามีอาจารย์ส่วนหนึ่งไม่ได้เข้าร่วมการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ในการเตรียมความพร้อมยังขาดบรรยากาศการมีส่วนร่วมจากอาจารย์ที่เข้าร่วมประชุม 2) ครอบคลุมเนื้อหาที่กว้างขึ้นโดยขยายเนื้อหาให้ลงถึงแนวปฏิบัติเพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาพิการ และ 3) ครอบคลุมด้านพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาพิการอย่างเหมาะสม

“...ที่ไม่ได้เข้าฟังอาจจะมีเหตุผลว่าอาจารย์ว่างไม่ตรงกัน...”

“...การประชุมอาจารย์ก่อนสอนเป็นลักษณะรวมกัน...ด้วยเวลาด้วยอะไรหลายๆอย่าง อาจารย์เขาไม่ค่อยจะเปิดใจเพราะฉะนั้นเงียบเสียดีกว่าอย่าไปพูดเลย...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...จะพูดคุยปัญหาทั่ว ๆ ไป เช่น ระบบการประเมินผล...ไม่ได้ลงรายละเอียด...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...การอบรมอาจารย์ผู้สอนเพื่อชี้แนะคำพูด การกระทำบางอย่าง กริยาท่าทางที่แสดงออก ที่อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้พิการได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก...”

(อาจารย์ผู้สอน)

แนวทางการพัฒนาการเตรียมความพร้อมด้านความครอบคลุมยังมีมุมมองความครอบคลุมถึงประเภทของบุคลากรที่ควรได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนจัดการเรียนการสอน โดยเป็นความเห็นร่วมกันของอาจารย์และล่ามภาษามือว่าสถาบันอุดมศึกษาควรจัดระบบให้ล่ามภาษามือได้เตรียมความพร้อมร่วมกับอาจารย์ก่อนทำการสอนเพื่อให้ล่ามได้ศึกษาเนื้อหาวิชาและเตรียมการถ่ายทอดเป็นภาษามือก่อนสอน

“…อาจารย์จะกังวลว่าล่ามจะทันกับการพูดของอาจารย์ไหม หรือล่ามจะถ่ายทอดเนื้อหาได้ครบถ้วนถูกต้องหรือเปล่า…”

“…ถ้าล่ามไม่ถนัดในวิชานั้นๆ การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาให้กับเด็กก็ทำได้ยาก จึงควรมีการจูนกับอาจารย์ก่อนสอนว่าจะสอนเนื้อหาอะไร ซึ่งการที่ล่ามจะปฏิบัติงานได้ดี ล่ามต้องมีการเตรียมตัวก่อน มีเนื้อหาสำหรับการแปล ดูคำศัพท์วิชาการที่ยากแล้วเตรียมว่าจะถ่ายทอดยังไง แต่ปัจจุบันเราแทบไม่ได้ทำแบบนี้เลย…”

(ล่ามภาษามือ)

“…ต้องเตรียมเนื้อหาให้ล่ามก่อนสอน เนื้อหาเป็นอย่างนี้นะคุณจะถ่ายทอดอย่างไร คือต้องเตรียมค่ะ ก็จะช่วยได้…”

“…ก่อนจะมีการเรียนการสอน ควรมีการพบปะพูดคุยกันที่ให้ล่ามกับอาจารย์ผู้สอนแต่ละสาขามาทำความเข้าใจกัน ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาและบริบทของผู้พิการ ซึ่งผมเข้าใจว่าผู้พิการแต่ละประเภทมีบริบทไม่เหมือนกันที่ผู้สอนต้องทำความเข้าใจเพราะบางครั้งมันก็ sensitive…”

(อาจารย์ผู้สอน)

2) การสร้างความเข้าใจให้กับผู้สอนถึงรายละเอียดของนักศึกษาพิการเป็นรายบุคคล เพื่อการวางแผนจัดการเรียนการสอนและการขอการสนับสนุนช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

“…สอนเด็กพิการอย่างรุ่นแรกเขาตั้งใจมา เราเป็นครูเป็นความท้าทายที่เราจะสอนจะทำให้ดี แต่ว่าทางมหาลัยหรือศูนย์การศึกษาพิเศษเชิญมาในลักษณะภาพรวมมากกว่า…จริงๆ แล้วควรลงลึกในเรื่องเช่น อาจารย์จะสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางตาเขาต้องเตรียมการสอนอย่างไร เอกสารจะทำอย่างไร…”

“…ไม่ทราบว่าเด็กมองไม่เห็นแค่ไหน เห็นเลือนราง บอดมาแต่กำเนิด หรือเพิ่งมามองไม่เห็น…ผู้สอนยังขาดความเข้าใจขาดข้อมูลในตัวเด็กบวกกับธรรมชาติของรายวิชา ควรเช็คกันก่อนว่าอาจารย์ต้องการความช่วยเหลือด้านไหนบ้าง ต้องเทรน(train) กันก่อนที่จะสอนจริงๆ…”

“…เราจะไม่ทราบเลยในครั้งแรกที่สอน เขาไม่บอกเรา จะไปนั่งเรียนรวมกับคนอื่น แต่เราแปลกใจมากเลยว่าทำไมนักศึกษาคนนี้ไม่จดสาระสำคัญ…แล้วเราก็สังเกต พอเห็นอย่างนี้ปุ๊บเอ๊ะเด็กคนนี้ผิดปกติ เราไม่กล้าถามหรอกในห้อง เราก็เริ่มสังเกต…”

(อาจารย์ผู้สอน)

3) ความต่อเนื่อง เพื่อการช่วยเหลือให้ข้อมูลหรือปรึกษาหารือเพิ่มเติมเมื่อได้ดำเนินการสอนนักศึกษาพิการไปแล้วระยะหนึ่ง โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรใน

หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการและอาจารย์คนอื่นๆ ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษาพิการ เพื่อสร้างความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

"...การประสานงานกับ DSS ในเรื่องของอาจารย์ที่มาสอนถ้าต้องการมาพบปะเป็นกรณีพิเศษต้องพบอะไรอย่างไร..."

(ผู้บริหารคณะ)

"...การประชุมอาจารย์ยังทำน้อยมาก ทำครั้งเดียวตอนเปิดเทอม..."

"...เราอาจจะมีพื้นที่สำหรับอาจารย์ ให้วอล์คอินเข้ามา อาจารย์ที่สอนเด็กตาให้มาคุยกันห้องนี้น่ะ สอนเด็กหูคุยกับคนนี้น่ะ ประชาสัมพันธ์แล้วเตรียมพื้นที่ให้อาจารย์เดินเข้ามา..."

"...สิ่งที่ต้องการคืออยากให้ทาง DSS หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้ในด้านนี้ช่วยเหลือให้จริงจังและให้มากกว่านี้ และให้เข้าถึงปัญหาจริงๆ เพราะสำหรับตัวเราเองเราไม่มีความรู้อยู่แล้ว ..."

"...ผมต้องมาพบกับล่ามบ่อยๆ ทั้งก่อนสอนและในช่วงสอน...ช่วงเวลาที่มีปัญหาล่ามก็จะโทรหรือเข้ามาหา..."

(อาจารย์ผู้สอน)

ประเด็นการเตรียมความพร้อมแก่อาจารย์ผู้สอน นักศึกษาพิการได้เสนอในมุมมองที่ต่างออกไป โดยเห็นว่าโปรแกรมการเตรียมความพร้อมสำหรับอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพิการกับอาจารย์ที่ยังไม่มีประสบการณ์ควรมีความแตกต่างกัน เพื่อให้อาจารย์ที่มีประสบการณ์ต่างกันผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมที่สามารถตอบสนองนักศึกษาพิการได้อย่างเข้าใจและเหมาะสม ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่านอกจากการทำหน้าที่ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษในการเตรียมความพร้อมให้อาจารย์แล้ว สถาบันอุดมศึกษาเองต้องแจ้งอย่างเป็นทางการไปยังอาจารย์ผู้สอนล่วงหน้าว่ารายวิชาที่รับผิดชอบมีนักศึกษาพิการประเภทใด จำนวนเท่าใด เรียนรวมอยู่ด้วยเพื่อการตระเตรียมการสอนล่วงหน้า

"...ตัวครูจะตอบสนองได้ดีเฉพาะครูที่เคยสอนนักศึกษาพิการ ครูที่ไม่เคยเจอนักศึกษาพิการมาก่อนก็จะไม่มีการเตรียมความพร้อมมาเลย เหมือนไม่ได้มีการเทรน (train) อาจารย์สำหรับสอนนักศึกษาพิการ เหมือนกับไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ พออาจารย์ไม่รู้มาก่อนว่าต้องมาเจอกับนักศึกษาพิการก็ต้องมีการปรับตัว กว่าจะปรับตัวก็ต้องใช้ระยะเวลาซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาด้วย ..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ในส่วนของสถาบันเองก็ควรจะต้องมีระบบการสื่อสารที่จะบอกไปยังผู้สอนนะคะ... การศึกษาปริญญาตรีจะต้องรู้ว่า ห้องนี้มีเด็กพิการทางสายตา 1 คน จะต้องแจ้งอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้สอนจะได้มีการเตรียมอะไรที่มันพิเศษ หรือไม่ไปทำให้เขารู้สึกด้อยค่า...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

3.2 การเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาพิการ

การเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นประสบการณ์ใหม่ทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกกลัวที่ต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย

“...ปัญหาใหญ่อันหนึ่งของเด็กพิการก็คือความกลัว ที่เค้ากลัวไม่ใช่เพราะว่าเค้าไม่มีความสามารถ แต่เป็นเพราะไม่รู้ว่าต้องไปเจออะไรบ้าง...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

และเมื่อพิจารณาถึงปัญหาแรกเข้าที่สำคัญของนักศึกษาพิการ นักศึกษาพิการและอาจารย์สะท้อนตรงกันว่าการปรับตัวด้านการเรียนในระยะเริ่มต้นเป็นภาระที่หนักและกดดันสำหรับนักศึกษาพิการ ทำให้เกิดความเครียดและท้อแท้จนถึงขั้นไม่อยากเรียน ส่วนผู้บริหารและล่ามภาษามือเห็นว่านักศึกษาพิการมีความสามารถในบางด้านด้อยกว่านักศึกษาไม่พิการจากความบกพร่องด้านร่างกาย ซึ่งการปรับพื้นฐานก่อนเรียนจะเข้ามามีส่วนช่วยลดปัญหาลงได้

“...เมื่อตอนปี 1 ตอนที่เข้ามาเรียนครั้งแรกไม่ว่าจะเป็นรายวิชา หรือว่าการสอบหรือว่าการทำงานศิลปะรู้สึกว่ามันหนักมาก หนัก เพราะว่าเป็นช่วงปรับตัว รู้สึกหนักเลย ก็ท้อนะ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...อีกอย่างก็คือความกดดัน บางทีกดดันจากตัวเองเพราะเรียนไม่รู้เรื่องไม่มีพื้นฐาน...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...เด็กเคยเรียนในระบบโรงเรียนเฉพาะเด็กหู ได้รับการช่วยเหลือมาเยอะ ทีนี้พอมาอยู่ในมหาวิทยาลัยปุ๊บต้องเข้าคลาส (class) รวมกับคนอื่นที่อาจารย์ก็บรรยายไป เขาก็เอาไม่ทันตามไม่ทัน เขาก็มองว่ามันเหนื่อยมันยากรู้สึกว่ามันยากสำหรับเขาและเขาก็เครียดท้อไม่อยากเรียน ก็เลยขอคุยกับพ่อแม่เขา ...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...ข้อจำกัดของเด็กหูก็คือ เขาเรียนภาษามือมาอย่างเดียว ไม่เรียนภาษาอ่านริมฝีปาก ไม่เรียนภาษาเขียน การสื่อสารตรงนี้ก็ลำบาก ...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...ในเรื่องการสื่อสารและทักษะสู้นักศึกษาปกติไม่ได้...”

(ผู้บริหารคณะ)

“…เด็กหูบางทีการที่เค้าไม่ทำ ไม่ได้อยู่ในวุฒิภาวะที่เค้าจะคิดได้นะ เค้าไม่รู้ว่าการที่ไม่ทำแบบนี้จะส่งผลอะไรกับเค้าบ้าง เค้าไม่ทราบว่าบทบาทการเป็นนักศึกษา เค้าต้องรับผิดชอบอะไรบ้าง…”

(ล่ามภาษามือ)

“…ถ้าเขาไม่ได้จริงๆ เราต้องเข้าใจด้วยว่าบางทีมาจากโรงเรียน คือ ถ้าเด็กปกติอ่อนเนี่ย มันดิ้นรนได้ง่ายกว่า แต่ถ้าเด็กพิการอ่อนนี่เราก็ควรเสริมให้เขาก่อน …”

(อาจารย์ผู้สอน)

“…การเรียนที่มุ่งไปที่ความสำเร็จเราต้องช่วยพัฒนาทางด้านวิชาการ เพราะเราก็รู้ว่าการมาตั้งแต่ต้นที่ผ่านกระบวนการมัธยมอาจจะไม่เข้มแข็งพอ เราเอื้อเฟื้อได้ในแง่การช่วยสอนซ้ำแล้วซ้ำอีกแต่ไม่สามารถช่วยในการให้เกรด เพราะฉะนั้นการปรับพื้นฐานน่าจะดีกว่า…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการโดยการจัดเตรียมความพร้อมก่อนเรียนเป็นเรื่องที่หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษให้ความสำคัญ โดยได้จัดโครงการเตรียมความพร้อมสำหรับนักศึกษาใหม่ที่มีความพิการเพื่อให้นักศึกษาพิการได้รับทราบข้อมูลด้านการเรียน ให้คำแนะนำในการเตรียมตัวเพื่อการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา และการพาไปรู้จักอาคารสถานที่ภายในสถาบันอุดมศึกษา และให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับระบบของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในการดูแลช่วยเหลือและสนับสนุนนักศึกษาพิการ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันกับผู้ปกครอง

“…จัดก่อนเปิดเทอมหนึ่งอาทิตย์สำหรับเด็กพิการทั้งหูและตา ผู้ปกครองก็มาด้วยมาทราบความเป็นอยู่ของลูก ให้ทราบว่ามีหน่วย DSS คอยดูแล DSS มีบทบาท มีขอบเขตการช่วยเหลืออย่างไร ชี้แจงว่ามีทุนอะไรสนับสนุนบ้าง ทำความเข้าใจกับเด็กและผู้ปกครองก่อนเปิดเรียน สำหรับเด็กวันแรกเน้นการทำความเข้าใจ วันที่ 2 ลงลึกเชิงวิชาการ เนื้อหาวิชาที่ต้องเรียน ตารางเรียน บอกว่าต้องเจออะไรต้องเตรียมตัวเรื่องอะไรบ้าง พอวันที่ 3 แนะนำอาคารสถานที่พาเด็กสำรวจภายในมหาวิทยาลัย…มีนักศึกษารุ่นพี่พิการมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับรุ่นน้อง เพื่อให้คุ้นชินว่าก่อนที่เค้าจะมาเรียนก็มีรุ่นพี่เรียนอยู่…”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

การเตรียมความพร้อมก่อนเรียนตามโครงการข้างต้น มีประเด็นที่ต้องการการพัฒนาจากบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการและจากนักศึกษาพิการ เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนสามารถตอบสนองนักศึกษาพิการได้สอดคล้องกับความต้องการมากขึ้น โดยล่ามภาษามือเห็นว่าการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนสำหรับนักศึกษาพิการใหม่ควรพัฒนาใน 3 ด้านคือ 1) ด้านระยะเวลา ซึ่งเห็นว่าระยะเวลาการจัดโครงการ

4 วันในช่วงเวลาก่อนเปิดเทอม 1 สัปดาห์ ไม่เพียงพอต่อการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาพิการได้อย่างครอบคลุม 2) ด้านเนื้อหาและวิธีการ ให้ความเห็นว่าเนื้อหาและวิธีการที่ใช้อยู่เน้นการสร้างความเข้าใจสร้างความคุ้นเคยและการเรียนรู้ระบบของสถาบันอุดมศึกษาโดยไม่ได้มุ่งเน้นการเตรียมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาพิการมีความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนและการปรับทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน 3) ด้านการตอบสนองที่เฉพาะเจาะจงสำหรับความพิการแต่ละประเภท โดยการตอบสนองที่เฉพาะสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินคือการทบทวนการใช้ภาษามือเพื่อการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจและกำหนดข้อตกลงร่วมกันระหว่างนักศึกษากับล่ามภาษามือในช่วงการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เพื่อให้การเรียนรู้จากภาษามือของล่ามเมื่อเข้าสู่ห้องเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นในการปรับพื้นฐานด้านทักษะการอ่านและการเขียนเนื่องจากเป็นทักษะที่มักเป็นข้อจำกัดของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

“...เราจัดภายใน 4 วัน ระยะเวลาสั้นเกินไปยังไม่เพียงพอไม่ได้เตรียมเด็กเรื่องเรียน...”

“...ล่ามกับเด็กต้องมาเรียนรู้ซึ่งกันและกันตั้งแต่ในตอนแรกที่ยังไม่เริ่มเรียน มาคุยกันว่าคำนี้เด็กเข้าใจแบบนี้ไหม มานั่งจูนกับเด็กก่อนว่าคำศัพท์นี้ในความคิดของเด็กใช้ภาษามืออย่างไร...ที่ผ่านมาบางทีแค่หัวข้อวิชาบางทียังจูนกันไม่ได้เลย...”

“...ภาษามือมีความต่างกันในกลุ่มผู้ใช้ แล้วการแปลภาษามือในห้องเรียนก็ไม่ใช่การแปลแบบพื้นฐาน เป็นการแปลคำที่ยากที่เด็กก็ไม่เข้าใจคำในภาษาไทยและยังต้องมาทำความเข้าใจกับภาษามือที่ยากอีก เด็กมีพื้นฐานภาษามือจากโรงเรียนล่ามเองก็มีภาษามืออีกแบบ เราทราบว่ามีปัญหาการถ่ายทอดคำที่ยาก เราคิดอยู่เสมอว่าเด็กขาดอะไร เราต้องเติมเต็มอะไรให้เค้า เราต้องมีเวลาที่จะอธิบายเด็กว่าคำนี้ใช้ภาษามืออย่างนี้ ซึ่งภาระตรงนี้เราไม่มีเวลาพอที่จะจูนกันระหว่างล่ามกับเด็ก ไม่ว่าชั้นปีไหนคือพอเด็กเข้ามาล่ามก็ปฏิบัติหน้าที่เลย ...”

“...แล้วเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ทักษะการอ่านเขียนก็ค่อนข้างอ่อนมากทำให้ผลงานที่ออกมาไม่ค่อยดี ควรปรับพื้นฐานด้านนี้ให้เขาด้วย...”

(ล่ามภาษามือ)

ส่วนนักศึกษาพิการเห็นว่าการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนแก่นักศึกษาพิการใหม่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการจึงไม่เอื้อต่อการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตนักศึกษาเท่าที่ควร โดยนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเสนอแนวทางการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนไว้ 2 ด้าน คือ 1) ควรให้รุ่นพี่ที่เป็นนักศึกษาพิการประเภทเดียวกันเข้ามามีบทบาทตลอดระยะการเตรียมความพร้อม โดยเห็นว่ารุ่นพี่ที่พิการประเภทเดียวกันจะมีความเข้าใจและสามารถเข้าถึงรุ่นน้องพิการได้ดีกว่า ทั้งเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในรั้วมหาวิทยาลัย ส่วนน้องใหม่จะรู้สึกเป็นกันเองมากกว่าคนไม่พิการสามารถซักถามข้อมูลต่าง ๆ เพื่อขยายความและให้คำแนะนำเพิ่มเติมได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ทั้งคำตอบที่ได้รับก็เป็นคำตอบที่มาจากมุมมองความพิการ

ที่ลึกซึ้งสำหรับคนพิการมากกว่าคำตอบจากคนไม่พิการ โดยหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการควรจัดเตรียมและซักซ้อมความเข้าใจให้กับรุ่นพี่ที่เป็นนักศึกษาพิการก่อนทำหน้าที่ร่วมกับบุคลากรของหน่วยฯ ในการเตรียมความพร้อมให้กับน้องใหม่ และ 2) ให้นักศึกษาพิการใหม่เข้าไปเรียนรู้การใช้ชีวิตนักศึกษาร่วมกับรุ่นพี่พิการก่อนเปิดเทอมโดยเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมเพื่อให้น้องใหม่ได้ปรับตัวและเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องพิการอันจะสานต่อถึงการดูแลช่วยเหลือกันและกันในระยะยาว ส่วนนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเสนอแนวทางการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนโดยจัดให้มีการเรียนรู้การใช้ภาษามือของล่ามภาษามือเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันซึ่งเป็นความเห็นที่สอดคล้องกับล่ามภาษามือ นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้มุมมองในด้านการเตรียมความพร้อมที่สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำไปเติมเต็มการพัฒนาในด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับนักศึกษาพิการในประเด็นการเตรียมทักษะการใช้ชีวิตในมหาลัย การเรียนรู้การเข้าถึงข้อมูล และการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนปกติในระบบมหาวิทยาลัย

“…ให้เราตรวจสอบตารางเรียน กิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมคณะ ซึ่งผมไม่รู้ความต่างของกิจกรรมนักศึกษากับกิจกรรมคณะเพราะระบบมัธยมกับมหาลัยต่างกันเยอะ ให้เราอ่านเฉพาะตัวไฟล์หรือแม้แต่อัดเสียงให้ฟังโดยขาดคนอธิบายเพิ่มอยู่ข้างๆ ก็ยากอยู่…ฟังจากรุ่นพี่ดีกว่า ผมมองเห็นประโยชน์ของการมีรุ่นพี่คอยเทรน ถ้ามีรุ่นน้องตาพิการเข้ามาก็ควรเทรนรุ่นพี่ตาพิการเพื่อที่จะแนะนำรุ่นน้องได้…รุ่นพี่ที่พิการเหมือนกันจะเข้าใจว่าน้องเข้ามาต้องทำยังไง… อยากให้แนะนำทุกอย่าง เช่น การปฏิบัติตัวของนักศึกษาใหม่ การดำเนินงานประสานในด้านต่างๆ การใช้ชีวิตในมหาลัยเป็นอย่างไร แนวทางในการเรียนให้ประสบความสำเร็จ…”

“...เจ้าหน้าที่เป็นคนไม่พิการก็จะให้แนวคำตอบมาอีกแบบ ซึ่งบางทีนำมาปฏิบัติไม่ได้…”

“…นักศึกษาพิการควรเข้าไปก่อนเปิดเทอมเพื่อไปเจอรุ่นพี่ที่สถาบันเตรียมไว้ ที่จะดูแลแนะนำก่อนการปฐมนิเทศให้เราปรับตัวได้ก่อน ความกังวลเรื่องต่างๆ ก็จะลดลง เราจะเปิดใจเข้ากับสังคมใหม่ได้เร็วขึ้นใช้ชีวิตง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ความสัมพันธ์รุ่นพี่รุ่นน้องดีขึ้นด้วย...ปีแรกที่ผมเข้ามา มากันสองคนก็คุยกันแค่สองคน ตอนนั้นยังมีรุ่นพี่ตาพิการอยู่ปี 3 ผมจำได้ผมเจอพี่เค้าปีละครั้งสองครั้งได้ เวลามีปัญหาอะไรเราก็ต้องพูดคุยกันเอง…”

“…รุ่นพี่ที่เป็นคนพิการเหมือนกัน เค้าจะได้เข้าใจว่าน้องเข้ามาต้องทำยังไง อย่างสมมติผมเข้ามาปีหนึ่ง แล้วมีรุ่นพี่ที่มองไม่เห็นเหมือนกันมาคอยแนะนำจะทำให้ใช้ชีวิตง่ายขึ้น

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…เรื่องของการสื่อสารค่ะ ที่โรงเรียนจะสื่อสารกันอย่างเข้าใจไม่ว่าจะเป็นคุณครูหรือเพื่อน แต่พอมาในมหาวิทยาลัยจะต้องมาปรับในเรื่องของการเรียนรู้การใช้ภาษามือกับล่าม คือมีคำที่ไม่เข้าใจที่ล่ามใช้ภาษามือ…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยทำเพื่อให้นักศึกษามีทักษะการใช้ชีวิตในมหาลัย เรียนรู้การเข้าถึงข้อมูล การใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนปกติในระบบมหาวิทยาลัย…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

3.3 การเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาไม่พิการ

การเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาไม่พิการเพื่อให้สามารถตอบสนองนักศึกษาพิการได้อย่างเข้าใจและสามารถใช้ชีวิตร่วมกันภายในสถาบันอุดมศึกษาได้ โดยนักศึกษาไม่พิการสะท้อนว่าการไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมอาจทำให้เกิดภาพการอยู่ร่วมกันแบบต่างคนต่างอยู่อันเกิดจากความไม่เข้าใจ ส่วนนักศึกษาพิการเห็นว่าการหยิบยื่นความหวังดีที่ปราศจากความเข้าใจอาจเป็นการทำลายนักศึกษาพิการโดยที่ผู้กระทำไม่รู้ตัว

“...บอกตรง ๆ เลยว่าเราไม่เคยคิดไม่เคยคำนึงถึงตรงนี้ ไม่เคยคิดว่าเค้าจะอยู่ยังไง จะเดินยังไงจะลำบากมั้ย…จริง ๆ เราควรช่วยกันดูแล แต่ที่ผ่านมามันไม่ใช่ปัญหาสำหรับเราแล้วเราก็ไม่ได้คิดเผื่อไปถึงเค้า...ควรมีการปลูกจิตสำนึกตรงนี้....”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ตอนแรกที่เห็นยอมรับว่าไม่กล้าเข้าใกล้นะ ไม่รู้ว่าจะต้องปฏิบัติต่อรุ้งยังไง รู้ตัวเองเลยว่าค่อนข้างที่จะหลีกเลี่ยงที่จะดูแลเค้า หนึ่งก็คือเราไม่เคยรู้ว่าต้องดูแลยังไง ต้องจูงยังไง ต้องทำอะไรยังไงบ้าง อีกอย่างหนึ่งคือเรายังเป็นเด็กใช่มั้ยเราก็อยากไปกับเพื่อนที่สนุกสนานกับเราได้ ถ้ารุ้งมาต้องเป็นภาระกับเราแน่เลยอะไรอย่างงี้…”

“…เป็นการดีที่ราชภัฏรับคนพิการที่ด้อยโอกาสทางการศึกษามาเรียน แต่บางครั้งมันไม่เหมือนกันในการมอง บางคนที่คิดว่ามาเรียนทำไมเป็นภาระของคนอื่น อยากให้ปลูกจิตสำนึกว่าเค้ามาอยู่กับเรา ก็ครอบครัวเดียวกันอย่าดูถูกว่าเค้าด้อยกว่า เค้าอาจจะท้อ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…ผมมองว่าอุปสรรคของกิจกรรมนักศึกษาก็คือความใจดีของรุ่นพี่กับเพื่อน ๆ เราต้องสลัดความใจดีพวกนี้ทิ้งก่อน ขจัดสิทธิพิเศษบางอย่างที่มันอาจจะทำลายเราลบทิ้งให้หมด…คือเขาหวังดีแต่เขาไม่เข้าใจมากกว่า…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาไม่พิการที่ไม่ได้เรียนร่วมกับนักศึกษาพิการไม่ทราบว่ามีหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่ทำหน้าที่ให้บริการและดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการตั้งอยู่ภายในสถาบัน

“...พอรู้ว่ามีรุ่นพี่พิการก็สงสารและที่คิดต่อมาเลยก็คือแล้วเค้าจะอยู่ยังไง ใช้ชีวิตยังไง เรียนยังไงสอบยังไง มันสงสัยไปหมด มันไม่น่าจะง่ายเลยที่จะอยู่ในสังคมคนปกติ หรือมาเรียนแบบเรียนร่วมกับคนปกติ พี่เค้าน่าจะต้องมีความพยายามมากกว่าคนปกติเป็นสิบเท่า...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

การจัดเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาไม่พิการ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจัดเตรียมความพร้อมให้กับเพื่อนร่วมชั้นเรียนของนักศึกษาพิการในกลุ่มที่คอยดูแลช่วยเหลือ โดยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการและแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ ซึ่งผู้ปกครองของนักศึกษาพิการเห็นว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นเนื่องจากคนไม่พิการที่ไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์กับคนพิการจะไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อคนพิการอย่างเหมาะสม

“...คนที่ไม่พิการเค้าจะไม่เข้าใจหรอกว่าเราต้องการอะไร ส่วนใหญ่ก็จะถามกว้างๆ มีอะไรให้ช่วยมั้ยแค่นั้นเอง ตัวนักศึกษาพิการเองและ DSS จะต้องบอกให้เขาเข้าใจ ให้เขาเข้าใจเองเขาไม่เข้าใจหรอกครับ...ต้องอธิบายเพื่อให้คนอื่นทราบความต้องการของเรา...”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“...ที่ผมทราบทาง DSS ประชุมเพื่อน เค้าจะมีบัดดี้และให้เด็กพิการบอกว่ามีใครบ้างที่คอยช่วยเหลือเค้าอยู่ แล้วก็จะให้กลุ่มนี้มาประชุมร่วมกัน...เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจกับเพื่อนอธิบายว่าผู้พิการทางสายตาเป็นอย่างไร...”

“...อันนี้ผมไม่โทษเด็กอื่นเพราะว่าจริง ๆ แล้วถ้าเราไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้พิการเลยไม่ว่าด้านหูด้านตาหรือด้านสมอง เราก็จะไม่รู้เพราะว่าในสังคมเราไม่ได้นำสิ่งนี้ขึ้นมาเพื่อจะให้คนรับรู้เท่าที่ควร เพราะฉะนั้นถ้าผมไม่มีลูกพิการผมก็จะไม่รู้เกี่ยวกับผู้พิการ เห็นคนตาพิการเดินเก้ๆ กังๆ อยู่บนถนนก็แค่รู้ว่าตาพิการแต่ไม่รู้เรื่องอื่นๆ ไม่รู้ว่าควรทำอย่างไรกับเค้า ... คือ ๆ พอมาเรียนในมหาลัยนี่เค้าอาจจะเพิ่งมาเจอลูกผมเป็นครั้งแรกก็ได้ จะให้เค้ามาเข้าใจเลยมันไม่ได้ใช่ไหมครับ...ต้องให้ความรู้ ให้ความรู้กับเพื่อนครับ”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

ในประเด็นนี้นักศึกษาไม่พิการให้มุมมองว่าการเตรียมความพร้อมให้กับเพื่อนนักศึกษาไม่พิการ ควรขยายรวมไปถึงนักศึกษาที่ไม่ได้เป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนกับนักศึกษาพิการ โดยใช้วันปฐมนิเทศในช่วงแรกเข้าศึกษาหรือวันประชุมนักศึกษาในช่วงเปิดเทอมเพื่อให้ข้อมูลกับนักศึกษาที่ไม่พิการว่าในสถาบันอุดมศึกษามีนักศึกษาพิการประเภทไหนบ้าง จำนวนเท่าไร ศึกษาอยู่ในคณะใดบ้าง อะไรคือความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ การดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสมควรทำอย่างไร เพื่อให้รับรู้ถึงการมีอยู่ของนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นทางการ สร้างความตระหนักถึงความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ และสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติต่อนักศึกษาพิการ อันจะช่วยให้นักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา

ได้อย่างเข้าใจ ซึ่งความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับผู้ปกครองของนักศึกษาพิการที่เห็นว่าการเตรียมความพร้อมให้แก่เพื่อนนักศึกษาควรทำในระดับสถาบันอุดมศึกษาและเมื่อนักศึกษาโดยรวมมีความเข้าใจในความพิการแล้วจะมีส่วนช่วยให้นักศึกษาพิการสามารถใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาได้ง่ายขึ้น

“…นักศึกษาที่หูหนวกไม่เคยเห็น เคยเห็นแต่ด้านสายตา ตาบอดอย่างเดียว…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ไม่ทราบค่ะ คิดว่าที่เรามีเฉพาะคนที่พิการทางสายตา ไม่ทราบว่ามีพิการหูด้วย ไม่เคยเห็น…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…คนอื่นๆ ที่นอกจากห้องเรา บางคนเค้ายังไม่เข้าใจ…อยากให้คนอื่นเห็นความสำคัญ อาจจะเป็นวันปฐมนิเทศหรือวันอะไรก็ได้ที่จะบอกว่าเรามีเพื่อนแบบนี้ร่วมเรียนอยู่นะ ให้ช่วยกันเอื้อเฟื้อ เหมือนที่เราทำอยู่ตอนนี้บางสายตาที่มองเราก็ไม่ได้คิดว่าเราทำดีนะ บางทีจิตสำนึกคนมันก็ปลูกยากใช่มั้ย แต่อย่างน้อยถ้าทางมหาลัยได้พูดหรือได้ชี้แจงก็ยังดีกว่าที่ไม่ได้ทำอะไรเลย…”

“...ตอนเปิดเทอมใหม่ ๆ ที่มีการประชุมนักศึกษารวมกันหมดเลย อยากให้มหาลัยช่วยบอกว่าปีนี้มีนักศึกษาพิการด้านนี้ด้านนี้ เข้ามาเรียนกี่คน อยู่คณะไหน บอกให้รู้ว่ามหาลัยเรามีนักศึกษาพิการทั้งหมดกี่คนประเภทไหนบ้าง ให้ได้รับรู้จะได้ช่วยเป็นหูเป็นตาในการช่วยเหลือ แล้วก็บอกวิธีในการช่วยเหลือคนพิการแต่ละประเภท ไม่ใช่ให้เห็นเองแล้วสงสัยว่าอ้อ มีเด็กตาบอดมาเรียนด้วยหรือ แล้วจะเรียนยังไงจะอะไรยังไง...”

“...ตั้งแต่มาเรียนที่นี่จนตอนนี้ 3 ปีกว่าแล้วหนูไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นเลยว่ามีนักศึกษาพิการหูเรียนอยู่ที่นี่ด้วย...น่าจะมีข่าวสารจากมหาลัยบอกให้เราทราบว่ามหาลัยมีนักศึกษาพิการกี่คนพิการประเภทใดบ้าง....ถ้าเราทราบว่ามีนักศึกษาหูพิการอยู่คณะไหนเราก็อาจจะระวังมากขึ้นเวลาขับรถไปแถวๆ ตึกของเค้าเพราะเค้าจะไม่ได้ยินเสียงรถ...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…ถ้ามหาลัยสามารถทำได้โดยมีการอบรมให้เข้าใจในความพิการ มีอะไรที่จะช่วยเหลือได้อย่างไร ถ้าสามารถทำในระดับมหาลัยน่าจะเป็นสิ่งดีแล้วก็ แล้วนักศึกษาอื่นๆ ก็จะสามารถเข้าใจในความพิการได้มากขึ้น ทำให้เด็กพิการใช้ชีวิตในมหาลัยง่ายขึ้น…”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

ส่วนล่ามภาษามือเห็นว่าสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษควรเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาไม่พิการทุกๆ คนที่เป็นเพื่อนเรียนร่วมห้องของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่อง

ทางการได้ยิน โดยการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อเพื่อนที่พิการอันจะช่วยให้เกิดแนวโน้มที่ดีต่อทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายนักศึกษาไม่พิการจะได้โอกาสในการพัฒนาด้านจิตอาสา ส่วนนักศึกษาพิการจะได้เพื่อนคู่คิดที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายเพื่อการช่วยเหลือในด้านการเรียนรวมถึงเรื่องอื่นๆ

"...ถ้ามีการนำเพื่อนปกติที่เรียนในกลุ่มที่มีเด็กหูอยู่มารับฟังเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กหู การมีปฏิสัมพันธ์กันน่าจะดี เป็นการเทรนเพื่อนหูดีและเป็นโอกาสที่ดีของเด็กปกติด้วยที่จะได้พัฒนาการเป็นผู้ให้ การมีจิตอาสา...เค้าจะมีโอกาสได้รับคำแนะนำจากเพื่อนได้มากกว่าล่าม เพราะบางเรื่องการพูดคุยกับเพื่อนมีการเปิดใจมากกว่า หรือการช่วยเหลือในเรื่องการเรียนข้อจำกัดของล่ามมีมากกว่า ในเรื่องความเกรงใจสำหรับเพื่อนจะเข้าถึงง่ายกว่า สามารถถามเพื่อนได้ทันทีไม่ต้องรอล่าม เหล่านี้จะเป็นการลดอุปสรรคในการเรียน ..."

(ล่ามภาษามือ)

3.4 การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่หลักของโปรแกรมวิชาที่บริหารหลักสูตรในสาขาที่นักศึกษาพิการเข้าศึกษา โดยมีหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนพร้อมกับจัดบริการช่วยเหลือให้กับนักศึกษาพิการในด้านการให้คำปรึกษา การให้บริการสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวก ล่ามภาษามือ การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และเอกสารประกอบการศึกษา (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 2551: 2-3) การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการของสถาบันอุดมศึกษาใช้รูปแบบเรียนรวมซึ่งนักศึกษาพิการมีกิจกรรมการเรียนการสอนเหมือนกันกับนักศึกษาไม่พิการ

"...ในระบบของเรานักศึกษาจะต้องสังกัดโปรแกรมที่เรียน การบริหารจัดการอยู่ที่คณะ แต่พอลงสู่การเรียนการสอนทางสถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) จะเข้าไปเสริม ไปสนับสนุนด้านการเรียนการสอน..."

"...การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเราก็ดำเนินการเรียนการสอนปกติ นักศึกษาที่พิการและนักศึกษาธรรมดานี้ก็เรียนก็สอนเหมือนกัน..."

(ผู้บริหารคณะ)

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดการเรียนการสอน สำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ล่ามภาษามือต้องสร้างความคุ้นเคยกับอาจารย์ผู้สอน ต้องเข้าชั้นเรียนคู่กับอาจารย์ผู้สอนทุกคาบเรียนเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาการสอนของอาจารย์เป็นภาษามือ จึงมีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลกับอาจารย์ผู้สอนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความบกพร่องทางการได้ยิน กล่าวได้ว่าล่ามภาษามือซึ่งเป็นบุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการมีการประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง สามารถให้การสนับสนุนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอาจารย์ในโปรแกรมวิชาและอาจารย์ผู้สอนอื่นๆ ในการ

ดำเนินงานช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินมากกว่าอาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็นซึ่งมีการพบปะกันน้อยครั้งหรือแทบไม่มีเลยกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่ให้การดูแลนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น

"...ก่อนจะเข้าปฏิบัติล่าม ล่ามเองก็ต้องทำความคุ้นเคยกับอาจารย์ โดยต้องบอกว่าถ้าเด็กหูเรียนในเรื่องราวเหล่านี้ ถ้าอาจารย์อธิบายเชิงภาพได้จะดีมากต่อเด็กหู เด็กจะเชื่อมโยงกับเนื้อหาได้ง่ายกว่าการบรรยายอย่างเดียว เพราะการบรรยายล่ามต้องถ่ายทอดเป็นภาษามือ ซึ่งภาษามือก็ต้องมาจัดระบบออกมาให้เป็นภาพให้ได้..."

"...บางรายวิชาที่ได้ปฏิบัติเป็นล่าม ส่วนหนึ่งจากความเข้าใจที่อาจารย์ได้รับจากการประชุมเตรียมความพร้อม และได้พูดคุยกับอาจารย์ขณะปฏิบัติล่าม พออาจารย์เข้าใจในระดับหนึ่งว่าเด็กหูต้องการอะไร ลักษณะการสอนควรเป็นอย่างไร อาจารย์จะสอบเด็กหูโดยเก็บคะแนนเป็นรายย่อยและให้ทำงานพิเศษตามความถนัดและความสามารถ ส่วนข้อสอบก็จะเป็นเฉพาะของเด็กหูไม่รวมกับเด็กปกติ ทำให้อาจารย์สามารถประเมินเด็กโดยพิจารณาตามความสามารถของเค้า ในการสอนอาจารย์จะเขียนกระดานให้เด็กเห็นที่มาที่ไป เห็นขั้นตอนเนื้อหาชัดเจนขึ้น ซึ่งวิชานี้เป็นวิชาที่ยากแต่เด็กหูก็สามารถเรียนได้..."

(ล่ามภาษามือ)

"...ที่คณะเองอาจารย์หลายคนค่อนข้างจะกังวลเมื่อเจอกับเด็กกลุ่มนี้ ทั้งอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา ล่ามนี้ค่ะเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการช่วยประสานงาน..."

(ผู้บริหารคณะ)

"...มักจะเจอคำถามจากอาจารย์ว่าจะสอนพวกคุณอย่างไร เวลาสอบจะต้องทำอย่างไร เป็นคำถามที่ได้ยินบ่อยมาก..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

อย่างไรก็ดีความรับผิดชอบที่เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะและโปรแกรมวิชาที่ต้องดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ อาจารย์ต้องใช้ทั้งความรู้ความสามารถที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในศาสตร์ของตนเพื่อจัดการเรียนการสอน และต้องใช้ความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับนักศึกษาพิการซึ่งมีความต้องการพิเศษทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความบกพร่อง ซึ่งความรู้ความเข้าใจประการหลังนี้ไม่ได้เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของคณะและโปรแกรมวิชาจึงต้องการให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเข้ามาให้การสนับสนุนช่วยเหลือ

"...ที่คณะมันก็มีปัญหาในเรื่องของการเรียนการสอน หลายๆอย่าง ซึ่งการส่งนักศึกษามาที่คณะให้คณะดูแลหลาย ๆ คน ทางการศึกษาพิเศษก็ควรที่จะเข้าไปคุยเข้าไปเทรน (train) เข้าไปดูแลถามไถ่ว่ามีปัญหาในลักษณะไหนบ้างหรือเปล่า น่าจะเป็นอย่างนั้น..."

(ผู้บริหารคณะ)

เมื่อพิจารณาถึงการเรียนรู้ในห้องเรียนของนักศึกษาพิการที่การรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าไม่สมบูรณ์และมีข้อจำกัดในการเรียนรู้ในสาระวิชาที่เป็นนามธรรม ในขณะที่การเรียนรู้ด้วยภาพเป็นสื่อที่ดีและมีความจำเป็นสำหรับนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินแต่สร้างปัญหาต่อนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็นโดยเฉพาะที่เป็นมาแต่กำเนิด เป็นต้น ทำให้อาจารย์ที่จัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวมระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการในบางรายวิชาประสบกับปัญหาในการสอนและนักศึกษาพิการประสบกับอุปสรรคในการเรียนมากน้อยต่างกันซึ่งอาจรุนแรงจนถึงขั้นไม่สามารถเรียนจนสำเร็จการศึกษา

“...เด็กหูมีข้อบกพร่องอย่างหนึ่งคือเรียนในสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้ เช่น ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ภาษามือไม่รู้จะใช้อย่างไร...ภาษามือไม่เหมือนภาษาภาพ บางครั้งล่ามงงมากไม่รู้จะทำภาษามือให้เข้าใจได้อย่างไร เป็นปัญหาที่ไม่สามารถเรียนรู้ในลักษณะของกลุ่มวิชาที่เป็นนามธรรมได้...”

“...มีปัญหาว่าสิ่งที่เราสอนไปเด็กจะรับรู้ได้หมดไหม...บอกคำว่ากรวยคนที่เพิ่งมาเสียก็พอจะนึกออกว่าเป็นอย่างไร แต่สำหรับคนที่มองไม่เห็นมาแต่กำเนิดก็ต้องอธิบาย...ซึ่งตรงนี้อาจารย์ก็พยายามดิ้นรนเองเพื่อให้เด็กเข้าใจ...”

“...เวลาสอนนี่ทันทีที่เรารู้ว่ามีเด็กกลุ่มนี้เราจะใส่ใจเขามากขึ้น แต่มันมีปัญหานะ สอนเด็กที่มีปัญหาทางสายตาหนะ ก็คือการสอนวิชาวิจัย เรื่องตาราง เพราะเขาไม่รู้จักตาราง เขาไม่เข้าใจตารางมันเป็นยังไง การอ่านตารางมันเป็นยังไง ก็ต้องให้เขาจิตนาการเอาเองว่าตารางคืออะไร บอกเขาว่าเป็นบล็อกๆ คอลัมน์...”

“...จะต้องถามเขาตลอดว่าเรียนรู้เรื่องไหม ถ้าไม่รู้เรื่องก็ให้บอกนะ จะให้ซ้ำครูก็จะซ้ำให้ ครูไม่รู้จะช่วยหนูมากกว่านี้ได้ยังไง ก็ยังอยากช่วยแต่เห็นเขานั่งเฉย เราก็ไม่รู้ช่วยยังไง ถ้าเขาอยากอัดเสียงเราก็ยินดีให้อัดอะไรทั้งหมดนะ แต่รู้สึกเลยว่าเรากังวล กังวลทุกครั้งเลย...”

“...บางทีก็มีเหมือนกันที่ฟังแล้วเขาไม่เข้าใจเขาก็ไม่อยากรับแล้ว ตัวเขาเองจะเบื่อแล้วนิ่งไปไม่ยอมรับในสิ่งที่เราสอน อาจารย์เองก็แอบทิ้งเหมือนกันค่ะยอมรับ ถ้าเขาไม่รับเราก็ไม่อยากจะไปฝืนเพราะจะทำให้เสียเวลาบางเนื้อหาก็จะทิ้งไปเลย...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...เด็กหูมีเพิ่มและลดด้วย เนื่องจากเด็กบางคนเรียนไม่ได้ก็ต้องออกไป...ที่จะขึ้นปีสองมี 2 คน แต่ออกไปแล้วทั้งสองคน...”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“...เรียนในโรงเรียนโสตเป็นการเรียนที่ธรรมดา ไม่ว่าจะเป็นคำอะไรแบบนี้ คือเรียนไม่ยากไม่หนัก เรียนธรรมดา แต่พอมาเรียนที่นี่มันยากขึ้น ยากขึ้นไปเยอะ ยากกว่าโรงเรียนที่นี่เนื้อหาจะยากกว่าในโรงเรียนโสต...”

“…วิชานี้นักศึกษาหูหนวก 5 คน ตกทั้ง 5 คน ลงมา 3 ครั้งแล้ว ครั้งนี้ครั้งที่ 3…”

(นักศึกษาพิการบกพร่องทางการได้ยิน)

“…ทำงานไม่เสร็จส่งหลังเพื่อน บางทีนั่งเรียนอยู่เพื่อนได้หนังสือ พออาจารย์ถามเพื่อนก็ตอบเอาเนื้อหาในหนังสือมาตอบ แต่เราตอบไม่ได้ไม่รู้เรื่องเลย…”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“…มีบางวิชาที่เขาไม่ค่อยเข้าใจและไม่รู้จะเข้าใจยังไง เป็นวิชาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม ผมคิดว่าน่าจะมีวิธีการสอนให้เด็กได้เข้าใจบ้าง...เค้ามักจะถามสิ่งที่เป็นนามธรรมว่ามันคืออะไร ผมเลยคล้ายๆ ต้องเป็นครูคนนึง แต่ความที่ไม่ได้จบด้านนี้มาบางสิ่งก็อธิบายเค้าไม่ได้ ไม่ได้ 100% เพราะบางอย่างผมก็ไม่ได้รู้ไปถึงขนาดนั้น หรือบางเรื่องเป็นปัญหาโลกแตก(หัวเราะ) ความดีคืออะไร ก็พยายามอธิบาย อธิบายไม่ได้ก็ต้องพยายามอธิบาย…”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

ด้วยข้อจำกัดที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเรียน อาจารย์ผู้สอนได้มีส่วนในการช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น เช่น 1) การเข้าไปสอบถามความต้องการจำเป็น 2) การอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในขณะสอน ซึ่งผู้ปกครองเห็นตรงกันว่าการให้คำอธิบายเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในห้องเรียนนักศึกษาไม่ต้องเก็บความสงสัยความไม่เข้าใจเอาไว้ อีกทั้งเป็นวิธีที่จะช่วยเติมเต็มการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาพิการและทำให้นักศึกษาไม่พิการเข้าใจดีขึ้น 3) การสอนให้ช้าลง 4) ปรับเปลี่ยนวิธีสอนและเปิดโอกาสให้ฝึกปฏิบัติเช่นเดียวกับเพื่อนนักศึกษาที่ไม่พิการตามศักยภาพเท่าที่นักศึกษาพิการจะทำได้ ร่วมกับปรับการประเมินผลให้สอดคล้องกับนักศึกษา

“…อาจารย์ในคณะทุกคนที่รู้ว่าตัวเองต้องสอนเด็กพิเศษ ในที่สุดก็จะรู้ว่าตัวเองรับสภาพได้ แต่ใหม่ๆ อาจจะไม่ได้ พอตอนหลังจะรู้ว่าต้องทำอะไรบ้างโดยปริยาย…”

(ผู้บริหารคณะ)

“...เข้าสอนแรก ๆ อาจารย์ก็จะเข้ามาถามแดนประมาณว่าอาจารย์แจกชีสให้กับเพื่อนๆ แล้วของเธอล่ะจะให้อาจารย์ทำยังไง ในการสอบสอบตรงไหนข้อสอบเป็นยังไง อาจารย์ส่วนใหญ่ก็จะเข้ามาถามก่อน....”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…เมื่อถ่ายทอดโดยรวมเสร็จแล้วจะบรรยายอีกรอบหนึ่งให้กับเค้าโดยเฉพาะ ตาก็จะมองแต่เขา ใส่ชุดรหัสให้และให้เขาถอดรหัส ในขณะเดียวกันนักศึกษาปกติก็จะทำความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างแจ่มแจ้งมากขึ้น…”

“…พอเรานึกว่ามีเด็กตาพิการอยู่ด้วยนะก็จะเสริมเลย เช่น เอ่อ ครูกำลังให้เพื่อนดูภาพนี้อยู่นะ แล้วเราก็จะอธิบายรูปหรืออะไรก็ตามจะอธิบายเพิ่มให้กับเค้าให้เค้าตามเพื่อนๆ ทัน…”

(อาจารย์ผู้สอน)

“…อาจารย์บางคนจะอธิบายว่าครูกำลังเขียนเส้นนี้ ตารางแบบนี้ หรือมันมีอะไรบ้างเคลื่อนไหวอยู่ในจอ รุ้งจะได้นึกออกได้บ้าง…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…สอนให้ช้าลงคอยเช็คอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่ทราบว่าเพื่อนๆ ในห้องจะรู้สึกได้ไหมว่าอาจารย์กำลังรอเค้าอยู่ …”

(อาจารย์ผู้สอน)

“…คนพิการด้านสายตา background ของเค้าผ่านเสียงอย่างเดียว การอธิบายว่าอะไรเริ่มจาก 1 2 3 4 สำคัญมาก จะหวังว่าเค้าจะสังเกตสีหน้า สังเกตจากสิ่งแวดล้อมก็ไม่ได้ นอกจากเสียง ต้องอธิบายกันทุกเรื่อง…คิดว่าตอนที่อาจารย์สอนถ้าอธิบายเพิ่มเติมตรงนั้นเลยเด็กตาและเด็กก็ปกติก็จะเข้าใจไปด้วย โอเคมันอาจจะใช้เวลาในการสอนมากไปสักหน่อยแต่เป็นวิธีที่ดีกว่านะครับจะได้ประโยชน์กับทั้งเด็กตาพิการและเด็กปกติ…”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

“…วิชาพละมีความสุขที่สุดเพราะตอนที่เรียนมัธยมอาจารย์จะให้ทำรายงานอย่างเดียวให้นั่งเฉยๆ กิจกรรมที่ให้ทำก็มีน้อย เดาะบาสอย่างเดียวเลย แต่สำหรับที่นี่มีความสุขที่สุด… พอเรียนไปเรียนมาอาจารย์เห็นว่าหนูทำได้ เล่นเทนนิสได้ก็จะสอนคนละอย่างกับเพื่อน ออกข้อสอบก็คนละแบบกับเพื่อนปรากฏว่าได้รองท๊อป ดีใจค่ะ ได้มีส่วนร่วมในการเรียนได้เล่นเทนนิส ได้เล่นเหยียบตาราง 9 ช่อง ถึงมันจะไม่โดนช่องก็ไม่เป็นไร ได้ทำดีกว่านั่งเฉยๆ …”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

อย่างไรก็ดีการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการไม่ได้มีรูปแบบที่สำเร็จรูปเหมือนๆ กัน แม้ว่าจะมีความพิการประเภทเดียวกันแต่รูปแบบหรือวิธีที่ใช้ในการเรียนรู้ก็อาจแตกต่างกัน นักศึกษาพิการจึงต้องการให้อาจารย์ผู้สอนได้ประเมินนักศึกษาพิการเป็นรายบุคคลก่อนเรียนเพื่อความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม

“…มันเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ต่างกัน…น้องเค้าใช้วิธี lecture เบรลล์ แล้วไปอ่านต่อที่บ้าน แต่สำหรับผมจดเบรลล์ช้า คือไม่สามารถเรียนรู้แบบน้องได้ ต้องทำให้ตัวเองเข้าใจเนื้อหาก่อน ก็จะฟังอย่างเดียวแล้วไปสรุปเนื้อหาจากการถอดเทปที่ห้อง ผมชอบการสอนที่อธิบายให้เห็นภาพใหญ่ทั้งหมดก่อนแล้วค่อยลงลึกอธิบายไปในรายละเอียดตัวย่อยแต่ละตัว ถ้าเข้าใจ concept เนี่ย ผมว่าผมอธิบายได้หมด…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ส่วนนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินต้องการการดูแลช่วยเหลือด้านการเรียนโดยการจัดสอนซ่อมเสริมเพื่อเติมเต็มการเรียนรู้ อย่างไรก็ดีการสอนซ่อมเสริมเกิดจากแรงจูงใจภายในของอาจารย์ สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีการจัดระบบที่กำหนดให้การสอนซ่อมเสริมแก่นักศึกษาพิการเป็นภาระหน้าที่ประจำที่สามารถนำมาคิดเป็นภาระงานได้ ดังนั้นด้วยแรงจูงใจภายในที่ยังขาดระบบการจัดการจากสถาบันฯ ประกอบกับภาระงานประจำจึงทำให้อาจารย์ไม่สามารถจัดหาเวลาเพื่อสอนซ่อมเสริมได้

“…สอนในห้องรวมกับเด็กหูดี บางทียังไม่แน่น ยังไม่เต็ม…”

“…อยากให้มีสอนพิเศษเพิ่มในวิชาด้านการเขียนการสื่อสารเพราะว่าใช้มือค่อนข้างเยอะ ภาษาไทย การเขียนประโยค ความหมายด้านภาษาไทยและภาษาอังกฤษ…”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยิน)

“…มีอาจารย์บางท่านได้บอกไว้ว่าสำหรับเด็กหูอยากจะสอนเสริมให้ แต่เนื่องจากภาระหน้าที่ของอาจารย์ทำให้จัดสรรเวลาไม่ได้…”

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“…การสอนเสริมนอกชั่วโมงปกติต้องเป็นล่าม ไม่ใช่อาจารย์ เพราะอาจารย์ไม่มีเวลาว่างขนาดนั้น เป็นภาระเลยนะ…”

(ผู้บริหารคณะ)

ดังนั้นหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการโดยล่ามแปลภาษามือจึงเข้ามามีบทบาทในการช่วยทบทวนเนื้อหาและสอนซ่อมเสริมแทนอาจารย์ผู้สอนเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน

“…ขณะสอนล่ามไปประกบผู้สอน ตรงไหนที่เด็กไม่เข้าใจล่ามก็จะจัดติว...”

“…ล่ามจะจัดการ จะมาคุยกันหลังเรียนว่าตรงไหนที่ไม่ได้ เด็กมาคุยกับล่าม ล่ามเองก็ต้องหาวิธีที่จะทำให้เด็กเข้าใจ……”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…การปฏิบัติงานล่ามนอกจากแปลภาษามือในรายวิชาแล้วเราต้องเก็บรายละเอียดด้วย โดยเว้นจังหวะการแปลภาษามือเพื่อจดเลกเชอร์ไปด้วย ต้องปฏิบัติหน้าที่ 2 ส่วน คือ แปลภาษามือกับบันทึกและนำกลับไปสรุปเนื้อหา เพราะขณะนั้นเราเป็นคนเดียวในกลุ่มเด็กหูที่ได้ยินจึงจำเป็นต้องนำสิ่งที่เราได้ยินมาถ่ายทอดให้เค้า ให้เค้ากลับไปทบทวนเนื้อหาบทเรียนได้…”

(ล่ามภาษามือ)

การทำหน้าที่ของล่ามในการสอนซ่อมเสริมแก่นักศึกษาทำให้ผู้บริหารและอาจารย์มีความห่วงใยในประเด็นความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาของล่าม ในส่วนล่ามเองก็ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและให้ความเห็นว่านักศึกษาควรเปลี่ยนวิธีการเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจตั้งแต่ในห้องเรียนและควรจัดทำสื่อการเรียนการสอนโดยบันทึกการสอนของอาจารย์ในรูปวีดีทัศน์ที่มีล่ามใช้ภาษามือประกอบการบรรยาย โดยเห็นว่าเป็นสื่อที่ดีที่นักศึกษาสามารถนำไปศึกษาได้ซ้ำ ๆ เพื่อทบทวนหรือเติมเต็มในส่วนของเนื้อหาที่ไม่เข้าใจ

“...ล่ามจะเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ลึกซึ้งแค่ไหน...”

“...ล่ามถ่ายทอดไม่ได้เหมือนอาจารย์เพราะไม่ได้มีองค์ความรู้เหมือนอาจารย์ ตรงนั้นจะเกิดการสูญเสียข้อมูลทางวิชาการเด็กได้รับไม่เต็ม พอไปประเมินผลไปสอบเหมือนกับเพื่อนจะเห็นจุดที่เด็กมีปัญหา สมมุติว่าเด็กเรียนเคมีแต่ล่ามเรียนมาทางการศึกษาพิเศษแน่นอนล่ามอธิบายไม่ได้...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...เป็นปัญหาที่ล่ามต้องรับผิดชอบแปลทุกวิชา แล้วล่ามจะต้องเข้าใจทุกวิชาเพื่อทบทวนให้เด็ก...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...เวลาเรียนเด็กไม่ควรจด เรียนโดยใช้สายตามองล่ามอย่างเดียว ถ้าเมื่อไรที่ละสายตาเค้าจะต่อเนื้อหาไม่ได้ เนื้อหาที่ได้รับก็อาจไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องมีการบันทึกวีดีโอเพื่อจะช่วยให้นักศึกษานำเทปกลับไปทบทวนบทเรียนได้...”

(ล่ามภาษามือ)

นอกเหนือจากการทำหน้าที่แปลภาษามือในชั้นเรียนและการสอนซ่อมเสริม ระบบของสถาบันอุดมศึกษาได้กำหนดภาระงานด้านอื่นๆ ของล่ามภาษามือ โดยบทบาทหน้าที่โดยรวมของล่ามภาษามือสรุปได้ดังนี้ 1) แปลภาษามือในชั้นเรียนและนอกสถานที่เมื่อนักศึกษาไปศึกษาดูงาน ไปร่วมงานประชุมหรืองานแสดงด้านศิลปะ ไปทัศนศึกษา และแปลภาษามือในการไปนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนอกสถานที่ของอาจารย์ 2) สอนซ่อมเสริมเพื่อทบทวนเนื้อหาในส่วนที่นักศึกษายังไม่เข้าใจ 3) ทบทวนความเข้าใจในชิ้นงานที่อาจารย์มอบหมายรวมถึงดูแลช่วยเหลือในกระบวนการทำชิ้นงานและติดตามการส่งงาน 4) ช่วยทำเอกสารด้านธุรการต่างๆ ที่นักศึกษาพิการต้องใช้ติดต่อกับสถาบันอุดมศึกษา 5) ให้คำปรึกษาแนะนำทั้งเรื่องเรียนและการใช้ชีวิต 6) ติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอกในกิจการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยิน 7) ช่วยทบทวนเนื้อหาวิชาก่อนสอบ

“...หลังเลิกเรียนล่ามจะมาทำความเข้าใจกับเด็กให้เข้าใจงานอาจารย์สั่งให้ทำ หรือบางครั้งต้องค้นหาข้อมูลทางอินเตอร์เนตให้เด็กดู ถ้าวิชานั้นเรียนวันพุธ ผ่านไปวันจันทร์

ต่อมาก็ต้องถามแล้วว่าทำงานวิชานี้เสร็จหรือยัง ต้องติดตามว่าทำงานส่งหรือยัง…เรื่องงานจริง ๆ เค้าควรติดตามงานเอง กลายเป็นล่ามที่ต้องมาคอยตามให้เค้า…ล่ามต้องทำยังไงก็ได้ให้เด็กมีงานไปส่งอาจารย์…”

“…ไม่ใช่แค่ดูแลในห้องเรียนหรือการสอนมันมีภาระในการสั่งสอนดูแลทุกเรื่อง เรื่องแฟน เรื่องการใช้ชีวิตอย่างเรื่องเงินการใช้จ่ายที่ไม่ประหยัด…บทบาทเป็นลูกที่ดีควรทำยังไงให้พ่อแม่สบายใจ การเป็นนักศึกษาที่ดีควรมีหน้าที่อย่างไร หรือการวางตัวในสังคม…บางครั้งต้องสอนเรื่องกิริยามารยาท การไหว้ การให้เกียรติอาจารย์ผู้สอน หรือการนั่งโป๊เวลาเรียน ทำไมเค้าถึงไม่ทราบเพราะเค้าไม่ได้รับคำแนะนำเค้าเคยอยู่แต่สังคมเด็กหู ซึ่งตรงนี้กลายเป็นหน้าที่ของล่ามที่ต้องสอนให้เค้าอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกให้ได้ดีด้วย…”

“…แปลเนื้อหาในห้องเรียนและนอกสถานที่เวลาเด็กไปทัศนศึกษา ติดต่อประสานงานด้านการฝึกงาน สอนเสริม ทำเอกสารเงินทุนนักศึกษาพิการ ให้คำปรึกษาทั้งเรื่องการเรียน เรื่องส่วนตัวเรื่องครอบครัว สนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่น ประสานงานการทำโครงการพิเศษหรือออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา ส่วนนี้ล่ามต้องหาสถานที่ ประสานงานผู้ประกอบการทุกอย่าง ตลอดจนออกไปร่วมนิเทศกับอาจารย์ เข้าอบรมประชุมกับนักศึกษา คือเมื่อไรที่ศิลปกรรมมีงานที่ต้องให้นักศึกษาเข้าร่วม ส่วนใหญ่ล่ามต้องไปด้วยทุกครั้ง…”

(ล่ามภาษามือ)

“…ล่ามช่วยได้เยอะ เป็นเหมือนอาจารย์ที่ปรึกษาเลย…นักศึกษาเขาจะสนิทกับล่ามมากกว่าอาจารย์ที่ปรึกษา…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…ทางอาจารย์ผู้สอนจะประสานงานผ่านกับล่ามค่ะ คืออาจารย์จะมีส่วนช่วยแต่จะประสานงานผ่านกับล่าม ไม่ว่าจะเป็นข้อเสนอแนะ ข้อแนะนำที่อาจารย์ให้ก็จะผ่านกับล่าม แล้วล่ามก็จะมาบอกกับนักศึกษาอีกครั้งหนึ่ง…”

“…การเตรียมตัวสอบล่ามจะช่วยในการสรุปเนื้อหา แล้วก็ให้ไปอ่าน…”

“…ล่ามหมดเลยค่ะ เพราะว่าสื่อสารกับทางบ้านไม่ได้ พ่อใช้ภาษามือได้ไม่เยอะ ได้คำนิดหน่อย ได้ แต่แม่ไม่ได้ อย่างเช่นไม่สบายก็ต้องผ่านล่ามให้ล่ามโทรให้พ่อแม่มารับ หรือช่วยประสานงานโทรบอกว่าเงินไม่มี หมดแล้วค่ะ…”

“…การทำรายงานมีล่ามช่วยค่ะ ค้นหาอินเทอร์เนตมาแล้วก็ให้ล่ามช่วยดูว่าถูกหรือผิดจะได้ถ่ายเอกสารส่งให้อาจารย์ คืองานกว่าจะออกมาก็ให้ล่ามช่วยให้อีกที…”

“…เรื่องสำคัญ เรื่องเรียน ก็ปรึกษาล่ามค่ะ ถ้าไม่เรียนไม่เกี่ยวกับเรื่องเรียนนี่ก็ไม่ได้คุยเท่าไหร่ คุยกันในกลุ่ม…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

ด้วยบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ล่ามภาษามือเห็นว่างานที่ทำอยู่เป็นภาระหน้าที่ที่หนักซึ่งในบางครั้งอาจกระทบต่อการทำหน้าที่หลักในการให้บริการช่วยเหลือด้านการเรียนแก่นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยินและส่งผลต่อผลการเรียนของนักศึกษา และเห็นว่าล่ามภาษามือจะสามารถทำหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพหากสถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีล่ามเพิ่มอีก 1 คน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในชั้นเรียน โดยเป็นความเห็นที่สอดคล้องกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและผู้บริหารคณะ

“...ควรมีล่ามสองคนสลับสับเปลี่ยน 30 นาทีต่อครั้ง และต้องให้อีกคนจดเลกเชอร์รายละเอียดทั้งหมด...”

”...เราที่เป็นล่ามคอยเตือนตลอด แล้วต้องเตือนอย่างนี้ไปทั้งปี สองปี สามปี ซึ่งรู้สึกว่าตรงนั้นมีมากกว่าเนื้องานเพิ่มภาระให้งานหนักขึ้น เพราะต้องคอยติดตามเด็กทุกๆ เรื่อง...”

“...คิดว่าหนัก เพราะต้องรับผิดชอบในหลายๆ เรื่อง ทำให้บางครั้งส่งผลให้นักศึกษาทำคะแนนได้ไม่ดี...”

(ล่ามภาษามือ)

“...หูหนวกงานเยอะล่ามแบ่งกันไม่ทัน 3 คนไม่พอ วิ่งไปวิ่งมาไม่ทัน บางทีงานรีบส่งไปส่งโดยไม่ได้จองล่ามล่วงหน้า ล่ามก็เลยไม่ว่างไปให้ มีอะไรที่ต้องคุยเพิ่มเติมกับครูก็คุยไม่ได้...”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยิน)

“...ปัญหามันก็มีเหมือนกัน เป็นเรื่องจำนวนล่ามมีน้อยยังไม่เพียงพอ เพราะว่าล่ามหนึ่งคนนี่พอเปลี่ยนวิชา เขาต้องตามเด็กไปวิชาอื่นตลอดทั้งวัน เขาจะล้า ก็จะไม่ไหว บางครั้งถ้าเป็นกิจกรรมในบางที่หรือว่าที่คณะนะคะ ล่ามจะเข้าร่วมเฉพาะช่วงแรก ช่วงหลังเขาต้องดูแลคนอื่นต่อก็จะไม่มีล่ามอยู่ตลอด...”

(ผู้บริหารคณะ)

ประเด็นการพัฒนาด้านการจัดการด้านการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ล่ามภาษามือเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาควรเข้ามาเติมเต็มในด้านสื่อการเรียนการสอนเพื่อช่วยในการเรียนรู้ ส่วนนักศึกษาพิการเห็นว่าควรเพิ่มสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความพิการของนักศึกษาแต่ละประเภท การสอนเสริมเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน การให้คำแนะนำที่ชัดเจนเป็นขั้นเป็นตอนและการไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่

“...ทางมหาวิทยาลัยจะช่วยได้ก็คงเป็นเรื่องของการทำสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยเด็กหูให้ได้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น อย่างสื่อตรงนี้ก็ไม่ใช่แต่เด็กหู เด็กปกติถ้าได้เรียนแบบนี้ด้วยก็จะเกิดการเรียนรู้มากขึ้น...”

(ล่ามภาษามือ)

“…การเรียนวิชาภาษาไทยวิชาสังคมอะไรเหล่านี้ ควรจัดกิจกรรมเป็นนิทรรศการ จัดเป็นนิทรรศการแนะนำ เรียนรู้วิชาเรียนวิชา นักศึกษาหูหนวกก็สามารถที่จะเข้าถึงได้ด้วย…”

“…อยากให้เพิ่มสอนพิเศษในเรื่องการเขียนประโยค การสื่อสาร ความหมาย ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ…”

“…การวาดการปั้นอยากให้ครูพาไปนอกสถานที่ อยากไปที่แบบโบราณ ไปดูวัดแล้วมาวาด ก่อนหน้านี้เคยไปวัดที่มีลิง 2 ครั้ง แล้วมาวาดจริงๆ แต่รู้สึกว่ายังไปน้อยอยู่ …”

“…อยากจะให้บอกว่าให้ทำอะไรบ้าง คือแนะนำตรงๆ ไปเลยว่าให้ทำงานแบบนี้แบบนี้ คือ เป็น step เลย จะได้ทำได้ตามครู …”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารในระดับคณะให้ความเห็นในภาพกว้างว่าปัจจุบันการออกแบบระบบการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษามุ่งเน้นที่นักศึกษาไม่พิการมากกว่านักศึกษาพิการ ดังนั้นจึงต้องการระบบในการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนสำหรับนักศึกษาพิการเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนมีเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ตรงกัน

“…ในเรื่องการเรียนการสอนต่อไปนี้เราต้องกำหนดนโยบายให้ชัดเจนเพราะที่ผ่านมาเราเน้นแต่นักศึกษาปกติ ไม่มีอะไรบอกไว้เลยว่านักศึกษาไม่ปกติต้องทำอย่างนี้ๆ ไม่มีโครงสร้างให้กับนักศึกษาที่ไม่ปกติ…”

(ผู้บริหารคณะ)

3.5 การประเมินผลการเรียน

นักศึกษาพิการประสบกับปัญหาหลายประการในการประเมินผลการเรียนโดยการสอบ โดยตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน คือ การมีข้อจำกัดในการทำข้อสอบที่ต้องใช้ทักษะการเขียน การคิดวิเคราะห์ การทำข้อสอบในรายวิชาด้านภาษา ไม่ว่าภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น และตัวอย่างปัญหาของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นคือการไม่สามารถเข้าใจข้อสอบที่มีภาพประกอบ สัญลักษณ์หรือมีตารางที่ยุ่งยากซับซ้อนได้

“…พอมาเจอกับการสอบที่ต้องเขียนเชิงวิเคราะห์ เด็กไม่สามารถทำคะแนนได้ตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดก็เลยต้องออกไปตั้งแต่ปี 1 ตามระบบเกรดเฉลี่ยไม่ถึงเกณฑ์…ข้อสอบอัตนัยที่ต้องเขียนตอบ เด็กจะไม่สามารถถ่ายทอดถ้อยคำหรือเรียบเรียงภาษาให้สามารถอ่านได้อย่างเข้าใจ เพราะเป็นการเขียนที่แปลมาจากภาษามือที่มีโครงสร้างภาษาต่างกัน

นอกจากนี้ตัวเด็กเองไม่สามารถตีโจทย์คำถามได้ เวลาอยู่ในห้องเรียนมีล่ามคอยช่วยอยู่ตลอด แต่เวลาสอบไม่ได้มีล่ามช่วย…"

(ล่ามภาษามือ)

"…เมื่อตอนปี 1 ตอนที่เข้ามาเรียนครั้งแรกไม่ว่าจะเป็นรายวิชา หรือว่าการสอบ…รู้สึกว่ามันหนักมาก หนัก…"

"…วิชาภาษาอังกฤษพยายามอ่านให้จำแล้วก็ไปสอบ ถ้าข้อสอบเหมือนที่อ่านยังพอทำได้อยู่ แต่พอต่างจากที่อ่านปุ๊บจะไม่ได้ พอต่างกันนี่ยาก ภาษานี่ยังไม่เต็มร้อย การแปลยังทำได้น้อยอยู่…"

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

"…ต้องยอมรับว่าสำหรับคนพิการทางสายตา ภาพหรือตัวสัญลักษณ์ต่าง ๆ มีความลำบากมาก แม้ว่าเทคโนโลยีจะเข้ามา support เยอะแล้วแต่ปัญหาก็มีอยู่โดยเฉพาะคนที่เป็นมาแต่กำเนิด…"

(ตัวแทนผู้พิการ)

เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษาพิการ สถาบันอุดมศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้ดำเนินการประเมินผลการเรียนโดยการสอบสำหรับนักศึกษาพิการให้มีความแตกต่างจากการสอบของนักศึกษาไม่พิการ ทั้งในด้านกระบวนการจัดทำข้อสอบและการดำเนินการสอบ

3.5.1 กระบวนการจัดทำข้อสอบ

การออกข้อสอบสำหรับนักศึกษาพิการทั้งที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและการเห็น อาจารย์ผู้สอนมีการปรับรูปแบบข้อสอบให้แตกต่างจากข้อสอบของนักศึกษาไม่พิการ เพื่อให้การประเมินผลการเรียนมีความสอดคล้องกับความพิการแต่ละประเภทโดยยังรักษามาตรฐานของการวัดและการประเมินผลการเรียน

"…การวัดประเมินผลต้องให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่เขามีความพิการ…ตัวข้อสอบเราพยายามจะปรับแต่ต้องรักษาเกณฑ์ในการวัดผลไว้ด้วย …"

(อาจารย์ผู้สอน)

"…อาจารย์จะปรับรูปแบบการประเมิน ถ้าเป็นประโยคก็จะให้เด็กวาดเป็นเรื่องราว อย่างต้องการให้เด็กรู้เอกพจน์ พหูพจน์ ก็ให้เด็กวาดออกมาเพื่อวัดว่ามีความเข้าใจมากน้อยแค่ไหน การประเมินตรงนี้อาจารย์ปรับได้ค่อนข้างเหมาะสม ให้เด็กทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น… บางครั้งอาจารย์ใช้การทดสอบโดยการสัมภาษณ์เป็นตัวสอบซ่อมจากการเขียนที่ไม่ได้คะแนน โดยสัมภาษณ์ผ่านล่าม สำหรับอาจารย์คณะศิลปกรรมที่มีประสบการณ์สอนเด็กกลุ่มนี้ก็ต้อง

มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบข้อสอบให้ต่างจากเด็กปกติ โดยให้เป็นคำถามที่สั้น ง่าย ที่เด็กจะสามารถเข้าใจและตอบได้ตรงคำถาม…”

(ล่ามภาษามือ)

“…ข้อสอบบางส่วนจะไม่เหมือนกัน เนื่องจากเค้า (นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น) อ่านเป็นภาพไม่ได้…ข้อสอบเทอมที่ผ่านมาต้องให้จับคู่หรือปรับให้เป็นอ่าน ดัดแปลงข้อสอบให้เติมคำในขณะที่เพื่อนดูจากภาพแล้วก็เขียน…”

(อาจารย์ผู้สอน)

“…อาจารย์สอบหูหนวกโดยเก็บคะแนนเป็นรายย่อยและให้ทำงานพิเศษตามความถนัด ข้อสอบหูหนวกจะไม่เหมือนกับหูดี...จริง ๆ วิชาการคิดและตัดสินใจเป็นวิชาที่ยากแต่หูหนวกสามารถเรียนได้…”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยิน)

สำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเมื่ออาจารย์ผู้สอนออกข้อสอบเสร็จเรียบร้อยต้องส่งข้อสอบดังกล่าวไปยังหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเพื่อเพื่อทำข้อสอบเป็นฉบับอักษรเบรลล์หรือรูปแบบอื่นๆ ที่สอดคล้องกับความถนัดของนักศึกษาพิการเป็นรายบุคคล ซึ่งในกระบวนนี้ได้สร้างความลำบากใจให้กับอาจารย์บางท่านโดยเกรงว่าขั้นตอนที่เพิ่มขึ้นนี้อาจทำให้มีการรั่วของข้อสอบเกิดขึ้น จึงต้องการกระบวนการที่ชัดเจนที่สามารถสร้างความมั่นใจในเรื่องความลับของข้อสอบ

“…อาจจะก่อให้เกิดข้อสอบรั่วได้เพราะมีการแปลงไฟล์เสียงส่งเมลล์ทำอักษรเบรลล์ เมื่อถึงเวลาเราก็ต้องรีบส่งข้อสอบให้ศูนย์ เมื่อเด็กสอบเสร็จก็ต้องแปลเป็นตัวตาดีมาให้อาจารย์ตรวจ ยังไม่ทราบกระบวนการนี้อย่างแน่ชัดว่าที่ถูกต้องควรจะเป็นอย่างไร…”

“…ครั้งแรกที่ DSS บอกว่าให้เอาข้อสอบมาให้ก่อนวันสอบ รู้สึกไม่สบายใจที่ต้องเอาข้อสอบมาให้ แต่ในที่สุดก็ต้องเอามาให้ เพราะทราบว่าเด็กเขาไม่สามารถที่จะทำข้อสอบปกติได้…”

(อาจารย์ผู้สอน)

ในขั้นตอนการแปลงข้อสอบจากฉบับอาจารย์ผู้สอนให้เป็นข้อสอบฉบับที่ให้นักศึกษาพิการทำในห้องสอบ นักศึกษาพิการและตัวแทนผู้พิการมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรสอบถามจากนักศึกษาพิการถึงรูปแบบในการทำข้อสอบที่มีความถนัด และจัดทำตามความถนัดของนักศึกษาพิการ นอกจากนี้นักศึกษาพิการมีความเห็นเพิ่มเติมว่าข้อสอบสำหรับนักศึกษาพิการที่เป็นอักษรเบรลล์ควรทำให้มีความสมบูรณ์ ไม่สร้างปัญหาในการอ่าน เนื่องจากในขั้นตอนการสอบนักศึกษาพิการไม่สามารถสอบถามเพิ่มเติมจากผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลการสอบได้

“...ควรจะมีการถามเด็กว่าคุณต้องการข้อสอบแบบไหน เป็นเบรลล์ เป็นไฟล์เสียง หรือต้องการคนอ่านให้ฟัง แต่ละคนจะถนัดไม่เหมือนกัน ทำข้อสอบให้ได้ตามความถนัดของเค้าดีกว่าทำข้อสอบแบบรวมๆ แล้วไปให้เวลาในการทำข้อสอบเพิ่ม...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“...ความพิการไม่ใช่ความสำเร็จรูปว่าต้องแบบนั้นแบบนี้ อย่างทำข้อสอบบางคนอยากให้มีคนอ่านให้ฟัง บางคนอยากให้ทำเป็นเบรลล์ บางคนถนัดให้มาเป็น file...เวลาทำข้อสอบไม่ต้องเพิ่มก็ได้แต่ทำแบบทดสอบให้เข้าใจง่ายไม่ยุ่งยาก อย่างจับคู่แล้วทำมาเป็นตารางนี่เหนื่อยใจมากๆ เลย...”

“...ปัญหาที่เคยเจอจะเป็นเรื่องรูปแบบข้อสอบที่เป็นอักษรเบรลล์ ที่สร้างความลำบากในการอ่านและไม่สามารถสอบถามปัญหานี้ได้จากผู้คุมสอบ เพราะเป็นคนละคนกับอาจารย์ที่ออกข้อสอบ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

3.5.2 การดำเนินการสอบ

สถาบันอุดมศึกษาได้จัดระบบให้นักศึกษาพิการสอบโดยแยกห้องกับนักศึกษาไม่พิการ โดยมีคณะกรรมการกลางที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยเป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลการสอบของนักศึกษาพิการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งนักศึกษาพิการไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าวและเสนอให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการสอบโดยให้นักศึกษาพิการมีกระบวนการและองค์ประกอบอื่นๆ ในการสอบเหมือนกันกับเพื่อนนักศึกษาที่ไม่พิการ ยกเว้นรูปแบบข้อสอบและวิธีการทำข้อสอบที่จำเป็นต้องมีความแตกต่างเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นอันเนื่องมาจากความบกพร่องด้านร่างกาย ทั้งนี้เพื่อลดการสร้างความแตกต่างระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ ส่วนอาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมีมุมมองที่ต่างจากนักศึกษาพิการโดยเห็นว่าการทำข้อสอบของนักศึกษาพิการจำเป็นต้องใช้สมาธิสูงดังนั้นห้องสอบจึงควรแยกจากนักศึกษาไม่พิการ อย่างไรก็ดีในปัจจุบันแม้จะมีการแยกห้องสอบแต่เป็นห้องสอบที่อยู่ใกล้กับห้องสอบของนักศึกษาไม่พิการทำให้มีเสียงดังเป็นระยะๆ ซึ่งรบกวนสมาธิในการทำข้อสอบ

“...ผมมองว่าไม่ควรทำให้แตกต่างจากเพื่อนปกติเลยแม้แต่อย่างเดียว หรือแม้กระทั่งสถานที่สอบก็ตาม ผมยังคาดหวังอยากเห็นอนาคตที่เราจะสามารถเข้าไปสอบร่วมกับเพื่อนปกติได้ในห้องสอบเดียวกัน...”

“...ให้เวลาเท่ากัน ข้อสอบวัดเหมือนกัน สิ่งแวดล้อมหรือตัวแปรอื่นๆ เหมือนกันหมด เปลี่ยนแต่รูปแบบข้อสอบและวิธีการทำ ก็ทำทันนะครับไม่มีปัญหาอะไร และมันทำให้เรารู้สึกดีด้วย...”

"...ตอนสอบย่อย อาจารย์ให้นั่งทำกับเพื่อนตาดีก็ทำทันนะคะ ข้อสอบเหมือนกันเวลาเท่ากัน หนูก็พิมพ์แล้วส่งทางอีเมลล์ ส่วนเพื่อนก็เขียนใส่กระดาษคำตอบ เหมือนบางสถาบันเค้าจะให้นั่งหน้าห้องสอบของเพื่อนปกติ แล้วจะมีรุ่นพี่มาช่วยอ่าน เขียนข้อสอบให้โดยไม่ได้แยกห้อง..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...ทั้งหูทั้งตาเค้าต้องมีสมาธิในการสอบ เค้าน่าจะมีห้องสอบที่เป็นเอกเทศของเค้าไม่ว่าเด็กตาเด็กหู ตอนนี้ช่วงเปลี่ยนห้องสอบเด็กปกติที่สอบห้องข้างๆ ออกจากห้องสอบแล้วเค้าก็มาคุยกันเรื่องข้อสอบเสียงดังมาก...เด็กพิการเค้าต้องใช้สมาธิแล้วเวลาที่เค้าพิมพ์หรือเค้าเขียนหรือคิดข้อสอบสังเกตว่าเวลาข้างนอกเสียงดังจะมีพฤติกรรมออกมาว่าเค้าหงุดหงิดเพราะฉะนั้นควรจะมีห้องสอบที่ปิดไปเลย..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

การประเมินผลการเรียนโดยการสอบยังมีความละเอียดอ่อนในด้านความรู้สึกของนักศึกษาพิการ ซึ่งเห็นว่าการประเมินผลควรใช้กฎเกณฑ์เดียวกันกับนักศึกษาไม่พิการ ให้มีความเสมอภาคกันโดยไม่ต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้ผลการประเมินสามารถนำไปเปรียบเทียบได้ว่านักศึกษาพิการอยู่ในระดับใดเมื่อเทียบกับเพื่อนไม่พิการ และทำให้เห็นศักยภาพที่แท้จริงของนักศึกษาพิการ

"...การวัดและประเมินผลควรสามารถบอกนักศึกษาได้ว่าวัดแล้วเค้าอยู่ตรงไหน วัดเพื่อให้เค้ารู้ศักยภาพของตัวเอง แต่เวทนานิยมของอาจารย์ทำให้การวัดไม่ตรง นักศึกษาพิการไม่ได้ความจริงที่นำไปชี้ว่าเราอยู่ตรงจุดไหนเมื่อเทียบกับคนอื่น ที่ได้ยินบ่อยๆ คือ ได้แค่นี้ก็ดีแล้วเก่งมากแล้วสำหรับเธอ ไม่อยากฟังไม่อยากได้ยินคำพูดแบบนี้เลยจริงๆ ควรเอามาตรฐานเป็นตัวตั้งแล้วเอาเราไปเทียบกับมาตรฐาน แม้ผลการวัดจะออกมาว่าเราอยู่ต่ำกว่าเพื่อนทุกครั้งก็พอจะรับได้ ที่สำคัญมันทำให้เรารู้ความจริง..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...เวลาในการทำข้อสอบสำหรับนักศึกษาพิการตามหลักสากลต้องได้เวลาเพิ่ม ผมไม่แน่ใจว่า 1.3 เท่ามั้ย แต่การไม่เพิ่มเวลา ให้เวลาเท่ากันกับนักศึกษาทั่วไปก็เป็นการดีสำหรับนักศึกษาพิการอย่างหนึ่งคือเป็นการลดข้อครหาว่าที่เราทำข้อสอบได้เพราะมีเวลามากกว่าคนอื่นๆ...ถ้าเราทำข้อสอบได้การเพิ่มเวลาหรือไม่เพิ่มมันไม่ใช่ประเด็น..."

"...ถ้านักศึกษาพิการทำคะแนนได้น้อยทุกคนก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่จะได้น้อย แต่เมื่อไหร่ที่เราทำคะแนนได้มากขึ้นมา ก็จะเป็นข้อสงสัยว่าอาจารย์ช่วยรึเปล่า หย่อนเกณฑ์รึเปล่า หลายๆ ครั้งที่ทำคะแนนได้มากก็มีเสียงแบบนี้มาเหมือนกันซึ่งจริงๆ ผู้พิการไม่ได้ต้องการให้อาจารย์ช่วยพิเศษ..."

(ตัวแทนผู้พิการ)

3.6 การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน

สถาบันอุดมศึกษาให้การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนเพื่อช่วยในการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการผ่านการทำหน้าที่ของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สำนักวิทยบริการ คณะและโปรแกรมวิชา

3.6.1 การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนโดยหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ

การทำหน้าที่ของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเป็นการให้บริการด้านสื่อ ตำรา อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารระดับสูงเห็นว่าสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษได้ดำเนินการในด้านนี้มาอย่างต่อเนื่องโดยทำหน้าที่ทั้งการจัดหาจากภายนอกและพัฒนาสื่อขึ้นมาเองเพื่อให้บริการตามความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ ส่วนนักศึกษาพิการที่พึ่งพาตนเองได้ซึ่งในปัจจุบันเป็นนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจะแจ้งให้ทราบถึงการจัดบริการของหน่วยฯ ที่ดำเนินการอยู่ ส่วนการเข้ามาใช้บริการหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับนักศึกษาพิการ

“...เครื่องไม้เครื่องมือในศูนย์การศึกษาพิเศษของเราเนี่ย เรามีการเตรียมสื่อ เตรียมเครื่องมือมาเยอะแยะมาตลอดไม่มีการเว้นว่าง โดยทางคณะทีมงานพยายามพัฒนาสร้างสื่อ มีฮาร์ดแวร์ มีซอฟแวร์ มาดูแลบริการโดยตลอดมา...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...เอกสารการสอนของอาจารย์มีทั้งแบบให้มาเป็นซีสและให้มาเป็นดิจิตอลไฟล์ ถ้าให้มาเป็นดิจิตอลไฟล์จะมีประโยชน์มากกว่า เค้าจะมาให้เจ้าหน้าที่ DSS แปลงและปริ้นเป็นอักษรเบรลล์ แล้วเราก็สามารถเก็บดิจิตอลไฟล์ไว้เพื่อแปลงเป็นเสียงได้ด้วย...”

“...DSS มีคอมพิวเตอร์ให้เด็กพิการสำหรับสืบค้นข้อมูล มีพริ้นเตอร์อักษรเบรลล์...”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

“...ถ้าอาจารย์ทำหนังสือภาษาไทยเป็นเล่มๆ แล้วเอาไฟล์หนังสือมาหรือเอาซีดีมา เราสามารถแปลเบรลล์ให้ได้ เด็กก็จะอ่านเบรลล์ได้เท่าเพื่อน และเด็กสามารถใช้คอมพิวเตอร์อ่านจากไฟล์ได้...”

“...หลักเกณฑ์ของ DSS ถ้าเด็กไม่ต้องการ ไม่เรียกร้อง ไม่ขอความช่วยเหลือเราก็ไปทำส่วนนั้นไม่ได้ เราแค่ชี้แจงเขาว่าต้องการสนับสนุนอะไรบ้าง หรือเขาจะเข้ามาในโควตาของทุนไหมถ้ายังมีทุนอยู่เราเปิดโอกาสให้ มีหนึ่งรายร่างกายพิการขาไม่เท่ากันเจอกันปี 1 บนถนน เขาเดินตามเพื่อนเหงื่อตกเลย ก็บอกว่าหนูจะเข้าไปให้ DSS ช่วยอะไรไหม เรามีหน่วยอย่างนี้ก็บอกเขา แต่จนบัดนี้เขาก็ไม่ขอความช่วยเหลือเราก็ไม่สามารถเอื้อมมือไปได้เพราะมันเป็นศักดิ์ศรีของคนพิการ...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

การทำหน้าที่สนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอนของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการข้างต้น มีความเห็นจากผู้ปกครองของนักศึกษาพิการที่ต้องการให้สนับสนุนสื่ออุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนเพิ่มกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกับอาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ

"...ผู้พิการทางสายตาต้องใช้การฟังเป็นหลักฉะนั้นเครื่องอัดเสียงเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก เป็นเครื่องขนาดเล็กแบบพกพาที่ใช้งานง่ายไว้อัดในห้องที่อาจารย์อธิบายหรือที่เพื่อนเค้าอ่านอะไรต่างๆ ให้ หรือซีสที่อาจารย์ให้มาถ้าผ่านทาง DSS ไม่ได้หรือบางทีทำเป็นเบรลล์ไม่ทันเพื่อนก็อ่านให้ฟัง อัดเสียงแล้วกลับมาเปิดฟังเอง...อีกอย่างเด็กต้องจดบันทึกที่อาจารย์สอนเป็นอักษรเบรลล์ แทนที่เค้าจะต้องกดซึ่งทำให้เสียเวลามาก ถ้าเป็นเบรลล์ไรท์จะดีกว่ากดครั้งเดียวได้ตัวอักษรหนึ่งตัว ตรงนี้ถ้าสามารถยืมมหาลัยได้ก็จะดี ให้บริการในลักษณะการยืม..."

"...สื่อ อุปกรณ์ที่จะให้ผู้พิการใช้จะต้องใช้ง่ายโดยที่ไม่ลำบาก วัตถุประสงค์ก็คือไม่ใช่ต้องการเรียนรู้อุปกรณ์แต่ต้องการให้อุปกรณ์ช่วยนำมาซึ่งองค์ความรู้..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

"...สำหรับเด็กพิเศษ อยากจะให้เขามีเครื่องช่วยเรียนที่ดีกว่าเขาไปนั่งฟังเฉยๆ เรามีความรู้สึกว่าเขานั่งเฉยๆ ตั้งเป็นชั่วโมงเลยนะ แล้วเขาจะรับได้เหรอความรู้นั่นหนะ...เราจะเครียด แทนที่เขาจะเครียดนะคะ อุ้ยตายแล้วเขารู้เรื่องรึเปล่าที่เราสอนนี่..."

(ผู้บริหารคณะ)

3.6.2 การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนโดยสำนักวิทยบริการ

การทำหน้าที่สนับสนุนสื่อการเรียนการสอนของสำนักวิทยบริการเป็นการให้บริการด้านอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การบริการสื่อด้านศิลปะและการสืบค้น โดยการสืบค้นด้วยระบบคอมพิวเตอร์ตอบสนองเฉพาะนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นยังไม่มีการจัดบริการสืบค้นด้วยระบบเสียง ส่วนสื่อหนังสือเสียงสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นยังไม่มีในปัจจุบันรวมถึงยังไม่อยู่ในแผนการดำเนินงาน

"...ให้ความอนุเคราะห์ ในการขอแปลงไฟร์ ซึ่งจริงๆแล้วทางฝั่งศึกษาพิเศษก็ไปขอความอนุเคราะห์ใช้อยู่บ่อยอะค่ะ ในเรื่องของบุคลากร เราก็มีบุคลากรอยู่ 3 คน ที่คอยดูแลเรื่องของการแปลงไฟร์

"...เรามีมุม TCDC ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากทางส่วนกลาง เป็นมุมเล็กๆ ที่ชั้น 2 ที่เกี่ยวข้องกับด้านศิลปะโดยตรงค่ะ มีหนังสือให้ยืม มีคอมพิวเตอร์แบบทัสกรีนซึ่งตรงนั้น

สามารถที่จะสืบค้นได้ด้วย แล้วก็มีการจัดแสดงนิทรรศการขึ้นเคลื่อนที่ ซึ่งตรงนี้จะประชาสัมพันธ์โดยทั่วไป จริงๆ แล้วก็อยู่ที่เค้าว่าเค้าจะมารึเปล่า…"

"…การสืบค้นหนังสือด้วยคอมพิวเตอร์ที่ต้องใช้เสียงเรายังไม่มีบริการ…หนังสือเสียงยังไม่มีตัวแนวโน้มที่จะทำ…ยังไม่มีงบประมาณในส่วนนั้น เพราะว่าในงบปี 55 ก็ไม่ได้คุยกันในเรื่องนี้…"

(ผู้บริหารสำนักวิทยบริการ)

การทำหน้าที่สนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอนของสำนักวิทยบริการข้างต้น มีข้อเสนอเพื่อการพัฒนาทั้งจากอาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและนักศึกษาพิการ โดยในส่วนของอาจารย์ต้องการให้มีระบบการสืบค้นหนังสือด้วยเสียง และเสนอให้สำนักวิทยบริการจัดทำห้องหนังสือเสียงสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยจัดหาและรวบรวมหนังสือเสียงจากแหล่งต่างๆ เข้ามาบรรจุภายในห้อง ส่วนนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นมองว่าการบริการของสำนักวิทยบริการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันเอื้ออำนวยในด้านการเรียนแก่นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้น้อยมาก ต้องอาศัยข้อมูลเชิงวิชาการจากแหล่งอื่น เช่น ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ในการเรียนรู้ ในขณะที่นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเห็นว่าการสืบค้นข้อมูลและการค้นหาหนังสือจากห้องสมุดยังทำให้การเข้าถึงหนังสือที่ต้องการเป็นไปได้ยากต้องอาศัยล่ามเข้ามาช่วยและไม่ทราบว่าสามารถใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดเพื่อการสืบค้นหนังสือได้

"…ที่อยากให้มีคือโปรแกรมสืบค้นที่สามารถอ่านสถานะของหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเสียงได้…อยากให้มีห้อง อย่างเช่นห้องหนังสือเสียง ถ้าเกิดประสานกับทางนี้ (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ) รวบรวมหนังสือเสียงจากทางการศึกษาพิเศษไปใส่ไว้ซักห้องนึง แล้วทางห้องสมุดก็หาเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น…เป็นห้องของเค้าซักห้องนึงที่ไม่มีสิ่งรบกวน…"

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"…การได้มาซึ่งรายงานแต่ละงานต้องใช้ข้อมูลทั้งในห้องสมุดและนอกห้องสมุด นอกห้องสมุดก็คือพวกอินเตอร์เน็ตทั้งหลายแหล่ แต่ในห้องสมุดนี่ใช้น้อยมาก…"

"…ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่ไม่ค่อยมีค่าสำหรับผม เป็นที่นั่งพักกับดูหนังของผมเท่านั้น…"

(นักศึกษาไม่พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"…ส่วนใหญ่ถ้าทำรายงานจะมาถามกับล่ามว่าจะต้องหาเอกสารอะไรบ้าง เรื่องอะไรบ้าง ล่ามก็อาจจะบอกให้ไปหาหนังสือนี้ๆ แต่ว่าน้อยมากที่จะใช้บริการสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์ จะใช้วิธีการไปหาด้วยตัวเองเพราะบางทีสืบค้นแล้วไม่ได้หนังสือตรงกับคำที่เค้าต้องการ…ยากเหมือนกันค่ะเพราะว่ามีหลายชั้น หลายตู้ ถ้าค้นไม่ได้ก็จะให้ล่ามช่วย ให้ล่ามช่วยหาหนังสือ…"

“...ไม่ทราบค่ะ ไม่คิดถึงตรงนี้ว่าจะขอให้เจ้าหน้าที่หาหนังสือให้ได้ เพราะกลัวว่าเจ้าหน้าที่อาจไม่ว่างก็เลยลองหาเอง บางทีก็เห็นว่าเจ้าหน้าที่ก็ยุ่งๆ หลายอย่าง ไม่คิดว่าตรงนี้ขอได้ด้วย...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

3.6.3 การสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนโดยคณะและโปรแกรมวิชา

การทำหน้าที่สนับสนุนสื่อการเรียนการสอนของคณะและโปรแกรมวิชาเป็นการให้บริการด้านสื่อที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษา อย่างไรก็วัสดุอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการเรียนบางอย่างนักศึกษาพิการต้องจัดหามาเองโดยคณะไม่ได้จัดบริการให้เป็นพิเศษแตกต่างจากนักศึกษาไม่พิการ นอกจากนี้โปรแกรมวิชายังมีการประสานงานกับหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในการจัดทำสื่ออักษรเบรลล์เพื่อเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนและขอใช้บริการล่ามภาษามือ โดยเห็นว่าล่ามภาษามือเป็นสื่อที่สำคัญที่ต้องมีความพร้อมและมีจำนวนที่เพียงพอ

“...ชาวแล็บ(ห้องปฏิบัติการทางภาษา) มีอยู่ห้องเดียวคือห้องนี้เราเองอาจารย์ภาษาอังกฤษนี่ก็ยังไม่เคยเข้าไปใช้ จริงๆ แล้วตัววิทยุของโปรแกรมสามารถอัดจากเทปแล้วแปลงไฟล์เข้าตัวแฮนดี้ไดร์ได้ คือช่วง listening speaking เราก็เปิดเทป แล้วอาจารย์ชาวต่างประเทศที่สอน listening speaking ก็จะทำเป็นอักษรเบรลล์มาให้ ก็จะเหมือนกับเพื่อนเค้าซึ่งเพื่อนเค้าเวลาสอนก็จะเปิดให้เค้าฟังแล้วให้เค้าเติมคำในช่องว่าง...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...ที่คณะจะมีวิชาปฏิบัติทักษะเฉพาะซึ่งเด็กก็ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เหมือนเด็กปกติ ก็ต้องซัพพอร์ตตัวเองถึงจะเป็นเด็กพิเศษนะคะเขาก็ต้องซัพพอร์ตตัวเขาเองบ้างบางส่วนเหมือนกัน คณะก็ไม่ได้มีอะไรให้เป็นพิเศษที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วๆ ไป...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...ต้องยอมรับว่าเด็กตาพิการที่เข้ามาเรียนที่นี่ได้ นอกจากจะมีความรู้เรื่องเรียนแล้วต้องสามารถช่วยเหลือตัวเองในการหาวัสดุอุปกรณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นสื่ออุปกรณ์การเรียนเองด้วย...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ตอนที่เด็กทำศิลปนิพนธ์ตอนนั้นเราทิ้งล่ามแล้วเพราะเริ่มจะคุยกันรู้เรื่อง แต่พอเด็กมาส่งสเก็ตเราก็คุยกันไม่รู้เรื่องเด็กคิดอีกอย่างหนึ่งเราก็เขียนและอธิบายอีกอย่างหนึ่งแล้วก็หายไปเลยเดือนกว่า ก็ตกลงกันว่าอยากจะสเก็ตอะไรก็สเก็ตมาแล้วค่อยมาคุยกันใหม่ถึงจะรู้เรื่องกัน ผมเลยมองว่าเรื่องของสื่อมันเป็นเรื่องของล่ามภาษามือที่ต้องพร้อม...”

(อาจารย์ผู้สอน)

การทำหน้าที่สนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอนของคณะและโปรแกรมวิชาข้างต้น มีข้อเสนอเพื่อการพัฒนาจากนักศึกษาพิการและศิษย์เก่าผู้พิการอย่างสอดคล้องกัน โดยเสนอให้ทางคณะ โปรแกรมวิชาหรืออาจารย์ผู้สอนเองเพิ่มการสนับสนุนในด้านสื่อการเรียนการสอนทั้งการผลิตเองและการจัดหาการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ การจัดทำสื่อการเรียนการสอนได้ทันเวลากับการใช้งานของนักศึกษาพิการ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาพิการเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ได้มากขึ้นทั้งในและนอกเวลาเรียน และสำหรับตัวอาจารย์เองต้องมีการพัฒนาเพื่อเรียนรู้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ และนำมาใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการมากกว่าที่เป็นอยู่

“...การสอนการวาดบางทีไม่เห็นภาพ ควรเอาภาพมาเป็นตัวอย่างให้เห็นให้ชัดเจน ปี 1 ไม่มีเลยให้คิดเอง บางทีให้วาดบ้านในฝัน ไม่มีตัวอย่างไม่เห็นภาพก็นึกไม่ออก แต่ครูบอกว่าในฝันของครูนะ อ้ายกตัวอย่างแล้วไปคิดเองต่อ แล้วแต่ตามใจ พอตัวเองมาวาดไม่ตรงกับที่ครูพูดก็เลยตกไป เป็นเหมือนกันทุกคน สั่งเอ้าคิดเองแล้วกันนะ พอมาส่งไม่ตรงกับอาจารย์...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...เค้า(สถาบันการศึกษาอื่น) เปิดรับความช่วยเหลือจากที่อื่นหรือไม่ก็หาช่องทางในการแสวงหาความช่วยเหลือจากข้างนอกเพื่อสนับสนุนอุปกรณ์พวกนี้ เค้าก็ไม่ได้มีอุปกรณ์ให้เยอะ แต่เค้าได้จากข้างนอก เช่น เด็กตาจะได้รับแจกสมาร์ทโฟนที่ข้างนอกให้มา อุปกรณ์นี้ทำได้มากกว่าการติดต่อสื่อสาร สามารถใช้โปรแกรมประยุกต์ต่างๆ ถ้าเป็นสายภาษาก็มีตัวช่วยเป็น dictionary เด็กตาทุกคนไม่สามารถซื้อtalking dict คนละเครื่องได้ เครื่องราคาถูกก็ใช้งานไม่ได้ เพราะมันไม่ขึ้นเสียง ที่มีเสียงก็ราคาอีกระดับนึง...”

“...ภาคปฏิบัติก็คือว่า นั่นแหละครับ อาจารย์ก็ต้องหิ้วเทปที่เล่นซีดีได้ขึ้นไปเปิดให้ฟัง...”

“...ไปเรียนที่ห้องนั้น(ห้องปฏิบัติการทางภาษา) แต่ว่าเวลาเรียนจริงๆ เนี่ย อุปกรณ์ไม่แตะต้องเลย แตะแต่ไมค์ตัวข้างหน้าตัวเดียว เปิดเทปก็เปิดเข้าลำโพง เปิดจาก Note Book เอา หูฟังก็มีแขวนอยู่แต่ก็ไม่ได้ใช้...”

“... ปัญหาการใช้อุปกรณ์พวกนี้มองว่าเป็นความเคยชินของตัวอาจารย์กับเครื่องมือหรืออุปกรณ์ คืออาจารย์หลายคนก็อายุเยอะแล้วอาจจะชินกับการใช้อุปกรณ์เดิม ๆ เช่น เทปซีดี ที่จริงลักษณะของการเรียน เช่น Pronouncing cause การอ่านบทประพันธ์ การพูดอะไรพวกนี้ต้องใช้ห้อง Sound Lab แต่ว่าเมื่อก่อนเขาเรียนแบบใช้ห้องธรรมดาแล้วก็ใช้อุปกรณ์อย่างอื่นดัดแปลงเอาได้ ก็เลยเอาตามความเคยชินกันต่อไป ดีกว่าไปเสี่ยงกับอุปกรณ์ที่ใช้ไม่เป็น เพราะฉะนั้นอุปกรณ์พวกนี้ก็เป็นแค่เครื่องประดับ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...รายวิชาชีพหรือวิชาเอกที่ต้องการทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระ การนำตำราหลักมาจัดทำเป็นอักษรเบรลล์นอกจากจะมีอุปสรรคในด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอแล้วยังมีค่าใช้จ่ายสูงและหนังสืออักษรเบรลล์ที่ได้จะหนามาก ไม่ต้องไปหวังหนังสือเสียงในห้องสมุด แต่ถ้าอาจารย์ได้จัดให้มีการเก็บเนื้อหาตำราหลักไว้ในรูปเสียง ก็เป็นสื่อที่ดีอย่างหนึ่งในตอนนี้...”

“...อย่างนอกเวลาเรียนเราอยากจะไปฝึกในห้อง sound lab นี่ไม่ได้เลยครับ เพราะหนึ่งคือไม่มีคนแนะนำ สองคือการขออนุญาตค่อนข้างจะยุ่งยาก...”

“...ก่อนที่นักศึกษาจะมาเรียน สถาบันและอาจารย์ก็ควรจะต้องรู้ว่า หลักสูตรหรือเอกสารที่ต้องใช้เป็นยังไง การเตรียมพวกนี้เอาไว้น่าจะดีกว่าปล่อยให้นักศึกษาเรียนแล้วค่อยตามไปทำสื่อ หรือค่อยเอาข้อมูลนั้นไปแปลงเป็นสื่ออิเลกทรอนิกส์หรือสื่ออักษรเบรลล์หรือสื่ออย่างอื่นที่เหมาะกับเด็กพิการเพราะมันจะทำให้การเรียนของเด็กพิการช้ากว่าเพื่อนในห้อง...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...อยากได้เป็น file ที่เอาไป run เป็นเสียงได้ทั้งใบงาน การสอนแต่ถ้าเป็นภาพก็ต้องยืดหยุ่นให้หน่อย เพราะคนที่ไม่เห็นตั้งแต่เกิดจะนึกไม่ออก ต้องอธิบายเพิ่มเติม...ถ้าได้ก่อนสอนจะดีมาก ได้อ่านก่อน ได้เก็บไว้ทำความเข้าใจได้เอาไว้เตรียมสอบ...”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาและศิษย์เก่าผู้พิการให้ความสำคัญในด้านสื่อการเรียนการสอนเนื่องจากมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ โดยความบกพร่องทางด้านร่างกายของนักศึกษาพิการยิ่งทำให้มีความต้องการสื่อเพื่อมาสนับสนุนการเรียนรู้มากกว่านักศึกษาไม่พิการ แต่สภาพโดยรวมของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนแก่นักศึกษาพิการได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นทั้งในด้านปริมาณด้านคุณภาพและการทันต่อการใช้งาน ซึ่งในความเห็นของศิษย์เก่าผู้พิการมองว่าสิ่งที่สถาบันฯ ต้องพัฒนามากที่สุดในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการคือสื่อการเรียนการสอน อันสื่อให้เห็นว่าในมุมมองจากความพิการ สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการ

“...เด็กตาเข้ามาเรียนที่นี่ ถ้าไม่มีโน๊ตบุ๊คผมกล้าพนันได้เลยว่าเรียนไม่จบ เพราะว่าเราไม่สามารถพึ่งพาสื่อที่เป็นเอกสารลายลักษณ์อักษรได้เลย ต้องมีโน๊ตบุ๊คในการหาข้อมูลทางอินเตอร์เนต เป็นช่องทางหลัก ถามว่าถ้าไม่มีโน๊ตบุ๊คของตัวเองใช้คอมที่อื่นได้ไหม โดยนโยบายได้แต่โดยปฏิบัติไม่ได้ เพราะว่าการเรียนก็คือการเข้าฟังบรรยาย ซึ่งการทำงานก็คือตอนที่เราอยู่ที่หอพัก เราไม่สามารถมีเวลาในการใช้คอมในมหาลัยเพื่อทำการบ้านได้...”

“...คู่มือการศึกษาหรือเอกสารต่าง ๆ ที่แจกให้ มันไม่มีค่าไม่มีประโยชน์อะไรเลยสำหรับผม ก็ถามเพื่อนเอาว่ามีข้อมูลสำคัญอะไรบ้าง เอาไปเก็บที่หอพักก็เป็นแค่กระดาษไม่ได้เป็นเอกสารเพื่อใช้ประโยชน์ได้...”

“...เนื่องนักศึกษาพิการแต่ละประเภทมีไม่เท่ากัน ทำให้ทางมหาวิทยาลัยค่อนข้างจะโอนเอนการดูแลไปที่นักศึกษาพิการประเภทที่เยอะกว่า ทั้งความสะดวกในเรื่องของการเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่จะมาเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ต้องปรับมากที่สุดในการรับนักศึกษาพิการเข้ามาเรียน...”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“...ข้อมูลหรือเนื้อหาทางด้านวิชาการที่จะใช้ในการศึกษา สื่อ ไฟล์ข้อมูล หรือเอกสารที่มีให้เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภทมันยังไม่มี พอไม่มีก็ต้องเริ่มสร้าง แต่การสร้างอย่างที่บอกบุคลากรมีแค่คนเดียว ดังนั้นนักศึกษาพิการจำเป็นต้องมีการช่วยเหลือตัวเองโดยการเข้าหาอาจารย์โดยตรงซึ่งมีทั้งได้ผลและไม่ได้ผล มองว่าสถาบันยังไม่พร้อมมากกว่า...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ผลการศึกษายังได้สะท้อนให้เห็นถึงการเห็นความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ บุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยซึ่งเสนอให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในด้าน 1) การใช้สื่ออื่นเข้าช่วยแก้ปัญหากรณีสื่อบุคคลได้แก่ล่ามภาษามือมีไม่เพียงพอ 2) การพัฒนาสื่ออย่างบูรณาการที่ช่วยให้การเรียนรู้ในห้องเรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและสามารถทวนซ้ำการสอนของอาจารย์ในห้องเรียน นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษายังสามารถพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากสิ่งที่อยู่แล้ว เช่น หนังสือและเอกสารที่เป็นลิขสิทธิ์สถาบันฯ เพื่อจัดทำเป็นหนังสือเสียงหรือสื่อเสียงสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยการพัฒนาจะเป็นไปในทิศทางใดนั้นควรได้ฟังเสียงของนักศึกษาพิการร่วมด้วย

“...สื่อที่สำคัญสำหรับนักศึกษาหูก็คือล่ามถ้าล่ามไม่พอ ล่ามเหนื่อย เราก็ควรไปดูที่สื่อตัวอื่นว่ามีสื่อใดบ้างที่จะมาช่วยแก้ปัญหา...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...เด็กหูควรมีโทรทัศน์วงจรปิดถ่ายทอดการสอนของอาจารย์ ถ้าไม่สามารถถ่ายทอดได้ก็อัดวีดิโอเพื่อนำวีดิโอนั้นมาสอนเสริมหรือให้เด็กนำไปทบทวนได้...ปกติรูปแบบในห้องเรียนล่ามจะต้องอยู่เกือบๆ ใกล้เคียงกับอาจารย์ เพื่อนักศึกษาบางคนที่สามารถอ่านริมฝีปากอาจารย์ได้ ก็จะได้มองอาจารย์และมองภาษามือได้...”

(ล่ามภาษามือ)

“...ล่ามควรหันหน้าเหมือนเด็ก เพื่อที่จะดูจอของอาจารย์ แล้วมีวิดีโอฉายที่มือและที่หน้าของล่าม แล้วขึ้นอีกจอนึงให้เด็กพิการ จะทำให้เด็กเรียนทันเพื่อน และสามารถที่จะบันทึกวิดีโอให้เด็กไปเรียนรู้เองต่อได้ด้วย...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“...ถ้าเต็มรูปแบบ คนนึง take note แล้วอีกคนทำหน้าที่ล่าม แต่ขณะนี้ล่ามเรา 1 คนทำสองตำแหน่ง ซึ่งก็ถ้ามีจอโมนิเตอร์เพิ่มขึ้นมาก็จะช่วยได้เยอะ เรามาทบทวนแล้วก็จะสอนเสริมเขาได้...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...แม้นักศึกษาพิการจะสามารถดำรงชีวิตอิสระได้แต่การช่วยเหลือก็เป็นสิ่งที่จำเป็น มหาลัยอาจเข้ามาช่วยในเรื่องการทำสื่อ เช่น สื่อที่เป็นลิขสิทธิ์ของมหาลัยในการจัดพิมพ์หนังสือต่างๆ ถ้าขอเป็น digital files มาได้ก็จะดีมากโดยเฉพาะกับนักศึกษาพิการทางสายตาให้เป็นหนังสือเสียง...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“...การพัฒนาในด้านสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังมีจำกัด ควรมีการถอดบทเรียนจากนักศึกษาพิการว่าเขาเรียนรู้ได้จากช่องทางไหนบ้าง...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

4. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ผลการศึกษาสะท้อนถึงปัญหาอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและการจัดการของคณะและโปรแกรมวิชาที่มีความแตกต่างกันระหว่างนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

4.1 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น

นักศึกษาพิการ ผู้บริหารที่รับผิดชอบในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผู้ดูแล/พี่เลี้ยงในแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพและเพื่อนนักศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นในด้าน 1) การเลือกสถานที่ฝึกงานให้เหมาะสมกับความบกพร่องทางด้านร่างกายและสามารถตอบสนองการได้รับประสบการณ์วิชาชีพไปพร้อมๆ กัน 2) การเลือกสถานที่ฝึกงานให้สามารถตอบสนองการประกอบวิชาชีพที่นักศึกษาพิการต้องการเมื่อสำเร็จการศึกษา 3) การเลือกผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเป็นพี่เลี้ยงในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 4) การยอมรับของบุคลากรและผู้ใช้บริการในแหล่งฝึกงานนั้น 5) อุปสรรคจากความบกพร่องทางด้านร่างกายเมื่อต้องฝึกปฏิบัติงานที่เป็นงานประจำในสถานที่ฝึกงาน 6) สื่อสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักศึกษาพิการในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และ 7) การแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนกว่าปกติในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

“...ประสบการณ์วิชาชีพครูมีการฝึก 1 และ 2 โดยฝึก 1 มีการลงพื้นที่สังเกตการณ์ในด้านต่างๆ เช่นสภาพทั่วไปของโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมนักเรียน ตัวเขาเอง (นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น) อยากไปสังเกตในโรงเรียนปกติร่วมกับเพื่อนๆ แต่เนื่องจากต้องสังเกตสภาพต่างๆ ทำให้ไปไม่ได้... ถ้าส่งไปอะไรจะเกิดขึ้น เพราะเราไม่มีโอกาสไปเตรียมเด็กทางโน้นทั้งโรงเรียน ฉะนั้นทัศคติต่างๆ ของเด็กจะเห็นเขาเป็นตัวตลกไปได้เพราะวุฒิภาวะของเด็กไม่พร้อมที่จะรับ...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...ทางโปรแกรมวิชายังไม่ได้คุยกัน จริงๆ แล้วส่วนใหญ่บัณฑิตคณะมนุษย์จะชอบงานโรงแรมกับท่องเที่ยว ดังนั้นการฝึกงานโดยส่วนใหญ่จะไปงานโรงแรมทางฝั่งอันดามัน ทีนี้ตัวเค้าเองคงฟังจากรุ่นพี่ว่าจะต้องไปฝึกงานการโรงแรมหรือการท่องเที่ยว...ซึ่งจริงๆ แล้วสำหรับเค้าเราก็แบลงค์ (blank) เราก็ยังไม่รู้เหมือนกันว่าการฝึกงานเด็กด้านภาษาที่เป็นเด็กตาเราควรจะให้เขาฝึกตรงไหน...”

(อาจารย์ผู้สอน)

“...การฝึกสอน ผู้อำนวยการรวมถึงอาจารย์พี่เลี้ยงน่าจะช่วยเหลือเพราะเค้ารู้อยู่แล้วว่าเป็นคนพิการ อาจจะเอ็นดูด้วยซ้ำเพราะแดนเค้าเก่งและรับผิดชอบ แต่สำหรับเด็กนักเรียนนึกไม่ออกเหมือนกันว่าจะมีปฏิกิริยายังไง แดนสอนๆ อยู่ในห้องเด็กอาจจะออกไปกินข้าวกันหมดแล้วก็ได้ อาจจะลำบากในส่วนนี้ ....”

“...ห่วงว่าถ้าตอนฝึกสอนแล้วเค้าไปเจอเด็กสมาธิสั้น เด็กเกเรเค้าจะทำยังไง....”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ถ้ามาฝึกที่นี่จะต้องมีการเตรียม ทั้งการเตรียมเด็ก เตรียมผู้ปกครอง ที่สำคัญคือตัวอาจารย์พี่เลี้ยงเพราะต้องรับผิดชอบและเข้าไปช่วยเหลือมาก เช่น ตรวจงานตรวจการบ้านในสมุดนักเรียน ซึ่งเค้าทำไม่ได้ การสอนให้เด็กอ่านออกเสียงควบกล้ำซึ่งต้องสังเกตที่ปากดูการเปล่งเสียงของนักเรียนจะทำยังไง...สื่อการสอนของที่นี่เป็นสื่อสำหรับผู้สอนที่ตาดี จะว่าไปสื่อก็ไม่เอื้ออำนวยตรงนี้...”

*(*พี่เลี้ยงในแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ*)*

จากปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพข้างต้น ผู้บริหารระดับคณะที่ดูแลรับผิดชอบในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น และอาจารย์ผู้สอนได้ช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดย 1) จัดให้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานที่ที่มีผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ 2) ส่วนคณะที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยนักศึกษากำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 ได้เตรียมประสานกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเพื่อขอคำปรึกษาเพื่อการเตรียมการ

“...จัดให้ไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1 ไปสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในโรงเรียนตาบอดตรงนั้นจะเอื้อให้เขาศึกษาได้...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...ตรงนี้เรายังไม่ได้ปรึกษากับทางการศึกษาพิเศษว่าจะช่วยกันเตรียมหรืออะไรอย่างไร...”

(อาจารย์ผู้สอน)

ในมุมมองของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความสำคัญต่อการเลือกสถานที่ทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษาโดยเห็นว่าการฝึกในหน่วยงานที่ได้ทำงานร่วมกับคนไม่พิการจะช่วยปูทางสำหรับการทำงานร่วมกับคนไม่พิการได้ในอนาคตเมื่อสำเร็จการศึกษา แต่การฝึกงานในหน่วยงานคนพิการเป็นการปิดกั้นโอกาสนั้น จึงต้องการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในหน่วยงานทั่วไปเพื่อร่วมงานกับคนไม่พิการ โดยได้ขวนขวายติดต่อฝึกงานในแหล่งฝึกทั่วไปด้วยตัวเองในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในระยะสั้น ๆ เนื่องจากคณะและโปรแกรมวิชาไม่ได้มีการดำเนินการในเชิงรุกโดยเข้าไปประสานงานเพื่อให้ข้อมูลและเตรียมความพร้อมให้กับผู้เกี่ยวข้องในแหล่งฝึกทั่วไปเพื่อรองรับการฝึกงานของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทำให้การฝึกงานหลักของนักศึกษาพิการจำกัดอยู่เฉพาะในหน่วยงานที่ทำงานด้านคนพิการ

“...ฝึกสอนนี่ผมคิดมานานแล้วและเป็นปัญหากับชีวิตผมเลยเพราะไม่ได้เรียนการศึกษาพิเศษเพื่อเตรียมไปสอนเด็กพิเศษแต่เรียนมาเพื่อสอนเด็กปกติ...ใจจริงอยากไปฝึกสอนในโรงเรียนปกติเพราะถ้าฝึกสอนโรงเรียนคนตาบอดนี่เหมือนปิดทางเลยว่าจบแล้วต้องไปโรงเรียนคนตาบอดเท่านั้น แต่ถ้าได้ฝึกสอนในโรงเรียนปกติก็อาจจะมีทางเลือกให้ไปสอนในโรงเรียนปกติได้...”

“...ตอนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2 ฝึกสอน 1 สัปดาห์ อาจารย์ยังไม่ทราบเลยว่าผมจะไปฝึกสอนที่ไหน ผมไปฝึกสอนที่นั่นผมเป็นคนติดต่อไปเอง...”

“...สุดท้ายก็ลงเอยที่โรงเรียนคนตาบอดเพราะมันอาจจะง่ายในการเตรียมการอะไรต่าง ๆ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...พอกลับมาจากฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1 ก็ถามว่าอยากไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2 ที่ไหน เค้าตอบว่าถ้าใจผมผมอยากไปสอนโรงเรียนปกติ แต่นึกถึงเราอีกถ้าส่งไปอะไรจะเกิดขึ้น เพราะเราไม่มีโอกาสไปเตรียมเด็กทางโน้นทั้งโรงเรียน ฉะนั้นในทัศคติต่าง ๆของเด็กพวกนั้นจะเห็นพวกเขาเป็นตัวตลกไปได้เพราะวุฒิภาวะของเด็ก วัย ไม่พร้อมที่จะรับ แต่ถ้าส่งไปโรงเรียนตาบอดโดยตรงทุกอย่างจบจะไม่มีปัญหาเลย...”

“...กับสถานประกอบการยังไม่เคยได้คุยเรื่องการรับฝึกงานเด็กตาพิการเลยค่ะ อันนี้ต้องพูดตรง ๆ ว่ายังไม่เคยเพราะเรามีคนเดียวและตอนนี้ยังอยู่ปี 3...”

(อาจารย์ผู้สอน)

4.2 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

หลักสูตรที่เปิดให้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียน บางหลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดให้มีการฝึกงานซึ่งส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถให้คำตอบว่าตนเองมีความชอบหรือสนใจไปในด้านไหน

"...หลักสูตรทัศนศิลป์จะไม่มีฝึกงาน...มักจะมีปัญหาในช่วงท้ายโดยเด็กจะไม่รู้ว่าจริงๆ แล้วเด็กชอบอะไร..."

(อาจารย์ผู้สอน)

ส่วนหลักสูตรที่มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์ผู้สอนได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้าน 1) การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาพิการในด้านความรู้ความสามารถและทักษะเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 2) การเลือกสถานที่สำหรับฝึกงานมีความจำกัดเนื่องจากลักษณะงานที่ฝึกต้องใช้การสื่อสารเป็นสำคัญ ซึ่งทักษะในด้านการสื่อสารเป็นข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

"...ศิลปกรรมเองก็จะต้องมีตัวจบ คล้ายๆ กับโครงงานพิเศษ ซึ่งบางที่นี่เด็กเขาก็ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้มาระดับหนึ่งถึงที่จะคิดสร้างสรรค์อะไรขึ้นมาในลักษณะใหม่ เพราะฉะนั้นเขาก็ต้องเข้าใจหลายๆ อย่างพอสมควร ถึงจะทำอันนี้ได้..."

(ผู้บริหารคณะ)

"...ตอนนี้ก็กำลังทำโครงงานพิเศษซึ่งก็คิดว่ายากค่ะ เป็นโครงงานพิเศษที่จะต้องจบ ต้องใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลในการทำโครงงาน...ทำเรื่องเครื่องแต่งกายที่ใช้ในงานเลี้ยง ใช้เทคนิคบาติก เพื่อนก็ใช้เทคนิคบาติกแต่ทำออกแบบกระเป๋า..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

"...ในด้านการออกแบบ มีปัญหาเพราะต้องใช้การพูดการสื่อสาร จะมีปัญหาคือการฝึกงานเขาไม่มีที่ฝึกจะซับพอร์ทให้กับเขาจึงค่อนข้างปิดโอกาส..."

(อาจารย์ผู้สอน)

จากปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพข้างต้น อาจารย์ที่ดูแลรับผิดชอบในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้ช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดย 1) สร้างเครือข่ายกับสถานประกอบการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 2) จัดให้ได้ฝึกงานในสถานที่ที่เป็นที่ฝึกอาชีพของผู้พิการ 3) จัดให้เพื่อนที่ไม่พิการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่เดียวกันกับนักศึกษาพิการเพื่อการดูแลช่วยเหลือตามความจำเป็น

"...หลักสูตรการออกแบบต้องการเครือข่ายเพื่อให้เด็กออกไปฝึกงาน...การออกแบบเรามีเครือข่ายอยู่ที่ภูเก็ตโรงงานบาติกของคนหูหนวก..."

(อาจารย์ผู้สอน)

“...เพื่อนหูหนวกไปฝึกงานที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรซึ่งตรงนี้พูดถึงก็เป็นระดับประเทศเลยที่ดีที่สุดแล้วนะผมว่า มันเป็นที่ฝึกอาชีพของคนพิการ คนด้อยโอกาสทุกประเภท ถ้าพูดถึงตรงนี้ก็คิดว่าเค้าก็โชคดี เค้าก็รู้เยอะเพราะเค้าได้ไปเห็นมาหมดเลยเหมือนคนมือด้วนวาดภาพกับปากวาดกับเท้าเค้าก็ได้ไปเห็น เค้าไปฝึกงานที่นั่นสองเดือนกว่าไปอยู่ที่นั่นเลย แต่ก็มีเพื่อนปกติไปด้วยไปช่วยเหลือกัน...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...กลุ่มนี้ (นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการได้ยิน) ก่อนจบเขาไปฝึกงานที่บางไทรอยู่เป็นเดือนนะคะ...ไปฝึกงานก็ไม่ได้มีล่ามไปประกบ ไม่มีใครช่วยเขาแล้วค่ะ เขาต้องดูแลตัวเขาเองแต่เขาก็สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ได้ ล่ามจะไปเฉพาะตอนที่ไปนิเทศ...”

(ผู้บริหารคณะ)

การสนับสนุนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนอกสถานที่ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมีงบประมาณสนับสนุนเพื่อเป็นเป็นค่าใช้จ่ายในระหว่างการฝึกงานให้กับนักศึกษาพิการจำนวนหนึ่ง

“...สำหรับนักศึกษาที่พิการจะมีทุนจากสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษสนับสนุนให้เด็กถ้าเขาออกไปฝึกงานจะมีเงินสนับสนุนให้...”

(ผู้บริหารคณะ)

5. การเตรียมการก้าวสู่อาชีพ

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของนักศึกษาพิการและครอบครัวในการศึกษาระดับปริญญาตรีที่จะช่วยให้สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ที่ดีให้กับผู้พิการ และคาดหวังว่าการศึกษาในระดับปริญญาตรีจะช่วยทำให้ความใฝ่ฝันในการประกอบอาชีพเป็นจริง

“...เมื่อมาเรียนปริญญาตรีแล้วนี่ต่อไปจะได้สมัครงานหรือหางานได้มากขึ้น...แล้วก็จะได้มีเงินเยอะๆ หน่อย...”

“...พ่อแม่ คุณแม่บอกว่าอยากให้เรียนสูงๆ ถ้าเรียนจบปริญญาตรีจะได้หางานทำที่ดีได้เงินเดือนเยอะๆ ...”

“...อยากทำงาน อยากทำงานโรงเรียนหูหนวก อันนี้เป็นความคิดค่ะแต่ก็ไม่รู้ว่าจะได้มั๊ยสอนโรงเรียนหูหนวกอยากกลับไปเป็นครูสอนศิลปะของโรงเรียนโสตค่ะ...”

“...อยากทำงานบริษัทเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ตัดต่อ พวกออกแบบอะไรพวกนี้...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

อย่างไรก็ตามเมื่อใกล้สำเร็จการศึกษามีความกังวลจากนักศึกษาพิการเองและผู้เกี่ยวข้องในการก้าวเข้าสู่อาชีพ โดยนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น เพื่อนนักศึกษาและตัวแทนผู้พิการได้สะท้อนตรงกันในประเด็นการปิดกั้นและการไม่ยอมรับในความรู้ความสามารถ

ของบัณฑิตพิการจากสังคม สำหรับเพื่อนนักศึกษาพิการแม้ว่าจะยอมรับในความรู้ความสามารถของนักศึกษาพิการแต่ก็มองว่าการทำงานร่วมกับคนไม่พิการอาจทำให้ผู้พิการมีความยากลำบากในการทำงาน

"...อย่าว่าแต่ทำงานเลย แค่การดำรงชีวิตตามปกติประจำวันเค้า(คนทั่วไป) ยังสงสัยเลยว่าเราทำยังไง ทำได้แค่ไหน...เค้าน่าจะมีความเข้าใจ น่าจะคิดว่าเราก็มีความคิด มีศักยภาพพอสมควรจึงจบออกมาได้..."

"...ก็เคยคิดเหมือนกันว่าพอจบไปเราเรียนได้ 3 กว่าๆ(ผลการเรียน) อาจทำได้ถึงเกียรตินิยม ส่วนคนปกติได้ 2 กว่าๆ ไปสมัครงานที่เดียวกัน เค้า(หน่วยงาน) จะรับใครเข้าทำงาน...ก็คิดว่าเค้าน่าจะเลือกคนปกติ..."

"...มีบริษัทติดต่อเข้ามาบ้างแต่เค้าไม่เคยเห็นตัวจริงเค้าก็ไม่รู้ว่าเรามีสภาพเป็นยังไงเลยยังไม่ไปถึงไหน ถ้าไปสัมภาษณ์งานจริงๆ เค้าอาจจะไม่รับก็ได้เพราะว่า นั่นแหละความพิการ..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...ที่ห่วงตอนนี้ก็คือเรื่องที่เค้าจะจบออกไปเป็นครู ปัจจุบันสังคมยอมรับคนพิการก็จริงอยู่ แต่พอเราไปยืนตรงจุดนั้นบางทีเค้าอาจจะทำเพราะความสงสารซึ่งมันไม่ยั่งยืน แดนเก่งก็จริงแต่ต้องยอมรับว่าเค้าก็มีข้อจำกัดที่จะทำอะไรได้เหมือนคนปกติ แล้วเด็กนักเรียนหรือผู้ปกครองจะยอมรับเค้ามั้ยที่มีคนพิการมาสอน..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...สิ่งที่นักศึกษาพิการต้องเตรียมใจเมื่อจบการศึกษาคือ การยอมรับจากสังคมในการประกอบอาชีพ เมื่อเราจบปริญญาตรีเค้าจะมองว่าเราเก่งนะที่เรียนมาถึงขั้นนี้ได้ แต่เมื่อเราจะเข้าทำงานเขาจะสงสัยในความสามารถของเราขึ้นมาทันที...สังคมจะมองว่าคนพิการทำอะไรได้บ้าง หรือไม่สามารถทำโน่นนี่นั่นได้ เค้าไม่ถามแต่ตั้งธงไว้เลยว่าเราทำไม่ได้ สังคมไม่เคยรู้ว่ามันมี access หรือมีสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถทำงานได้เหมือนกัน ซึ่งเดี๋ยวนี้มันมี access ได้หมดแล้ว แต่ยังขาดการทำความเข้าใจกับสังคม..."

(ตัวแทนผู้พิการ)

"...จากความรู้ของเค้าและการใช้ชีวิตของเค้าก็ OK เค้าจบไปเป็นครูได้ แต่พอเค้าไปสอนเด็กปกติก็ต้องไปจัดระบบอะไรต่างๆ แล้วการควบคุมเด็กน่าจะลำบาก เค้าน่าจะเหนื่อย..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

สำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นเมื่อศึกษาครบระยะเวลา 4 ปีตามที่หลักสูตรกำหนดแต่ยังไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ทุกคน เนื่องจากยังไม่ผ่านรายวิชาภาษาอังกฤษอีก 1 รายวิชา ต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเป็นครั้งที่ 3 ในปีที่ 5 ของการเรียน โดย 1 ใน 5 คนนี้แหล่งงานได้ตอบรับให้เข้าทำงานแล้วแต่การเข้าทำงานต้องล่าช้าออกไป

“…อย่างปีที่แล้ว เด็กหูของเราปี 4 จะจบ 5 คน ใช่ไหม คนนึงนี่ดีแทคจะรับเลย แต่เด็กยังไปทำงานไม่ได้ ติดวิชาภาษาอังกฤษเพราะภาษาไทยซึ่งใช้อยู่ตลอดยังไม่ได้ถึงไหน แล้วภาษาอังกฤษที่ไม่ได้ใช้เลยยิ่งหนักเข้าไปอีก…เด็กที่ยังติดค้างก็ยังต้องอยู่กับเรา เราก็ดูแลล่ามต้องดูแลจนถึงซัมเมอร์ จนกว่าจะจบ…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

ดังนั้นการเตรียมการเพื่อให้นักศึกษาพิการสามารถก้าวออกไปสู่อาชีพจึงมีความสำคัญ โดยการดูแลช่วยเหลือของสถาบันอุดมศึกษาในการเตรียมนักศึกษาพิการสู่อาชีพในปัจจุบันยังไม่มีระบบที่ชัดเจน การช่วยเหลือที่ไม่เป็นทางการมาจากอาจารย์ผู้สอนบางคนที่ประสานงานให้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าทำงานในแหล่งงานที่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียน แต่นักศึกษาพิการบางส่วนเห็นว่าที่ตั้งของแหล่งงานที่อาจารย์แนะนำห่างไกลจากภูมิลำเนา

“…เด็กพิการในรุ่นตอนนี้ได้ทำงานที่ผมติดต่อให้ ประสบความสำเร็จในรุ่นที่เรียนศิลปะ…”

(อาจารย์ผู้สอน)

“…ก็คิดไม่ออกว่าจะทำงานที่ไหนแต่ครูช่วยหาให้ ได้งานที่กรุงเทพ…เงินเดือนได้เท่ากันกับคนหูดี…จริงๆ เพื่อนอีกคนคุณครูก็แนะนำไปแล้วว่ามีงานที่กรุงเทพ แต่เค้าก็ยังคิดๆ อยู่…”

“…คุณครูก็แนะนำงานให้ดี แต่ว่าไกลจากครอบครัวไปหน่อย ก็ยังลังเลอยู่ว่าจะทำดีมั้ย อยากหางานใกล้บ้าน กำลังคิดอยู่ว่าถ้าไม่ตรงกับสาขาก็น่าจะทำแล้ว…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

ประเด็นการให้ความช่วยเหลือในการเข้าทำงานของอาจารย์ นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นมองว่าผลงานของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินซึ่งศึกษาในด้านศิลปกรรมศาสตร์มีความเป็นรูปธรรมสามารถนำมาสะท้อนถึงทักษะและความสามารถได้อย่างชัดเจนเป็นรายชิ้นงาน ซึ่งง่ายต่อการสื่อแสดงให้แหล่งงานได้เห็นถึงความสามารถของนักศึกษาเป็นรายบุคคล ในขณะที่สาขาที่นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นศึกษา ความรู้ความสามารถที่ได้รับการพัฒนามีอยู่ในตัวไม่ได้ออกมาเป็นชิ้นงานที่นักศึกษาจะสามารถนำไปสื่อแสดงต่อแหล่งงานได้อย่างชัดเจน การสื่อโดยอาจารย์จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้แหล่งงานมีความมั่นใจในตัวนักศึกษา

“…อาจารย์ที่ดูแลนักศึกษาที่เรียนสายศิลปะค่อนข้างทำได้ดี คือการที่อยู่กับนักศึกษามาตลอดก็จะรู้ว่าคนไหนฝีมือดี คนไหนเก่งด้านไหน พอจบไปเค้าก็ประสานกับองค์กรข้างนอกได้เพราะฉะนั้นเด็กหูที่ฝีมือดีไม่ตกงานซักคน…เพราะผลงานศิลปะมันเป็นภาพเป็นชิ้นงานออกมาให้เห็นแต่ในสายอื่นที่ความสามารถอยู่ในตัวของเค้าไม่ได้ออกมาเป็นชิ้น ๆ การจะสื่อศักยภาพออกมาอาจารย์ก็น่าจะต้องช่วยสื่อให้ …”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

นอกจากนี้นักศึกษาพิการในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการเตรียมการเพื่อให้ก้าวสู่อาชีพ ได้เสนอแนวทางเพื่อการเตรียมการในด้าน 1) กระบวนการ ที่ควรเริ่มต้นตั้งแต่ในระยะแรกที่เข้าศึกษา โดยเห็นว่าควรเป็นบทบาทร่วมกันของอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษารวมทั้งตัวนักศึกษาพิการเองที่จะร่วมกันประเมินศักยภาพและความถนัดของนักศึกษาเพื่อนำมาวางแผนการเรียนและการฝึกงานอย่างเป็นระบบ 2) การเตรียมเจตคติและทักษะก่อนเข้าสู่อาชีพ ซึ่งเห็นว่าการศึกษาดูงานช่วยให้เห็นลักษณะการทำงานในสถานการณ์จริง และควรจัดการอบรมเสริมทักษะที่จำเป็นเพื่อสร้างความพร้อมก่อนเข้าสู่อาชีพ และ 3) การประสานกับหน่วยงานผู้ใช้บัณฑิตพิการในการจ้างงาน เนื่องจากสังคมที่ยังไม่เปิดรับและไม่ยอมรับในศักยภาพของคนพิการ ดังนั้นหากอาจารย์ได้เป็นตัวเชื่อมเพื่อให้นักศึกษาพิการและหน่วยงานผู้ใช้บัณฑิตพิการได้ทราบข้อมูลของกันและกันจะเป็นประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย สำหรับศิษย์เก่าที่มีความบกพร่องทางการเห็นมองว่าการแนะแนวอาชีพเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยเปิดโลกทัศน์ในด้านอาชีพ ส่วนการได้เข้าทำงานของศิษย์เก่าที่ทำอยู่ในปัจจุบันเป็นผลมาจากเครือข่ายของผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น

“…จะมาทำตอนใกล้จบไม่ได้มันช้าไป ต้องทำตั้งแต่ปีต้นๆ แล้วต้องทำร่วมกันทั้งอาจารย์ที่สอนในสาขาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาและตัวนักศึกษาเอง โดยค้นหาแววหาความพิเศษของนักศึกษา แนะนำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฝึกสอนหรือฝึกทักษะอาชีพในที่ที่เหมาะสม… สุดท้ายในการเข้าสู่อาชีพอาจารย์ก็ไม่ควรไปตัดสินใจแทนแต่ควรให้ทางเลือกแก่เด็กทางเลือกที่วิเคราะห์แล้วว่ามันคือตัวตนของเค้า และให้เด็กเป็นผู้ตัดสินใจเองเพราะชีวิตเป็นของเค้า…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“… ก่อนที่จะจบออกไปอยากให้จัดอบรมเรื่องการทำงานในบริษัทคอมพิวเตอร์ คืออบรมให้ความรู้ในงานที่อยากทำ จัดอบรมเรื่องคอมพิวเตอร์ให้มากขึ้นเพื่อที่จะเตรียมตัวไปสมัครงาน…การไปดูงานมีประโยชน์มาก ทำให้รู้ว่างานไหนชอบงานไหนไม่ชอบ”

“…ให้อาจารย์ช่วยสอบถามว่ามีตำแหน่งว่างมั้ยที่จะรับคนหูหนวกเข้าทำงาน คือมีสินค้าเป็นเด็กหูหนวกที่จบ แล้วไปยื่นเสนอกับผู้ประกอบการว่าต้องการมั้ยจบอะไรมา มีความ สามารถด้านไหน ว่างจะรับมั้ย…แล้วอยากให้อาจารย์ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานเพื่อจะได้รู้ว่าจะทำได้มั้ย…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…เด็กพิการที่มาเรียนปริญญาคิดว่าทุกคนก็อยากมีงานทำ…อาจารย์ซึ่งมีประสบการณ์ในสายอาชีพน่าจะได้ปูทางที่มุ่งสู่อาชีพแต่ก็ยังไม่ได้ทำ…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…การแนะแนวด้านอาชีพจำเป็นครับจะทำให้เรารู้กว้างขึ้น…ในวงการของคนพิการเราจะมีเครือข่ายจะรู้ข่าวกันเองเป็นการภายในมากกว่าว่ามีงานให้ทำที่ไหนบ้าง งานอะไร…”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

ผลการศึกษายังได้สะท้อนถึงความตระหนักในการเตรียมการเพื่อการเข้าสู่อาชีพของนักศึกษาพิการ จากอาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและผู้บริหารในระดับคณะ โดยเห็นว่าควรจัดโครงการการเตรียมความพร้อมก่อนสำเร็จการศึกษาและการให้ความช่วยเหลือในบางรายวิชาที่สร้างปัญหาจนทำให้ไม่สำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด

"...โครงการเตรียมความพร้อมก่อนจบยังไม่มี ยังไม่ได้ดำเนินการตรงนี้..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

"...แต่น่าจะทำ ที่บอกว่าเด็กปี 5 ติดอยู่แต่ภาษาอังกฤษตัวเดียว เอาเด็กมาแล้วมาพัฒนาเป็นกลุ่มเล็กๆ มาเสริมให้เขา การศึกษาพิเศษก็น่าจะทำเหมือนกัน..."

(ผู้บริหารคณะ)

เมื่อวิเคราะห์ในภาพรวมของผลการศึกษาด้านการเตรียมการของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือเพื่อเตรียมการเข้าสู่อาชีพของนักศึกษาพิการ ได้สะท้อนภาพที่ว่าการเตรียมนักศึกษาพิการเพื่อเข้าสู่อาชีพเป็นมากกว่าการช่วยหางานทำเมื่อสำเร็จการศึกษาแต่เป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้งานที่เหมาะสมกับศักยภาพของบัณฑิตพิการ

ผลการศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการจัดการศึกษา สะท้อนภาพแนวความคิดด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการ การจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในระยะก่อนเข้าศึกษาและในระหว่างการศึกษาของผู้พิการ การจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการเตรียมการเพื่อให้บัณฑิตพิการได้ก้าวสู่อาชีพ ดังรายละเอียดข้างต้น ซึ่งเมื่อมองในภาพรวมของการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมองว่าการจัดการยังไม่มีความเป็นระบบเท่าที่ควร

"...ถามว่าเป็นระบบมั้ยก็ไม่ถึงกับเป็นระบบ แต่ถามว่าทำมั้ย ก็ทำเพื่อให้เด็กกลุ่มนี้สามารถที่จะเรียนได้ เท่าที่มากที่สุดที่จะทำได้..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนผู้พิการได้ให้ความสำคัญกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551, 2551: 2,4) โดยเห็นว่าแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลมีความสำคัญต่อการดูแลช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งการจัดทำเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาพิการอย่างแท้จริงจำเป็นต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายที่มีความเชี่ยวชาญรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

“...พรบ.กำหนดเอาไว้ให้มีแผนการศึกษาสำหรับเด็กพิการรายบุคคล แต่ที่เรายังไม่มีแผนการศึกษารายบุคคล ซึ่งน่าจะต้องมีแผนการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้เป็นรายบุคคล ที่มีความเหมาะสมตามสาขาวิชาที่เรียนและความพิการแต่ละประเภท รวมถึงรายวิชาต่างๆ ที่ควรกำหนดให้เรียน ว่าควรจะเป็นอย่างไร ...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

“...แผนการศึกษาเฉพาะบุคคลจะเข้ามาช่วยได้ในหลาย ๆ อย่างทั้งในด้านปัญหาสุขภาพที่ติดตัวมาของผู้พิการ หรือเข้าไปตอบความต้องการจำเป็นพิเศษที่นักศึกษาพิการแต่ละคนไม่มีใครเหมือนกันเลย...”

“...แผนการศึกษาเฉพาะราย คือ พรบ. กำหนดบังคับให้ทำ แต่ผมก็ไม่เห็นว่าจะมีใครทำเลย ถามว่ามันดีมั้ย ดีครับแต่ว่าคนที่จะมาดูในส่วนตรงนี้มีความเชี่ยวชาญพอหรือเปล่า เพราะต้องเอาคนจากหลาย ๆ ส่วนมาคุยทั้งส่วนของผู้ปกครอง สถาบันการศึกษาแต่ละฝ่าย หรือนักกายภาพบำบัด ต้องรู้ถึงความต้องการจำเป็นพิเศษ หรือการใช้ยา เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งถ้าจะทำมหาลัยต้องมา support ในจุดนี้เยอะ ถ้าทำได้ก็จะดี...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

ส่วนการดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการในภาพรวม ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าควรเริ่มต้นด้วยการมีเจ้าภาพในการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งหน่วยงานที่เหมาะสมในการเป็นเจ้าภาพคือสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษโดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานในระดับปฏิบัติเข้ามาบูรณาการ ส่วนกลไกที่สำคัญสำหรับการพัฒนาคือการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาซึ่งต้องเริ่มต้นที่ทัศนคติและความเข้าใจ

“...การพัฒนาควรจะต้องบูรณาการมาตั้งแต่ตัวสถาบันที่ทำเรื่องนี้คือสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ เรื่องของการสื่อสารไปยังอาจารย์ผู้สอน การทำความเข้าใจหรือแม้แต่งานพัฒนานักศึกษา ความเข้าใจแล้วก็ทัศนคติแล้วก็ความเฉพาะของแต่ละความพิเศษนั้น เพราะตรงนี้มันมีหลายๆ เรื่องที่มีความพิเศษซึ่งถ้าเรารอให้ไปแก้ที่ต้นตอจนมาถึงปัจจุบันให้ได้ก่อนนักศึกษาก็คงไม่ได้เรียน...ในระดับปฏิบัติสามารถทำอะไรได้ก่อนก็ทำไม่ต้องรอในระดับนโยบาย ถ้าบริบทยังไม่พร้อมเราก็สามารถทำอะไรเล็กๆ เท่าที่เราทำได้ไปก่อน...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษาเป็นบทบาทหน้าที่ของกองพัฒนานักศึกษา คณะและสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการโดยกองพัฒนานักศึกษา

กองพัฒนานักศึกษา ใช้กิจกรรมเพื่อการพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนดี คนเก่งและมีทักษะชีวิต รูปแบบของกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่จัดขึ้นไม่ได้แยกระหว่างนักศึกษาพิการกับ

นักศึกษาไม่พิการแต่เป็นกิจกรรมที่จัดให้ทำร่วมกัน นอกจากบางส่วนที่ไม่สามารถทำได้จากความบกพร่องทางด้านร่างกายจะให้การช่วยเหลือและยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบให้ทำร่วมกันข้างต้นนักศึกษาพิการเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาพิการ

"...กองพัฒน์มีนโยบาย มีปรัชญาชัดเจนว่า กระบวนการจัดกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนดี เป็นคนเก่งและมีทักษะชีวิต เพราะฉะนั้นเราก็ใช้กิจกรรมพัฒนา..."

"...นักศึกษาตาพิการเข้ามาเรียนรุ่นแรกๆ ผู้อำนวยการสถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) ท่านบอกว่าเราจะต้องไม่ประคบประหงมจนกระทั่งเขาช่วยตัวเองไม่ได้ มันจะเป็นอันตรายกับตัวเขา...ย้ำเน้นว่าอย่าไปเทคแคร์เขาจนเกินไปเพราะเป็นนักศึกษามีเพื่อนดูแล แต่ในชีวิตจริงเมื่อเขาออกไปสู่สังคมเขาต้องยืนหยัดด้วยตัวเขาเอง เพราะฉะนั้นเราก็พยายามให้เขาใช้ชีวิตแบบปกติให้มากที่สุด แต่ก็ไม่ละเลยในการที่ดูแลช่วยเหลือ ยืดหยุ่นตามที่เห็นสมควร..."

(ผู้บริหารระดับสูง)

"...ทำกิจกรรมเหมือนคนอื่น แต่ว่ามีการเสริม การดูแล ให้การช่วยเหลือ...นอกจากบางกิจกรรมถ้าเกิดว่ามันลำบากเรามีการยกเว้นได้..."

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

"...สร้างความแตกต่างจากนักศึกษาปกติไม่ดีหรอกครับ ความแตกต่างอาจจะนำไปสู่ความแตกแยกในระยะยาว การที่นักศึกษาพิการจำเป็นต้องรับการศึกษาในปัจจุบัน คนที่เค้ามีแนวคิดให้คนพิการได้เรียนหนังสือคงคิดว่าทำยังไงที่จะทำให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติให้ได้มากที่สุด เพราะฉะนั้นการนำเรามาแยกหรือจัดเป็นกลุ่มๆ หนึ่ง อาจเป็นการทำลายนักศึกษาพิการโดยไม่รู้ตัว ..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ส่วนการติดต่อสื่อสารกับนักศึกษาพิการ เพื่อให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กองพัฒนานักศึกษาใช้การติดต่อสื่อสารทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับรูปแบบที่เป็นทางการใช้วิธีติดประกาศ และการใช้เสียงตามสายภายในมหาวิทยาลัย ส่วนรูปแบบที่ไม่เป็นทางการใช้วิธีบอกผ่านเพื่อนของนักศึกษาพิการ ส่วนการดำเนินการของนักศึกษาพิการในเรื่องที่สื่อสารไปหากล่าช้ากว่ากำหนดกองพัฒนานักศึกษาใช้วิธีให้เพื่อนช่วยติดตามอีกครั้งและยืดหยุ่นด้านระยะเวลาให้กับนักศึกษากลุ่มนี้ อย่างไรก็ดีนักศึกษาพิการและผู้ปกครองนักศึกษาพิการสะท้อนว่าในบางครั้งไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่กองพัฒนานักศึกษาประชาสัมพันธ์ได้ทำให้ขาดโอกาสในการดำเนินการที่สำคัญๆ ไป

"...แต่เราใช้วิธีผ่านเพื่อนด้วย อย่างเช่นเด็กเขากู้ เราประสานไม่ได้ เราคุยกันไม่รู้เรื่องก็ใช้วิธีผ่านเพื่อน...นอกจากรู้จากเพื่อนเราติดประกาศแต่เด็กตาเขาก็ฟัง ฟังประกาศ..."

“...ถ้าสื่อสารไปแล้วแต่เด็กไม่มา เช่น เรื่องเงินกู้ เพราะเขาอาจจะไม่รู้และเพื่อนไม่บอก ก็สงสัยว่าทำไมเด็กไม่มารู้สึกจะเป็นเด็กศิลปกรรม ผู้หญิงที่แต่งตัวเรียบร้อย ๆ อยู่หอพัก เราก็ใช้วิธีตาม คือถ้าเราทำอะไรแล้วเด็กไม่มา เราไปดูข้อมูลก็อ้อ เป็นเด็กพิการ เราก็จะตามเพื่อนว่าให้ช่วยตามเด็กคนนี้มาหน่อย...เราใช้วิธีตามถึงคนและก็จะยืดหยุ่นให้กับเด็กกลุ่มนี้...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

“...เหมือนเรื่องทุน เรื่องการประชุม เรื่องเงินกู้ เรื่องการทำแฟ้มรายงานเกี่ยวกับการเซ็นชื่อเรื่องทุน เรื่องเอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ค่ะ คือพอไม่ทราบข้อมูลไม่ทราบข่าวสารนี่ หมดเวลาไปแล้วก็ยังไม่ทราบเรื่อง ทำให้ถูกตัดไป แล้วก็พอถัดจากนั้นก็ไม่เปิดแล้ว...”

“...ตอนปี 1 ทราบข่าวสารการประชาสัมพันธ์โดยมีล่ามช่วย แต่พอต่อมานี้ก็ไม่ทราบข้อมูลไม่ทราบข่าวสาร ปี 2 ก็เลยตกไปไม่ได้กู้เงินเรียนต่อเนื่อง...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...กิจกรรมการปฐมนิเทศของมหาลัย รวมกับเด็กตาดีด้วยตรงนั้นพลาด เขา(นักศึกษาพิการ) ไม่ได้เข้า ผมไม่ได้รับข้อมูลส่วนนี้ เค้าบอกว่าส่งมาทางไปรษณีย์แต่ผมไม่ได้รับเลย ไม่ได้ข่าวสารส่วนนี้...ก็ไม่ทราบว่ามันไปพลาดตรงไหนทำให้ข้อมูลหล่น...”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

ในประเด็นปัญหาเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของนักศึกษาพิการ อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและผู้ปกครองให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่าควรให้หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเป็นศูนย์กลางในการรับเรื่องและกระจายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการทุกด้าน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการโดยตรง โดยช่องทางนี้จะช่วยให้การสื่อสารข้อมูลข่าวสารเข้าถึงนักศึกษาพิการได้อย่างควบถ้วนและทันเวลา

“...เด็กกลุ่มนี้(นักศึกษาพิการ) มีสังกัดชัดเจนอยู่ที่ DSS ถ้าได้เชื่อมความสัมพันธ์ตรงนี้ (กองพัฒนานักศึกษากับหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ) แลกเปลี่ยนข้อมูลกัน นักศึกษาพิการก็น่าจะได้ประโยชน์มากขึ้น จำได้ว่านักศึกษาพิการบางคนไม่ได้กู้เงินเพราะไม่ทราบข้อมูลซึ่งแม่เค้าต้องดิ้นรนมากต้องไปกู้เงิน...ทำหนังสือเพื่อแจ้ง ผอ. สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษที่ดูแลหน่วย DSS ว่าตรงนี้มีทุนนะ มีนั่นมีนี่ มีอะไรที่ยื่นได้ เพิ่มอีก 1 ฉบับก็น่าจะกระจายตรงถึงนักศึกษาพิการได้เร็วและคล่องตัวมากขึ้น...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...ข้อมูลการประชาสัมพันธ์อะไรต่าง ๆ ส่วนหนึ่งถ้าที่คณะ คณะก็จะให้เพื่อน ๆ บอกให้ฟัง ถ้าในแง่ของมหาลัยเองเพื่อจะให้เด็กพิการรับรู้จะผ่านทาง DSS แต่ก็จะไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ มีหลุดครับในเรื่องที่เด็กพิการจำเป็นจะต้องรู้เพราะว่าข้อมูลเหล่านี้มันทำมาให้เด็กตาดี...ถ้าเป็นไปได้การติดต่อกลุ่มนี้(นักศึกษาพิการ) มหาลัยควรกำหนดไปเลยว่าจะ

ชี้แจงผ่านทาง DSS ทั้งหมดเพราะว่าเด็กจะต้องมาอยู่ตรงนี้ครับ น่าจะเป็นศูนย์กลางสำหรับกระจายเข้าสู่เด็กกลุ่มนี้ได้มากกว่า ข้อมูลข่าวสารตรงนี้จะกระจายได้ดีกว่า…"

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

กองพัฒนานักศึกษามีการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ โดย 1) ประสานงานกับหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเพื่อขอล่ามภาษามือมาปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ซึ่งประเด็นนี้นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สะท้อนว่าล่ามควรเข้าร่วมเพื่อแปลภาษามือในทุกๆ กิจกรรม เพื่อเอื้ออำนวยให้นักศึกษาพิการได้รับทราบข้อมูลต่างๆ ที่กองพัฒนาสื่อสารมายังนักศึกษาอย่างครอบคลุม 2) การจัดบริการด้านสวัสดิการสำหรับนักศึกษา โดยกองพัฒนานักศึกษาจะเอื้ออำนวยต่อนักศึกษาพิการเป็นอันดับหนึ่ง 3) การจัดการปฐมนิเทศ โดยวางแผนที่ให้มีตารางแยกจากนักศึกษาไม่พิการบางส่วนเพื่อการชี้แจงข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ที่จะนำไปสู่การตอบสนองความต้องการจำเป็น 4) การพัฒนาให้มีกิจกรรมพัฒนานักศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษ แต่เนื่องจากกองพัฒนานักศึกษายังขาดองค์ความรู้ในการออกแบบกิจกรรมดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมกันออกแบบกิจกรรมดังกล่าวเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาพิการอย่างแท้จริง

"…ช่วงหลังๆ สำหรับนักศึกษาพิการหูการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งจะโชคดีที่ว่ามีล่าม… เข้าหอประชุมล่ามก็จะไป…ในเรื่องเงินกู้จะมีล่ามไปแปลให้ว่าเป็นยังไง…"

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

"…ไปทุกกิจกรรมที่จัดค่ะ กิจกรรมที่มหาลัยจัดในหอประชุมจะต้องเข้าไปฟังก็เข้าร่วม… ส่วนใหญ่จะถามเพื่อนหูดีว่าเค้าคุยอะไร อาจจะรู้บ้างนิดหน่อย ก็จะรู้แค่อ๋อวันนี้คุยเรื่องนี้ แต่ว่ารายละเอียดของเรื่องก็ไม่ทราบ…ถ้าทุกกิจกรรมมีล่ามประกบเค้าก็จะได้รู้ข้อมูล…"

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

"…เรื่องเงินกู้ ถ้าเด็กพิการต้องการกู้ยืมเพื่อการศึกษาเราก็จะให้เพียงแต่ให้เรารู้ว่าเป็นเด็กพิการ ถ้าประสงค์จะขอกู้ก็จะได้เพราะถือว่ามีความลำบาก…"

"…ต่อไปอาจจะต้องแยกการปฐมนิเทศนักศึกษาสำหรับกลุ่มนักศึกษาพิการเป็นพิเศษ…"

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

"…ถ้าจัดกิจกรรมพิเศษให้เฉพาะกลุ่มนี้ เราจะไม่ได้เพราะบางทีเราไม่รู้ลักษณะเฉพาะของคนพิการ เพราะเราไม่ได้ศาสตร์ของเขา หลาย ๆ ฝ่ายต้องมาประชุมเพื่อคุยกันในภาพรวม การศึกษาพิเศษก็ต้องเข้ามา อาจารย์ที่ปรึกษา ฝ่ายพัฒนานักศึกษาในคณะที่เด็กสังกัดอยู่ก็ต้องเข้ามามาช่วยกัน เพราะว่าเราไม่รู้ธรรมชาติ เราต้องมาคุยกันก่อนว่าลักษณะกิจกรรมที่จะตอบสนองกับกลุ่มนี้ควรจะออกมาในลักษณะใด…"

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

สำหรับมุมมองของเพื่อนนักศึกษาที่ไม่พิการต่อการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนานักศึกษาของนักศึกษาพิการ เห็นว่านักศึกษาพิการการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าเป็นผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรมพัฒนานักศึกษา โดยต้องการให้มีการออกแบบกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการเพื่อให้การทำกิจกรรมพัฒนานักศึกษาสร้างการมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้

"...กิจกรรมรับน้องเด็กพิการเขาก็อยากจะเข้าร่วมด้วยใช่มั้ยค่ะ แต่บางคนพอเห็นว่าเขาพิการแล้วให้เขานั่งเฉยๆ ไม่ให้เขาให้ความร่วมมือด้วยในตรงนี้ แล้วจิตใจของเขาล่ะค่ะคิดยังไง ที่เขามาเขาก็อยากมาร่วมกับเพื่อนด้วยอยากรู้ว่ากิจกรรมที่เขาทำเป็นยังไง แต่พอเห็นว่าเอ้อ น้องพิการออกไปนั่งตรงโน้นก่อนนะ..."

"...เคยเห็นนะคะที่บางสถาบันเค้าทำกิจกรรม art for all ที่ให้ผู้พิการได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่เลยโดยไม่คิดว่าเป็นผู้พิการแล้วให้ไปนั่งเฉยๆ ไม่ต้องทำแบบที่เพื่อนทำ...ถ้าทำกิจกรรมออกมาแบบที่ art for all จะดีสำหรับเค้ามากกว่า..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ส่วนมุมมองจากภายนอกมีข้อคิดเห็นจากผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้การดำเนินงานของกองพัฒนานักศึกษาสามารถตอบสนองการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนานักศึกษาของนักศึกษาพิการได้มากขึ้น ในด้านสื่อประกอบการทำกิจกรรมของนักศึกษาพิการ และเห็นว่าควรพัฒนาองค์ความรู้ให้กับอาจารย์และบุคลากรในกองพัฒนานักศึกษาให้มีความเข้าใจนักศึกษาพิการและสามารถจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาให้นักศึกษาพิการและไม่พิการได้ปฏิบัติร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งจะตอบสนองนโยบายการใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนดีเป็นคนเก่งและมีทักษะชีวิต

"...กิจกรรมการเชียร์ เป็นกิจกรรมบังคับเค้าก็ไปร้องเพลงร่วมกับเพื่อน ก็มีเพื่อนช่วยอยู่ช่วยอธิบายให้ฟัง แต่เค้าทำไม่ได้เหมือนเพื่อนเพราะว่าเนื้อเพลงเป็นเอกสารสำหรับตาดี ไม่มีเนื้อเพลงเบรลล์ให้ เค้าก็เลยร้องตามไม่ได้ซึ่งจริงๆ นี่เค้าชอบร้องเพลงมาก ถ้าเป็นไปได้อยากขอมาเป็นไฟล์แล้วก็มาพิมพ์เป็นเบรลล์ให้เค้า เค้าก็จะจำได้ความสามารถในการจำได้ดีอยู่..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

"... นโยบายของกองพัฒนานักศึกษาที่เน้นเรื่องดี เก่ง มีทักษะชีวิต และดูแลให้ทำกิจกรรมเดียวกันเป็นเรื่องที่ดีอยู่แล้ว แต่สิ่งสำคัญที่คิดว่าผู้บริหารน่าจะมองคือเรื่องของนักพัฒนานักศึกษาหรือเจ้าหน้าที่ที่อยู่ตรงนั้นยังไม่เข้าใจนักศึกษาที่มีความพิเศษว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไรที่ทำให้เค้าสามารถทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนได้อย่างส่วนร่วมและมีความสุข ไม่เป็นภาระกับเพื่อนหรือต้องพึ่งพาเพื่อนเพียงอย่างเดียว ซึ่งสถาบันอาจต้องไปให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ในส่วนนี้ซึ่งคิดว่าการทำจะไม่ยาก..."

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

2. การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการโดยคณะ

การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยคณะมีความคล้ายคลึงกับกองพัฒนานักศึกษาในด้านรูปแบบกิจกรรมที่จัดทำทำร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ และมีประเด็นในด้านองค์ความรู้ของผู้จัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่ยังไม่เข้าใจนักศึกษาพิการ และประเด็นในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของล่ามเช่นเดียวกัน สิ่งที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัดคือ 1) ในบางคณะที่รับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาเป็นกลุ่มจะมีทั้งกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ กิจกรรมที่กำหนดให้ทำเฉพาะนักศึกษาไม่พิการ และกิจกรรมที่กำหนดให้ทำเฉพาะนักศึกษาพิการ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยคณะมีกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาพิการได้นำความรู้ในสาขาที่ศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ

“...การจัดกิจกรรมของคณะเป็นลักษณะกิจกรรมที่พัฒนาภาพรวมทั้งนักศึกษาพิเศษ นักศึกษาปกติ...เราก็ไม่ได้มีความรู้พิเศษนะว่าเราจะต้องดูแลนักศึกษาพิเศษลักษณะไหน หรือเราควรที่จะจัดกิจกรรมนักศึกษาแบบไหนหรือกิจกรรมเสริมพิเศษให้เขาในลักษณะใด...”

(ผู้บริหารคณะ)

“...บางทีที่ครูพาไปก็อยากให้มีล่ามไปด้วย เพราะไปเป็นกลุ่มก็จริงแต่พอมีประชาสัมพันธ์อะไร การเล่าเรื่องอะไรอย่างนี้ค่ะ ก็ไม่มีข้อมูลตรงนั้น...”

“...ไปทำกิจกรรมงานศิลปะในวันเสาร์อาทิตย์ ช่วยทาสีเด็กๆ ที่ไหนไม่ทราบในจังหวัดสงขลา ทางคณะจัดไปช่วยเด็กในเรื่องของการวาด ทาสีอาคาร...”

“...บางกิจกรรมนักศึกษาหูหนวกไม่ต้องทำ เหมือนกับการแสดงหัวข้อยาเสพคราวก่อน กลุ่มหูดีทำ หูหนวกไม่ต้อง...บางกิจกรรมครูจะพาไปข้างนอก ครูพาไปเฉพาะกลุ่มหูหนวก...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

3. การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ

การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมีความแตกต่างจากกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่จัดโดยกองพัฒนานักศึกษาและจัดโดยคณะ โดยมีรูปแบบดังนี้ 1) เป็นกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจัดให้เฉพาะนักศึกษาพิการเพื่อการพัฒนานักศึกษาพิการเฉพาะด้านตามความจำเป็น 2) เป็นกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่เป็นโครงการของนักศึกษาพิการ จัดโดยนักศึกษาพิการเพื่อประโยชน์ของนักศึกษา โดยได้งบสนับสนุนจากการจัดสรรของสถาบันพัฒนาการศึกษา การจัดทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าวมีอาสาสมัครที่ไม่พิการหรือมีความพิการในระดับที่ช่วยเหลือตัวเองได้เป็นผู้ช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังอาจมีเยาวชนที่พิการจากภายนอกสถาบันหรือนักศึกษาพิการจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วย ทั้งนี้กิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการที่จัดโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ กองพัฒนานักศึกษาไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

“...สถาบัน(พัฒนาการศึกษาพิเศษ) อาจจะจัดเฉพาะกลุ่มนักศึกษาพิเศษเอง ซึ่งมีหลายส่วนทั้งร่างกาย ทั้งหู ทั้งตา ซึ่งอาจจะจัดกิจกรรมพัฒนาที่แตกต่างออกไป ก็ต้องแยกเฉพาะไปอีก สถาบันอาจจะต้องจัดกิจกรรมเสริมให้กับนักศึกษากลุ่มนี้ซึ่งอาจจะมาหลายๆ คณะไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าคณะใดคณะหนึ่ง...ที่เราพูดอย่างนี้เราไม่รู้ทางสถาบันกับเด็กเองได้ทำอะไรไว้บ้าง จริงๆ เขาอาจทำไปแล้วซึ่งเราไม่รู้ แต่ที่เราทำเราทำในส่วนของภาพรวม...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

ภาพที่ 4 การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ

ด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันวางกรอบในการศึกษาไว้ 3 หัวข้อ คือ 1) การส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการและการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ 2) การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากร และ 3) การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

1. การส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการและการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับเพื่อนนักศึกษา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความตระหนักและความสำคัญในการปรับตัวของนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิต สะท้อนจากมุมมองของศิษย์เก่าผู้พิการ เพื่อนนักศึกษา บุคลากรและผู้บริหาร

“...ตอนเข้ามาใหม่ๆ หลายๆ คนก็ชมว่าเราเก่งนะมาเรียนได้ แต่เค้าไม่รู้หรอกครับว่าพอเรียนเสร็จกลับไปที่พักร้องไห้ทุกวันเป็นเดือน...”

“...การเรียนระดับมหาลัยเพื่อนสำคัญมาก...การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญทั้งต่อการเรียนและการใช้ชีวิต...บัดดี้ก็จำเป็นแต่ถ้าเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ได้ก็เป็นสิ่งที่ดีกว่าอย่าไปยึดติดกับบัดดี้เพียงคนเดียว...”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“...เราก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับเค้า และเค้าก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับเรา ต้องทั้งสองฝ่าย...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...เด็กประสบปัญหาที่เป็นเด็กพิการคนเดียวในห้องและไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนปกติได้...เรียนไปได้ประมาณหนึ่งสัปดาห์เจอกับปัญหาไม่มีเพื่อนช่วยคิด พอมีการทำงานกลุ่มกับเพื่อนปกติ เค้าจะรู้สึกว่าเค้าโดดเดี่ยว...”

(บุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

“...ระดับอุดมศึกษามีความแตกต่างจากระดับมัธยม ต้องชี้ให้เขาเห็นว่าต้องปรับตัวให้เข้ากับระดับนี้ให้ได้ทั้งในด้านการเรียนการคบเพื่อน...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

การปรับตัวของนักศึกษาพิการ เป็นการปรับตัวทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการเรียน

“...ต้องมีการปรับตัวสองชั้น ชั้นแรกการปรับตัวกับการอยู่ร่วมกับสังคมปกติ ชั้นที่สองต้องปรับตัวกับวิชาที่เขาไม่คุ้นเคย มีอยู่คนหนึ่งไม่เก็ท (get) จึงต้องออกไป...”

(อาจารย์ผู้สอน)

สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมของการปรับตัวของนักศึกษาพิการและการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับเพื่อนนักศึกษา ผ่านการทำหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ โดยหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ 1) สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ 2) กองพัฒนานักศึกษา และ 3) คณะและโปรแกรมวิชา

1.1 การส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการ และการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ

สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ อันมีหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการสังกัดอยู่ เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการโดยตรง แม้ว่าการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เป็นทางการไม่ได้ระบุหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการ และการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 2551: 5) แต่ในทางปฏิบัติพบว่าการทำหน้าที่ตามปกติของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ เช่น การจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้ภาษามือเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการสามารถสื่อสารกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้ การบริการให้คำปรึกษาทั้งทางด้านวิชาการและเรื่องส่วนตัว หรือการจัดบริการล่ามภาษามือในการร่วมกิจกรรม

พัฒนานักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาพิการสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้อย่างเข้าใจ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการและการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ

“...ที่นี่มี DSS เป็นศูนย์ที่จะคอยช่วยเหลือเด็กผู้พิการทุกด้าน...มีการจัดบริการให้คำปรึกษาทางวิชาการหรือแนะนำการใช้ชีวิตในมหาลัยโดยผ่าน DSS...”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

“...มีการอบรมให้เพื่อนในห้องรู้ภาษามือเพราะว่าจะได้ช่วยเหลือกัน แล้วก็มีคู่บัดดี้ที่คอยช่วยกันในห้อง...”

“...กิจกรรมที่มีล่ามประกบก็จะรู้ข้อมูล รู้ว่าประชาสัมพันธ์อะไร ให้ทำอะไร จะได้เข้าใจและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนหูดีได้...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

อย่างไรก็ดีมีความเห็นจากศิษย์เก่าผู้พิการและตัวแทนผู้พิการต่อการทำหน้าที่ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษในการส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการ โดยเสนอให้หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่สังกัดอยู่ในสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษระมัดระวังมิให้หน่วยฯ เป็นสถานที่สำหรับการรวมตัวพบปะพูดคุยกันเฉพาะในกลุ่มของนักศึกษาพิการโดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมและมีสังคมร่วมกับเพื่อนที่ไม่พิการ

“...ส่วนใหญ่จะไปนั่งไปนอนที่สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ไปสิงอยู่ที่นั่นค่ะ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ถ้าเรามัวแต่พึ่งพา DSS เกินไปก็ไม่ต่างอะไรกับเด็ก ม.ต้น เด็ก ม.ปลาย...”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“...หน่วย DSS ณ ตอนนี้ปัญหาอันนึงที่ผมเห็นก็คือเด็กพิการจะไปรวมตัวกันที่ DSS หมดโดยไม่เข้าสังคมเพื่อนๆ อันนี้เป็นปัญหา ผมมองว่ายังไงคนพิการก็ควรต้องเข้าสังคมโดยเฉพาะสังคมกับเพื่อนๆ ปกติ เพราะถ้าอยู่ในสังคมของเด็กพิการด้วยกันเองสังคมก็จะไม่กว้าง ผมเห็นปัญหานี้ในสถาบันที่ผมเรียนปริญญาโท แต่ราชภัฏที่นี่ไม่ทราบว่าจะมีปัญหานี้มั้ย...DSS มันจึงควรจะเป็นสถานที่ที่ทำสื่อ หรือว่าให้เด็กพิการมาใช้บริการในเรื่องต่าง ๆ แต่ไม่ใช่ที่ที่ให้เขามาขลุกอยู่ด้วยกัน...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

1.2 การส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการและการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการโดยกองพัฒนานักศึกษา

กองพัฒนานักศึกษาจัดให้มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาโดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบริการและพัฒนานักศึกษา และด้านอื่นๆ

(กองพัฒนานักศึกษา, 2554: 3-4) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้านพบว่าหน้าที่ในการส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาแม้ไม่ได้มีการระบุไว้โดยตรงแต่ก็มีหน้าที่หลายอย่างที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวของนักศึกษา

การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่จัดให้นักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันโดยไม่แยกกิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการออกมาทำในเชิงเดี่ยว (ดังนำเสนอไว้ในหัวข้อการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการโดยกองพัฒนานักศึกษา) จะเป็นอุบายหนึ่งในการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ นอกจากนี้การทำหน้าที่ของกองพัฒนานักศึกษาในการจัดบริการหอพักก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ โดยกองพัฒนานักศึกษาได้จัดระบบห้องพักที่กำหนดให้นักศึกษาพิการแยกมาพักร่วมกับเพื่อนที่ไม่พิการ

“...อยู่หอพักด้วยกันในแต่คนละห้องมี หูดี 3 หูหนวก 1 รวมเป็น 4 คน คือที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันนี่ก็คือว่าแบ่งเพื่อนอยู่กับหูดี ช่วยจะได้ช่วยเค้าเวลามีอะไรเกิดขึ้น...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...ที่หอพักที่อยู่ด้วยกันมีหูดีและหูหนวก ห้องนึงมีหูดี 3 หูหนวก 1 เค้าจะได้คุยกันแล้วจะได้รู้ภาษามือด้วย...”

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

ในมุมมองจากภายนอกได้มีข้อเสนอสำหรับกองพัฒนานักศึกษาเพื่อพัฒนาการดำเนินงานในด้านการส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาเพื่อนนักศึกษาโดยตัวแทนผู้พิการเสนอให้มีกิจกรรมพัฒนานักศึกษาพิการที่ทำร่วมกับสังคมภายนอกสถาบันฯ เพื่อให้นักศึกษาพิการได้เรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับในสังคม ส่วนอาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษเสนอให้มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับนักศึกษาพิการแยกจากนักศึกษาไม่พิการเพื่อการดูแลช่วยเหลือที่สามารถเข้าถึงและตอบสนองความต้องการจำเป็นอย่างเป็นองค์รวม

“...ปัญหาของเด็กพิการอันนึง คือชอบรวมกลุ่มเฉพาะเด็กพิการด้วยกันเอง ส่วนหนึ่งเพราะว่าเวลาที่เข้าไปในสังคมเด็กปกติบางทีเพื่อนไม่ให้การยอมรับก็มีบ้างใช่มั้ยครับ มหาลัยจึงควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กพิการออกไปสู่สังคมเยอะ ๆ จะได้กว้าง...”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“...ควรจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับกลุ่มนี้โดยเฉพาะเพราะว่าบางทีเค้า(นักศึกษาพิการ) ก็ไม่กล้าเข้าพบอาจารย์ อาจารย์ก็คิดว่าไม่ใช่บทบาทของเราที่จะไปช่วยเหลือเค้านะคะ อาจจะมีปัญหาเรื่องความเป็นอยู่ เรื่องเรียนหรือในเรื่องของขวัญและกำลังใจ...อาจารย์ที่ปรึกษาที่ว่านี้ควรจะพบกับบัดดี้กับติวเตอร์ของเค้าบ้างเพื่อพูดคุยปัญหาหรือให้แนวทางการช่วยเหลือเพื่อนพิการ เพราะฉะนั้นบัดดี้กับติวเตอร์ก็จะรู้วิธีการในการช่วยเหลือบางทีบางเรื่องเค้าก็ไม่อยากคุยกับอาจารย์อยากคุยกับเพื่อนมากกว่า...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

1.3 การส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาพิการและการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการโดยคณะ

นักศึกษาพิการต้องการการส่งเสริมการปรับตัวจากคณะในระยะเริ่มแรกของการเข้าศึกษามากที่สุด เนื่องจากเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการเรียนซึ่งมีความยากและซับซ้อนกว่าในระดับมัธยมโดยคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ให้สามารถปรับตัวได้ในด้านการเรียน

"...ตอนเข้ามาใหม่ๆ หลายๆ คนก็ชมว่าเราเก่งนะมาเรียนได้ แต่เค้าไม่รู้หรอกครับว่าพอเรียนเสร็จกลับไปที่พักร้องไห้ทุกวันเป็นเดือน..."

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

"...ก็มีปัญหาเหมือนกันตอนเข้ามาเรียนระยะแรกตอนปี 1 เรียนยากซึ่งพ่อแม่ก็ให้ความหวังไว้ว่าแค่ 4 ปีเองนะจะได้ปริญญาเป็นเกียรติของครอบครัว แต่เราไม่เอาแล้วไม่อยากแล้ว คือเริ่มแรกนี่ก็ไม่อยากแล้ว..."

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

ส่วนการส่งเสริมการปรับตัวระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ คณะดำเนินการในรูปของกิจกรรมพัฒนานักศึกษาและในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวม และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม สำหรับกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่จัดโดยคณะส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ อันเป็นรูปแบบที่สามารถส่งเสริมการปรับตัวได้เช่นเดียวกับกิจกรรมที่จัดโดยกองพัฒนานักศึกษา ส่วนในบางคณะที่รับนักศึกษาพิการเข้าไปเรียนเป็นกลุ่มในบางครั้งได้แยกกลุ่มนักศึกษาพิการออกมาทำกิจกรรมตามลำพังซึ่งนักศึกษาพิการเห็นว่าคณะควรจัดกิจกรรมที่ให้นักศึกษาพิการได้ทำร่วมกับเพื่อนที่ไม่พิการมากกว่าการจัดแยกสำหรับนักศึกษาพิการกลุ่มเดียว

"...การเรียนกับเด็กปกติทำให้เค้ารู้จักปรับตัว รู้จักหาข้อมูลด้วยตัวเอง รู้ว่าต้องปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน รู้จักแก้ปัญหาเวลาไม่เข้าใจบทเรียน..."

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

"...ทำงานกลุ่ม เพื่อนจะให้พูดน้อยมากเวลาพรีเซ้นท์หน้าชั้น บอกให้พูดตรงนี้นะ แนะนำกลุ่ม ตอนแรกให้พูดน้อยต่อมาก็ให้เสริมแต่แค่รายงานสมาชิกในกลุ่ม รหัส แล้วก็พูดตามที่เพื่อนบอก หลังๆ อาจารย์ก็บอกเพื่อนในกลุ่มว่าหนูหนะทำได้ ให้พูดเนื้อหาบางพูดสรุปบ้างเพื่อนก็ให้โอกาสมากขึ้น..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...ตอนที่เขาเป็นปี 1 เข้ามา เขาต้องเข้ากิจกรรมรับน้องด้วย แต่ก็มีเพื่อนๆ คอยดูแล... เขาก็สนุกในการรับน้อง ก็เป็นประสบการณ์อันหนึ่งสำหรับเขา..."

(ผู้บริหารคณะ)

“…คือหูหนวกก็อยู่แต่ในกลุ่มหูหนวกทำกิจกรรมร่วมกัน…บางทีครูจะพาไปข้างนอก แต่แยกกัน คือบางกิจกรรมครูพาไปเฉพาะกลุ่มหูหนวกกลายเป็นว่าก็อยู่แต่ในกลุ่มของตัวเอง…”

“…บางทีก็ประกบไปกับครู แต่หูดีกระจายหายไปหมด ไม่ได้เป็นทีมใหญ่ๆ…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…เมื่อตอนปี 1 ที่เข้ามาเรียนครั้งแรกไม่ว่าจะเป็นรายวิชา หรือว่าการสอบหรือว่าการทำงานศิลปะรู้สึกว่ามันหนักมาก หนัก เพราะว่าเป็นช่วงปรับตัว รู้สึกหนักเลย ก็ท้อนะ คุณพ่อคุณแม่ก็ให้กำลังใจ บอกว่าอย่าลาออกนะ ให้อดทน ก็คือได้กำลังใจจากครอบครัว…

“…มาเรียนการสื่อสารก็ยากเขียนก็ยากก็คิดว่าทดลองดู ถึงยังไงครูคงช่วยเหลือให้ได้…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

2. การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากร

อาจารย์และบุคลากรเป็นผู้ที่ต้องทำหน้าที่ที่สัมพันธ์กับนักศึกษาพิการ โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านการเรียน ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลให้คำปรึกษานักศึกษาพิการทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อการตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการได้อย่างเข้าใจ

“…เคส (case) แรกๆ ที่เข้ามา อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ในโปรแกรมนี่ช่วยมากนะ ช่วยเหลือทั้งที่เป็นการเป็นงานและเป็นการส่วนตัว…ช่วยดูแลในเรื่องความเป็นส่วนตัวที่การอยู่หอพัก อาจารย์ติดตามไปเยี่ยมไปดูนะ ตอนนั้นทุนการศึกษาพิเศษไม่ได้มีหรอกนะ คะก็ยืมอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วเราติดต่อ ดูแล ต่อเนื่องจนจบกระทั่งแกเข้าทำงาน…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...เด็กตาก็คือเค้าดูแลตัวเองได้ ไปกับเพื่อนได้ แต่ว่าอะไรก็ตามที่เราเห็น เจ้าหน้าที่สำนักวิทยบริการก็ยินดีที่จะให้บริการเติมที่ แต่ในกรณีของเด็กหูเราไม่ทราบจริงๆ ต้องสังเกตตอนที่เค้าคุยกันถึงได้รู้ว่าอ๋อนี่คือเด็กหู แล้วเวลาที่เดินเข้าไปหาเค้าเหมือนจะเกรงใจเป็นเด็กขี้เกรงใจมากจนกระทั่งไม่รู้ว่าจะใช้วิธีการใดก็ต้องใช้วิธีการเขียน…”

(ผู้บริหารสำนักวิทยบริการ)

สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการส่งเสริมของการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรผ่านการทำหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ โดยหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษสำหรับกองพัฒนานักศึกษาและคณะซึ่งอาจารย์และบุคลากรในสังกัดมีภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการโดยตรงแต่การดำเนินการเพื่อส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรในการทำหน้าที่ต่อนักศึกษาพิการยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

2.1 การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ

การดำเนินงานตามภาระหน้าที่ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ได้มีส่วนในการส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากร โดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษได้ขยายองค์ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษไปสู่อาจารย์ มีการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมแก่อาจารย์ก่อนทำการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาพิการ พร้อมๆ กับการให้ความรู้เรื่องบทบาทของอาจารย์ผู้สอนต่อนักศึกษาพิการ (สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 2551: 9) นอกจากนี้ยังได้เข้าไปให้คำปรึกษาและเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวมให้กับอาจารย์ผู้สอน

“...ช่วงแรกที่มีนักศึกษาพิการเข้ามาเราตื่นเต้นกันมากเลยนะ และกังวลว่าเราจะสอนยังไง จะทำอะไรยังไง เราต้องศึกษากับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษอย่างยิ่ง...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...เมื่อมีการรับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พอเด็กไปเรียนใหม่ๆ อาจารย์จะมีปัญหาเกิดอาการกลัวแบบว่าไม่สะดวกในการสอนเพราะต้องมีล่ามเข้ามาด้วย ปกติจะสอนคนเดียว เราก็เชิญประชุมรองอธิการฝ่ายวิชาการ อาจารย์ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อที่จะทราบธรรมชาติของเด็กหู ขณะเดียวกันก็ได้ทราบปัญหาของอาจารย์ผู้สอนและเสนอแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน...”

(อาจารย์สถาบันการศึกษาพิเศษ)

“...บางรายวิชาที่ได้ปฏิบัติเป็นล่าม ส่วนหนึ่งจากความเข้าใจที่อาจารย์ได้รับจากการประชุมเตรียมความพร้อม และได้พูดคุยกับอาจารย์ขณะปฏิบัติล่าม พออาจารย์เข้าใจในระดับหนึ่งว่าเด็กหูต้องการอะไร ลักษณะการสอนควรเป็นอย่างไร อาจารย์จะสอบเด็กหูโดยเก็บคะแนนเป็นรายย่อยและให้ทำงานพิเศษตามความถนัดและความสามารถ ส่วนข้อสอบก็จะเป็นเฉพาะของเด็กหูไม่รวมกับเด็กปกติ ทำให้อาจารย์สามารถประเมินเด็กโดยพิจารณาตามความสามารถของเค้า...”

(ล่ามภาษามือ)

2.2 การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรโดยกองพัฒนานักศึกษา

กองพัฒนานักศึกษามีอาจารย์ที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ดูแลด้านสุขภาพ อาจารย์ประจำหอพัก รวมถึงบุคลากรในกองพัฒนานักศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรที่ต้องทำหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนักศึกษาพิการ การส่งเสริมการปรับตัวโดยกองพัฒนานักศึกษาเพื่อให้อาจารย์และบุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการยังไม่มีความชัดเจนในการดำเนินงาน โดยเห็นว่าคุณลักษณะของคนไทยในด้านความเอื้ออารีทำให้อาจารย์และบุคลากรมีความพร้อมและเต็มใจในการให้การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ โดยผู้บริหารให้การสนับสนุนบุคลากรเพื่อการบริการที่ดีแก่นักศึกษาพิการ

“...เรื่องของการเตรียมอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ทำหน้าที่ในกิจกรรมพัฒนานักศึกษา หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนเพื่อตอบสนองกับนักศึกษาพิการ จริงๆ ตรงนี้เราไม่ได้เตรียมอะไรมากนะ การจะช่วยเหลือต่างๆ นี่ก็จะใช้ในความเป็นคนไทยที่มีความเอื้ออารีเข้ามาช่วยมากกว่านะ...ถ้าพูดถึงในแง่ของความรู้สึกของอาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ของเราในกองพัฒน์นี้ก็พร้อมที่จะช่วยเหลือดูแล...อย่างเจ้าหน้าที่เขาก็จะดูแลให้เป็นอย่างดี...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...เจ้าหน้าที่ของเราในกองพัฒน์นี้ กรณีที่เด็กมีความพิการขึ้นไปติดต่อในเรื่องของเงินทุน กู้ยืมอะไรอย่างนี้ ก็ให้เจ้าหน้าที่เขาดูแลให้เป็นอย่างดี...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

2.3 การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรโดยคณะ

การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรโดยคณะเน้นกระทำในระยะที่เริ่มรับนักศึกษาพิการเข้ามาศึกษา หรือเมื่อมีปัญหาการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ ส่วนการดำเนินการอย่างต่อเนื่องยังไม่เห็นภาพที่ชัดเจน ซึ่งผู้บริหารคณะเห็นว่าสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษได้ให้การส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์ผู้สอนในภาพรวมอยู่แล้วโดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่อาจารย์ผู้สอนก่อนเปิดเทอมในทุกภาคการศึกษา

“...ช่วงแรกที่มีนักศึกษาพิการเข้ามา...ในการประชุมอาจารย์ก็จะพูดถึงเรื่องนี้ มีการแนะ บอกว่าเรามีนักศึกษาพิเศษเข้ามาแล้วให้ช่วยดูแลโดยภาพรวมก่อนนะคะ หลังจากนั้นในโปรแกรมวิชาก็มีการประชุมเพราะมันเป็นเรื่องใหม่ เรื่องตื่นเต้น เพราะใช้อักษรเบรลล์ใช้อะไรต่ออะไรใช่ไหมคะ...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...การศึกษาพิเศษเป็นผู้ดำเนินการจัดประชุมให้อาจารย์ที่สอนนักศึกษาพิการได้รับทราบรายละเอียดต่างๆ เป็นประจำทุกเทอม เพื่อจะได้สอนเด็กกลุ่มนี้ได้...”

(ผู้บริหารคณะ)

ผลการศึกษาการส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรชี้ให้เห็นว่า การทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์และบุคลากรผ่านการทำหน้าที่ของหน่วยงานต่างได้ไปที่เน้นอาจารย์มากกว่าบุคลากร โดยการส่งเสริมการปรับตัวของอาจารย์เน้นในด้านการให้ความรู้เป็นหลัก และสะท้อนว่าการปรับตัวของอาจารย์ในการทำหน้าที่เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการเป็นเรื่องเฉพาะตัวของอาจารย์และบุคลากรแต่ละคนมากกว่าการจัดการส่งเสริมโดยระบบ

3. การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาแบบเรียนรวม ผู้ปกครองนักศึกษาพิการเห็นว่านักศึกษาพิการและผู้เกี่ยวข้องที่ไม่พิการควรมีความเข้าใจกันและกัน เข้าใจวิธีปฏิบัติต่อกันและ

ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ซึ่งการเกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่เกิดการสถานการณ์ที่มีการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันนอกจากจะเกิดผลดีในระหว่างการศึกษาแล้ว ยังสามารถส่งผลดีไปถึงอนาคตภายหลังสำเร็จการศึกษา

"...ผู้ที่เกี่ยวข้องควรรู้ว่าธรรมชาติของเค้าเป็นอย่างไร อะไรคือข้อจำกัดของเค้า แล้วอะไรคือสิ่งที่เราควรจะทำ...มันต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

"...การเรียนร่วมจะส่งผลดีในอนาคตเมื่อออกไปสู่โลกความเป็นจริง การเรียนการสอนแบบที่จัดเฉพาะหูหนวกเค้าก็อยู่แต่ในโลกของเด็กหูหนวก ขาดความกระตือรือร้นที่จะมีวิธีสื่อสารกับคนปกติ ในขณะที่เรียนร่วมอาจจะมีเรื่องความกดดัน แต่ก็จะเพิ่มความอดทนเพิ่มวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งต่อไปสังคมที่เค้าจะต้องไปอยู่ก็คือสังคมข้างนอกที่มีคนปกติ เค้าไม่ได้อยู่กับสังคมคนหูหนวก ไม่ได้อยู่กับผู้ประกอบการที่หูหนวก เพื่อนทำงานที่หูหนวก เพราะฉะนั้น สถานการณ์แบบเรียนร่วมเป็นการสร้างให้คนหูหนวกอยู่ร่วมกับสังคมได้..."

(บุคลากรหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ)

อย่างไรก็ตามการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันควรเน้นตามแนวคิดดำรงชีวิตอิสระของนักศึกษาพิการเพื่อให้ผู้พิการสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยจัดสิ่งแวดล้อมสื่อ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้ด้วยตัวเอง พร้อมดูแลช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นตามความต้องการพิเศษ มากกว่าแนวคิดดั้งเดิมของสังคมไทยที่มองว่าคนพิการคือผู้ที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น

"...ที่ว่าน่าจะมีเพื่อนพาไป คือว่าวัฒนธรรมของคนไทย ไปไหนไปอะไรก็ต้องมีเพื่อนแต่ถ้าไปดูของต่างประเทศจะมีในเรื่องของการดำรงชีวิตอิสระ ซึ่งมันวัฒนธรรมมันก็ต่างกัน แต่ยังไงก็ตามอยากให้เค้ามีการดำรงชีวิตที่อิสระโดยที่ไม่ต้องพึ่งพาเพื่อน..."

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษาผ่านการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ กองพัฒนานักศึกษาและคณะ ดังนี้

3.1 การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ

สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยการจัดระบบบัดดี้ การประสานกับกองพัฒนานักศึกษาเพื่อจัดห้องพักในหอพักของมหาวิทยาลัยให้นักศึกษาพิการได้อยู่ร่วมกันกับเพื่อนที่ไม่พิการ การให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอาจารย์ในการปฏิบัติเพื่อตอบสนองนักศึกษาพิการตามความต้องการจำเป็นอย่างเหมาะสม การฝึกทักษะให้กับนักศึกษาไม่พิการในการเรียนรู้ภาษามือ โดยเห็นว่าระบบบัดดี้และติวเตอร์มีความจำเป็นสำหรับนักศึกษาพิการในการเรียนร่วมซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีระบบที่ชัดเจน

“...อะไรที่จะทำให้เด็กกลุ่มนี้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นเราก็พยายามทำ เราก็หาเพื่อนหาบัดดี้ให้ เราจัดให้เด็กหูหนวกไปอยู่หอพัก ให้เด็กหูอยู่ห้องรวมกับเด็กปกติ กลายเป็นว่าตอนนี้เด็กในหอพักเราใช้ภาษามือได้หมด...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“...เด็กตาคนแรกๆ ที่เข้ามา เพื่อนๆ ก็ตื่นเต้นช่วยกันประคบประหงมจนไม่ได้ใช้ไม้เท้านำทาง เพื่อนประกบซ้ายประกบขวาอยู่เกือบปี แล้วผอ.สถาบัน (พัฒนาการศึกษาพิเศษ) ก็เรียกพบบอกว่าให้ดูแลแต่ไม่ใช่ดูแลแบบนี้ ต้องหัดให้ใช้ไม้นำทางเพราะสังคมภายนอกไม่สามารถมีคนมาประกบซ้ายขวาได้ เด็กเลยเสียโอกาสไป 1 ปี ไม่ได้ฝึกไม้นำทาง พอรู้อย่างนั้นเราก็พูดคุยกับเพื่อนนักศึกษาว่าการดูแล คือเดินเป็นเพื่อนได้แต่ไม่ให้พยุงซ้ายพยุงขวาไม่ต้องจูง เราให้เขาใช้ชีวิตในมหาลัยให้เป็นปกติให้ได้มากที่สุดโดยหลักของการพึ่งตนเอง...”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“...มีการอบรมให้เพื่อนในห้องรู้ภาษามือเพราะว่าจะได้ช่วยเหลือกัน แล้วก็มีคู่บัดดี้ที่คอยช่วยกันในห้อง...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...ระบบบัดดี้ ระบบติวเตอร์ ก็จำเป็นอยู่...ให้มหาลัยจัดระบบติวเตอร์ หรือระบบบัดดี้ให้ชัดเจนไปเลย ...”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยกองพัฒนานักศึกษา

แนวคิดของกองพัฒนานักศึกษาที่จัดให้นักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนานักศึกษาร่วมกันเป็นวิธีการที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยการปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง นอกจากนี้กองพัฒนานักศึกษายังคาดหวังว่าระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่จัดให้อาจารย์เป็นที่ปรึกษาร่วมกันของนักศึกษาพิการและไม่พิการจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยการมีนักศึกษาไม่พิการในกลุ่มที่ปรึกษาจะเป็นโอกาสที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการได้พัฒนาคุณลักษณะด้านการเสียสละ การมีจิตอาสาโดยฝึกฝนและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (learning by doing) ต่อเพื่อนนักศึกษาพิการ อย่างไรก็ตามประเด็นนี้เป็นความคาดหวังที่กองพัฒนานักศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นโดยไม่ได้ชี้แจงให้อาจารย์ที่ปรึกษาปฏิบัติในสิ่งเหล่านี้ และไม่มีปรากฏในเอกสารสัมมนาอาจารย์ที่ปรึกษา (กองพัฒนานักศึกษา, 2554: 2-12)

“...ที่กองพัฒน์จัดกิจกรรมขึ้นเขา ก่อนวันขึ้นนี่พี่เขากลุ้มและเครียดกันใหญ่เลย น้องจะขึ้นได้ไง ใครจะพาน้อง เพื่อนจะทิ้งหรือปล่าวกลางทาง เวลาข้ามถนนจะข้ามยังไง กังวลสารพัด จนหนูบอกว่าหนูเดินได้ไม่ต้องห่วงก็อธิบายให้พี่เขาฟังแต่พี่เขาก็ยังกลุ้ม พอวันขึ้นจริงสนุกมาก เดินตามหลังเพื่อนต้อยๆ เดินถือไม้เท้าคือตาจ้องหลังเพื่อนอย่างเดียว ก็สนุก

หอบแฮกๆ เลย ขึ้นไปพักไปจนถึงยอด…พอตอนลงก็เจอลิงหลายตัว ก็เกาะแขนพี่เค้าลิงมันอยู่ทั้งซ้ายทั้งขวาเลย…ประทับใจมากเพราะได้อยู่กับเพื่อน ไปนอนหอเพื่อนก็สนุกดี…"

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"…ที่อาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อมีเด็กพิการเข้ามาก็ถือว่าเขาเป็นคนปกติคนหนึ่ง เพียงแต่เขาอาจจะมีความด้อยโอกาสที่เราต้องดูแลเพิ่มขึ้นแค่นั้นเอง แล้วเป็นการดีซะอีกที่มีเด็กพิการในกลุ่มนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาก็ได้ฝึกเด็กปกติให้รู้จักดูแลคนอื่น เพื่อนได้ดูแลเพื่อน แทนที่จะสอนว่าพวกคุณต้องเสียสละ คุณก็ทำไปเลย คือเพื่อนสามารถที่จะฝึกความเสียสละ ความจิตอาสากับเพื่อนด้วยกันที่เขามีความบกพร่อง จะว่าไปแล้วก็เป็นบทเรียนกับเด็กปกตินะ…"

(ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา)

3.3 การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยคณะ

คณะส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยดำเนินการในรูปของกิจกรรมพัฒนานักศึกษาเช่นเดียวกับกองพัฒนานักศึกษา แต่ที่มีความเด่นชัดอีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในกระบวนการเรียนการสอน โดยอาจารย์ผู้สอนเห็นว่าการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันควรเริ่มต้นจากการสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างกันและการทำให้นักศึกษาพิการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยไม่ทอดทิ้งและมองข้ามไป

"…เราต้องสร้างทัศนคติที่ดีให้กับเด็กทั้งเด็กพิการและเด็กปกติ เราจะทิ้งเขาเลยก็ไม่ได้ เพื่อนสนุกเขาก็ต้องสนุกด้วย…"

(อาจารย์ผู้สอน)

ผลการศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันได้สะท้อนให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันมีความความหมายมากกว่าการให้มาอยู่รวมกันโดยนักศึกษาพิการมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชมอยู่ในโลกเงียบหรือเป็นผู้ฟังอยู่ในโลกมืด ซึ่งการอยู่ร่วมกันโดยนัยนี้ไม่ได้สร้างสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคลและความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการ การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันต้องเกิดจากการปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริงโดยทั้งสองฝ่ายคือนักศึกษาพิการและผู้ที่ไม่พิการต่างได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

ผลการศึกษายังค้นพบว่านอกจากการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันภายในสถาบันอุดมศึกษาแล้ว สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้สังคมแวดล้อมได้เข้ามาเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันกับนักศึกษาพิการ โดยการศึกษานี้พบว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาไม่ทราบว่ามีนักศึกษาพิการเรียนรวมอยู่กับนักศึกษาไม่พิการ หรือทราบว่ามีเฉพาะความพิการบางประเภทไม่ได้ทราบทั้งหมด ส่วนผู้ที่ทำงานในหอพักของเอกชนที่มีนักศึกษาพิการชายพักอาศัยอยู่เห็นว่าการเข้าไปปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาพิการยังพบเห็นได้น้อย แต่เห็นการเอื้อเฟื้อในด้านการช่วยชำระเงินค่าอาหาร

“...ผมมองไปถึงสิ่งแวดล้อมข้างนอกด้วย โดยมหาลัยขอความร่วมมือหรือการให้ความรู้กับสังคมข้างนอกก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเหมือนกันสำหรับสถาบันการศึกษา เช่น การเดินทางของนักศึกษาพิการ ที่จริงนักศึกษาพิการควรจะใช้ชีวิตได้แทบจะเท่าเทียมกับนักศึกษาปกติถ้าคิดจะมาใช้ชีวิตเป็นนักศึกษา วิธีการเดินทางเหมือนรถประจำทางอะไรพวกนี้ สถาบันการศึกษาควรจะมีส่วนอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้แหละครับ ว่าเอ่อ ถ้ามีคนพิการหรือมีนักศึกษาพิการมาใช้บริการนี่ ควรจะทำยังไงหรือควรจะปฏิบัติยังไงกับเขา...”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

“...รู้ว่ามีนักศึกษาที่ตาบอดแต่หูหนวกไม่ทราบ ไม่ทราบว่ามีด้วย...”

(บุคคลที่อาศัยในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา)

“...เคยเห็นนะ นักศึกษาที่เป็นคนใบ้ใช้ภาษามือคุยกัน...ตาบอดยังไม่เคยเห็น... ก็แอบสงสารเค้าเหมือนกันที่เค้าพูดไม่ได้เหมือนเรา...กับคนเป็นใบ้น่าจะสื่อสารยากกว่าคนพิการอื่น ๆ นะคงคุยกันไม่ได้ ต้องใช้ภาษาเขียน เขียนตอบ เขียนตอบ...”

(บุคคลที่อาศัยในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา)

“...ป้าไม่ทราบมาก่อนเลยว่ามีนักศึกษาตาบอดเรียนอยู่ด้วยจนแดนเข้ามาพักที่นี่...”

(บุคคลที่ทำงานในหอพักเอกชน)

“...เท่าที่เห็นนะคนที่จะเข้าไปช่วยมีซัก 10 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือก็เฉย ๆ อาจจะอายหรือรังเกียจหรือเห็นว่าธุระไม่ใช่ไม่ยุ่งดีกว่าก็ไม่ทราบ...การช่วยเหลือกันตอนนี้หายาก...”

(บุคคลที่ทำงานในหอพักเอกชน)

“...แดนก็ไปมาลำบากนะ วันนั้นเห็นยืนอยู่ถนนฝั่งโน้น กำลังจะข้ามมา เราก็วางมือเลยไปช่วยเค้า ระหว่างเดินไปก็ภาวนาว่าอย่าเพิ่งข้ามนะ อย่าเพิ่งข้ามนะ ถนนเส้นนี้ก็รู้รู้อยู่รถเยอะขนาดไหน...”

(บุคคลที่ทำงานในหอพักเอกชน)

“...ลูกค้าที่มากินที่นี่พอเห็นแดนมานั่งก็จะจ่ายเงินให้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ บางทีแย่งกันจ่ายเลย เค้าบอกเลย น้อง โต๊ะนั้นนะเดี๋ยวเก็บกับพี่...”

(แม่ครัวในร้านอาหารของหอพักเอกชน)

ภาพรวมของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาในบทบาทการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ผู้บริหารระดับสูงเห็นว่าแม้นักศึกษาพิการเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยแต่สถาบันฯ ก็ได้ให้ความสำคัญและมองประโยชน์ของนักศึกษาพิการเป็นที่ตั้ง และประเมินว่าสถาบันฯ ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ซึ่งในประเด็นนี้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่าควรใช้งานวิจัยสถาบันเพื่อติดตามผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ

“…นโยบายของมหาลัยโดยนโยบายท่านอธิการบดี อะไรที่เป็นประโยชน์กับนักศึกษา แม้ว่าเป็นนักศึกษาพิการที่เป็นส่วนน้อยก็ตาม เราก็ถือว่ามาเป็นอันดับหนึ่ง…”

“…เราประสบความสำเร็จในการดำเนินการ เรามีนักศึกษาพิการมาร่วมเรียนอยู่กับชั้นเรียนปกติ ประมาณเกือบ 30 คน ในสาขาวิชาต่างๆ…”

(ผู้บริหารระดับสูง)

“…โครงการติดตามบัณฑิตพิการ ที่จบไปแล้วหลาย ๆ รุ่น ควรเป็นโครงการวิจัยหนึ่งของสถาบันได้…”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

ตอนที่ 3 การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการและค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การศึกษาการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน มุ่งศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการ 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว 2) กระบวนการปรับตัว 3) ผลของการปรับตัว และศึกษาค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสิทธิของบุคคล ผู้วิจัยได้ใช้นามสมมุติแทนชื่อที่ใช้จริง ดังนั้นชื่อที่ปรากฏในข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลหลักและนำมาประกอบผลการศึกษาจึงเป็นชื่อที่ถูกสมมุติขึ้น

การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการ

การใช้ชีวิตร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของคำว่าเพื่อนที่มีคุณค่าและมีความงดงามในความสัมพันธ์ โดยเพื่อนที่ไม่พิการช่วยเป็นดวงตาและแสงสว่างให้กับเพื่อนผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น เป็นหูและเป็นสัญญาณให้กับเพื่อนพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ส่วนเพื่อนผู้พิการเป็นผู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและให้กำลังใจที่เป็นพลังในการอดทน ต่อสู้และก้าวต่อไปของเพื่อนที่ไม่พิการ ดังนั้นการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันเป็นเพื่อนร่วมสถาบันจึงมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

“...เพื่อนช่วยเหลือเยอะ ในการเรียนก็ช่วยอ่านหนังสือให้ฟังอ่านอัดเสียงให้บ้าง...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ตอนแรกๆ ที่เข้ามาใหม่ๆ ก็คือเพื่อนหูดีที่คอยช่วยเหลือ เวลามีเรื่องอะไรก็จะบอกว่าต้องทำยังไง...”

“...เพื่อนหูดีก็ช่วยเหลือเรา เพราะหูดีนี่เค้าจะฟังได้ง่ายกว่าแล้วพอหูดีได้รับข้อมูลหรือข่าวสารอะไรมาแล้วก็ถ่ายทอดให้ต่อ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...ได้แรงบันดาลใจจากแดนมาก ตอนนั้นที่หนูท้อมาก แล้วก็เริ่มทำงานกลุ่มร่วมกัน มาสนิทกัน แล้วโทรไปคุยว่าเอ่อมีปัญหาอะไรอย่างนี้ค่ะ เค้าก็คือให้กำลังใจ ก็นึกว่าขนาดเขาเป็นอย่างนี้เขายังให้กำลังใจเราได้ แล้วทำไมเราเป็นคนปกติเราจะสู้ไม่ได้ ทำไมจะทำไม่ได้...”

“...ฟ้าเป็นคนที่เข้มแข็งมากแล้วก็ให้กำลังใจคนอื่น ถึงแม้ตัวเองจะตาบอดแต่ก็สามารถให้กำลังใจคนอื่นได้ เราก็เลยรู้สึกว่าเราปกติเราก็ไม่ควรท้อ ขนาดเค้าตาบอดเค้ายังไม่ท้อเลย... เวลาที่เราท้อพอเรานึกถึงฟ้าก็ทำให้เรามีแรงสู้ฮึดขึ้นมาได้...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...เค้าตั้งใจไม่ท้อแท้ หูเค้าไม่ได้ยินเค้าก็ยังมาเรียนเหมือนเพื่อน ทำได้เหมือนเพื่อน...ก็สร้างแรงจูงใจให้ผมเยอะ ให้กำลังใจผมด้วย ได้กระตุ้นตัวเองทำให้ผมพยายามขึ้นมาก...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...เหมือนเราเรียนเราก็มีท้อ แล้วเค้าหละที่พิการเค้าด้อยกว่าเราแต่ก็ไม่ได้อยู่แต่บ้านให้พ่อแม่เลี้ยง ยังพยายามที่จะเรียน ยังใช้ชีวิตอยู่ได้ ก็เป็นแรงบันดาลใจให้เราอดทนสู้ต่อไป....”

(นักศึกษาไม่พิการ)

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการปรับตัวในการใช้ชีวิตร่วมกันกับนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา โดยแบ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการเกิดการปรับตัวได้ 4 ระดับคือ ระดับบุคคล ระดับระหว่างบุคคล ระดับห้องเรียน และระดับสถาบัน โดยปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวในระดับบุคคลได้แก่ 1) ความสงสาร 2) ความห่วงใย 3) ความเข้าใจ 4) การยอมรับ 5) การไม่แบ่งแยก 6) การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และ 7) การมีกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระหว่างบุคคล ได้แก่ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระดับห้องเรียน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม และปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระดับสถาบัน ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม และ 2) สภาพสังคมภายในสถาบันอุดมศึกษา

1.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระดับบุคคล

1.1.1 ความสงสาร

เมื่อนักศึกษาไม่พิการทราบว่ามีเพื่อนพิการหรือเห็นว่ามีนักศึกษาพิการร่วมสถาบัน โดยเฉพาะผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นซึ่งมีภาพลักษณ์ความพิการที่ชัดเจนกว่าผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ความรู้สึกแรกที่มักเกิดขึ้นคือความสงสาร โดยความสงสารทำให้เกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยการเข้าไปเรียนรู้การดูแลช่วยเหลือเพื่อนผู้พิการ

“...ความรู้สึกแรกคิดว่าทุกคนที่เห็นคือสงสาร ความรู้สึกที่สองคืออยากช่วยเหลือแล้วก็รู้สึกชื่นชม อย่างเห็นพี่ตาบอดคนนึงเดินขึ้นสะพานลอยคล่องแคล่วมา เราเสียอีกบางทีเดินสะดุดบ้างอะไรบ้าง...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“...น่าสงสารนะ ถ้าเราเป็นแบบนี้เราจะทำยังไง...เรามาเป็นเพื่อนกับเค้าแล้วเราก็ต้องช่วยเหลือกัน...”

“...ช่วยเค้าหลายอย่าง อย่างทำรายงานก็ช่วยจัดรูปแบบงานพิมพ์บางทีก็ไปปริ้นงานให้เพราะสงสารเค้าเดินไปเดินมามันช้า...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.1.2 ความห่วงใย

ความห่วงใยที่เกิดขึ้นทำให้นักศึกษาไม่พิการเกิดความตระหนักในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่อาจเป็นอันตรายต่อเพื่อนพิการ โดยที่สิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์นั้นๆ อาจเป็นความปกติธรรมดาของคนที่ไม่พิการและนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม

“…เดินข้ามสะพานลอยเราบอกว่าฟ้าไม่ได้นะอันตราย อ๋อไม่ค่ะอยากทำ เดินไปเลย ก็ใจหาย แต่ฟ้าก็เดินได้เองจริงๆ…”

“…ทางเดินระหว่างอาคารบางทีก็มีหลุม หรือมีก้อนอิฐอะไรต่าง ๆ อย่างเทอมที่แล้วต้องไปเรียนที่แถวศูนย์วิทย์ด้วยตรงนั้นยังมีหลุมซึ่งเค้ายังไม่ปิดให้ที ตอนนั้นก็กลัวว่าก้องจะหล่นท่อบ้างจะสะดุดบ้าง…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.1.3 ความเข้าใจ

ความเข้าใจมีความสำคัญต่อการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยความเข้าใจต้องการระยะเวลาที่อยู่ร่วมกัน ต้องการข้อมูลหรือสถานการณ์ที่สร้างความเข้าใจ และเมื่อมีความเข้าใจเพื่อนนักศึกษาที่ไม่พิการจะสามารถตอบสนองเพื่อนผู้พิการได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นด้วยความเต็มใจ

“…คิดว่าความเข้าใจสำคัญที่สุดในการเรียนร่วมกัน…”

“…ตอนแรกที่เจอเราไม่กล้าเข้าไปช่วย แต่พอได้มาเรียนตรงนี้ (สาขาการศึกษาพิเศษ) ทำให้เรากล้าที่จะช่วยเหลือมากขึ้น ไม่คิดรังเกียจเหมือนเมื่อก่อน เมื่อก่อนก็มีอคติบ้างแต่ตอนนี้ก็รู้ว่าคนกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือมากกว่าคนอื่นๆ ยังไง…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ฟ้าพยายามช่วยเหลือตัวเองมากกว่าให้เพื่อนมาช่วย ไม่เป็นไรๆ เราทำเองอะไรแบบนี้ตอนแรกก็ไม่เข้าใจเราอยากช่วยแต่ทำไมเค้าไม่ให้ช่วยเค้าจะทำเอง แต่ตอนนี้เข้าใจ…ฟ้าบอกว่าเค้าไม่ได้มีเพื่อนอยู่ด้วยตลอดเวลา เค้าจึงต้องสามารถทำอะไรๆ ด้วยตัวเองได้เวลาเพื่อนไม่อยู่เค้าจะได้ช่วยตัวเองได้ เราก็จะเข้าไปช่วยเฉพาะเวลาที่ฟ้าทำไม่ได้จริง ๆ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.1.4 การยอมรับ

การยอมรับเกิดขึ้นจากการได้รับรู้ได้เห็นในความพิเศษบางอย่างหรือได้เห็นในสิ่งที่เหนือความคาดหวังว่าผู้พิการจะสามารถทำได้ เกิดเป็นความรู้สึกชื่นชมและนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน

“…เค้ารู้เยอะ มีหลายๆ ที่ที่ก้องเคยไปแต่เราไม่เคยไป ขนาดเราปกติยังไม่มีประสบการณ์เท่าเค้า บางครั้งพออาจารย์ถามพวกเราก็เงียบไม่เคยไป แต่ก้องบอกเคยแล้วเคยไปมาแล้ว…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ภูมิใจนะที่เค้าเก่ง สามารถช่วยตัวเองได้ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนปกติได้ แล้วที่มาเรียนได้ก็น่าจะเพราะว่าเข้มแข็งแล้วก็อดทน....”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…การยอมรับเค้าก็คือการที่เราสามารถจะเข้าไปช่วยเหลือเค้าในเรื่องที่เค้าทำเองไม่ได้…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

1.1.5 การไม่แบ่งแยก

การไม่แยกเขาแยกเราจากสาเหตุความแตกต่างทางด้านร่างกายจะเกิดการรวมกลุ่มที่มีความเข้าใจกันมีกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน

“…อยากให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการกับคนปกติ ให้เค้ามาเรียนรู้ร่วมกับเราบ้าง อาจจะเป็นกิจกรรมสัมพันธ์ทั่วๆ ไปที่เค้าจัดให้กับเราก็น่าจะมีเพื่อนที่พิการมาร่วมด้วย ให้เราได้เข้าใจเค้า ได้แลกเปลี่ยนความคิดกัน…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…บางทีเพื่อนก็ใช้เราให้ทำอะไรต่างๆ ก็รู้สึกดีนะ ก็อยากให้เค้าทำกับเราเหมือนทำกับเพื่อนที่ไม่พิการ เพราะมันแสดงว่าเพื่อนคิดว่าเราเหมือนเค้าไม่แตกต่าง…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…ไม่ใช่เป็นนักศึกษาพิการแล้วอยู่ในกลุ่มพิการเดียวกัน เราต้องอยู่ในกลุ่มเพื่อนปกติให้ได้ด้วย…”

(ตัวแทนผู้พิการ)

1.1.6 การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะทำให้มีกระบวนการคิดที่สามารถเข้าใจในพฤติกรรม อารมณ์และความรู้สึกของเพื่อนที่พิการด้วยความรู้สึกที่เป็นธรรม

“…ตอนแรกที่รู้ว่ามีเพื่อนตาบอดอยู่ในห้องไม่รู้สึกอะไรเลยคือว่า เอ้า มีเพื่อนพิการด้วย เหรอก็ไม่ได้สนใจ เพื่อนไปกินข้าวพวกเราก็ลุกขึ้นไปก็ไม่สนใจต่างคนต่างไป เราคิดน้อยคล้ายๆ ว่ามองข้ามเหมือนกันคะ…พอมาตอนนี้ที่เริ่มสนิทกับแดนมากขึ้น ก็เริ่มมาคิดการใช้ชีวิตของเขาเป็นยังไง เราจะมีกิริยาท่าทางหรือคำพูดที่จะพูดกับแดนยังไงไม่ให้เค้ารู้สึกด้อยหรือน้อยใจ ละเอียดอ่อนคะก็คือจะเริ่มคิดเยอะขึ้น ละเอียดกว่าเดิมคะ …”

“…กิจกรรมรับน้อง เขาก็อยากจะเข้าร่วมด้วยใช่มั้ยคะ แต่บางคนพอเห็นว่าเขาพิการก็ให้นั่งเฉยๆ ไม่ให้เขาให้ความร่วมมือหรือเข้ามาทำกิจกรรมด้วยในตรงนี้ แล้วจิตใจของเขาละคะคิดยังไง ที่เขามาเขาก็อยากมาร่วมกับเพื่อนด้วยอยากรู้ว่ากิจกรรมที่เขาทำเป็นยังไง แต่พอเห็นว่าเอ้อ น้องพิการออกไปนั่งตรงโน้นก่อนนะ…เป็นความหวังดีแต่ประสงค์ร้ายมั้ยหละ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…ตอนแรกที่เข้าไปช่วยเหมือนกับพี่เค้าจะเกร็งๆ หรือกลัวเราก็ไม่รู้ เราก็พยายามทักทายพยายามสื่อสารบอกว่าเราอยากช่วยเพื่อให้พี่เค้าไว้ใจเรา…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ขนาดเราตาดีบางทียังไปคนเดียวไม่ได้เลย ยังทำอะไรคนเดียวไม่ได้เลยต้องมีเพื่อนแล้วรุ้งล่ะ ก็คิดว่าเพื่อนสำคัญสำหรับเค้า…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.1.7 การมีกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน

ในกรณีที่ยังไม่มีความสนิทสนมกันเพื่อนนักศึกษาที่ไม่พิการจะเพียงแค่รับรู้ว่ามีเพื่อนพิการแต่อาจจะยังไม่มีการปรับตัว การปรับตัวจะเริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีมีกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน

“…พี่เทค(take care) เค้าให้เบอร์ พอเราเห็นว่าเค้ามีโทรศัพท์ก็ตกใจว่าทำว่าพูดไม่ได้แต่มีโทรศัพท์ รู้ทีหลังว่าพิมพ์ข้อความอย่างเดียว…พี่เค้าส่งข้อความมาให้อย่างปีใหม่ก็ส่งมาก็รู้สึกดีเพราะเราก็ไม่ได้ทำอะไรให้เค้ามากแต่เค้าก็ยังนึกถึงเรา เราน่าจะทำอะไรให้เค้ามากกว่านี้ …”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...เคยบอกให้เพื่อนผู้ชายไปช่วยพี่แดนเพราะเห็นว่าเป็นผู้ชายด้วยกันน่าจะสะดวก แต่เค้าบอกว่าไม่กล้า ไม่รู้จะเข้าไปยังไง....”

“...ที่ไม่ได้เข้าไปช่วย เข้าไปคุยเพราะไม่สนิทมากกว่า แล้วถ้าเข้าไปไม่รู้ว่าพี่เค้าจะคุยด้วยมั้ย....”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“...เจอกันตอนรับน้องเอก หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยกล้าเข้าไปคุยเท่าไหร่ ไม่ได้อายนะแต่ยังไงหละบอกความรู้สึกไม่ถูก ไม่กล้าเข้าไปจนปี 3 ก็ยังไม่เคยคุยกับพี่แดน...พอพี่แดนย้ายมาอยู่หอเดียวกัน เจอในลิฟท์ก็คุยบอกว่าเป็นน้องเอก อยู่ปี 3 พอเราบอกชื่อพี่เค้าก็ว่า อ๋อ เราก็รู้สึกดีว่าพี่เค้าจำเราได้ ตอนนี้พอเจอกันก็เข้าไปช่วย...”

“...อยากให้มีกิจกรรม มีสังคมร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาปกติ จะได้เข้าใจกัน....”

(นักศึกษาไม่พิการ)

1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระหว่างบุคคล

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวในระดับระหว่างบุคคล คือ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งการเปิดใจเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะทำให้มุมมองต่อเพื่อนผู้พิการเปลี่ยนไป เกิดความเข้าใจ การยอมรับและนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างนักศึกษาพิการและไม่พิการ

“…ไม่ใช่ว่าคนปกติ จะต้องจูนเข้าหาคนพิการ คนพิการเองก็ต้องจูนเข้าหาคนปกติให้ได้ด้วย คนละครึ่งทาง…”

(ตัวแทนผู้พิการ)

“…ไม่ใช่รอให้คนอื่นมาเข้าใจเรา เราต้องเข้าใจคนอื่นด้วย คนที่ไม่พิการเค้าจะไม่เข้าใจหรอกว่าเราต้องการอะไร ส่วนใหญ่ก็จะถามกว้างๆ มีอะไรให้ช่วยมั้ยแค่นั้นเอง ตัวนักศึกษาพิการเองและ DSS จะต้องบอกให้เขาเข้าใจ ให้เขาเข้าใจเองเขาไม่เข้าใจหรอกครับ…แล้วคนพิการต้องอย่ารอให้เค้ามาช่วยเหลือ เราต้องอธิบายเพื่อให้คนอื่นทราบความต้องการของเรา…”

(ศิษย์เก่าผู้พิการ)

“…ในชั่วโมงเรียนมีบางทีที่ล่ามไม่มาก็ช่วยแปลกันเอง มีเพื่อนบางคนที่พอจะรู้ภาษามืออยู่บ้าง …”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…ระหว่างเด็กพิการกับเด็กปกติ เค้าจะมีการจูนกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ไม่มีปัญหาช่องว่างระหว่างกัน การพูดคุยมีความเป็นธรรมชาติมากกว่ากับอาจารย์…”

(ล่ามภาษามือ)

“…พอได้เรียนด้วยกันนานๆ เข้าได้เห็นสถานการณ์ที่เค้ากระทำก็มีความคิดเปลี่ยนไป รู้ว่าเค้าช่วยเหลือตัวเองได้เราช่วยเฉพาะเรื่องที่เค้าทำไม่ได้จริงๆ ...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…ถ้าเราเปิดตัวเองสู่สังคมได้ทุกอย่างจะตามมาหมด แรกๆ เค้าก็อาจจะงงๆ กับท่าทางของเราที่ไม่เป็นธรรมชาติของคนพิการ แต่ไม่นานก็ปรับตัวเข้าหากันได้…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้เห็น)

“…อยากแลกเปลี่ยนกับเพื่อนหูดี อยากรู้เกี่ยวกับการเรียน การทำงานศิลปะของเพื่อนหูดี คิดว่าจะช่วยให้เราเรียนได้ดีขึ้น…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

1.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระดับห้องเรียน

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระดับห้องเรียน คือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยให้นักศึกษาไม่พิการและนักศึกษาพิการปรับตัวเข้าหากัน

“…เวลาทำงานกลุ่มอาจารย์ก็จะบอกว่าให้เอาเค้า(เพื่อนผู้พิการ) เข้ากลุ่มด้วยนะ…”

“...เวลาแบ่งกลุ่มทำงานในห้อง สมมุติว่าอาจารย์ให้แบ่งกลุ่มละ 3 คน พอเป็นกลุ่มของแดนอาจารย์จะให้เพิ่มเป็น 4-5 คน...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…ที่ต้องทำตั้งแต่ต้นแล้วเห็นผลชัดก็คือฝึกทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนในห้อง ถ้าเราไม่มีปัญหาเรื่องการเข้ากลุ่มการทำงานกลุ่มแล้วเรื่องสังคมกับเพื่อนจะตัดปัญหานี้ทิ้งไปได้เลย…”

“…ทำงานกลุ่ม เพื่อนจะให้พูดน้อยมากเวลาพรีเซ้นท์หน้าชั้น บอกให้พูดตรงนี้นะ แนะนำกลุ่ม ตอนแรกให้พูดน้อยต่อมาก็ให้เสริมแต่แค่รายงานสมาชิกในกลุ่ม รหัส แล้วก็พูดตามที่เพื่อนบอก หลังๆ อาจารย์ก็บอกเพื่อนในกลุ่มว่าหนูหนะทำได้…เพื่อนก็ให้โอกาสมากขึ้น…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...แรกๆ แดนก็สนิทกับเพื่อนที่ทำกิจกรรมกลุ่มเดียวกัน ส่วนหนูไม่ได้ทำกิจกรรมกลุ่มเดียวกันก็ไม่ได้สนิทมากแต่ก็ช่วยดูแลบ้าง หลังๆ เวลาทำกิจกรรมกลุ่มแดนก็เข้ากลุ่มนี้บ้างกลุ่มโน้นบ้างไม่ได้เจาะจงที่กลุ่มเดียว ก็ทำให้สนิทกันมากขึ้น...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.5 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวระดับสถาบัน

1.5.1 การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

การจัดการศึกษาที่ให้นักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการได้เรียนรวมกันเป็นโอกาสที่จะได้ศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

“…รู้สึกดีที่มหาลัยหยิบยื่นโอกาสให้ผู้บกพร่องทางสายตาให้มาเรียนรู้กับพวกเรา…”

“…แรกๆ เคยคิดว่าฟ้ามาเรียนกับเราน่าจะสร้างภาระให้ห้องเราที่เค้าตาบอด แต่จริงๆ แล้วเค้าทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตัวเองได้ ช่วยเหลือตัวเองได้เหมือนคนปกติไม่ได้เป็นภาระกับเพื่อนๆ…”

“…รู้สึกแปลกใจเพราะไม่เคยเห็นผู้พิการมาเรียนร่วมกับเรา แต่ต่อมาก็บอกฟ้าเลยว่าดีใจที่ได้เรียนกับเค้า เพราะเป็นแรงกระตุ้นให้กับเรา เห็นฟ้าแล้วทำให้เรามีความพยายามขึ้นเยอะ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.5.2 สภาพสังคมภายในสถาบันอุดมศึกษา

สังคมภายในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นที่มีบรรยากาศของการพึ่งพาอาศัยกัน การแข่งขันด้านการเรียนน้อย มีบรรยากาศที่เป็นทางการที่ไม่เคร่งครัดจนเกินไปช่วยส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว

“...ตอนแรกก็ยังเฉย ๆ แล้วพอตอนที่มีการรับน้องเพื่อนในห้องก็พูดกันว่าเรามีเพื่อนพิการมา 1 คน เราก็ต้องช่วยเหลือเพื่อน เราก็มาคิดว่าเราสมควรที่จะช่วยเค้า...”

“…สังคมของราชภัฏส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมแบบรู้จักกัน ช่วยเหลือกัน ไม่ค่อยแข่งขันหรือว่าชิงดีชิงเด่นกันในการเรียน ก็มองว่าสังคมแบบนี้เอื้อต่อคนพิการที่จะเข้ามาเรียน…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

อย่างไรก็ดีสภาพสังคมที่มีความสนใจใคร่รู้ในความแตกต่างที่เป็นความบกพร่องจากความพิการ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวได้เช่นกัน

“...การมองของเราอาจทำให้เค้ารู้สึกแย่ก็ได้ทั้ง ๆ ที่การมองของเราไม่ใช่ดูถูกหรือเห็นเค้าประหลาด แต่เป็นอะไรที่ต้องมองเพราะเค้าไม่เหมือนคนทั่วไป....”

“...ก็อยากจะช่วยแต่พอช่วยแล้วมีคนมอง ถ้ามีคนมองก็รู้สึกว่าไม่กล้าเข้าไปช่วย...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการเกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา สรุปได้ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการเกิดการปรับตัว

2. กระบวนการปรับตัว

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นกระบวนการที่นักศึกษาไม่พิการนำมาใช้ในการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับนักศึกษาพิการ ดังต่อไปนี้

2.1 ระยะรับรู้

กระบวนการปรับตัวเริ่มต้นจากการรับรู้ว่ามีนักศึกษาพิการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแต่ยังไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาพิการ เมื่อมีการรับรู้ความรู้สึกที่ตามมามีหลากหลาย โดยความรู้สึกที่มีต่อนักศึกษาพิการ เช่น ความสงสาร ความสงสัย ความเป็นห่วง รู้สึกยุ่งยากเป็น

ภาระ และความรู้สึกที่มีต่อตนเองคือรู้สึกมีกำลังใจ มีแรงบันดาลใจในการศึกษาหรือการใช้ชีวิตเพิ่มขึ้น ซึ่งความรู้สึกที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ในระยะที่ 2 ระยะรับรู้อาจมีระยะเวลาสั้นหรือยาวต่างกันขึ้นอยู่กับว่าจะมีสถานการณ์ที่ชักนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่

“…เรารู้สึกว่าเราสงสารเค้าที่เค้าไม่เหมือนเรา บางครั้งเค้าไม่มีเพื่อนเดินอยู่คนเดียว แต่ก็ไม่ได้เข้าไปทักทาย…”

“...เคยบอกให้เพื่อนผู้ชายไปช่วยพี่แดนเพราะเห็นว่าเป็นผู้ชายด้วยกันน่าจะสะดวก แต่เค้าบอกว่าไม่กล้า ไม่รู้จะเข้าไปยังไง....”

“…ก็เคยคิดจะเข้าไปช่วย แต่ไม่ได้เข้าไปเพราะเค้าเป็นผู้ชาย เราเป็นผู้หญิงกลัวว่าคนนอกจะมองไม่ดี…”

“...ที่ไม่ได้เข้าไปช่วย เข้าไปคุยเพราะไม่สนิทมากกว่า แล้วถ้าเข้าไปไม่รู้ว่าพี่เค้าจะคุยด้วยมั้ย....”

“...เห็นพี่เค้าไปเร็วกว่าคนปกติอีก ไปไหนมาไหนได้จนบางทีนึกสงสัยว่าตาบอดจริงมั้ย…”

“..ก็อยากรู้นะคะว่าเค้าจะข้ามถนนยังไง จะไปตึกแต่ละตึกได้ยังไงเค้า จะใช้เงินยังไง รู้ได้อย่างไรว่าเป็นแบงค์อะไร ....”

“...เจอกันตอนรับน้องเอก หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยกล้าเข้าไปคุยเท่าไหร่ ไม่ได้อายนะแต่ยังไงหละ ความรู้สึกบอกไม่ถูก ไม่กล้าเข้าไปอยู่มาก็ปี 3 แล้วยังไม่เคยคุยกับพี่แดน...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ตอนแรกที่ทราบก็คิดว่าการเรียนร่วมกับคนพิการเป็นสิ่งที่แปลกเพราะเราไม่เคยเจอแต่ฟ้าก็ทักทายเอาใจใส่เพื่อน มีความพยายามความตั้งใจหลายๆ อย่าง ขยันมาเรียนทุกวันไม่เคยขาด เป็นตัวกระตุ้นให้คนปกติอย่างเราได้คิดและมีกำลังใจที่จะทำอะไรให้ดีกว่านี้ ก็เห็นตัวอย่างจากเค้าที่ไม่ปกติแต่ยังมีความพยายาม คนปกติอย่างเราสมควรที่จะพยายามอดทนต่อสู้ในการเรียนให้มากกว่านี้…”

“…ตอนแรกที่รู้ว่ามีเพื่อนตาบอดอยู่ในห้องไม่รู้สึกอะไรเลยคือว่า เอ้า มีเพื่อนพิการด้วยเหรอก็ไม่ได้สนใจ เพื่อนไปกินข้าวพวกเราก็ลุกขึ้นไปก็ไม่สนใจต่างคนต่างไป เราคิดน้อยคล้ายๆ ว่ามองข้ามเหมือนกันค่ะ…”

“…ตอนแรกที่เห็นยอมรับว่าไม่กล้าเข้าใกล้นะ ไม่รู้ว่าจะต้องปฏิบัติต่อรุ้งยังไง รู้ตัวเองเลยว่าค่อนข้างที่จะหลีกเลี่ยงที่จะดูแลเค้า หนึ่งก็คือเราไม่เคยรู้ว่าต้องดูแลยังไง ต้องจูงยังไง ต้องทำอะไรยังไงบ้าง อีกอย่างหนึ่งคือเรายังเป็นเด็กใช่มั้ยเราก็อยากไปกับเพื่อนที่สนุกสนานกับเราได้ ถ้ารุ้งมาต้องเป็นภาระกับเราแน่เลย…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

2.2 ระยะเริ่มสร้างความสัมพันธ์

เมื่อมีสถานการณ์ที่ชักนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ นักศึกษาไม่พิการจะเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาพิการซึ่งมักเป็นไปในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ ระยะนี้นักศึกษาไม่พิการอาจมีความไม่มั่นใจในการสร้างสัมพันธภาพในเชิงให้การช่วยเหลือนักศึกษาพิการอยู่บ้าง จึงต้องการการเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในขั้นตอนต่อไป

“...พอพี่แดนย้ายมาพักที่หอเดียวกัน เจอในลิฟท์ก็คุยบอกว่าเป็นน้องเอก อยู่ปี 3 พอเราบอกชื่อพี่เค้าก็ว่า อ๋อ เราก็รู้สึกดีว่าพี่เค้าจำได้ ตอนนี้พอเจอกันก็เข้าไปช่วย...”

“...ตอนแรกที่เจอเราไม่กล้าเข้าไปช่วย แต่พอได้มาเรียนตรงนี้ (สาขาการศึกษาพิเศษ) ทำให้เรากล้าที่จะช่วยเหลือมากขึ้น ไม่คิดรังเกียจเหมือนเมื่อก่อน เมื่อก่อนก็มีอคติบ้างแต่ตอนนี้ก็รู้ว่าคนกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือมากกว่าคนอื่นๆ...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“...ทัศนคติมาเปลี่ยนไปตอนเรียนวิชาการศึกษาเรียนรวม ตอนปี 2 อาจารย์แนะนำให้อ่านหนังสือเล่มนึง เป็นเรื่องของคนพิการไม่มีแขนไม่มีขา ตลอดทั้งเรื่องที่เราตั้งใจอ่านเค้าย้ำเสมอว่าอย่ามองว่าพวกเค้าเป็นคนอ่อนแอเป็นคนพิการ แต่ให้เข้าใจและหยิบยื่นโอกาส ก็เลยเข้ามาสนิทกับรุ้ง...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ตอนแรกที่เจอพี่เค้าแล้วเราเข้าไปเหมือนกับพี่เค้าจะเกร็ง ๆ หรือกลัวเราก็ไม่รู้ เราก็พยายามทักทายพยายามสื่อสารบอกว่าเราอยากช่วย เพื่อให้พี่เค้าไว้ใจเรา...”

“...บางคนที่เห็นเราช่วยเค้าอาจจะรู้สึกว่าเราสร้างภาพ...หรือบางคนที่เห็นตอนเราช่วยซึ่งการจูงเราต้องไปจับไปสัมผัสก็เห็นเลยว่ามีบางคนหัวเราะ ก็งงไม่ทราบว่าทำไมเค้าถึงหัวเราะ แรกๆ ก็มีเขินๆ บ้าง...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

2.3 ระยะเรียนรู้

ระยะนี้เป็นระยะเรียนรู้เพื่อที่จะเรียนรู้ (learning to learn) เพื่อนผู้พิการ ซึ่งนักศึกษาไม่พิการได้เรียนรู้ว่าเพื่อนผู้พิการเป็นคนปกติคนหนึ่งที่เพียงมองไม่เห็นหรือไม่ได้ยินเสียง ความพิการไม่ได้เป็นปมด้อยเป็นความยุ่งยากหรือเป็นภาระ รวมถึงเป็นระยะเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ (learning to do) ต่อเพื่อนพิการ โดยเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้การตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการ ซึ่งการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นโดยการสังเกต การได้รับข้อมูลจากผู้อื่นหรือจากการอ่าน การได้รับการบอกจากนักศึกษาพิการหรืออาจเป็นวิธีอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสม

“…เพื่อนที่พิการเค้าก็ไม่ได้แตกต่างจากเรา เป็นมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกับเรา เค้าอาจจะตาบอด หูหนวกแต่เค้าก็สามารถพึ่งตัวเองได้ ส่วนที่ต้องพึ่งคนอื่นก็คือส่วนที่จำเป็นเท่านั้น…”

รุ้งก็สนใจหลายอย่างชอบฟังเพลงเป็นเด็กวัยรุ่นธรรมดาๆ คนนึง มีโน่นนี่นั่นเหมือนเราทุกอย่าง…”

“…หนูกับบัดดี้มีความเห็นขัดแย้งกัน...ก็คือบัดดี้ จะไม่ค่อยเปิดโอกาสให้หนูได้ทำอะไรด้วยตัวเอง อย่างเช่นซื้อข้าว หนูอยากจะเรียนรู้ร้านว่ามีร้านอะไรบ้าง แต่บัดดี้บอกให้หนูนั่งเฉยๆ ก็เข้าใจว่าเพื่อนเป็นห่วง…”

“…เพื่อนที่เอาใจช่วยเรา เราต้องค่อยๆ บอกต้องใช้เวลาให้เค้าเข้าใจว่าเราต้องการช่วยเหลือตัวเอง แรกๆ เขาอาจจะพาไปซื้อข้าวก่อน ไปซื้อด้วยกันถือให้เราแล้วกลับมานั่งด้วยกัน ผ่านไปซักพักเราก็ถือเอง แล้ววันนึงที่เราซื้อเองได้แล้วก็กลับมาเองได้นั่นคือเราประสบความสำเร็จในการทำเอง แม้เขายังอยากช่วยแต่เมื่อเราทำเองได้นี่เราต้องบอกให้เขาปล่อยเรา…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…ตอนแรกก็ไม่เข้าใจเราอยากช่วยแต่ทำไมเค้าไม่ให้ช่วยเค้าจะทำเอง แต่ตอนนี้เข้าใจ… ฟ้าบอกว่าเค้าไม่ได้มีเพื่อนอยู่ด้วยตลอดเวลา เค้าจึงต้องสามารถทำอะไรๆ ด้วยตัวเองได้เวลาเพื่อนไม่อยู่เค้าจะได้ช่วยตัวเองได้…”

“…แรกๆ พวกหนูเข้ากิจกรรมกับเค้าก็คือว่า คล้ายๆ ว่าสงสาร ไปนั่งก่อนนะประมาณนี้ แต่ว่ารู้สึกว่าเขาไม่ได้สนุกกับเรา เรานั้นสนุกเฮฮา แต่เขาหละนั่งเฉยๆ ตอนนี้ปรับมากขึ้น เวลาทำกิจกรรมก็ให้เขามีส่วนร่วมให้เขาสนุกด้วย…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…เคยไปที่การศึกษาพิเศษเราก็จะเห็นภาษามือที่เขาใช้เราก็ เอ้อ เราก็ฝึกไม่ยากนะ เราก็ได้บ้างบางคำที่เป็นการทักทายอะไรอย่างนี้ เพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันได้…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

2.4 ระยะอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ

ระยะนี้เป็นระยะที่นักศึกษาไม่พิการปรับตัวอยู่ร่วมกับนักศึกษาพิการได้โดยมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบที่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการได้อย่างเหมาะสมและเอื้อต่อการพึ่งพาตัวเองของนักศึกษาพิการ

“…ตอนนี้ไม่เป็นไรแล้วเข้าใจกันแล้วเค้าปล่อยให้เราช่วยตัวเองมากขึ้น...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…หอเค้าอยู่ไกลทางไปมาไม่สะดวก เรามีรถก็เสนอตัวเลย ดูแลไปรับไปส่งเป็นประจำทุกวัน แต่เรื่องเรียนเราเรียนไม่ค่อยเก่งก็จะมีเพื่อนอีกกลุ่มนึงที่ดูแลรุ้งเรื่องเรียน เราจะดูแลในเรื่องชีวิตประจำวันมากกว่า… ”

“…เราจะเข้าไปช่วยเฉพาะเวลาที่ฟ้าทำไม่ได้จริง ๆ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…แม้จะมองไม่เห็นแต่เสียงก็ทำให้เค้ารู้สึกได้ว่าเราคิดกับเค้าแบบไหน มันบอกความรู้สึกของเราได้…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ตอนแรกๆ ที่เข้ามาใหม่ก็คือหูดีก็ช่วยกันบ้าง เวลาเรียนยากเพื่อนหูดีที่เรียนด้วยกันมาช่วย…โต้ตอบสื่อสารกันด้วยการเขียน… แรกๆ การสื่อสารกับเพื่อนหูดีก็มีความลำบากในการสื่อสารบ้างแต่ตอนนี้ดีขึ้นเข้าใจกันมากขึ้น…”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการอยู่ร่วมกันกับนักศึกษาพิการภายในสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปดังภาพที่ 6

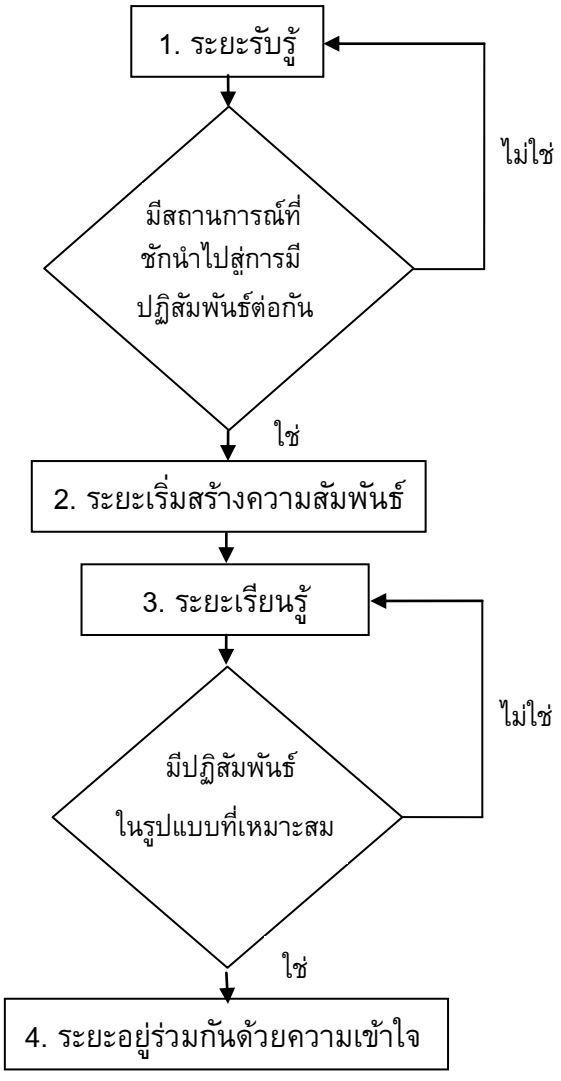

ภาพที่ 6 กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการในการอยู่ร่วมกับนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา

3. ผลของการปรับตัว

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นผลของการปรับตัวที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาไม่พิการ เกิดขึ้นกับนักศึกษาพิการ และผลของการปรับตัวที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างนักศึกษาไม่พิการกับนักศึกษาพิการ ดังต่อไปนี้

3.1 นักศึกษาไม่พิการได้รับรู้ว่าความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากความพิการและความไม่พิการเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ได้ยุ่งยากซับซ้อนในการอยู่ร่วมกัน

“...เพื่อนที่พิการเค้าก็ไม่ได้แตกต่างจากเรา เป็นมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกับเรา เค้าอาจจะตาบอด หูหนวกแต่เค้าก็สามารถพึ่งตัวเองได้ ส่วนที่ต้องพึ่งคนอื่นก็คือส่วนที่จำเป็นเท่านั้น เช่นคนที่ตาบอดที่จำเป็นต้องช่วยคือสถานที่ที่แปลกใหม่ พอเทอมใหม่ต้องไปเรียนที่อาคารใหม่ห้องใหม่เราต้องพาเค้าไปแนะนำก่อน อยู่ตรงนี้นะจะไปยังไงเดินทางไหน แรกๆ ต้องแนะนำพาเค้าเดินไปให้เค้ารู้จักก่อนเพื่อให้เค้าชินหลังจากนั้นเค้าก็ไปด้วยตัวเองได้...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ฟ้าก็เหมือนกับคนปกติ คนธรรมดาคนนึงไม่ได้แตกต่างจากเรา...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

3.2 นักศึกษาไม่พิการเห็นความพิเศษของเพื่อนพิการที่เคยคิดว่าเป็นผู้ที่แตกต่างหรือเป็นผู้ที่ด้อยกว่า

“...คนที่สมองพิการสมองเค้าอาจจะเล็ก แต่เท่าที่มีเพื่อนตาบอดมาสมองเค้าใหญ่ แล้วใจเค้าก็ใหญ่...”

“...พอได้มาคลุกคลีกับรุ้งก็เห็นว่าเค้าก็เก่งช่วยตัวเองได้ รุ้งทำกิจวัตรประจำวันได้เต็มร้อยเลย หุงข้าว ทำกับข้าว ซักผ้า รีดผ้า ติดเข็มอะไรทำเองได้หมด...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

3.3 นักศึกษาไม่พิการมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจกัน

“...รุ้งคนอารมณ์ดีแต่เค้าจะขี้โมโหขี้หงุดหงิดง่ายตามประสา ก็ลองนึกดูว่าถ้าเราต้องใช้ชีวิตแบบลองหลับตาตลอดก็ต้องมีหงุดหงิดบ้างเป็นธรรมดา ก็พยายามทำความเข้าใจ...”

“...รุ้งไม่ได้ผิดปกติทางด้านสมอง อาจต้องมีการปรับเรื่องอาจารย์ เรื่องสื่อการสอนแล้วก็เรื่องเพื่อนที่เข้าใจเข้าถึงตรงจุดความบกพร่องของเค้า เค้าจะไม่มีปัญหาสามารถเรียนกับเพื่อนได้แน่นอน...”

“...ตอนแรกอาจมีการขัดแย้งกับบัดดี้บ้าง แต่ก็เข้าใจว่าเพื่อนเป็นห่วงก็ปรับกันไปปรับกันมา ตอนนี้เข้าใจกันแล้ว รู้ใจกันแล้ว...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

3.4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการพัฒนาไปในรูปแบบที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยนักศึกษาไม่พิการสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการได้อย่างเหมาะสมและเอื้อต่อการพึ่งตนเองของนักศึกษาพิการ ส่วนนักศึกษาพิการได้ใช้จุดแข็งของตนในด้านความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ทักษะด้านการคิดช่วยเหลือในการทำงานกลุ่ม นอกจากนี้ความมุ่งมั่นอดทนของนักศึกษาพิการยังช่วยให้นักศึกษาไม่พิการเกิดแรงบันดาลใจและกำลังใจในการต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ

"...ตอนนี้เข้าใจ...ฟ้าบอกว่าเค้าไม่ได้มีเพื่อนอยู่ด้วยตลอดเวลา เค้าจึงต้องสามารถทำอะไรๆ ด้วยตัวเองได้เวลาเพื่อนไม่อยู่เค้าจะได้ช่วยตัวเองได้ เราก็จะเข้าไปช่วยเฉพาะเวลาที่ฟ้าทำไม่ได้จริง ๆ..."

"...ไม่ใช่ว่าเขาพิการแล้วเราไปช่วยเหลือดูแลเขาตลอดเวลา ให้เขาช่วยเหลือตัวเองบ้าง แต่ว่าบางสิ่งบางอย่างที่เขาทำไม่ได้ตรงนั้นแหละช่วยเหลือเขา..."

"...การเรียนในบทเรียนบางเรื่องก้องเก่งกว่าคนปกติซะอีก บางทีความคิดเค้าเร็วกว่าคนปกติ แล้วก้องก็สามารถช่วยเหลือเพื่อนในสิ่งที่คนปกติยังทำไม่ได้เช่น เรื่องคอมพิวเตอร์ เราถามก้องได้ เค้าจะถนัดเรื่องคอมพิวเตอร์..."

"...อยู่ในเกณฑ์ดีครับ เก่งมากเลยแหละได้เกรดเยอะกว่าเพื่อนในห้องหลายๆ คน แล้วก้องมีอะไรที่บางทีเราไม่เคยคิด เค้าคิดเค้าพูดออกมาเราก็อึ้งเหมือนกัน... การทำงานกลุ่มเค้าก็ช่วยได้มาก ช่วยคิดออกไอเดียอะไรต่าง ๆ...ทำรายงานจัดรูปแบบก็ให้ตาดีทำ..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...ขนาดเค้าพิการตาบอดเค้าก็ยังขยันอยากเรียน ไม่ย่อท้อ เราก็ต้องอดทน ขยันได้มากกว่าเค้าเพราะเราไม่ได้พิการ..."

(นักศึกษาไม่พิการ)

3.5 นักศึกษาพิการได้รับประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ใกล้เคียงกับนักศึกษาไม่พิการ

"...ผมเข้าร่วมได้ทุกกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมไม่เป็นปัญหาสำหรับคนพิการอยู่ที่ว่าเราอยู่กับเพื่อนเข้ากับเพื่อนได้มั้ยต่างหาก..."

"...การเรียนมหาลัยเราควรได้ประสบการณ์เหมือนนักศึกษาคนอื่นๆ ได้รับประสบการณ์ที่เท่าเทียมกันกับเพื่อน ทำให้เหมือนกันทั้งเรียนในห้องและข้างนอก..."

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...เขาไปร่วมทุกกิจกรรม...กิจกรรมการเชียร์ เป็นกิจกรรมบังคับเค้าก็ไปร้องเพลงร่วมกับเพื่อน ก็มีเพื่อนช่วยอยู่ช่วยอธิบายให้ฟัง..."

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

3.6 นักศึกษาพิการมีความสุขในการเรียนและการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

“...ตอนนี้ปรับตัวเรื่องเรียนได้ เข้ากับเพื่อนได้ ชอบชีวิตในมหาวิทยาลัยที่สุด...”

“...ตอนแรกพอเค้าเห็นว่าหนูตาบอดแล้วจะไม่รับหนู บอกว่าภาษาอังกฤษยาก จะพูดเหมือนกับว่าหนูไม่น่าจะเรียนได้ แต่อยู่มาปี 4 แล้วหนูก็ยังไม่โดนทาย (รีทายต์) ทีค่ะ หนูเรียนได้เหมือนๆ เพื่อน อยู่กับเพื่อนได้ อยู่หอพักได้...ถ้าเรียนได้หนูอยากเรียนปริญญาโทต่อเพราะอยู่ที่นี่จนชินแล้ว...เพื่อนๆ ในห้องก็ดีค่ะช่วยเหลือกันดี...น้องที่หอพักน่ารักค่ะ...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

3.7 นักศึกษาพิการมีพลังอำนาจเกิดขึ้นในตัว สามารถใช้ชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริงที่ต้องต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้

“...ในการทำงานร่วมกันก้องชอบพิสูจน์ตัวเองว่าเค้าก็สามารถทำอะไรอะไรได้...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...พอเจออะไรมาเยอะก็ได้แง่คิดว่าเราไม่ควรมาเพื่อจะกลัวแต่ต้องมาเพื่อจะกล้า กล้าคิดกล้าทำ มาเพื่อแสดงศักยภาพ ไม่ใช่มาเพื่อมาเรียนรู้ว่าอะไรบ้างที่จะทำอะไรที่จะไม่ทำ อย่าให้ความพิการมาสร้างปัญหา สร้างข้อจำกัดให้ตัวเอง ต้องกล้าที่จะเผชิญกับความเป็นจริง เผชิญกับโลก เผชิญกับความกลัวของเราเอง...”

“...คนที่แบ่งงานให้เพื่อนก็คือตัวผมเอง อยู่ที่ว่าผมขยันมากแค่ไหนถ้าขยันมากก็โอเคได้อยู่ แต่ถ้าขยันน้อยหรือไม่มีเวลาเตรียมตัวจริงๆ เพราะจะต้องท่องจะต้องอะไรด้วยก็อาจจะต้องโยนต้องแบ่งครับ.... งานกลุ่มหรืองาน Present นี่ปัญหาไม่ใช่ว่าเพื่อนไม่ให้โอกาสแต่ให้โอกาสมากเกิน ให้ความหวังเกินไป...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

ผลการศึกษาพบว่าการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษาระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาที่ไม่พิการ มีค่านิยมหลัก (core values) ในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน 4 ประการ คือ 1) การมองด้วยใจและเห็นด้วยปัญญา 2) การให้คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เหนือรูปลักษณ์ภายนอก 3) การประจักษ์ในหน้าที่ของตน และ 4) การสร้างความสำเร็จร่วมกัน

1. การมองด้วยใจและเห็นด้วยปัญญา

การมองด้วยใจและเห็นด้วยปัญญาเป็นค่านิยมหลักที่ประกอบด้วยค่านิยมร่วม 5 ประการ คือ 1) การเปิดใจ (openness) 2) ความสงสารอยากช่วยเหลือ (compassion) 3) การเข้าใจถึงความรู้สึก(empathy) 4) การเข้าใจถึงปัจจัยเอื้อและปัญหาอุปสรรค และ 5) การตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิต (environmental concern)

1.1 การเปิดใจ

“…อยากให้นักศึกษาปกติได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาที่คนหูหนวกใช้ เราจะได้รู้ว่าเราจะช่วยเค้ายังไงได้บ้าง…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…ก็พูดตรงๆ ว่ารุ้งเธอต้องทำแบบนี้นาเดี๋ยวเพื่อนจะเกลียดเอา หรือบางทีก็แนะนำเค้า เช่น เวลากินข้าวอย่ากัมมากนา คือเราเห็นไงว่าบุคลิกเค้าเป็นยังไงก็จะบอกเค้า…รุ้งไม่โกรธเค้าเข้าใจ รู้ว่าเราจริงใจ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

1.2 ความสงสารอยากช่วยเหลือ

“...ความรู้สึกแรกคือสงสารที่เค้ามีอะไรไม่เหมือนคนอื่น แล้วก็อยากช่วยเหลือ...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…น่าสงสารนะ ถ้าเราเป็นแบบนี้เราจะทำยังไง…เรามาเป็นเพื่อนกับเค้าแล้วเราก็ต้องช่วยเหลือกัน…แต่ก็เห็นว่าก้องช่วยเหลือตัวเองได้ทำอะไรเองได้…”

“…ช่วยเค้าหลายอย่าง อย่างทำรายงานก็ช่วยจัดรูปแบบงานพิมพ์บางทีก็ไปปริ้นงานให้เพราะสงสารเค้าเดินไปเดินมามันช้า…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…รักเค้าเหมือนลูกหลานและสงสารเค้ามาก คิดเปรียบเทียบกับตัวเองเหมือนเรามองเห็นและถ้าเปลี่ยนมาเป็นมองไม่เห็นจะเป็นยังไง…เราก็ช่วยเป็นแสงสว่างให้เค้า…”

(บุคคลที่ทำงานในหอพักเอกชน)

1.3 การเข้าใจถึงความรู้สึก

“...มีอยู่ช่วงนึงที่แดนจะเล่าประวัติของเค้าให้ฟัง ก็มีเพื่อนบางคนที่คิดว่าแดนพูดเพราะอยากโม้เรื่องของตัวเอง แต่เรารับฟังเค้าคิดว่าคนคนนึงที่เค้ามีความทรงจำดีๆในตอนที่เค้ายังตาบอด เค้าก็อยากถ่ายทอดความทรงจำความรู้สึกดีๆ ของเค้าให้เราฟัง เค้าคงอยากให้เรารับรู้ว่าตอนที่เค้าไม่ได้ตาบอดชีวิตเค้ามีความสุขยังไง เค้ายังจดจำสิ่งเหล่านั้นอยู่....”

“…รุ้งคนอารมณ์ดีแต่เค้าจะขี้โมโหขี้หงุดหงิดง่ายตามประสา ก็ลองนึกดูว่าถ้าเราต้องใช้ชีวิตแบบลองหลับตาตลอดก็ต้องมีหงุดหงิดบ้างเป็นธรรมดา ก็พยายามทำความเข้าใจ…”

“…ถ้าเราเป็นแบบเค้า เราอยู่ในสถานการณ์เดียวกับเค้า เราก็คงลำบาก…”

“…ก้องไม่อยากให้คนอื่นมองว่ามีปมด้อย…ความรู้สึกของเค้าคือเค้าไม่ได้เป็นภาระ เค้าไม่ได้เป็นภาระให้ใคร…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...สิ่งสำคัญสำหรับคนพิการก็คือการแคร์ความรู้สึกและกำลังใจ…”

“…บางทีเราอยากมีความรู้สึกเหมือนกันนะว่าเค้ามีความรู้สึกยังไงในโลกมืด เคยลองปิดตาตัวเองแล้วเดินก็ชน นี่ขนาดว่าเราจำได้อะไรอยู่ตรงไหนแต่ก็ยังชนชนตู้เย็น แล้วพอมานั่งซักพักก็รู้สึกอึดอัด นี่ขนาดว่าเราปิดตาแป๊บเดียวนะแล้วเค้าหละที่เป็นทั้งชีวิตจะขนาดไหน…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

1.4 การเข้าใจถึงปัจจัยเอื้อและปัญหาอุปสรรค

“…ที่คณะเรามีปฏิบัติมาก ซึ่งเหมาะกับคนที่หูหนวกเค้าจะเรียนตรงนี้ได้ ถ้าต้องไปเรียนที่ต้องคิดวิชาการมาก ๆ เค้าจะลำบากแล้วต้องมีล่ามประกบตลอด แต่นี้บางทีไม่มีล่ามเค้าก็สามารถทำได้ก็ดูเพื่อนแล้วทำตามอย่าง เหมือนเรียนบาติกเค้าก็รู้ว่าอาจารย์ให้ทำอะไร วันนี้เขียนเทียนเค้าก็เขียนเส้นเทียนได้เหมือนเพื่อน…”

“…เวลามีวีดีทัศน์ให้ดูนี่ก็ดีนะเหมือนดูวีดีทัศน์แล้วมีตัวหนังสือบรรยายนี้เวลาดูเค้าตั้งใจกว่าเราอีก อาจารย์คนไหนที่มีวีดีทัศน์เค้าก็จะเอาแฟรชได้ส์ไปขอเสียบจากอาจารย์ แต่เราบางทีก็ไม่สนใจ รู้สึกว่าเค้าจะชอบสื่อแบบนี้…”

“…คนรอบข้างที่สำคัญที่สุดของเค้าคือเพื่อน เพราะล่ามก็ไม่ได้อยู่กับเค้าตลอดเวลาเหมือนบางทีล่ามไม่มาเค้าก็อยู่กับเพื่อน…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…รุ้งไม่ได้ผิดปกติทางด้านสมอง อาจต้องมีการปรับเรื่องอาจารย์ เรื่องสื่อการสอนแล้วก็เรื่องเพื่อนที่เข้าใจเข้าถึงตรงจุดความบกพร่องของเค้า เค้าจะไม่มีปัญหาสามารถเรียนกับเพื่อนได้แน่นอน…”

“..เวลาที่อาจารย์ให้ดูภาพหรือวีดีโอ สำหรับแดนอาจารย์อาจารย์ก็จะอธิบายว่าภาพนั้นคืออะไรให้เค้าจินตนาการตาม เพื่อนในห้องก็ต้องเงียบเพื่อให้เค้าได้มีสมาธิในการจินตนาการเพราะเค้าไม่สามารถเห็นเหมือนเรา ซึ่งเราก็เพิ่งมาปรับตัวกันตอนปี 2 แรกๆ เราก็ไม่เข้าใจบางเรื่องต้องใช้เวลาจึงจะเข้าใจว่าเราต้องทำยังไงต้องปฏิบัติยังไง....”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…คนรอบข้างเป็นสื่อที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เค้ารู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนอะไรต่างๆ…”

“…ก็น่าจะเรียนได้เหมือนทั่วๆ ไปเพราะเห็นเค้าเดินไปไหนๆ ได้ ทำอะไรได้ แต่อยากจะให้มีเครื่องช่วย อุปกรณ์หรือว่าสื่อเทคโนโลยีใหม่ที่ทันสมัยที่เป็นเครื่องช่วยคนพิการให้ใช้ได้…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

1.5 การตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิต

นักศึกษาไม่พิการสามารถเรียนรู้เชื่อมโยงสู่ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบทั้งในทางที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษาพิการ โดยสามารถเชื่อมโยงถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นสาธารณูปโภคพื้นฐาน สื่ออุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียน การจัดระเบียบในที่สาธารณะ เช่น การจอดรถ การจัดวางสิ่งของรวมถึงสามารถเรียนรู้ที่จะคิดเชื่อมโยงไปถึงสิ่งใหม่ๆ ที่สถาบันฯ ยังไม่ได้จัดบริการ เช่น ระบบขนส่งภายในสถาบัน

“…อาคารเรียนมันไกลกัน โรงอาหารก็ไกลคิดว่าเค้าน่าจะลำบากตรงนี้…”

“…การเดินทางจากประตูมหาลัยมาที่ตึกคณะของก้องระยะทางมันไกลแล้วก็ลำบากมัน ไม่ได้มีเส้นทางพิเศษที่เอื้อสำหรับเค้า แล้วความสะดวกสำหรับนักศึกษาที่ตาบอดในการใช้ชีวิตภายในมหาลัยมันมีความสะดวกน้อยมาก เช่นพวกบันไดมันมีความชำรุดอะไรแบบนี้ ห้องน้ำก็ไม่มีเฉพาะให้เค้าอาคารที่ก้องเรียนก็อยากให้มีโรงอาหารเค้าจะได้ไม่ต้องเดินไกล ห้องเรียนก็ให้มีอุปกรณ์ช่วยในการเรียน…ก็อยากให้ปรับปรุงในเรื่องอาคารสถานที่ให้มีความสะดวกให้เอื้ออำนวยกับเค้า…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น

“…มอเตอร์ไซด์จอดกันเกะกะทำให้ฟ้าเดินไม่สะดวกแล้วก็การก่อสร้างด้วยไม่ค่อยเป็นระเบียบ ทางเดินบางทีก็มีของวางเกะกะ บางทีก็มีหลุมมีบ่อก็กลัวว่าเค้าจะตกลงไป…เคยเห็นเค้าสะดุดสายไฟ มันเป็นสายไฟยาวที่ทำก่อสร้างที่หน้าตึกเอก…”

“…น่าจะมีรถบริการรับส่งภายในมหาลัยเพราเราปกติเดินเรียนเรายังลำบากเลย …อยากให้มีเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนเค้ามากกว่านักศึกษาปกติ เพราะเค้าขาดเหลือกว่าเราเยอะ…”

“…ความปลอดภัย เส้นทางเดิน เพราะบางทีบางเส้นทางไม่มีฟุตบาทฟ้าก็ต้องลงมาเดินริมถนนอาจจะโดนเฉี่ยวชนได้…แล้วก็ส่วนที่ชำรุด เช่น บันไดก็อยากให้มีการซ่อมแซมให้ดูแลมากกว่าเดิมกลัวว่าเค้าจะพลาด...”

“…เคยไปห้างมันจะมีห้องน้ำที่มีอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ มีราวจับอะไรอย่างงี้ อาคารเรียนของเราก็อยากให้มีห้องน้ำแบบนี้บ้างครบวงจร…อยากจะแบ่งซักห้องนึงให้เป็นห้องน้ำคนพิการ...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“...เราสนใจแดนเฉพาะเรื่องเรียน การเรียนรู้ความเป็นอยู่ในห้อง หรือพาไปส่งที่หอ พาไปกินข้าว ก่อนนี้เราไม่เคยสนใจว่าบันไดทางขึ้นตึกชำรุดแล้วนะแดนจะเดินยังไง ทางเดินที่จะไปเรียนมีน้ำขังอยู่นะเค้าจะเดินยังไงจะหลบได้มั้ย หรือสมมุติว่าไปเจอฝาท่อชำรุดแล้วเราก็แจ้งเพื่อช่วยไม่ให้เค้าตกลงไปเราไม่เคยทำแบบนั้น อาจจะเพราะว่ามันไม่ใช่ปัญหาสำหรับเรา เรา

ก็เลยมองข้ามไป ไม่ได้สนใจตรงนี้ แล้วก็ไม่คิดเผื่อไปถึงเค้า…จริงๆ จำเป็นนะที่เราต้องช่วยสอดส่องดูแลเพราะเรียนห้องเดียวกันเส้นทางที่ใช้ในการเดินเรียนก็เป็นเส้นทางเดียวกัน..."

"…คิดว่ายังไม่พร้อม ทางเดินก็อยากให้มีทางเฉพาะที่ไม่มีสิ่งกีดขวาง หอพักก็ไกลเราก็พยายามเข้าใจนะว่าหอในที่เค้าไปสร้างให้ห่างจากตัวมหาลัยเพราะเผื่อสำหรับการขยับขยายอย่างอื่น แต่ว่าข้างทางมันมีคู แล้วมันไม่มีอะไรเด่นชัดว่าถ้าเอาไม้เท้าไปวางแล้วจะรู้ว่าจะตกถนนแล้วจะถึงคูแล้วนะ หนทางมันลำบาก…ตึกบางตึกบันไดยังก้าวสูงไปเราก็เคยสะดุดกัน…"

"…ทางเดินไปไหนมาไหนในมหาลัยมันยังไม่เอื้ออำนวยไม่ว่าจะเป็นฟุตบาท คือฟุตบาทก็ไม่ค่อยมี การก่อสร้างก็เยอะแล้วเป็นคลองหนองบึงก็เยอะ แค่ใช้ไม้เท้าช่วยอย่างเดียวบางทีมันอาจช่วยให้เค้าเดินไม่สะดวก แค่นั้นที่เป็นปัญหาสำหรับรุ้ง พอมาถึงที่แล้วรุ้งก็ทำอะไรๆ ได้เลยแหละ…"

"...อันตรายเกินไปมั้ยที่เค้าต้องเดินข้ามถนน เพราะกว่าจะข้ามมาได้ก็เหนื่อยแล้ว แล้วอีกฝั่งนึงก็มีรถจอดอยู่เกะกะเค้าอาจจะชน...."

"…ห้องน้ำก็คือต้องปรับก๊อกน้ำให้ดีหน่อย มีอยู่ครั้งนึงเรียนอยู่ก้องก็ขอเข้าห้องน้ำกลับมาเปียกทั้งตัวเลย อาจารย์ก็ถามว่าไปทำอะไรมาทำไมเปียกไปทั้งตัวก้องก็บอกว่าน้ำมันแรง คือถ้าเป็นเราเราก็ค่อย ๆ ปรับได้ใช่มั้ยครับ แต่ก้องมองไม่เห็นคงเปิดทีเดียวเลย…"

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

2. การให้คุณค่าความเป็นมนุษย์เหนือรูปลักษณ์ภายนอก

การให้คุณค่าความเป็นมนุษย์เหนือรูปลักษณ์ภายนอก เป็นค่านิยมหลักที่ประกอบด้วยค่านิยมร่วม 2 ประการ คือ 1) การเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (respect for human dignity) และ 2) การยอมรับ (acceptance)

2.1 การเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

"…ไม่รู้สึกว่าเป็นปัญหาในห้องเรียนที่บางครั้งที่จะต้องรอเพื่อน ถึงแม้ว่าเขาจะมีความพิการแต่เขามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกับเรา พร้อมที่จะเรียนรู้ไปกับเรา..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

2.2 การยอมรับ

2.2.1 การยอมรับว่าคนพิการเป็นคนปกติคนหนึ่ง

"…พอได้มาคลุกคลีกับรุ้งก็เห็นว่าเค้าก็เก่งช่วยตัวเองได้ รุ้งทำกิจวัตรประจำวันได้เต็มร้อยเลย หุงข้าว ทำกับข้าว ซักผ้า รีดผ้า ติดเข็มอะไรทำเองได้หมด…รุ้งก็สนใจหลายอย่างชอบฟังเพลงเป็นเด็กวัยรุ่นธรรมดาๆ คนนึง มีโน่นนี่นั่นเหมือนเราทุกอย่าง…"

“…รุ้งก็ตามอารมณ์เหมือนพวกเรานั้นแหละ มีหงุดหงิดบ้างอะไรบ้างเหมือนกันกับพวกเรา ถึงเค้าจะมีมากกว่านี้เราก็รับได้คิดดูนะคนมองไม่เห็น…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...สิ่งแรกที่เราคิดเลยคือแดนน่าจะเป็นคนที่เก็บกดนิดๆ คือเราคิดไปเองว่าแดนมองไม่เห็นเค้าน่าจะไม่กล้าพูดกับเพื่อน ไม่กล้าอยู่กับเพื่อน น่าจะทำอะไรก็ลำบากไปหมด เป็นคนที่มีความไม่สบายใจอยู่ในตัว ไม่น่าจะทำอะไรๆ ได้ แต่พอได้คุยกับแดน ไม่ใช่แบบที่เราคิดเลยเค้าไม่มีความลำบากไม่มีอุปสรรคไม่ได้ด้อยกว่าคนอื่นเลย.... ”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…คนทั่วไปคิดว่า คนธรรมดาจะมีอะไรที่สูงกว่าคนพิการ เค้าจะมองว่าคนพิการไม่มีคุณค่าก็มองข้ามไปบ้าง…พอมาเรียนก็รู้ว่าคนพิการเค้าทำอะไรได้เหมือนเราในขณะที่เค้าตาบอด แล้วเค้าก็ตั้งใจเรียน…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

2.2.2 การยอมรับในคุณลักษณะเชิงบวกและความรู้ความสามารถ

“…เค้าตั้งใจมากกว่า มีสมาธิมากกว่าพวกเรา แล้วก็รับผิดชอบสูง งานที่ได้รับมอบหมายเค้าจะทำเลยเพราะกลัวไม่ทัน เหมือนเราก็คิดว่าทำเมื่อไหร่ก็ได้ค่อยทำตอนใกล้ ๆ จะส่ง… งานที่ต้องการความละเอียดเค้าจะละเอียดกว่าด้วยความที่เค้าไม่ได้ยินอะไร เค้าก็มีความตั้งใจ มีสมาธิมากกว่า…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...เพื่อนคนนี้มีความพิเศษ ไม่ใช่พิเศษที่เค้าตาบอดนะแต่พิเศษที่เค้าเก่ง เป็นคนมีความคิด ต่อสู้ พึ่งพาตัวเอง....”

“…แดนเป็นคนพิการที่เก่งและอัธยาศัยดี..”

“...เจอแดนครั้งแรกวันปฐมนิเทศ พอรู้ว่าเค้าเรียนเอกเดียวกับเราก็แปลกใจ ที่ผ่านมาไม่เคยเจอคนที่มีความบกพร่อง ก็ตกใจว่าเค้าจะเรียนกับเราได้มั้ย พอได้เรียนด้วยกันก็เข้าไปคุยกับเค้าว่าเค้าเรียนยังไง เรียนได้มั้ยเค้าบอกว่าเค้าไม่มีปัญหาตรงนั้น พอเรียนมาเรื่อย ๆ ก็รู้ว่าเค้าเก่ง เก่งมาก เก่งกว่าคนปกติหลาย ๆ คน ความคิดก็มีความเป็นผู้ใหญ่....”

“…ฟ้าจะไม่คิดว่าเค้าทำไม่ได้ เค้าจะพยายามก่อน เช่น เรียนกีฬาและการออกกำลังกายอาจารย์ให้โยนรับลูกเทนนิส ฟ้าก็พยายามโยนแล้วก็รับ ขนาดเราโยนก็ได้บ้างไม่ได้บ้างแต่เค้าก็พยายาม…”

“…เค้าเก่งนะทั้งๆ ที่เค้ามีปัญหาทางสายตาแต่เค้าเก่งและมีพัฒนาการที่ดี สามารถคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงอะไรต่างๆ ได้ดี....”

“…ถึงฟ้าจะพิการแต่เราสามารถเอาฟ้ามาเป็นแบบอย่างได้ เค้าเก่งด้านแต่งกลอน เก่งมากมีความสามารถทางนี้ …”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...นับถือในความพยายาม ความตั้งใจของเค้า เอามาเป็นกำลังใจให้เราได้....”

(นักศึกษาไม่พิการ)

3. การประจักษ์ในหน้าที่ของตน

การประจักษ์ในหน้าที่ของตนเป็นค่านิยมหลักที่ประกอบด้วยค่านิยมร่วม 3 ประการ คือ 1) ความสำนึกรับผิดชอบ (accountability) 2) ความใส่ใจห่วงใยเอื้ออาทรและการแบ่งปัน (caring and sharing) และ 3) การช่วยปกป้องรักษาสิทธิ์

3.1 ความสำนึกรับผิดชอบ

“…รุ่นเดียวกันมี 3 คน ก็สนิทกัน…การสื่อสารจะผ่านล่าม หรือจะเขียนบอกในสมุดของเค้าเกี่ยวกับงานที่อาจารย์สั่งให้ทำ …”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…พอก้องจบไปเค้าก็ไม่มีพวกผมแล้ว ก็ต้องช่วยก้องด้วยฝึกไปด้วย ให้เค้าช่วยเหลือตัวเองได้…”

“...คนที่ช่วยก็มี คนที่ทำเฉยก็มี มีหลายแบบ เช่น การเดินข้ามถนนแดนไม่สามารถเรียกร้องจากใครได้ว่าให้ช่วยพาเค้าข้ามถนน นอกจากจะมีจิตสำนึก อาสาเข้าไปช่วย...”

“…หอเค้าอยู่ไกลเรามีรถก็เสนอตัวเลย ดูแลไปรับไปส่งเป็นประจำทุกวัน แต่เรื่องเรียนเราเรียนไม่ค่อยเก่งก็จะมีเพื่อนอีกกลุ่มนึงที่ดูแลรุ้งเรื่องเรียน เราจะดูแลในเรื่องชีวิตประจำวันมากกว่า… ”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…พักอยู่ที่หอหน้ามหาลัยก็จะเห็นพี่คนนึงตาบอดเดินถือไม่เท้า ข้ามสะพายลอยก็เข้าไปถามว่าพี่เดินถูกหรือเปล่า พี่เค้าก็บอกว่าไม่เป็นไรครับ เดินได้พี่เค้าคงจะชิน …”

“…ครั้งแรกช่วยหาบัตรเอทีเอ็ม ครั้งที่สองพี่เค้าหลงอยู่ที่หน้าธงชาติก็พากลับตึก… ตอนนี้พอเจอก็จะเรียกชื่อพี่เค้าก่อนแล้วถามว่ามีอะไรให้ช่วยมั้ย…ก็เริ่มรู้ว่าเวลาจูงไม่ใช่จูงที่มือแต่ให้พี่เค้าจับที่ข้อศอกเรา แล้วก็ต้องเป็นข้างที่พี่เค้าไม่ได้ถือไม้เท้า…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…เค้าบอกว่าเค้านั่งเรียนกับเพื่อนแล้วเพื่อนก็ช่วยบอกให้…มีรุ่นพี่ช่วย รุ่นพี่รหัสเค้าคนหนึ่งเป็นน้องผู้ชาย เคยไปที่บ้านแล้วก็ช่วยอธิบายซ่อมเสริมให้…”

(ผู้ปกครองนักศึกษาพิการ)

3.2 ความใส่ใจห่วงใยเอื้ออาทรและการแบ่งปัน

"...พอเริ่มจะเรียนแล้วแต่พวกเรายังไม่เห็นแดนอยู่ในห้อง เพื่อนก็จะโทรไปถามว่าอยู่ที่ไหน เป็นแบบนี้ทุกครั้ง...ถ้าเปลี่ยนที่เรียนใหม่เป็นไปได้ว่าเค้าจะหาไม่เจอแต่ก็มีบ้างที่ไม่สบาย..."

"...การฝึกสอน ผู้อำนวยการรวมถึงอาจารย์พี่เลี้ยงน่าจะช่วยเหลือเพราะเค้ารู้อยู่แล้วว่าเป็นคนพิการ อาจจะเอ็นดูด้วยซ้ำเพราะแดนเค้าเก่งและรับผิดชอบ แต่เด็กนักเรียนนึกไม่ออกเหมือนกันว่าจะมีปฏิกิริยายังไง แดนสอนๆ อยู่ในห้องเด็กอาจจะออกไปกินข้าวหมดแล้วก็ได้ อาจจะลำบากในส่วนนี้ ...."

"...ที่ห่วงตอนนี้ก็คือเรื่องที่เค้าจะจบออกไปเป็นครู ปัจจุบันสังคมยอมรับคนพิการก็จริงอยู่ แต่พอเราไปยืนตรงจุดนั้นบางทีเค้าอาจจะทำเพราะความสงสารซึ่งมันไม่ยั่งยืน แดนเก่งก็จริงแต่ต้องยอมรับว่าเค้าก็มีข้อจำกัดที่จะทำอะไรได้เหมือนคนปกติ แล้วเด็กนักเรียนหรือผู้ปกครองจะยอมรับเค้ามั้ยที่มีคนพิการมาสอน..."

"...ฟ้าอัดเสียงการบรรยายของอาจารย์ก็อยากจะให้เพื่อนเงียบๆ อย่าคุยกันเพราะเวลาไปเปิดฟังฟ้าอาจจะได้ยินเสียงอาจารย์ไม่ชัด และจะจับใจความยาก..."

"...ถ้ามหาลัยจัดหอพักให้นักศึกษาพิการชายด้วยน่าจะดี เพราะจะลดอันตรายจากมิจฉาชีพ การเดินทาง และจะได้มีเพื่อนที่เป็นนักศึกษาพิการที่เค้าจะได้เจอกัน เค้าเข้าใจกัน พูดคุยกันได้...."

"...แดนมองโลกในแง่ดี เวลาเราไม่สบายใจเรื่องเรียนเค้าก็บอกว่าอย่าคิดมากแล้วไปแล้วให้เอาใหม่ ดูอย่างเค้าสิเป็นอย่างนี้เค้ายังไม่คิดมากเลย..."

"...มีอยู่ครั้งนึงเรานั่งข้างแดนที่ในหอประชุมที่มีพระมาพูดเกี่ยวกับพระคุณแม่ เราก็ซาบซึ้งเต็มที่ร้องไห้ แดนก็หันมาเรียกชื่อเราเรียกแบบเสียงอบอุ่นมาก แล้วถามว่า เอาผ้าเช็ดหน้ามั้ย อย่าร้องนะ พอเราบอกว่าไม่เป็นไร แดนก็ถามต่อว่า OK มั้ย เราแบบประทับใจเลย...ตั้งแต่ตอนนั้นก็เลยคอยสังเกตเค้า...รู้สึกดีกับเค้า..."

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

"...บางทีเห็นเดินอยู่ริมกำแพงเราก็กลัวเค้าล้มจะเข้าไปช่วยเค้าก็บอกว่าไม่เป็นไรเค้าเดินได้ เพราะเค้าจะเดินนับก้าวแล้วก้าวเรากับก้าวผู้ชายจะไม่เท่ากัน...ตอนขึ้นสะพานลอยก็เป็นห่วง ว่าเออ เค้าจะขึ้นได้มั้ย จะลื่นล้มอะไรรึเปล่า แต่เราก็เดินดูห่างๆ นะตามหลังไป..."

(นักศึกษาไม่พิการ)

3.3 การช่วยปกป้องรักษาสิทธิ์

"...อาจารย์ต่างคณะก็มีบ้างที่ไม่รู้ว่ามีนักศึกษาหูหนวกเรียนอยู่ในห้อง บางทีล่ามไม่มาก็อยากให้ดูดูก่อนอาจารย์อย่ารีบสอนเกินไป หรือบางทีล่ามก็แปลไม่ทันทุกคำ บางทีอาจารย์ที่

สอนต่างคณะสอนเร็วเกินไป เรียนในคณะเหมือนรู้กับบางทีล่ามไม่ทันก็ถามพวกเรา อะไรนะ อะไรนะ แต่พอไปต่างคณะล่ามเค้าก็ไม่กล้าถามอาจารย์ เท่าแต่(ได้แต่)แปลอย่างเดียว…”

“…การสื่อสารสำคัญ บางทีมหาลัยประกาศอะไรเค้าก็ไม่รู้ว่ากิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคืออะไร น่าจะมีการประชาสัมพันธ์ให้เค้าได้รู้ด้วย ให้รู้แบบรู้เองไม่ใช่ให้เพื่อนบอก…”

“…ผมอยากให้คณะเปิดรับคนพิการให้มากขึ้น เช่น แขนขาด้วน บางทีเค้าก็ทำได้ก็น่าจะรับเข้ามาเรียนด้วย…ไม่รู้เหมือนกันว่าเค้าไม่มาเองหรือมหาลัยไม่รับแต่ก็อยากให้มีมาเรียนที่เราด้วยคนแบบนี้เพราะบางคนเค้าก็มีความสามารถมากกว่าคนปกติ…”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“…ผมว่าขึ้นกับความถนัดของแต่ละคน บางคนก็ถนัดการฟังแล้วก็อัดเสียง บางคนก็ใช้คอมพิวเตอร์ ส่วนบางคนก็ใช้อักษรเบรลล์ ซึ่งแต่ละคนความถนัดไม่เหมือนกัน อยากให้มหาลัยเข้าใจความถนัดของแต่ละคนเพราะอย่างน้อยมหาลัยจะได้จัดการอะไรได้…”

“…อยากเสนอให้อาจารย์อธิบายแบบละเอียดเลย อย่างอาจารย์บางคนจะอธิบายว่าครูกำลังเขียนเส้นนี้ ตารางแบบนี้ หรือมันมีอะไรบ้างเคลื่อนไหวอยู่ในจอ รุ้งจะได้นึกออกได้บ้าง…รุ้งก็มีบ่นให้ฟังตลอดคืออาจารย์บางคนก็ไม่สนใจเลย…”

“…เห็นใจก้องที่มองไม่เห็น ตำราของเค้าก็ไม่เหมือนเพื่อน ไม่เท่าเพื่อน อยากให้มหาลัยช่วยทำตำราเรียนให้เค้าก่อนเข้าเรียนได้มั้ย ไม่ใช่ให้เค้าเรียนเสร็จแล้วกลับไปทำเองหรือบางทีต้องไปจ้างคนอื่นเพราะเค้าทำไม่ทัน…”

“...อยากให้อาจารย์ทำอักษรเบรลล์ พวกเราได้อะไรก็อยากให้แดนได้ด้วย...”

“…สื่ออักษรเบรลล์ครับ คือบางทีจะสอบแล้วก็ยังทำไม่เสร็จ เพื่อนๆ ได้หมดแล้วแต่ก้องยังไม่ได้ อยากให้ปรับให้สื่อการสอนของเค้าได้เร็วกว่านี้ เค้าจะได้เตรียมตัวสอบได้เท่ากับเพื่อนปกติ…”

“…ปัญหาที่เห็นคือเรียนไปแล้วแต่เบรลล์ยังไม่มา ได้หลังเพื่อน ที่จริงรุ้งน่าจะได้เรียนรู้ก่อนเราก่อนเข้าคาบก็ได้ เพราะเรากิจกรรมเยอะไง เปิดท้าย (ขายของ) บ้างอะไรบ้าง แต่รุ้งมีเวลา ก็อยากให้มีสื่อที่รวดเร็วให้รุ้งได้ทำความเข้าใจก่อนเรียน จะได้เรียนได้ทันพวกเรา ให้เค้ามีเวลาเตรียมตัว…”

“…พวกเราจะได้เอกสารประกอบการเรียนก่อนฟ้า ได้ดูประกอบไปเลยตอนอาจารย์สอน แต่ฟ้าไม่ได้ อาจารย์บางคนก็บอกว่าส่งไปทำเบรลล์แล้ว เราก็ไม่รู้ว่ามันช้าตรงไหน…เวลาเรียนเราจะฟังแต่อาจารย์ก็ไม่ได้เราต้องมีสื่อประกอบ ก็อยากให้ได้พร้อมกัน…คิดว่าฟ้าอาจจะเรียนลำบากกว่าเรา คือการเรียนในห้องของเค้าจะไม่เต็มที่เพราะไม่มีเอกสารเบรลล์ประกอบการเรียน…”

“...คิดว่านักศึกษาพิการมีน้อยด้วยหรือเปล่า มหาลัยจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญ น่าจะให้ความสำคัญมากกว่านี้...เท่าที่เห็นยังไม่มีห้องน้ำสำหรับคนพิการเลย...อย่างห้องสมุดเค้าอาจจะไม่เข้าเพราะไม่ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้เค้าในการศึกษาค้นคว้า...”

“...คงต้องมีอะไรมาเสริม เช่น ห้องน้ำ อุปกรณ์สำหรับเค้า ให้เค้าง่ายกว่า สะดวกกว่า... รายละเอียดเราก็ไม่ทราบนะแต่น่าจะมีอะไรที่เข้ามาเสริมมากกว่านี้....”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

4. การสร้างความสำเร็จร่วมกัน

การสร้างความสำเร็จร่วมกันเป็นค่านิยมหลักที่ประกอบด้วยค่านิยมร่วม 5 ประการ คือ 1) การคิดเชิงบวก (positive thinking) 2) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unity) 3) ความเท่าเทียมกันและยุติธรรม (equality and justice) 4) การพึ่งพาอาศัยกัน (interdependence) และ 5) การชื่นชมและให้คุณค่าในความแตกต่าง (appreciation of diversity)

4.1 การคิดเชิงบวก

“...เรียนกับเค้าคิดว่าพวกเราได้เปรียบนะ เพราะมีครู 2 คน เป็นล่าม 1 คน เราก็เรียกล่ามว่าอาจารย์นะเพราะจะอยู่คู่กับอาจารย์ตลอด บางครั้งพวกเราก็ดูล่ามเหมือนกัน ดูว่าคำนี้อาจารย์เค้าบอกแบบนี้ล่ามจะทำยังไง ได้เรียนรู้ภาษามือด้วย...ทักทายกันได้ ตอนเช้าๆ ก็ใช้ภาษามือทักทายกัน หยอกล้อกันได้ ...”

“...ผมเข้าปี 1 พี่เทค(take care) ผมเป็นใบ้ ตอนแรกผมก็ไม่รู้ ที่คิดไว้ในใจตอนแรกว่าอยากได้พี่เทคที่พูดมากๆ แต่พอได้แบบนี้ก็ดีเหมือนกันไม่เหมือนใคร...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...เวลาแดนขอให้อาจารย์อธิบายซ้ำ เราก็ไม่คิดว่าเค้าเรียนรู้ช้าน่ารำคาญ แต่เป็นการดีเสียอีกที่เราจะได้ฟังซ้ำ จะได้เข้าใจมากขึ้น...”

“...ที่เราจะได้จากแดนคือความจริง นี่คือข้อดี เช่น เวลาถามความเห็นกันเราก็จะมองหน้าเพื่อน ๆ ก่อน ซึ่งทำให้เรารู้สถานการณ์กลุ่มว่าคิดไปในแนวไหน บางทีเราก็ต้องยกมือเห็นด้วยไปตามกลุ่ม แต่แดนไม่เห็นตรงนี้เค้าก็จะพูดไปตามที่เค้าคิด...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

4.2 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

“...ทำกิจกรรมร่วมกันไม่ได้แบ่งว่าเป็นกิจกรรมของนักศึกษาทั่วไปหรือนักศึกษาพิการตา พิการหู เค้าก็ดูมีความสุขเวลาที่ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ ...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ต้องสร้างจิตสำนึกแก่นักศึกษาทั่วไปให้เข้าใจว่าเค้าก็เหมือนเรา เราก็เหมือนเค้า ความพิการของเค้าไม่ใช่ความผิดปกติที่จะไปรังเกียจ ไปดูถูกเค้า ...”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“...อยากเห็นสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สังคมที่ไม่แตกแยกเพราะความพิการ สังคมที่เสมอภาคจากข้างในไม่ใช่เสมอภาคเพราะกฎเกณฑ์บังคับให้เสมอภาค...”

(นักศึกษาพิการที่บกพร่องทางการเห็น)

4.3 ความเท่าเทียมกันและยุติธรรม

“...เคยถามว่าเขาอยากได้อะไรพิเศษเพิ่มหรือเปล่า เขาก็บอกว่าเขาอยากเป็นแบบคนปกติ อยากให้เพื่อนๆ มองเขาเป็นคนปกติคนหนึ่งสามารถทำอะไรได้เหมือนเพื่อนๆ เขาไม่อยากให้มองว่าเขาเป็นเหมือนคนไม่ได้ยินหรือคนที่แตกต่างออกไป เป็นคนพิเศษ ก็ให้ทำเหมือนกับคนอื่นๆ...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...เราไม่ควรมีสิทธินักศึกษาพิการที่กินเสร็จแล้วไม่เก็บ คืออย่าทำครับ พยายามอย่าใช้สิทธิที่มันไม่ควรใช้...”

“...ทำงานกลุ่มนำเสนอหน้าห้องเพื่อนจะให้เนื้อหามาเลยค่ะ แบ่งว่าใครพูดตรงไหนตรงไหน เพื่อนจะให้เนื้อหาหนู หนูก็จิ้มเป็นเบรลล์แล้วก็จำเอาไว้ บางทีก็จำไม่ได้ก็มีไปอ่านบ้าง...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“...ไม่ใช่ว่าหูหนวกแล้วต้องให้พิเศษ การจองหอพักในมหาลัยให้รวมกับหูดีได้ เข้าคิวได้ตามคิวไม่อยากจะได้รับสิทธิพิเศษ ไม่อยากให้คนมองว่าเป็นเด็กพิเศษแล้วต้องได้สิทธิพิเศษ อยากให้เท่าๆ กันกับหูดี ไม่ใช่ว่ามหาลัยให้พิเศษไม่เอา ไม่อยากได้...”

(นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

4.4 การพึ่งพาอาศัยกัน

“...เรื่องเรียนก็ปรึกษากัน คุยกัน เวลาเค้าไม่เข้าใจก็พยายามถาม พยายามหาคำตอบให้เข้าใจ ...”

“...เค้าไปฝึกงานที่นั่น (ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร) สองเดือนกว่าไปอยู่ที่นั่นเลย แต่ก็มีเพื่อนปกติไปด้วยไปช่วยเหลือกัน...”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน)

“...การเรียนในบทเรียนบางเรื่องก้องเก่งกว่าคนปกติซะอีก บางทีความคิดเค้าเร็วกว่าคนปกติ แล้วก้องก็สามารถช่วยเหลือเพื่อนในสิ่งที่คนปกติยังทำไม่ได้เช่น เรื่องคอมพิวเตอร์ เราถามก้องได้ เค้าจะถนัดเรื่องคอมพิวเตอร์...”

“…อยู่ในเกณฑ์ดีครับ เก่งมากเลยแหละได้เกรดเยอะกว่าเพื่อนในห้องหลายๆ คน แล้วก้องมีอะไรที่บางทีเราไม่เคยคิด เค้าคิดเค้าพูดออกมาเราก็อึ้งเหมือนกัน… การทำงานกลุ่มเค้าก็ช่วยได้มาก ช่วยคิดออกไอเดียอะไรต่าง ๆ…ทำรายงานจัดรูปแบบก็ให้ตาดีทำ…”

“...ส่วนมากจะคุยกับแดนเรื่องเรียน มีแนวคิดยังไง ทำยังไงจึงจะได้คะแนนดี....”

“...เวลาทำงานกลุ่มก็แอบเอาเปรียบเค้านิดนึง ไม่ใช่เอาเปรียบเพราะเค้าตาบอดนะ แต่เอาเปรียบเพราะเค้าเก่ง ก็แอบแว๊บ แดนคิดไปนะแป๊บนึงเดี๋ยวเรามา ....”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

“…เราให้ความเข้าใจเค้า ส่วนเค้าให้กำลังใจในการเรียนกับเราที่เค้าพิการแต่ก็ยังสู้ก็เป็นกำลังใจให้เรา…”

(นักศึกษาไม่พิการ)

“…อย่างน้องตาบอดจะเดินเข้ามาในอาคารปรากฏว่าน้องหูหนวกจูงเข้ามา…”

(อาจารย์สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ)

“…กับเพื่อนที่เรียนด้วยกันมีงานกลุ่มก็ช่วยเหลือกัน มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกันดี…”

(ล่ามภาษามือ)

4.5 การชื่นชมและให้คุณค่าในความแตกต่าง

“...คิดว่าการเรียนร่วมเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เราได้เรียนรู้ในอีกรูปแบบนึง เรียนรู้ว่าจะอยู่ร่วมกับเพื่อนพิการได้อย่างไร เป็นประสบการณ์ที่ดีที่หากไม่ได้จากตรงนี้ก็หาจากที่ไหนไม่ได้แล้ว...”

“...เค้าพิการแต่เค้าไม่เอาข้อบกพร่องของเค้ามาเป็นภาระให้กับเพื่อนในห้อง เป็นสิ่งที่ดีเสียอีกที่ห้องเรามีเค้าเข้ามาร่วมกับเรา ...”

“…พอรู้ว่ามีตาบอดเข้ามาเรียนด้วย แล้วจะเรียนยังไงหละ อ่านหนังสือยังไง จะไปเรียนยังไงไปทันมั้ยเพราะมองไม่เห็น…แต่ตอนนี้รู้สึกดีที่มีรุ้งมาเรียนร่วมกัน…”

“…เหมือนที่เคยได้ยินมาว่าคนเราบกพร่องสิ่งหนึ่งจะได้อีกสิ่งหนึ่งมาทดแทน รุ้งตาบอดแต่จำง่ายแล้วก็จำเก่ง ร้องเพลงเก่ง ฟังแค่แป๊บเดียวก็รู้เรื่อง แต่เรานี่ต้องฟังแล้วฟังอีกยังฟังไม่ออกเลย บางทีพวกเราทำไม่ได้รุ้งก็บอกว่าอย่างนี้มั้ยหละ ความคิดของรุ้งแตกไปอีกแนวนึงทำให้เรามองเห็นกว้างขึ้น อาจารย์ให้งานเราก็คิดอยู่ในแผ่นนั้นแหละแต่รุ้งคิดออกจากตรงนั้น คิดกว้างออกไป เหมือนออกมาจากปัญหาแล้วดูปัญหา …”

(นักศึกษาไม่พิการที่เรียนรวมกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น)

ค่านิยมหลักและค่านิยมร่วมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ แสดงได้ดังภาพที่ 7

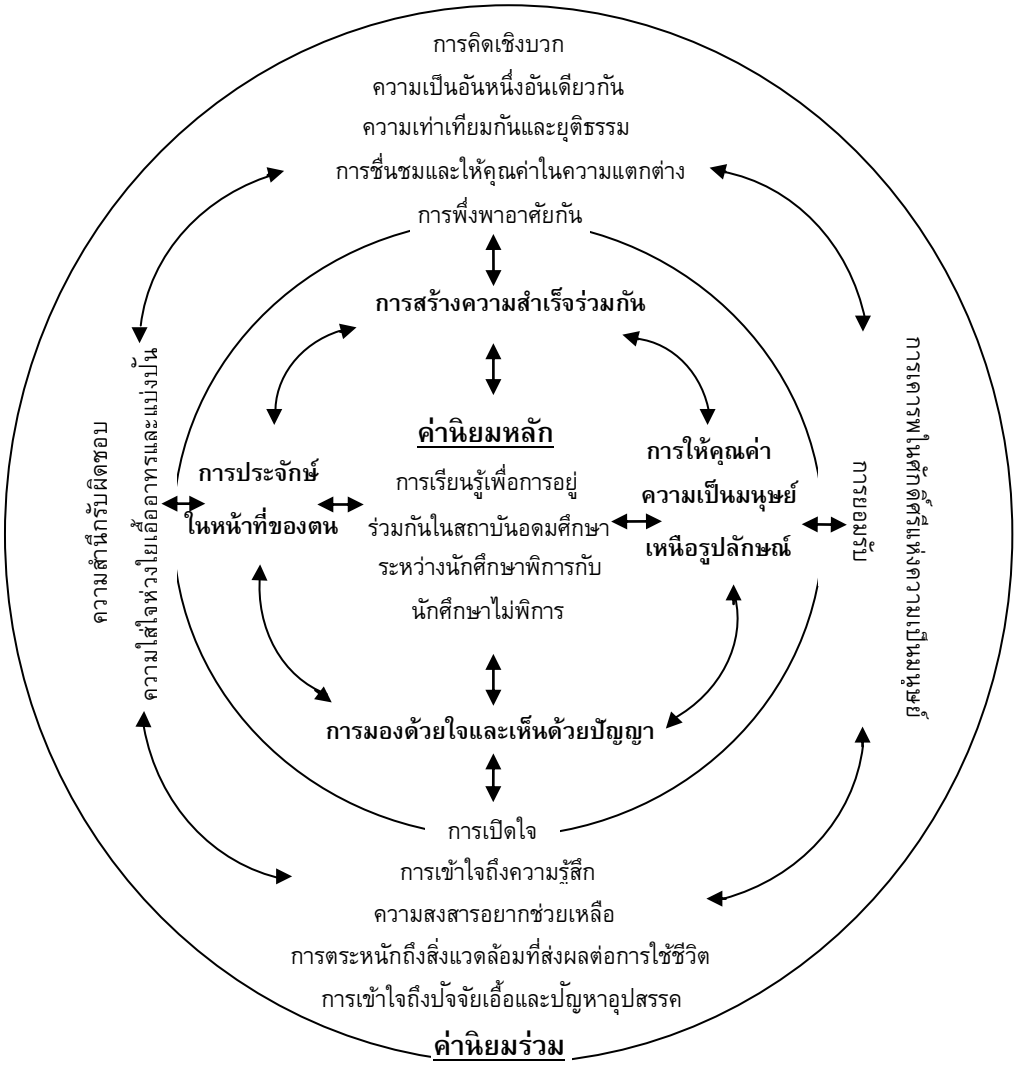

ภาพที่ 7 ค่านิยมหลักและค่านิยมร่วมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา

บทที่ 5

บทสรุป การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ เป็นการศึกษาการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการและค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งให้ข้อเสนอเชิงนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่มีประวัติยาวนานแห่งหนึ่งของภาคใต้ มีสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและได้จัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีสำหรับผู้พิการตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 โดยรับเฉพาะผู้พิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น ต่อมาในปีการศึกษา 2550 ได้ดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาโดยเพิ่มการเปิดรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเข้าเรียน และได้จัดตั้งหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการขึ้นภายใต้สถาบันพัฒนาการศึกษาเพื่อรองรับการจัดการศึกษาพิเศษระดับอุดมศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 มีนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น บกพร่องทางการได้ยินและบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการในสาขาที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดให้เรียน จำนวน 24 คน

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

การจัดโครงสร้างองค์การของสถาบันอุดมศึกษาที่มีสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ นับเป็นจุดแข็งของสถาบันฯ ในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ อย่างไรก็ดีการกำหนดสายการบังคับบัญชาที่มุ่งลดขั้นตอนการบริหารทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารและประสานงาน หน่วยงานภายในสถาบันฯ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการทำงานแบบแยกส่วนโดยไม่มีการจัดการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในเชิงบูรณาการ หน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่ตั้งขึ้นภายใต้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษสามารถจัดบริการให้นักศึกษาพิการตามบทบาทหน้าที่ แต่มีอุปสรรคในการเป็นศูนย์กลางข้อมูลและศูนย์กลางการติดต่อประสานงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการอย่างบูรณาการและยังไม่สามารถจัดบริการแบบเสร็จสิ้น ณ จุดเดียวให้กับนักศึกษาพิการ

ด้านบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาการศึกษาพิเศษในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการขาดความมั่นคงในงานเนื่องจากอยู่ในอัตราจ้างทำให้ไม่เกิดการคงอยู่ในงาน ปัญหาการย้ายออกและรับเข้าบ่อยๆ ทำให้บุคลากรที่รับเข้าทำงานใหม่ขาดประสบการณ์และทักษะในการให้บริการ ประกอบกับบุคลากรที่มีจำนวนไม่เพียงพอทำให้จัดบริการของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการไม่ทันเวลาและไม่ครอบคลุม บุคลากรที่รับใหม่ขาดประสบการณ์และทักษะในการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักศึกษาพิการ ส่วนบุคลากรที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ด้าน

สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ยังขาดองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติเพื่อการตอบสนองนักศึกษาพิการได้อย่างเหมาะสม

งบประมาณของสถาบันอุดมศึกษายังมีความจำกัดในด้านการจ้างงานบุคลากรที่มีความเชี่ยวเฉพาะสาขาเพื่อทำหน้าที่ให้บริการทางการศึกษาแก่นักศึกษาพิการ การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอยและสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เอื้อต่อความสะดวก ความปลอดภัยและการเข้าถึงของนักศึกษาพิการ

การจัดการศึกษามีนโยบายที่เปิดกว้างสำหรับผู้พิการ แต่ระบบการจัดการศึกษาในภาพรวมยังออกแบบมาเพื่อนักศึกษาไม่พิการ การรับเข้าศึกษายังไม่มีลู่พิเศษสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นทำให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีน้อยลง ในด้านหลักสูตรที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดให้ผู้พิการเรียนยังจำกัดเฉพาะบางสาขา ไม่ตอบสนองความต้องการของนักศึกษาพิการที่ต้องการให้มีหลักสูตรระดับปริญญาตรีสำหรับผู้พิการที่หลากหลายกว่านี้

สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินการเตรียมความพร้อมให้กับผู้พิการที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเพื่อการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีแต่ยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน การเตรียมความพร้อมด้านทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพิการเพื่อการศึกษาตั้งแต่ก่อนเรียนยังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน การเตรียมความพร้อมให้กับเพื่อนนักศึกษาไม่พิการเพื่อการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับนักศึกษาพิการยังจำกัดเฉพาะบางกลุ่ม และยังไม่มีระบบการเตรียมนักศึกษาไม่พิการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันกับนักศึกษาพิการอย่างเข้าใจ

ด้านการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวมมีสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแก่อาจารย์และให้บริการทางการศึกษาแก่นักศึกษา แต่อาจารย์ผู้สอนยังต้องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การจัดทำสื่อและการประเมินผลการเรียน โดยเฉพาะอาจารย์ที่เริ่มสอนนักศึกษาพิการเป็นครั้งแรก สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาพิการยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านสื่อที่ช่วยให้นักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อการศึกษา สื่อที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ส่วนสื่อที่มีอยู่มีจำนวนไม่เพียงพอและมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเพื่อการใช้งาน การวัดและประเมินผลการเรียนยังไม่ตอบสนองความต้องการของนักศึกษาพิการทั้งในด้านข้อสอบและการจัดการสอบ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนักศึกษาพิการมีข้อจำกัดในด้านแหล่งฝึกที่เปิดโอกาสสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยคณะและโปรแกรมวิชาไม่ได้เข้าไปประสานงานเพื่อให้ข้อมูลและเตรียมความพร้อมให้กับผู้เกี่ยวข้องในแหล่งฝึกทั่วไปเพื่อรองรับการฝึกงานของนักศึกษาพิการ ส่งผลให้การฝึกงานของนักศึกษาพิการจำกัดอยู่เฉพาะในหน่วยงานที่ทำงานด้านคนพิการ นอกจากนี้ยังไม่ได้มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักศึกษาพิการ และยังไม่มีการดำเนินการในเชิงรุกกับหน่วยงานผู้ใช้บัณฑิตเพื่อเตรียมการให้บัณฑิตพิการเข้าสู่อาชีพ

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา การออกแบบกิจกรรมพัฒนานักศึกษายังไม่เอื้อต่อการส่งเสริมให้นักศึกษาพิการมีบทบาทเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมกันกับนักศึกษาไม่พิการอย่างพึ่งพาอาศัย

กันและมีส่วนร่วม นักศึกษาพิการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยเป็นผู้พึ่งพาหรือผู้สังเกตการณ์ สำหรับกิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่จัดโดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษที่เน้นกลุ่มนักศึกษาพิการ เป็นการพัฒนานักศึกษาพิการเฉพาะเรื่องตามความจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักศึกษาพิการ

สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีการดำเนินการในเชิงรุกกับชุมชนแวดล้อมสถาบันเพื่อทำความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการตามความเหมาะสม

การส่งเสริมให้อาจารย์ บุคลากร นักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการเกิดการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน แม้ว่ากระบวนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมและสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจะมีส่วนสนับสนุนในการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน แต่ยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมด้วยกิจกรรมด้านอื่นๆ อย่างมีเป้าหมายและเป็นระบบเพื่อส่งเสริมการปรับตัวและสร้างการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน

การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการ

การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตร่วมกันกับนักศึกษาพิการภายในสถาบันอุดมศึกษา ปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาไม่พิการปรับตัวมี 4 ด้าน คือ ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัยระดับห้องเรียนและปัจจัยระดับสถาบัน

กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการมี 4 ระยะ คือ ระยะรับรู้ ระยะเริ่มสร้างความสัมพันธ์ ระยะเรียนรู้ และระยะอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ กระบวนการปรับตัวต้องการสถานการณ์ที่ชักนำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และการสร้างความรู้ความเข้าใจในความพิการรวมถึงการตอบสนองต่อเพื่อนพิการอย่างเหมาะสม

การปรับตัวของนักศึกษาไม่พิการได้เกิดผลต่อตนเอง เกิดผลต่อนักศึกษาพิการและมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการ โดยทำให้นักศึกษาไม่พิการรับรู้ว่าความแตกต่างอันเนื่องมาจากความพิการและความไม่พิการเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ได้ยุ่งยากซับซ้อนในการอยู่ร่วมกัน เห็นความพิเศษของเพื่อนพิการที่เป็นคนที่แตกต่างหรือคนที่เคยคิดว่าด้อยกว่า และมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจกัน ทำให้นักศึกษาพิการได้รับประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ใกล้เคียงกับนักศึกษาไม่พิการ มีความสุขในการเรียนและการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา และมีพลังอำนาจเกิดขึ้นในตัวสามารถใช้ชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริงที่ต้องต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ และทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาพิการกับนักศึกษาไม่พิการพัฒนาไปในรูปแบบที่มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน

การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การใช้ชีวิตร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ มีค่านิยมหลักในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน 4 ประการคือ การมองด้วยใจและเห็นด้วยปัญญา การ

ให้คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เหนือรูปลักษณ์ภายนอก การประจักษ์ในหน้าที่ของตน และการสร้างความสำเร็จร่วมกัน

การอภิปรายผล

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในภาคใต้ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

การจัดโครงสร้างองค์การ ที่หน่วยงานภายในสถาบันอุดมศึกษาทำงานกันแบบแยกส่วน ทำให้ไม่มีการจัดการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในเชิงบูรณาการ ซึ่งการศึกษาการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติของสถาบันการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ศาศวัต เพ่งแพ ได้พบเช่นกันว่าขาดการบูรณาการและขาดเจ้าภาพหลักในการเชื่อมโยง ประสานงาน นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการจึงไม่ต่อเนื่อง (2553: บทคัดย่อ) ดังนั้นการบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นองค์รวมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักศึกษาพิการ ซึ่งไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (2551: 2) ที่กำหนดให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ซึ่งการศึกษาของ เกยูร วงศ์ก้อม พบว่าปัญหาและอุปสรรคด้านโครงสร้างองค์การส่งผลต่อนำนโยบายการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ (2549, บทคัดย่อ) ส่วนหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่ตั้งขึ้นภายใต้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษมีอุปสรรคในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลและศูนย์กลางการติดต่อประสานงานในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการนั้นเกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษาและโครงสร้างของหน่วยฯ ซึ่งรูปแบบการบริหารศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเรียนร่วมระดับอุดมศึกษาที่ สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์พัฒนาขึ้น โครงสร้างการบริหารควรมีจุดเชื่อมระหว่างศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการกับมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจเป็นคณะวิชาหรือรองอธิการบดี การบริหารงานของศูนย์ฯควรเป็นการบริหารงานในรูปคณะกรรมการ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ หน้าที่ของผู้อำนวยการศูนย์ฯ และฝ่ายต่างๆ อย่างชัดเจน มีผู้ประสานงานเพื่อให้การทำหน้าที่ของศูนย์ฯ สามารถเป็นศูนย์กลางในการสื่อสารและประสานงาน การแบ่งงานภายในศูนย์ฯ ควรกำหนดเป็น 4 ฝ่าย คือ งานบริหารทั่วไป งานบริหารวิชาการ งานกิจการนักศึกษา งานสื่อเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมีขอบข่ายการบริหารใน 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารกิจการนักศึกษา ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารสื่อเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการควรกำหนดมาตรฐานในการดำเนินงานทั้ง 6 ด้าน โดยมีตัวชี้วัดคุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การประเมินตามตัวชี้วัด และกำหนดแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน ตัวชี้วัดและเกณฑ์

(2553: บทคัดย่อ) การบริหารศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเรียนร่วมระดับอุดมศึกษาตามรูปแบบดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาอาจนำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการให้สามารถรองรับการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บุคลากรในหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ยังไม่สามารถให้บริการในบางกิจกรรมได้ทันเวลาและครอบคลุม บุคลากรมีการย้ายออก รับเข้าบ่อยทำให้ขาดประสบการณ์และทักษะในการทำงาน ซึ่งการศึกษาพบว่ามีการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในทุกระดับ โดย ศาศวัต เพ่งแพ (2553: บทคัดย่อ) พบว่าสถาบันการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ส่วน อภิชาติ ทองน้อย พบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษในระดับมัธยมศึกษา (2549: บทคัดย่อ) ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงควรกำหนดมาตรการเพื่อจูงใจให้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเหล่านี้เกิดการคงอยู่ในงาน

บุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานักศึกษา ด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ยังขาดองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติเพื่อการตอบสนองนักศึกษาพิการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะอาจารย์ที่เริ่มสอนนักศึกษาพิการเป็นครั้งแรก สอดคล้องกับการศึกษาของ จิรภา พลจันทร์ (2548, บทคัดย่อ) ที่พบว่าครูที่มีอายุต่างกันประสบการณ์ต่างกัน มีปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน อภิชาติ ทองน้อย (2549: บทคัดย่อ) พบว่าผู้สอนระดับมัธยมศึกษาบางส่วนขาดประสบการณ์ในการสอนผู้พิการที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และ แสงโสม อมรรัตนพงศ์ (2547: บทคัดย่อ) พบว่าบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษายังไม่ตระหนักในการให้บริการที่เหมาะสมกับนักศึกษาพิการเท่าที่ควร ส่วนการศึกษากับอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา โดย วรรณา สุขสบาย (2547: 1) พบว่า อาจารย์ที่เห็นว่าคนพิการสามารถใช้ชีวิตเยี่ยงคนปกติได้ มีจำนวนไม่ถึงครึ่งหนึ่งของอาจารย์ทั้งหมด (ร้อยละ 45.6) ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรดำเนินการสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีคนพิการ พัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานและการสร้างงานเพื่อตอบสนองนักศึกษาพิการ

การจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอยและสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เอื้อต่อความสะดวก ความปลอดภัยและการเข้าถึงของนักศึกษาพิการ ซึ่งหลักการจัดสภาพแวดล้อมภายในอาคารต้องขจัดอุปสรรคต่อการเข้าถึง การเข้าสู่และการใช้งานของผู้พิการ (นวลน้อย บุญวงษ์ และ นัททนี เนียมทรัพย์, 2543: บทคัดย่อ) และโดยพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (2551: 4) กำหนดให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการจึงมิใช่จำกัดอยู่เพียงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมพัฒนานักศึกษา หากต้องขยายแนวคิดและมุมมองไปยังสิ่งแวดล้อมในการจัดการศึกษา มองให้กว้างออกไปถึงอาคารสถานที่ ภูมิสถาปัตยกรรม รวมทั้งมองให้ลึกลงไปเพื่อให้เห็นถึงการมีสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อความสะดวกและความปลอดภัยและการเข้าถึงของนักศึกษาพิการ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบว่าอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ยังไม่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการทางการมองเห็นทำให้ประสบปัญหาในการสัญจรภายในสถานศึกษา โดยนักศึกษาพิการต้องการให้สถานศึกษาจัดให้มีลิฟท์เบรลล์หรือลิฟท์เสียง มีห้องน้ำสำหรับคนพิการและทำทางเดินสำหรับคนพิการ (แสงโสม อมรรัตนพงศ์, 2547: บทคัดย่อ) ส่วนการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักศึกษาพิการจำเป็นต้องใช้ เช่น ทางลาด ราวจับคู่ทางลาด ห้องน้ำที่นั่งพร้อมราวจับด้านข้าง และจากการสำรวจพบว่าสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเตรียมบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักศึกษาพิการ (วรรณพร รัตนพันธุ์, 2545: บทคัดย่อ) และการศึกษาในสถาบันการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบการขาดอาคารสถานที่ ความไม่เพียงพอและความไม่สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (ศาศวัต เพ่งแพ, 2553: บทคัดย่อ) สำหรับสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวม พบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการจัดการด้านสถานที่ในรูปแบบปกติทั่วไปโดยไม่ได้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมให้กับผู้พิการ (อภิชาติ ทองน้อย, 2549: บทคัดย่อ)

การเตรียมความพร้อมก่อนเรียนในด้านทักษะที่จำเป็นเพื่อสร้างความพร้อมทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการยังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งผลการศึกษากับนักศึกษาไม่พิการในระดับอุดมศึกษาพบว่าการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาจะช่วยให้นักศึกษามีความพร้อม สร้างความมั่นใจ สามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียน (กรุณา แดงสุวรรณ, 2553: 49-50; จุฑามาศ ดอนอ่อนเบ้า, 2552: 45; กนิษฐา ปิ่นสุวรรณ วรรณา ธนานุภาพไพศาล และฉัตรทอง จารุพิสิฐไพบูลย์, 2552; วรรณา ชัยชนะรุ่งเรือง, 2551) ส่วนการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินต้องการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนร่วมกันระหว่างล่ามภาษามือกับอาจารย์ผู้สอน และล่ามภาษามือกับนักศึกษาพิการ เพื่อเตรียมคำศัพท์ภาษามือในศัพท์ทางวิชาการของเนื้อหาวิชาให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันระหว่างอาจารย์ผู้สอน ล่ามภาษามือและนักศึกษาพิการ ซึ่ง สัมพันธุ์ จันทร์ดี พบว่าในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาคอมพิวเตอร์ สำหรับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ต้องมีการเตรียมคำศัพท์ภาษามือเป็นการเฉพาะ ซึ่งมีวิธีการค่อนข้างซับซ้อนในการสร้างคำศัพท์เหล่านั้นก่อนจะนำมาใช้ในชั้นเรียน ทั้งนี้เพราะภาษามือเป็นสิ่งสำคัญที่แฝงอยู่ใน วัฒนธรรมหูหนวก ซึ่งคนปกติทั่วไปยังไม่เข้าใจลึกซึ้งพอ (2545: บทคัดย่อ)

ระบบการจัดการศึกษาในภาพรวมของสถาบันอุดมศึกษา ออกแบบมาเพื่อนักศึกษาไม่พิการ ตั้งแต่กระบวนการรับเข้าศึกษา ทำให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีของผู้

พิการลดลงโดยเฉพาะผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็น ซึ่งจากรายงานการสำรวจความพิการ พ.ศ. 2550 พบว่าระดับการศึกษายิ่งสูงขึ้น โอกาสที่ผู้พิการจะสำเร็จการศึกษายิ่งลดลง โดยมีคนพิการเพียงร้อยละ1 ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และภาคใต้มีเพียงร้อยละ 0.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551 : 8) ซึ่งต่ำกว่าภาพรวมของประเทศ สะท้อนว่าการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคนพิการยังมีอุปสรรคอยู่มาก โดยการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาพบว่าจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการจัดการด้านหลักสูตรในรูปแบบปกติทั่วไป โดยไม่ได้พัฒนาปรับปรุงเพื่อตอบสนองผู้พิการ (อภิชาติ ทองน้อย, 2549: บทคัดย่อ) สถาบันอุดมศึกษาจึงควรทบทวนกระบวนการรับผู้พิการเข้าศึกษาและหลักสูตรที่เปิดให้ผู้พิการเรียน เพื่อให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ที่มุ่งเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสผู้พิการหรือทุพพลภาพ (แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ฉบับสรุป, 2553: 29) และทบทวนการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการให้สอดคล้องกับหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ที่ต้องจัดให้มีบริการพิเศษตามความต้องการเป็นรายบุคคลโดยมีหลักว่าผู้พิการทุกคนมีสิทธิที่จะเรียนร่วม โดยสถาบันอุดมศึกษาและอาจารย์ผู้สอนต้องเป็นผู้ปรับสภาพแวดล้อม หลักสูตร การประเมินผล วัตถุประสงค์ให้สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อสนองต่อความต้องการของผู้พิการเป็นรายบุคคล (เบญจา ชลธาร์นนท์, 2543) ส่วนการประเมินผลการเรียนที่ยังไม่เอื้อต่อการตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการในด้านรูปแบบการสอบและลักษณะข้อสอบ ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้พบปัญหาในด้านการวัดและประเมินผลที่สถานศึกษาส่วนมากไม่ได้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาพิการ (แสงโสม อมรรัตนพงศ์, 2547: บทคัดย่อ)

สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้มีความจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการแต่การสนับสนุนของสถาบันอุดมศึกษายังไม่เอื้อให้นักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีด้วยตนเอง รวมถึงความจำกัดทั้งในด้านประเภทและปริมาณของสื่อที่เพียงพอและเหมาะสม ซึ่งการศึกษากับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น โดย แสงโสม อมรรัตนพงศ์ (2547: บทคัดย่อ) พบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนมากยังไม่ได้จัดสื่อหรืออุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นตามความต้องการสำหรับนักศึกษาพิการที่ ส่วนการศึกษากับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดย สัมพันธุ์ จันทร์ดี พบว่ารูปแบบการเรียนของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไม่แตกต่างไปจากคนปกติ แต่แตกต่างมากในเรื่องของวิธีการสื่อสารซึ่งต้องอาศัยสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้สามารถใช้สายตาทดแทนการได้ยิน โดยอุปกรณ์และสื่อในห้องเรียนที่นักศึกษาต้องการให้มี คือ การใช้ระบบโทรทัศน์วงจรปิดเสนอภาพล่ามขยายบนจอใหญ่กลางห้อง ต้องการล่ามภาษามือตลอดเวลาถ้าอาจารย์ผู้สอนเป็นคนไม่พิการ ต้องการให้มีผู้จดบันทึกคำบรรยาย (Note Taker) ประจำทุกครั้งที่มีการเรียนและที่สำคัญต้องการให้มีการติวก่อนสอบทุกครั้ง (2545: บทคัดย่อ)

ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานการณ์จริงเพื่อพัฒนาทักษะเชิงวิชาชีพเป็นประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพิการ เนื่องจากการจัดการศึกษาสำหรับสังคมด้อยโอกาสควรเน้นเรื่องการพัฒนาวิชาชีพแทนที่มุ่งให้ความรู้ทางวิชาการ และเน้นการให้ทักษะมากกว่าการให้สาระ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2553: 4) ซึ่งคณะและโปรแกรมวิชามีข้อจำกัดในด้านแหล่งฝึกโดยเฉพาะ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็น เนื่องจากสังคมโดยทั่วไปเห็นว่าความบกพร่องทางการเห็นเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน โดย เขมิกา พันธุ์วิไล พบว่าผู้พิการที่บกพร่องทางการเห็นมีโอกาสเข้าถึงอาชีพเป็นลำดับสุดท้ายเมื่อเทียบกับผู้พิการที่บกพร่องทางกายหรือการเคลื่อนไหวและผู้บกพร่องทางการได้ยิน โดยผู้ประกอบการมองว่าคนพิการมีปัญหาเรื่องความคล่องตัว เป็นภาระแก่เพื่อนร่วมงานและการรับคนพิการเข้าทำงานต้องการการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานมาก (2546: 102-105) ทำให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการจึงจำกัดอยู่เฉพาะในแหล่งงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสหรือแหล่งฝึกงานที่มีผู้พิการเป็นเจ้าของ ยังไม่ขยายออกสู่สังคมคนไม่พิการซึ่งการขยายแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการไปสู่แหล่งฝึกงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้ไม่พิการจำเป็นต้องมีการวางแผนและการเตรียมการ เช่น นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่ศึกษาในสาขาศึกษาศาสตร์ การฝึกทักษะทางวิชาชีพในสถานศึกษาทั่วไปที่ไม่ใช่สถานศึกษาเฉพาะทางสำหรับผู้พิการ จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมอย่างเหมาะสมและครอบคลุมก่อนการฝึก ทั้งการให้ข้อมูลรายละเอียดที่จำเป็นของนักศึกษาพิการแก่บุคลากรทุกระดับในสถานศึกษาที่เป็นแหล่งฝึก การเตรียมครูพี่เลี้ยงให้เข้าใจในความพิการที่ทำให้เป็นข้อจำกัดบางประการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เช่น ข้อจำกัดในด้านการตรวจและชี้แนะผลงานของนักเรียน การเตรียมนักเรียนในการรับการฝึกการสอนจากนักศึกษาพิการ การเตรียมผู้ปกครองของนักเรียนให้เข้าใจในศักยภาพและความสามารถของนักศึกษาพิการพร้อม ๆ กับการยอมรับในข้อจำกัดบางประการอันเนื่องมาจากความพิการที่ได้มีการวางแผนแก้ไขเพื่อเติมเต็มข้อจำกัดนั้นไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในความปกครอง การเตรียมชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนให้รับรู้ถึงสถานภาพการเป็นนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการ อธิบายศักยภาพและความสามารถของนักศึกษาพิการเพื่อให้ชุมชนเข้าใจและยอมรับอันจะนำไปสู่การร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

ด้านการเตรียมการให้บัณฑิตพิการเข้าสู่อาชีพ สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีมาตรการเชิงรุกเพื่อเตรียมการให้บัณฑิตพิการเข้าสู่อาชีพ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ ซึ่งพบว่าการบริการด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการขาดทั้งคุณภาพและปริมาณ โดยปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการคือเจตคติของครอบครัว ชุมชน และสังคมเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง แม้ว่าทัศนคติของสถานประกอบการส่วนใหญ่จะเปิดรับคนพิการที่มีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งคนพิการและสถานประกอบการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ เนื่องจากขาดข้อมูลข่าวสารและขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจ้างงานคนพิการ (2544: บทคัดย่อ) ดังนั้นนอกจากการเตรียมการเข้าสู่อาชีพในระหว่างการศึกษาแล้ว สถาบันอุดมศึกษาควรทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างแหล่งงานกับนักศึกษาพิการ เพื่อให้แหล่งงานและนักศึกษาพิการได้รับทราบข้อมูลของกันละกันรวมถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการจ้างงานเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งในการส่งเสริมให้บัณฑิตผู้พิการได้ก้าวสู่เส้นทางสายอาชีพ

ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา การออกแบบกิจกรรมพัฒนานักศึกษายังไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนบทบาทของนักศึกษาพิการจากผู้พึ่งพาหรือผู้สังเกตมาเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งผล

การศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่า นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษา และนักศึกษาพิการต้องพึ่งพาเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ (แสงโสม อมรรัตนพงศ์, 2547: บทคัดย่อ)

สถาบันอุดมศึกษายังไม่มีการดำเนินการในเชิงรุกกับชุมชนที่แวดล้อมสถาบัน เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ซึ่งการศึกษาบทบาทของชุมชนในการดูแลคนพิการ โดยอัจฉรา จิตต์สันติสุข พบว่าชุมชนไม่มีบทบาทหรือกิจกรรมที่ชัดเจนในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของคนพิการ แม้ว่าชุมชนมีความเต็มใจและยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือคนพิการ แต่ชุมชนคิดว่าคนพิการควรได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐมากกว่าให้ชุมชนช่วยเหลือ (2544: บทคัดย่อ) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการขยายความรู้ความเข้าใจสู่ชุมชนแวดล้อมสถาบัน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

การทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมให้นักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการมีการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน ต้องอาศัยความเข้าใจนักศึกษาพิการทั้งในด้านพัฒนาการตามวัยและความเข้าใจในความพิการ ด้านพัฒนาการตามวัย นักศึกษาพิการอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างวัยรุ่นตอนปลายกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยที่มีความคิดเป็นของตนเอง ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและต้องการให้คนอื่นมองเห็นคุณค่าของตนเอง บางครั้งก็ยังเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางอยู่ แต่ควบคุมความคิดความรู้สึกและอารมณ์ได้มากขึ้น ต้องการความเป็นอิสระแห่งตนต้องการพัฒนาเพื่อหาความเป็นตัวของตัวเองหรือเอกลักษณ์ (identity) ส่วนพื้นฐานทางจิตใจยังต้องการความรัก ความห่วงใย ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนและของสังคมมีความสนใจในเพศตรงข้ามเช่นเดียวกับนักศึกษาไม่พิการ ส่วนความเข้าใจในความพิการต้องควบคู่กับการมีทัศนคติที่ดีต่อความพิการเข้าใจในความพิการที่เชื่อมโยงกับความบกพร่องทางด้านร่างกายที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมเพื่อให้นักศึกษาพิการสามารถช่วยเหลือตนเองและดำรงชีวิตอิสระได้ โดยสถาบันอุดมศึกษาควรนำความเข้าใจดังกล่าวมาออกแบบการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการปรับตัวและเอื้อต่อการสร้างค่านิยมที่ดีงามในการอยู่ร่วมกัน ซึ่ง สัมพันธุ์ จันทร์ดี (2545: บทคัดย่อ) พบว่ารูปแบบการเรียนที่นักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินพอใจมากที่สุดคือการเรียนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ดังนั้นการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันจะช่วยให้เกิดภาพความงดงามทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตภายในสถาบันอุดมศึกษาร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการวิจัยครั้งนี้ก่อประโยชน์ในการจัดการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา อันจะส่งผลให้นักศึกษาพิการสามารถสำเร็จการศึกษาออกไปพึ่งพาตนเองและมีส่วนในการเกื้อกูลผู้อื่นในสังคม จึงให้ข้อเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่ยังไม่มีนักศึกษาพิการ

1.1 การเตรียมการเพื่อรับผู้พิการเข้าศึกษาเป็นขั้นตอนที่ควรให้ความสำคัญทั้งการเตรียมในสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งประการหลังมักได้รับการมองข้ามไป ทั้งที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นนามธรรมและสำคัญต่อการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจท่ามกลางความแตกต่างทางด้านร่างกายที่เกิดจากความพิการและความไม่พิการ การเตรียมในด้านนามธรรมที่สำคัญคือการสร้างทัศนคติที่พึงประสงค์ต่อคนพิการและความพิการ ในด้านรูปธรรมต้องเตรียมการเพื่อสนับสนุนการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาพิการทั้งในด้านสภาพแวดล้อม อาคาร โครงสร้างภายใน พื้นที่ใช้สอย สิ่งอำนวยความสะดวกที่ตระหนักถึงความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการในด้านสะดวก ความปลอดภัย การเข้าถึง และการดำรงชีวิตอิสระของนักศึกษาพิการ และการเตรียมการในด้านรูปธรรมเพื่อสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีที่ช่วยในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและช่วยในการเรียนรู้

1.2 การจัดโครงสร้างองค์การเพื่อรองรับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ต้องจัดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่มีศักยภาพทั้งศักยภาพของบุคลากรประจำหน่วย ศักยภาพของอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการสนับสนุนการทำงาน และมีอำนาจหน้าที่ (authority) อย่างสมดุลกับงานในความผิดชอบ เพื่อให้สามารถเป็นศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศและเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการการทำงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ สามารถจัดบริการทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการได้เสร็จสิ้น ณ จุดเดียว ซึ่งต้องอาศัยความเป็นระบบในการทำงานและการสื่อสารประสานงานภายในสถาบันอุดมศึกษา การกำกับติดตามและเอื้ออำนวยการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมจากผู้บริหาร

1.3 การออกแบบกระบวนการทำงานในกิจการทุกด้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อนักศึกษาพิการของสถาบันอุดมศึกษา ต้องมีการทบทวน (re-design) เพื่อให้เอื้อต่อนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องในการรับรู้จากความไม่สมบูรณ์บางส่วนของประสาททั้งห้า หรือมีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว โดยนำความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการทุกประเภทไปเป็นปัจจัยนำเข้าประการหนึ่งในการดำเนินงานของสถาบัน เพื่อให้การออกแบบการดำเนินงานได้บูรณาการความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการทุกประเภทเข้าไปในกระบวนการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการทุกประเภทได้อย่างบูรณาการ

การกระทำข้างต้นบุคลากรที่ทำหน้าที่ออกแบบกระบวนการหรือผู้ทำหน้าที่ตามกระบวนการ ต้องได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงควรพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้รวมถึงทักษะที่จำเป็น เพื่อนำมาออกแบบกระบวนการดำเนินงานให้สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่มีนักศึกษาพิการ

2.1 เพื่อให้ทราบแนวปฏิบัติที่ดี ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบันและแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ควรใช้การวิจัยสถาบันเพื่อประเมินการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และร่วมกันหาแนวทางเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานที่มีฐานจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้ควรมาจากการบูรณาการจากหลายภาคส่วน ทั้งจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ (เช่น นักศึกษาพิการและผู้ปกครอง) ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหาร รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ (เช่น บุคลากรในแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ บุคคลในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา) รวมถึงการสะท้อนมุมมองจากผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2 ควรนำทฤษฎีหรือแนวคิดการพัฒนาคุณภาพที่เหมาะสมกับสถาบันอุดมศึกษามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และป้องกันมิให้การดำเนินงานจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการเป็นการทำงานตามปกติที่เป็นกิจวัตร (routine)

2.3 ใช้ความรู้ และทักษะที่ฝังอยู่ในตัวของบุคลากรผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (good practice) ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการมาขยายผลเพื่อการพัฒนา

2.4 การเสริมสร้างให้บุคลากร นักศึกษาไม่พิการและบุคคลในชุมชนแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อนักศึกษาพิการและการยอมรับนักศึกษาพิการในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับส่วนอื่นๆ ควรเป็นงานที่ต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ทั้งนี้บุคลากรและอาจารย์ต้องเห็นคุณค่าของการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในระดับปริญญาตรี ที่นักศึกษาพิการเป็นผู้ที่ทำให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษามีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้นในด้านการไม่ทอดทิ้งผู้ใดไว้เบื้องหลัง ทั้งเป็นความภาคภูมิใจและเป็นเกียรติยศในการทำหน้าที่ในวิชาชีพของอาจารย์

2.5 สถาบันอุดมศึกษาควรตระหนักว่าการจัดการศึกษาเพื่อผู้พิการเป็นมากกว่าการสนองตอบเจตนารมณ์ของกฎหมายและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง เป็นมากกว่าการปฏิบัติตามภารกิจปกติแต่เป็นการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอง

บทที่ 6

ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของสถาบันอุดมศึกษา บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ การปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาไม่พิการ ดังปรากฏในบทที่ 4 มีประเด็นในด้านคุณภาพในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคที่ต้องการการพัฒนา จึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในด้านที่เป็นคุณภาพให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการพัฒนาปรับปรุงในด้านที่ยังเป็นปัญหาและอุปสรรค

การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น ผู้วิจัยใช้การประชุมระดมสมองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ นักศึกษาพิการ และการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าผู้พิการ ตัวแทนผู้พิการจากวิชาชีพต่างๆ แล้วประมวลข้อมูลจาก 1) การประชุมระดมสมอง และ 2) สารสนเทศที่ได้จากการวิจัยทั้งสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง การสังเกตและจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกำหนดมาตรการที่ให้ความสำคัญ 1) ด้านความครอบคลุม 2) ด้านความเหมาะสม 3) ด้านความสอดคล้อง 4) ด้านความชัดเจน 5) ด้านความเป็นประโยชน์ และ 6) ด้านความเป็นไปได้

การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายมีขั้นตอนดังแสดงในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ขั้นตอนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบายประเด็นที่ 1

พัฒนาระบบบริหารและจัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

มาตรการด้านการจัดโครงสร้างองค์การ

1. สถาบันอุดมศึกษาทบทวนการจัดโครงสร้างการบริหารองค์การเพื่อมุ่งให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

2. จัดโครงสร้างของสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและหน่วยบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศของนักศึกษาพิการ เป็นศูนย์กลางการสื่อสารและการ

ประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการอย่างบูรณาการทั้งในด้านการเรียน กิจกรรมพัฒนานักศึกษา สวัสดิการและการบริการทางการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ เทคโนโลยี และให้มีศักยภาพในการจัดบริการในรูปแบบให้บริการแบบเสร็จสิ้น ณ จุดเดียว

มาตรการด้านแผนการดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนงานหลัก (Master plan) เพื่อการพัฒนาสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ เทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการเข้าถึง การตอบสนองความต้องการจำเป็นและการดำรงชีวิตอิสระของนักศึกษาพิการทุกประเภทอย่างบูรณาการ

มาตรการด้านการสร้างการมีส่วนร่วมจากภายนอกสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาสร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและชุมชนแวดล้อมภายนอกสถาบันอุดมศึกษา โดยประชาสัมพันธ์ให้รับรู้ถึงการมีนักศึกษาพิการเรียนรวมกับนักศึกษาไม่พิการและให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อการปฏิบัติต่อนักศึกษาพิการหรือสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้พิการอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอเชิงนโยบายประเด็นที่ 2

พัฒนาระบบการรับเข้าศึกษาที่เพิ่มโอกาสเข้าถึงการศึกษาทั้งในด้านจำนวนและประเภทของความพิการอย่างมีส่วนร่วมจากโรงเรียน หน่วยงานที่สนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ คณะและโปรแกรมวิชาที่รับนักศึกษาพิการ

มาตรการด้านการรับนักศึกษาพิการ

1. สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับคณะ โปรแกรมวิชา ทบทวนนโยบายการรับผู้พิการเข้าศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้พิการได้เข้าถึงการศึกษามากขึ้นและมีประเภทของความพิการที่หลากหลายขึ้น รวมถึงการกำหนดช่องทางในการรับเข้าศึกษาที่เป็นช่องทางเฉพาะสำหรับผู้พิการที่ไม่รวมกับคนที่ไม่พิการ

2. ปรับระบบและกลไกในการรับผู้พิการเข้าศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้นักศึกษาพิการสามารถเข้าเรียนในหลักสูตรและสาขาที่เป็นความต้องการร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการและคณะ/โปรแกรมวิชา โดยให้สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ คณะและโปรแกรมวิชาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรับนักศึกษาทั้งกระบวนการ

3. จัดระบบให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงข้อมูลด้านการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้พิการที่ชัดเจนทั้งในด้านสาขาและจำนวนที่เปิดรับตามประเภทของความพิการ ช่องทางในการเข้าศึกษา และการสนับสนุนระหว่างการศึกษาทั้งในด้านทุนการศึกษา สื่อวัสดุอุปกรณ์ สวัสดิการหรือการช่วยเหลืออื่นๆ ทางการศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่ให้บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการและการบริการที่จัดให้

มาตรการด้านหลักสูตร

สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับคณะและโปรแกรมวิชาเปิดหลักสูตรให้ผู้พิการเข้าศึกษาให้หลากหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้พิการ โดยพิจารณาจากหลักสูตรที่มีอยู่หรือสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ที่ตระหนักถึงนักศึกษาพิการควบคู่ไปกับนักศึกษาไม่พิการ

มาตรการด้านการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนที่มีแวว

สถาบันอุดมศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมให้ผู้พิการที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อสร้างความพร้อมทั้งในด้านวิชาการ ทักษะการสื่อสารและการใช้ชีวิตอิสระ

ข้อเสนอเชิงนโยบายประเด็นที่ 3

จัดระบบและกลไกสนับสนุนช่วยเหลือให้นักศึกษาพิการสำเร็จการศึกษารวมทั้งการเข้าสู่อาชีพ

มาตรการด้านบุคลากรกร สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก

1. สถาบันอุดมศึกษาให้การสนับสนุนการดำเนินงานของงานบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการให้เพื่อให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อนักศึกษาพิการ โดยสนับสนุนทรัพยากรทั้งทางด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ที่ให้การช่วยเหลือ สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาพิการ

2. สำนักวิทยบริการทบทวนการจัดบริการที่อำนวยความสะดวกทั้งในด้านบุคลากร พื้นที่ใช้สอย สื่ออุปกรณ์ให้เอื้อต่อการเข้าถึงทั้งการเข้าถึงสถานที่ เข้าถึงจุดบริการ เข้าถึงข้อมูล หนังสือ เอกสารต่างๆ จัดหาสื่อสำหรับนักศึกษาพิการ เช่น หนังสือเสียง หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

มาตรการด้านการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน

1. สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษร่วมกับคณะ วางแผนร่วมกันเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่เตรียมความพร้อมให้แก่อาจารย์ การสนับสนุนในระหว่างการจัดการเรียนการสอน และการจัดประเมินผลภายหลังการสอนที่นำไปสู่การแก้ปัญหาและหาแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน และการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการอย่างต่อเนื่อง

2. สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษร่วมกับคณะ โปรแกรมวิชา อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ตามความจำเป็น จัดทำแผนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเฉพาะบุคคลที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล และมีการประเมินผลร่วมกันเมื่อสิ้นสุดการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาเพื่อการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลให้มีความเหมาะสมกับความเป็นปัจจุบัน

3. สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษร่วมกับคณะจัดการเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษาพิการเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการศึกษาทั้งในระยะก่อนเรียน และระหว่างเรียน

4. สถาบันอุดมศึกษาโดยสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนร่วมกับคณะที่เปิดรับนักศึกษาพิการ ร่วมกันทบทวนเพื่อกำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียนสำหรับนักศึกษาพิการที่ใช้เกณฑ์การประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกันกับนักศึกษาไม่พิการ แต่ปรับกระบวนการให้เหมาะสมสอดคล้องกับความพิการ ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบของข้อสอบที่วัดความรู้ความสามารถ สถานที่สอบ วิธีการสอบและระยะเวลาในการสอบ เพื่อเอื้ออำนวยตามความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการประเภทต่างๆ

มาตรการด้านการพัฒนานักศึกษา

1. กองพัฒนานักศึกษาร่วมกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษและคณะ จัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่เอื้อต่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการตามความต้องการจำเป็นได้อย่างเป็นองค์รวม และสามารถใช้ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพิการ

2. สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษร่วมกับกองพัฒนานักศึกษาและคณะจัดการเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษาไม่พิการเพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดี ให้ความรู้และทักษะในการปฏิบัติต่อนักศึกษาพิการอย่างเข้าใจและเหมาะสมที่ตอบสนองความต้องการจำเป็น ตลอดจนสามารถช่วยเป็นหูเป็นตาในการดูแลสิ่งแวดล้อม โครงสร้าง วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีความสะดวกและปลอดภัยต่อนักศึกษาพิการ

3. สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจัดให้มีอาสาสมัครที่ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ จัดระบบบัดดี้ ระบบติวเตอร์ และมีการให้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติต่อนักศึกษาพิการ

4. กองพัฒนานักศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาโดยออกแบบกิจกรรมให้เอื้อต่อการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและสามารถแบ่งปันและพึ่งพากันได้ และมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาไม่พิการ

มาตรการสนับสนุนการเข้าสู่อาชีพ

1. คณะและโปรแกรมวิชาจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการให้เอื้อต่อการเข้าสู่อาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา

2. สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับคณะและโปรแกรมวิชาและสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจัดการเตรียมความพร้อมก่อนสำเร็จการศึกษาเพื่อแนะนำแนวทางในการเข้าสู่อาชีพและแนะนำแหล่งงาน

3. สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับคณะและโปรแกรมวิชาและสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษกำหนดให้มีผู้ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างแหล่งงานกับนักศึกษาพิการ เพื่อให้รับทราบข้อมูลของกันละกันและเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

ข้อเสนอเชิงนโยบายประเด็นที่ 4

ใช้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

มาตรการด้านการพัฒนาบุคลากร

1. สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ จัดอบรมพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการเพื่อการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติที่ตอบสนองต่อนักศึกษาพิการอย่างมีประสิทธิภาพในด้านต่อไปนี้

1.1 สร้างเสริมให้บุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อนักศึกษาพิการ

1.2 พัฒนาให้บุคลากรมีองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการและการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับผู้พิการในระดับอุดมศึกษาทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา

1.3 พัฒนาทักษะการดำเนินงานตามหน้าที่ให้สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการและเอื้อต่อการดำรงชีวิตอิสระของนักศึกษาพิการ

1.4 พัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรในกลุ่มที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ เพื่อให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานที่สามารถติดต่อสื่อสารกับนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

มาตรการด้านการจูงใจให้เกิดการคงอยู่ในงาน

สถาบันอุดมศึกษากำหนดมาตรการที่ส่งเสริมให้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาด้านการศึกษาพิเศษมีแรงจูงใจและมีขวัญกำลังใจในการทำงานเพื่อให้เกิดการคงอยู่ในงาน

มาตรการด้านการมอบหมายงาน

สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษจัดระบบการมอบหมายงานให้กับล่ามภาษามือเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการแปลภาษามือในสาขาวิชาเฉพาะด้าน เพื่อเอื้อต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ข้อเสนอเชิงนโยบายประเด็นที่ 5

นำการจัดการเชิงคุณภาพมาพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

มาตรการด้านการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน

1. สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ นำระบบพัฒนาคุณภาพที่เหมาะสมมาใช้เพื่อเป็นกลไกให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการอย่างต่อเนื่อง เช่น การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) การพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีหรือดีเลิศ (good or best practice)

2. สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีระบบการรายงานการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการที่นำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

มาตรการด้านการจัดการความรู้

สถาบันอุดมศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการความรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ในด้านต่างๆ เช่น การจัดการการเรียนการสอน การพัฒนานักศึกษา การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา การส่งเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยนำความรู้จากการปฏิบัติที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีมาเรียบเรียงเผยแพร่เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์โดยสถาบันอุดมศึกษาเปิดให้มีพื้นที่และช่องทางเพื่อการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้เล่าสู่กันฟัง เช่น ให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างชุมชนนักปฏิบัติและมีการจูงใจให้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

มาตรการด้านการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรม

สถาบันอุดมศึกษาร่วมกับคณะที่เปิดสอนนักศึกษาพิการสนับสนุนจูงใจให้อาจารย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนแก่นักศึกษาพิการ รวมถึงการสนับสนุนจูงใจให้อาจารย์และบุคลากรพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมในการจัดการศึกษาเพื่อนักศึกษาพิการในระดับอุดมศึกษา

มาตรการด้านการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีการศึกษาเพื่อติดตามบัณฑิตผู้พิการที่สำเร็จการศึกษาเพื่อนำมาสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ จะสำเร็จได้ต้องอาศัยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ควรกำหนดแนวนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการให้ชัดเจนและถ่ายทอดไปยังหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ เพื่อได้นำไปเป็นกรอบในการดำเนินงานและการออกแบบกิจกรรมที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน

2. เปิดกว้างให้นักศึกษาพิการ ศิษย์เก่าผู้พิการ ผู้ปกครอง ตัวแทนผู้พิการ ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงาน การออกแบบการทำงานหรือการออกแบบกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ

3. สร้างเสริมให้บุคลากรทุกระดับและนักศึกษาไม่พิการยอมรับผู้พิการในฐานะบุคคลคนหนึ่งที่เท่าเทียมและเสมอภาคกัน ยอมรับในความรู้ความสามารถด้านการศึกษาที่ไม่แตกต่างจากคนไม่พิการ สร้างการยอมรับว่าความบกพร่องด้านร่างกายไม่ได้เป็นปมด้อย เป็นเรื่องน่าเวทนาสงสาร หรือเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตและการศึกษาเรียนรู้ แต่ต้องการเข้าถึงสื่อ อุปกรณ์สิ่งช่วยเหลือ สิ่ง

อำนวยความสะดวกตามความต้องการจำเป็น และทำให้บุคลากรทุกระดับและนักศึกษาไม่พิการมองเห็นคุณค่าของผู้ที่แตกต่างจากเราและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

4. สถาบันอุดมศึกษามองเห็นการจัดการศึกษาเพื่อผู้พิการที่เป็นมากกว่าการสนองตอบเจตนารมณ์ของกฎหมายและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง เป็นมากกว่าการปฏิบัติตามภารกิจปกติแต่เป็นการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอง

ข้อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ สรุปได้ดังภาพที่ 9

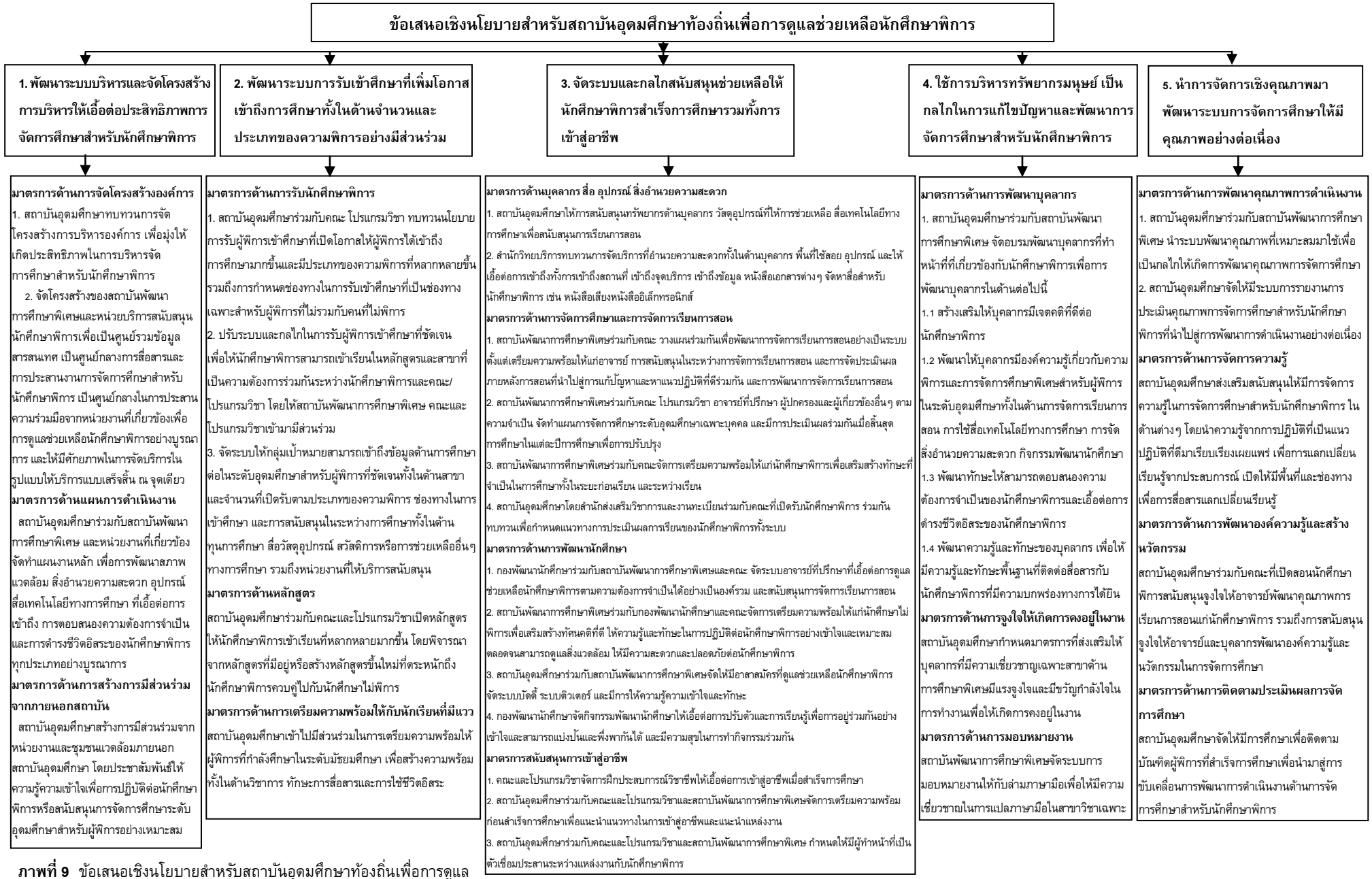

ภาพที่ 9 ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

บรรณานุกรม

กนิษฐา ปิ่นสุวรรณ วรรณา ธนานุภาพไพศาล และฉัตรทอง จารุพิสิฐไพบูลย์. (2546) **ผลการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 ก่อนฝึกภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน 3** วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา. ค้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2552 จาก http://tdc.thailis.or.th

กรุณา แดงสุวรรณ. (2553) **ความพึงพอใจในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก ประโยชน์ของการเตรียมความพร้อมต่อการนำไปใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติ และความคิดเห็นหลังฝึกรายวิชาปฏิบัติการศักยภาพการนำและการจัดการงานบริการสุขภาพ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552** ใน เอกสารการประชุมทางวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น. หน้า 45-53 สถาบันวิจัยและพัฒนาชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

กองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. (2554). **เอกสารสัมมนาอาจารย์ที่ปรึกษาภาคปกติ** สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

เกยูร วงศ์ก้อม. (2549). **กลยุทธ์การนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ**. ดุษฎีนิพนธ์การจัดการดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

เกษร พันธุ (2543). **ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ.** วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิรภา พลจันทร์. (2548). **ปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

จุฑามาศ ดอนอ่อนเบ้า. (2552) **รูปแบบการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกงานของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ เชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2553). **จดหมายข่าวการเมืองเรื่องคนพิการ**, **2**(17), 4.

ชาย โพธิสิตา. (2550) **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด

ชินวรณ์ บุณยเกียรติ. (2554). **การศึกษาคนพิการ.** ค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2554 จาก http://media.thaigov.go.th/pageconfig/viewcontent/viewcontent1.&contents=5331)

ทิพมาศ กาลิกา. (2546). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของคนพิการทางการเคลื่อนไหว.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นวลน้อย บุญวงษ์ และนัททนี เนียมทรัพย์. (2543). **รายงานวิจัยแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมภายในอาคารเพื่อคนพิการ.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ. (2551) “ผู้บริหารกับงานการศึกษาพิเศษในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน” **วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา**, **10**(10), 53-55.

นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ. (2551) “หน่วยงานใหม่ในศูนย์การศึกษาพิเศษ” **วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา**, **10**(10), 57-62.

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2543). **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วม.** เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 เมษายน 2543, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2548). **รายงานการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์งานด้านการจัดการเรียนร่วมสู่การปฏิบัติเพื่อนำสู่นโยบายการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพสำหรับเด็กและเยาวชนพิการ.**กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ปกรณ์ สิงห์สุริยา และวิภาดา อังสุมาลิน. (2550) “การวิพากษ์แนวหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ในทุพลภาพศึกษา” **วารสารวิทยาลัยราชสุดา**, **2**(2), 24-42.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 (2552, 6 พฤษภาคม)

ประเวศ วะสี. (2553). **ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน.** กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น. การพิมพ์ จำกัด.

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (2551, 5 กุมภาพันธ์) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก หน้า 1-13.

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 (2534, 25 พฤศจิกายน) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 108 ตอนที่ 205 หน้า 18-29.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 (2545, 19 สิงหาคม) *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา* เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1-23.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (2550, 27 กันยายน) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก หน้า 8-24.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. 2547, 14 มิถุนายน. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23ก หน้า 1-24.

ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยบริการล่ามภาษามือ พ.ศ. 2552 (2552, 27 กรกฎาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนพิเศษ 105 ง หน้า 19-24.

วรรณพร รัตนพันธุ์. (2545). **เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพิการทางร่างกายหรือความ เคลื่อนไหวที่ศึกษาในสถาบันระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

วรรณา ชัยชนะรุ่งเรือง. (2551) **ผลของการเตรียมความพร้อมในการฝึกภาคปฏิบัติต่อความรู้เจตคติ และทักษะในการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550**. รายงานการวิจัย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท สระบุรี.

วรรณา สุขสบาย. (2547). “เจตคติของอาจารย์พยาบาลต่อคนพิการ” **Ramathibodi Medical Journal**, **27**(1), 1-6.

วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554). ค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2554 จาก http://www.rs.mahidol.ac.th/thai/

ศาศวัต เพ่งแพ. (2553). **การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษาไทย.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สัมพันธุ์ จันทร์ดี. (2545). **การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนคอมพิวเตอร์ของนักศึกษาหูหนวก ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

สถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ. (2551). **งานบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ.** สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. (2544). **แนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ.** วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร มหาบัณฑิต สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

สุรีรัตน์ ประจนปัจจนึก. (2551). สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคด้านการศึกษาของคนพิการ. **วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมาธิราช**, **20**(2), 23-43.

สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์. (2553). **การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเรียนร่วมระดับอุดมศึกษา**. ดุษฎีนิพนธ์การจัดการดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

แสงโสม อมรรัตนพงศ์. (2547**). *การศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการทางการมองเห็นของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.*** การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2554). **ฐานข้อมูลทะเบียนกลางคนพิการ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ** ค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2554 จาก http://www.nep.go.th

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). **การสำรวจความพิการ พ.ศ. 2550.** สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ฉบับสรุป.** กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

อภิชาติ ทองน้อย. (2549). **การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทางการมองเห็นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

อัจฉรา จิตต์สันติสุข. (2544). **บทบาทของชุมชนในการดูแลคนพิการ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Ministry of Health, New Zealand. (2002). **Disability Support Services Increasing participation and independence.** Retrieved December 16, 2010 from http://www.moh.govt.nz

_____ (2011). **Disability Support Services**. Retrieved January 22, 2011 from http://eduspecial.edulpru.com

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ผศ. กรุณา แดงสุวรรณ

1. ชื่อ-สกุล
   ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางกรุณา แดงสุวรรณ
   ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Ms. Karuna Daengsuwan
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-9699-00189-85-6
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก
   คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
   อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 9จ000
   โทรศัพท์ 084 407 0520
   e-mail : karuna_40@hotmail.com
5. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญา	อักษรย่อ	สาขาวิชา	สถาบัน
ปริญญาตรี	วท.บ.	การพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้น1	ม.สงขลานครินทร์
	ศษ.บ.	การวัดและประเมินผลการศึกษา	ม.สุโขทัยธรรมาธิราช
	สส.บ.	บริหารสาธารณสุข	ม.สุโขทัยธรรมาธิราช
ปริญญาโท	พย.ม.	การบริหารการพยาบาล	ม.เชียงใหม่
ปริญญาเอก	ปร.ด..	Candidate doctor สาขาบริหารการศึกษา	มศว.ประสานมิตร

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
   การประกันคุณภาพการศึกษา
7. ประสบการณ์งานวิจัย (ย้อนหลัง 5 ปี)
   7.1 กรุณา แดงสุวรรณ. (2552). ความพึงพอใจในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก ประโยชน์ของการเตรียมความพร้อม ต่อการนำไปใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติ และความคิดเห็นหลังฝึกปฏิบัติรายวิชาปฏิบัติการศักยภาพการนำและการจัดการงานบริการสุขภาพ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. นราธิวาส : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (หัวหน้าโครงการวิจัย)
   7.2 กรุณา แดงสุวรรณ. (2554). ผลของการใช้รูปแบบการมอบหมายงานแบบรายผู้ป่วยในการศึกษาภาคปฏิบัติต่อการพัฒนานักศึกษาตามผลการเรียนรู้. นราธิวาส : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (หัวหน้าโครงการวิจัย)

7.3 พรพันธุ์ เขมคุณาศัย และ กรุณา แดงสุวรรณ. (2552). วิกฤตชุมชนกับนโยบายรัฐ กรณีศึกษาชาวประมงมลายูมุสลิมพื้นบ้านจังหวัดจังหวัดนราธิวาส : แนวคิดและทางออกที่อาจจะเป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (ผู้ร่วมโครงการวิจัย)

8. บทความทางวิชาการ (ย้อนหลัง 5 ปี)

8.1 กรุณา แดงสุวรรณ. (2553) “การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม : บทบาทของพยาบาลวิชาชีพในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ใน วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 2(1) มกราคม-เมษายน 2553

8.2 กรุณา แดงสุวรรณ. (2553) “คณะพยาบาลศาสตร์ : การปรับตัวต่อสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้และการหลอมรวมเป็นมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์” ใน วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ปีที่ 1 (2553) ฉบับที่ 1 (มิถุนายน-ธันวาคม)

9. บทความวิจัย

9.1 กรุณา แดงสุวรรณ และ ทิพยวรรณ นิลทยา. (2553). “ผลของการใช้รูปแบบการมอบหมายงานแบบรายผู้ป่วยในการศึกษาภาคปฏิบัติต่อการพัฒนานักศึกษาตามผลการเรียนรู้” ใน วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 5 (2553) ฉบับที่ 1(เมษายน-กันยายน 2553)

ผศ.ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวพรพันธุ์ เขมคุณาศัย
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss. Pornpan Khemakhunasai
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-9699-00189-86-4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90000
โทรศัพท์ : 089-7241059
E-mail : pkhemakhunasai@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญา	อักษรย่อ	สาขาวิชา	สถาบัน
ปริญญาโท	กศ.ม.	การศึกษามหาบัณฑิต	มศว.สงขลา
ปริญญาเอก	ปร.ด..	ไทศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
6.1 มานุษยวิทยา
6.2 วัฒนธรรมศึกษา
6.3 ชุมชนศึกษา
7. ประสบการณ์งานวิจัย (ย้อนหลัง 5 ปี)
7.1 พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2552).วิ กฤตชุมชนกับนโยบายรัฐ กรณีศึกษาชาวประมงมลายูมุสลิมพื้นบ้าน จังหวัดนราธิวาส : แนวคิดและทางออกที่อาจจะเป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (หัวหน้าโครงการ)
7.2 พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2550). ระบบคิดที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินและจริยธรรมของชุมชนเกษตรกรรมแถบลุ่มทะเลสาบสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ. (หัวหน้าโครงการ)

ดร.สุธาสินี บุญญาพิทักษ์

1. ชื่อภาษาไทย นางสุธาสินี บุญญาพิทักษ์
   Ms. Suthasinee Boonyaphithak
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 9098 00820 309
3. ตำแหน่ง อาจารย์
4. หน่วยงานที่สังกัด ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
   อ.เมือง จ.สงขลา 90000 โทร.(074)443980
5. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญา	อักษรย่อ	สาขาวิชา	สถาบัน
ปริญญาตรี	กศ.บ.	การวัดผลการศึกษา	มศว.ประสานมิตร
ปริญญาโท	ศษ.ม.	วิจัยและประเมินผลการศึกษา	ม.เกษตรศาสตร์
ปริญญาเอก	กศ.ด.	การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร	มศว.ประสานมิตร

6. สาขาวิชาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
   6.1 การประเมินโครงการ
   6.2 การประเมินหลักสูตรและฝึกอบรม
   6.3 การวิจัยทางการศึกษา
   6.4 การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย (ย้อนหลัง 5 ปี)
   7.1 ผู้ร่วมโครงการวิจัย เรื่อง การวิจัยประเมินโครงการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์
   7.2 ผู้ร่วมโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถภาพความเป็นครู
8. บทความ (ย้อนหลัง 5 ปี)
   8.1 ศึกษาศาสตร์กับการสั่งสมภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้
   8.2 เอกสารประกอบการอบรมโครงการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ มหาวิทยาลัยทักษิณ